

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**HALK ŞAİRİ HALİL ÇİVİ'NİN HAYATI,
SANATI VE ŞİİRLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK**

**HAZIRLAYAN
Aysun ARSLANTAŞ**

ELAZIĞ - 2008

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**HALK ŞAİRİ HALİL ÇİVİ’NİN HAYATI, SANATI
VE ŞİİRLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Danışman

Üye

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun / /tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Yukarıdaki Jüri Üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur.

Doç.Dr. Ahmet AKSİN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****HALK ŞAİRİ HALİL ÇİVİ’NİN HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ**

Aysun ARSLANTAŞ

Fırat Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****2008; Sayfa: XVIII+430**

Türk halk şiirinin ilk sanatçı tipi “ozan”dır. Sözlü edebiyat geleneğimizde kopuz eşliğinde sanatlarını icra eden ozanlar, aynı zamanda hekimlik, büyücülük, din adamlığı gibi görevler üstlenmişlerdir. Ozan veya destan geleneğiyle başlayan İslamiyet öncesi halk şiiri, Anadolu’da İslam kültürünün etkisiyle yeni bir şekil ve içerik kazanmıştır. Ozanlar da tasavvufun etkisiyle “âşık” adını alarak şiirler söylemeye başlamışlardır. XI. yüzyıldan itibaren Orta Asya’dan özellikle Horasan’dan gelen dervişlerin etkisiyle Tanrı aşkını dile getiren dinî – tasavvufî mahiyetteki halk şiiri geleneği, X-XII. yüzyıllarda hazırlık ve oluş, XIII-XV. yüzyıllarda gelişme ve yayılma, XVI-XVII. yüzyıllarda duraklama ve gerileme dönemlerini yaşamıştır. XVIII.–XIX.–XX. yüzyıllarda ise gerileme devrini devam ettiren bu şiir, XIII. yüzyıldaki Yunus Emre ile Anadolu’da ulaştığı en verimli ve olgun dönemine bir daha erişememiştir.

Bu edebiyat geleneği Anadolu’da XV. yüzyılın sonlarına doğru yerini âşıklık geleneğine bırakmıştır. Ozan geleneğinin devamı olarak kabul edilen âşık tarzı Türk şiirinin ilk dönemleri hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Bundan dolayı XVI.

yüzyıl âşık tarzı Türk şiirinin hazırlık dönemi gibidir. Âşık Ömer, Ercişli Emrah, Karacaoğlan, Köroğlu gibi birçok ünlü âşığın yetiştiği XVII. yüzyıl ise âşık şiirinin en parlak dönemidir. Bu dönemden sonra durgunluk yaşayan âşık tarzı Türk şiiri, XIX. yüzyılda yeniden aynı parlak dönemini yaşamış, XX. yüzyılda eski önemini kaybederek, günümüzde çağın şartları doğrultusunda değişimlerle varlığını devam ettirmektedir.

Söz konusu bu değişimin temsilcilerinden birisi olan Halil Çivi'nin şiirleri üzerine bilimsel bir çalışma yapılmamıştır.

Çalışmamızda genelden özele doğru bir metot takip etmeyi uygun gördük. Bu düşünceler çerçevesinde de çalışmamızda halk şiiri geleneğinin yaşayan güçlü temsilcilerinden Halk Şairi Halil Çivi'nin hayatını, şiirlerini ve halk şiiri geleneği içerisindeki yerini çeşitli yönleriyle değerlendirmeye çalıştık. Türk kültüründe halk şiiri kavramı, halk şiiri geleneği, geçmişten günümüze halk şiir ve şairliği, konuları ile ilgili bilgiler verdikten sonra, Halil Çivi'nin hayatını ve yakın çevresini tanıttık. Ardından da onun halk şiiri geleneğindeki yerini Sivas, Tokat, Erzurum, Aydın, Malatya, İstanbul illerinde söylemiş olduğu şiirlerini inceleyerek belirlemeye çalıştık.

Şiirlerini dokuz başlık altında ele aldığımız Halil Çivi'yi, rüyasında bade içmeyen, saz çalmayan, dedim – dedi ve lebdeğmez tarzlarında şiirleri olmayan; ancak mahlas kullanan, tarih düşüren, hece ölçüsü, dörtlük nazım birimi ve halk şiiri biçimlerini kullanarak sade bir Türkçe ile yazdığı şiirleriyle halk şiiri geleneğinin yaşayan bir temsilci olduğunu gördük. Halil Çivi'nin yetiştiği ortam, yaşadığı maddî imkânsızlıklar, uğradığı haksızlıklar sevdiklerini kaybetmesi, hasretlik, sosyal sorunları dile getirmeye öncelik vermesi gibi sebepler yanında şairlik istidadına sahip olması şiir söylemeye başlamasında etkili olmuştur.

Bu tespitimizi desteklemek için onun 200 şiirinin şeklini, dil ve ifade özelliklerini, kelime kadrosunu, halk şiiri geleneğiyle ilişkisini ve içeriğini detaylı olarak ortaya koyduk. Ardından da çalışmamızı indeks ve kaynakçayla bitirdik.

Anahtar Kelimeler: Türk halk Şiiri, Türk halk edebiyatı, Halil Çivi, Halk şiiri geleneği

ABSTRACT

Master Degree Thesis**FOLK PEOM HALİL ÇİVİ HIS LIFE, ART AND POEMS****Aysun ARSLANTAŞ****Fırat University
Social Sciences Institute
Department of Turkish Language and Literature****2008; page: XVIII+430**

First artist of Turkish Folk poem is 'poet'. The poet, who is the most important element of the Turkish Folk Literature, performed their arts accompanied by kopuz in our oral literature tradition. Emerging with poet or epic tradition the pre Islam folk poem achieved a new form and content with the effect of Islam culture in Anatolia. The Turkish Folk Poem tradition, which has a religious-mystical nature that gives utterance to love for God with the influence of dervishes who come from Middle Asia especially from Horasan. Religious-sufistic Turkish poem lived genesis and preparation period on X-XII th. , development and extension period on XIII-XV.th , pause and recession period on XVI-XVII.th. The poem went along the recession period during XVIII. –XIX. –XX th could not reach the most productive and mature period in XIII th.

We haven't got much information about the first periods of Folk Style Poem Tradition of Turkish that is accepted as the continuation of Folk Poem. So XVth century was as the preparatory period of Folk Style Poem Tradition of Turkish XVIIth century was the golden age for Folk Style Poem Tradition of Turkish in which Âşık Ömer, Ercişli Emrah, Karacaoğlan, Koroğlu. After this golden age Folk Style Poem Tradition of Turkish had a recession period however in XIXth century it reached its culmination again. Losing ground during XXth century the Folk Style Poem Tradition of Turkish is still surviving today in accordance with the circumstances of the age.

As a method, from general to special, we gave general information about of Turkish Folk Poem which is very important in the perspective of Folk Poem Tradition and folk literature, Folk Style Poem Tradition and general specialties of Turkish Folk

Literature. First of all Halil Çivi was introduced and given information about his gathering identity and then his poem examined by gathering that in Sivas, Tokat, Erzurum, Aydın, Malatya, İstanbul and neighbor towns,

Halil Çivi had been presented with information compiled from poem and main theme of his poem was mentioned and an attempt was made to have literary circles get acquainted with him through his poem. We see the features of these changes during mentioned centuries with Halil Çivi as well. Halil Çivi was not affected from drinking sweetened juice in his dream or growing up together with master folk while he was telling the poems. The main reasons that lead him start to tell poems were the ambiance that he lived in, financial deficiencies, injustice event he faced, loss of his loved ones, homesickness and giving priority to the social problems as well as having a poetic features. Halil Çivi who uses his name and surname as nickname and mention date has used mostly half rhyme in his poems that he wrote in quatrain poetry by using syllable measure. He is a kind of folk poet who gave place to the similes, get use from idioms and proverbs in his love, death, desire, complain from lover, time and destiny and religion.

Up to now there has not been any scientific study about Halil Çivi and his poem has not yet been discovered by researches of literature. We tend to gather his poems under the narration titles and Then we tried to set his place in Folk Poem. in tradition by analysing his 200 poems in detail in terms of form, language, expression features, diction, content and their relation with Folk Style Poem Tradition of Turkish.

In the study, folk poems were examined regarding their content which were grouped in nine main groups as materialistic love and social poems, Longing, advice, national matter and the religi-sufistic poems. As soon as we investigate at the end of study we give "Bibliography" and "Information about source persons". The study had been completed by the bibliography section, so, we had been tried to appreciate Halil Çivi's folk poem among Folk Poem Tradition and folk literature. And a results of our study a conclusion has been completed that Halil Çivi continued the Folk Poem Tradition and in him poems he fulfilled the functions as language, culture, and education.

Key Words: Turkish Folk Poem , Turkish Folk Literature, Halil Çivi, Folk Style Poem Tradition

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
İÇİNDEKİLER	VII
ÖN SÖZ	XV
KISALTMALAR	XVIII
GİRİŞ	1
0. TÜRK HALK ŞİİRİ GELENEĞİ	1
0.1. Halk Şiiri Kavramı.....	1
0.2. Türk Halk Şiiri Geleneği.....	2
0.2.1. Nazım Ögeleri.....	2
0.2.2. Müzik Eşliğinde Nazım	4
0.2.3. İcrada Diyalog.....	4
0.2.4. İrticalen (Doğaçlama) Söyleme	5
0.2.5. Mahlas Alma.....	5
0.2.6. Dil ve Üslup	5
0.2.7. Benzetmelerden Yararlanma.....	5
0.2.8. Konu.....	6
0.3. Geçmişten Günümüze Halk Şairleri ve Âşıklar.....	7
0.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri.....	7
0.3.2. Dinî -Tasavvufi Türk Şiiri	11
0.3.3. Âşık Tarzı Türk Şiiri.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALİL ÇİVİ (HAYATI, ÇEŞİTLİ CEPHELERİ, ŞAİRLİĞİNİ HAZIRLAYAN FAKTÖRLER)

1. 1. Hayatı.....	31
1.1. 1. Doğum Yeri	31
1.1.2. Doğum Tarihi.....	31
1.1.2. Adı, Soyadı ve Mahlası.....	31
1.1.2.1. Adı.....	31
1.1.2.2. Soyadı	33
1.1.2.3. Mahlası.....	34
1.1.3. Lâkapları	34
1.1.4. Soyu	35
1.1.4.1. Baba Tarafı.....	35
1.1.4.1.1. Babası.....	35
1.1.4.1.2. Dedesi	36
1.1.4.1.3. Babasının Dedesi	36
1.1.4.2. Anne Tarafı.....	36
1.1.4.2.1. Annesi	36

1.1.4.2.2. Dedesi	37
1.1.4.2.3. Annesinin Dedesi	37
1.1.5. Ailesi	37
1.1.5.1. Evliliği	37
1.1.5.2. Çocukları	37
1.1.5.3. Kardeşleri	38
1.2. Çeşitli Cepheleri	38
1.2.1. Tahsili	38
1.2.2. Askerliği	42
1.2.3. İşi	42
1.2.4. Sosyal Faaliyetleri	42
1.2.5. Gezdiği Yerler	43
1.3. Şairliğini Hazırlayan Faktörler	44
1.3.1. Ahlâkı	44
1.3.2. Dinî Konulardaki Bilgisi	45
1.3.3. Millî Konulardaki Hassasiyeti	46
1.3.4. Edebiyatla İlgisi	47
1.3.5. Şiir Yazmaya Nasıl Başladığı	47
1.3.6. Neden Halk Şiiri Yazdığı	48
1.3.7. Halk Şiiri Geleneği İçinde Halil Çivi'nin Yeri	51
1.3.8. Etkisi Altında Kaldığı Şahsiyetler	62
1.3.8.1. Karacaoğlan	63
1.3.8.2. Mevlâna Celalettin-i Rumi	64
1.3.8.3. Hacı Bektaş Veli	64
1.3.8.4. Yunus Emre	65
1.3.8.5. Pir Sultan Abdal	65
1.3.8.6. Âşık Veysel	65
1.3.8.7. Dadaloğlu	66
1.4. Yarışmalar ve Toplantılar	66
1.5. Hakkında Yapılan Yayınlar	67

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALİL ÇİVİ'NİN ŞİİRLERİNDE

ŞEKİL VE MUHTEVA YAPISI

2.1. Şekil Yapısı	68
2.1.1. Ölçü	71
2.1.2. Ayak, Kafiye ve Redif	73
2.1.2.1. Ayak	73
2.1.2.2. Kafiye	75
2.1.2.3. Redif	79
2.1.2.4. Diğer Ahenk Unsurları	81
2.1.3. Dil ve Üslup	82
2.1.4. Kullandığı Edebî Sanatlar	84
2.2. Halil Çivi'nin Şiirlerinde İşlediği Başlıca Konular	92
2.2.1. Halk Kültürü Unsurları	92

2.2.1.1. Atasözleri ve Deyimler	92
2.2.1.2. Dua ve Beddualar.....	99
2.2.1.3. Renkler.....	101
2.2.1.4. Geçiş Dönemleri	106
2.2.1.4.1. Doğum.....	106
2.2.1.4.2. Evlenme	107
2.2.1.4.3. Ölüm	108
2.2.1.5. Bayramlar.....	111
2.2.1.6. Argo Sözcükler	112
2.2.1.7. Çeşitli Şahsiyetler	114
2.2.1.7.1. Dini Şahsiyetler.....	114
2.2.1.7.1.1. Peygamberler	114
2.2.1.7.1.2. Din Büyükleri.....	114
2.2.1.7.2. Tarihi Şahsiyetler	114
2.2.1.7.3. Sanatçılar.....	115
2.2.1.7.4. Hikâye Kahramanları	116
2.2.1.7.5. Çeşitli Kadın İsimleri.....	116
2.2.1.7.6. Çeşitli Erkek İsimleri	116
2.2.1.7.7. Ülke Şehir (Yer Adları, Coğrafi Mekânlar) İsimleri	117
2.2.1.7.8. Üniversite İsimleri	117
2.2.1.7.9. Hayvanlar.....	118
2.2.1.7.10. Zaman ve Zamanla İlgili Mefhumlar.....	122
2.2.2. Halil Çivi'nin Şiirlerinde İşlediği Diğer Konular	125
2.2.2.1. Sosyal Konulu Şiirler	125
2.2.2.1.1. Kendisini Konu Alan Şiirler	125
2.2.2.1.2. Yakın Çevresini Konu Alan Şiirler.....	132
2.2.2.1.3. Çeşitli Şehir Ve Kuruluşlar Üzerine Söylenen Şiirler	136
2.2.2.1.4. Aşk Konulu Şiirler	140
2.2.2.1.5. Dert-Şikâyet-Eleştiri Gibi Konuları Ele Alan Şiirler.....	145
2.2.2.1.6. Nasihat - Öğüt Şiirleri.....	150
2.2.2.1.7. Özlem – Dilek Şiirleri.....	1588
2.2.2.1.8. Millî Konularla İlgili Şiirler.....	160
2.2.2.1.9. Dinî ve Tasavvufî Şiirler.....	1655
2.2.2.1.9.1. Alevilik- Bektaşılık Konulu Şiirler.....	165
2.2.2.1.9.2. Yakarış ve Tasavvuf Şiirleri	168
2.3. Kıssadan Hisseler.....	172

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. ŞİİRLER

I. Ölüm Konulu Şiirler	175
1. Kalles Ölüm	175
2. Ecel ve Gönül.....	176
3. Bilmem.....	177
4. Son Yolculuk	178
II. Kendisini Konu Alan Şiirler.....	179

5. Yazgı	179
6. Sevgi Yolu.....	180
7. Doğum Günüm.....	181
8. Divane Gönlüm.....	182
9. Deli Gönlüm.....	184
10. Geçti Ömrüm	185
11. Çekip Durur	186
12. Kaz Dile Geldi	187
13. Bayram Hüznü	188
14. Sal Bulamadım.....	189
15. Bulamadım.....	190
16. Hüner.....	191
17. Ben Dağların Aşığyım	192
18. Sevgi Denen Çözüm	193
19. Geçemedim Ben.....	194
20. Vicdanıyım Ben	195
21. Dik Yokuş	196
22. Ben De Bilmiyorum.....	197
23. Benim Hikâyem	198
24. Yaşam Döngüsü	200
25. Yeni Yıllar	201
26. Söyleşi.....	202
27. Gönül Yorgunu	203
28. Dermanı Yokmuş.....	204
III. Yakın Çevresini Konu Alan Şiirler.....	205
29. Poyrazım Üç Yaşında	205
30. Gönlümün Sultanlarına	206
31. Biricik Eşim Mefaret'e	207
32. Nerdesiniz Annem Babam	208
33. Sen Gülünce	209
34. Güzel Dostlara	210
35. Adnan Abana Dostuma	211
36. Berrin'ime	212
37. Muhtar Gazi Dosta.....	213
38. Âşık Mahzuni'nin Ardından	214
39. Ozandan Ozana	215
40. Babam	216
41. Minik Poyraz'ıma	217
42. Gökent'te Bir Akşam	218
43. Gençlerle Söyleşi	219
44. Biricik Eşime	220
45. Anneye Özlem	221
46. Mahmut Erdal'a	222
47. Minik Doğa'ma	223
48. Seyit Dursun Doğanay'a	224
49. İsmet Tambaş'a.....	225
50. Dostum Turgay Aydın'a	226
51. Sen Ölsen De Hep Varsın	227

52. Ben Anayım	228
IV. Çeşitli Kurum Ve Kuruluşlar Üzerine Söylenen Şiirler	229
53. Cumhuriyet Üniversitesi Marşı.....	229
54. Nazilli İl Olmalıdır.....	230
55. Bizim Sivas İlleri	231
56. Üniversitem.....	233
57. Güzel Erzurum	234
58. Aydın Güzellemesi.....	236
59. Tokat Elleri	238
60. Arapgirde Bağ Bozumu	240
61. Günümüz İstanbul'u.....	241
62. Adnan Menderes Üniversitesi.....	242
63. Cumhuriyet Üniversitesi	243
64. Üniversiteliyiz.....	244
65. Onuncu Yıl Türkümüz	245
66. Aslan Kükremesi.....	246
67. Galatasaray'ıma	247
V. Aşk Konulu Şiirler	248
68. Aşk Harmanı	248
69. Hayal	249
70. Serzeniş.....	250
71. Gönül Derdi	251
72. Gönül.....	252
73. Dilber	253
74. İmza.....	254
75. Kal Da Geç.....	255
76. Vuslat Özlemi	256
77. Birisi.....	257
78. Olsam	258
79. Merhem.....	259
80. Platonik Aşk.....	260
81. Gülüm	261
82. Gel Kara Gözlüm	262
83. Zorda Mısın Sen.....	263
84. Tespit.....	264
85. Ne Dersin	265
86. Bahar Umudu	266
87. Sen Yoksun	267
88. Bekle Yâr	268
89. Hasret	269
90. Güzeller Güzellemesi.....	270
91. Ne Zordur.....	271
92. Çözumsuz.....	272
93. Paylaşım.....	273
94. Küsmeye Gelmez	274
95. Kimi Gözler	275
96. Çağrı.....	276
97. Ben Sana Yangınım	277

VI. Dert Şikâyet Eleştiri Gibi Konuları Ele Alan Şiirler	278
98. Dilim	278
99. Cahilin Körlüğü	279
100. İftira.....	280
101. Nerede	281
102. Köyüm ve Ben	282
103. Dışlandı.....	283
104. İnsan Doğası.....	284
105. Neyi Değiştirdi	285
106. Gitti	286
107. Eski Dost.....	287
108. Kirli Dünya	288
109. Memurun Ahvali.....	289
110. Çağdaş Barbarlık.....	290
111. Uykuda Mısın?.....	291
112. Yorgun	292
113. Olursun.....	293
114. Eski ve Yeni Bayramlar	294
115. Ne Akıllı Adam (!).....	295
116. Yaşlı Geveze	296
117. Vicdanım Kanar	297
118. İstikrar Raporu	298
119. Çiğ Süt	299
120. Anımsatma	300
121. Eğitim İster.....	301
122. Geçim Feryadı.....	302
123. Hepsi Sır Olur	303
124. Şehir Yaşamı.....	304
125. Neredesin Dost.....	305
126. Yor İnsanoğlu.....	306
127. Gör İnsanoğlu.....	307
128. Huy Türlü Türlü.....	308
129. Deprem Acısı	309
VII. Nasihat -Öğüt Şiirleri	310
130. Uyansana.....	310
131. İnsana Yönel	311
132. Söyleşi.....	312
133. Demedim Mi	313
134. Oğul.....	314
135. Aklımı Kullan	315
136. Eserlerin Baki Kalır	316
137. Uyan Kardeş.....	317
138. Çözümler Sende	318
139. İnsanlık Böyle	319
140. İnsan Denen Kitap.....	320
141. Sevgisiz Olmaz	321
142. Özgür Akıl Üretken Emek	322
143. Kolla Kendini.....	323

144. ...Haber Al.....	324
145. Bil De Öyle Gel	325
146. İnsanlık.....	326
147. Sahip Çık Oğul.....	327
148. Gülemez Oğul	328
149. Aldanma Gönül.....	329
150. Aldırma Gönül	330
151. Düz Olur Gönül.....	331
152. Savaşa Hayır	332
153. Rıza Göster.....	333
154. Reçete.....	334
155. Çünkü İnsansın.....	335
156. Dilek.....	336
157. Bir Eyle Gitsin	337
158. Dökülsün	338
159. Bir Daha Düşün.....	339
160. Döner.....	340
161. Herkes Mehdi.....	341
162. Seni Bitirir.....	342
163. Uzak Dur.....	343
164. İnsanoğlu.....	344
165. İnsan Aşığı Ol	345
VIII. Özlem Dilek Şiirleri	346
166. Götür Beni.....	346
167. Köye Özlem	347
168. Umut	348
169. İki Bin İkiden Dilek	349
170. Vali Bey	350
IX. Millî Konularla İlgili Şiirleri	352
171. Türkiyem.....	352
172. Vatandan Özür	353
173. Ulustan Özür	354
174. Atatürk İlkeleri.....	355
175. Orduma Şükür.....	356
X. Din ve Tasavvuf Şiirleri.....	357
A. Alevilik-Hz. Ali-Ehli Beyt-Hacı Bektaş İle İlgili Şiirler.....	357
176. Kimlik	357
177. Alevi Sünni Kardeşliği.....	358
179. Alevi'den Sor	360
180. Ya Hacı Bektaş	361
181. Herkesle Eşit Oldum	362
182. Sevgi Gerek.....	363
B. Yakarış Ve Tasavvuf Şiirleri.....	364
183. Şaşma Kurbanın Olayım	364
184. İnsanlık Dini.....	365
185. Sevmek Güzeldir.....	366
186. Tamam Olsun.....	367
187. Banma Kardeş.....	368

188. Evren ve İnsan.....	369
189. Bilenlerden Ol.....	370
190. Selâm.....	371
191. Allah'ım.....	372
192. İnsanoğluna Saygı.....	373
193. Nakkaş Oldum Ben.....	374
194. Sevgiden.....	375
195. Varlık Birliği.....	376
196. Bağışla Gitsin.....	377
197. Çelişki.....	378
198. Vicdan Kitabı.....	379
199. Sana Bin Şükür.....	380
200. Silemem Kardeş.....	381
3.2. Kıssadan Hisseler.....	382
SONUÇ.....	401
İNDEKS	404
KAYNAKÇA	416
EKLER.....	420
I. SONRADAN YAZDIĞI ŞİİRLERİ.....	420
1. Ne Hâlde	420
2. Görmeli Gayri	421
3. Mustafa Kemal'im İçimizdesin.....	422
4. Bilesin	423
5. Türk Kadını ve Devrimler.....	424
II. RESİMLER	425
ÖZ GEÇMİŞ.....	43030

Ö N S Ö Z

İnsan topluluklarını millet yapan en önemli unsurlardan biri hiç şüphesiz halk kültürüdür. Yüzyıllardan beri yetişen halk şairleri, gördükleri, düşündükleri ve bildikleri her hususu şiirlerine yansıtarak, halkın ferdi ve sosyal sorunlarına yani duygularına, düşüncelerine, isteklerine, inançlarına, dertlerine, neşelerine, yaşam şekillerine tercüman olmuş, değişen ve gelişen değerleri yansıtarak halk kültürüne yön vermişlerdir.

Halk şairleri gördüklerini ve düşündüklerini şiir tekniğiyle birleştirerek ortaya çıkarırken sözleri özlü ve ahenkli, dilleri açık ve akıcı, üslupları zorlamasız ve etkileyici olmuştur. Şiirlerindeki bu özellikler, onların sanat güçlerini ve becerilerini belirlemiştir. Şairlik güçlerini şiirleriyle gösteren halk şairleri, Anadolu'nun çeşitli coğrafyalarına yayılmış olarak yaşarken onları ortaya çıkarmak, şiirleriyle aktardıklarını hayata geçirmek ve okuyucu ile buluşturmak halk kültürüne hizmet etmenin gereğidir.

Biz de bu çalışmamızda, Halk Şairi Halil Çivi'yi ve şiirlerini edebiyat dünyasına tanıtarak halk kültürüne hizmet etmeyi amaçladık.

Halil Çivi'nin Hayatı, Sanatı ve Şiirleri adını taşıyan çalışmamız, “Ön Söz”, “Giriş”, Üç Bölüm, “Sonuç”, “Şiirlerin İndeksi”, “Kaynakça”, “Özgeçmiş” ve “Ekler”den meydana gelmektedir.

Çalışmamızın **Giriş** kısmında halk şiiri kavramını ele aldıktan sonra, Türk kültüründe halk şiiri geleneğini inceledik. Daha sonra geçmişten günümüze halk şairleri ve âşıklar üzerinde durduk.

“Halil Çivi Hayatı, Çeşitli Cepheleri, Şairliğini Hazırlayan Faktörler, Halk Şiiri Geleneği İçindeki Yeri” adını taşıyan **Birinci Bölüm**'de; Halil Çivi'nin hayatını anlatırken; memleketi, soyu, doğumu, yetişmesi, gençliği, evliliği, çocukları, kardeşleri üzerinde durduk. Onun çeşitli cephelerini verirken de tahsilini, askerliğini, işini, sosyal faaliyetlerini ve gezdiği yerleri anlattık. Halk şairliğini hazırlayan etkenlerden bahsederken de ahlâkı, dinî bilgisi, millî konulardaki hassasiyeti, şiir yazmaya başlaması, etkisinde kaldığı şahsiyetler gibi hususlara değindik. Bu bölümü hazırlarken kendi görüşleriyle beraber eserlerindeki ifadeler de bize kaynaklık etti. Halk şiiri geleneği içindeki yerini tespit ederken önce gelenek hakkında bilgiler verip daha sonra şairimizin gelenekteki yerini tespit etmeye çalıştık.

İkinci bölümde “Halil Çivi’nin Şiirlerinde Şekil ve Muhteva Yapısı” başlığı altında Halil Çivi’nin şiirlerini ve “Kıssadan Hisseler” adını verdiği beyitlerini inceledik. Şiirleri şekil yapısı yönünden incelerken ölçüsünü, hece ve durak yapısını, kafiyelerini, rediflerini, diğer ahenk unsurlarını ve bunların kullanılmış şekillerini örneklerle açıkladık. Yine bu bölümde halk şairimizin şiirlerindeki dil ve ifade özelliklerine, kullandığı deyimlere, özlü sözlere, edebî sanatlarla yer verdik. Şiirlerin muhteva yapısında işlediği konuları: halk kültürü unsurları, işlediği diğer konular başlıkları altında içerdikleri konulara göre sıralayarak halk şiiri geleneğinin şiirlerine etkisini ve şiirlerinde görülen bazı yeni unsurları belirlemeye çalıştık. Hemen her yönde incelediğimiz metinlerden aldığımız; dörtlük ve beyit örneklerinin sonunda, parantez içinde şiirin numarasını verdik. “Kıssadan Hisseler” adını verdiği atasözü hükmündeki beyitlerinden yola çıkarak da düşünce dünyasına değindik.

“Şiirler” adını taşıyan **Üçüncü Bölüm’de** ise Halil Çivi’nin 200 şiiri ve “Kıssadan Hisseler” adını verdiği 250 beyiti bulunmaktadır. Şiirleri önce konularına göre daha sonra da ölçüye göre; yedili, sekizli, on birli, on dörtlü şeklinde sıraladık ardından hanelerindeki mısra sayısı dört, beş ve altı olanlar, beyitler halinde olanlar, serbest olarak yazılanlar, diye ayırdık. Ayırdığımız bu şiirleri ilk hanelerinin son mısralarının son seslerine göre alfabetik olarak sıraladık. Daha sonra kıssadan hisselerini verdik.

Bu çalışmadan elde ettiğimiz verileri “**Sonuç**”ta değerlendirdik.

Şiirlerin İndeksi’ni oluştururken incelediğimiz 200 şiiri önce ölçüye göre; yedili, sekizli, on birli, on dörtlü daha sonra hanelerindeki mısra sayısı dört, beş ve altı olanlar, beyitler halinde olanlar, serbest olarak yazılanlar, diye ayırdık. Ayırdığımız bu şiirlerin ilk hanelerinin son iki mısrasını alarak ikinci mısralarının son harflerine göre alfabetik bir şekilde sıraladık. Mısraların sonundaki parantez içindeki numaralar şiirin numarasını gösterdik

Çalışmamız sırasında yararlandığımız kaynakların adlarının belirtildiği **Kaynakçadan** sonra **Öz Geçmiş** yazdık. “Ekler”de ise Halil Çivi’nin çalışmamız devam ederken yazdığı yeni şiirleri ile fotoğraflarına yer verdik.

Genelden özele doğru bir metot takip ederek hazırladığımız **Halil Çivi’nin Hayatı, Sanatı ve Şiirleri** adlı çalışmamızla halk kültüründe önemli bir yere sahip olan halk şiiri geleneğine katkıda bulunmaya çalıştık. Çalışmamızda bazı eksikliklerin olması

muhtemeldir. Temennimiz bu çalışmanın daha sonra bu alanda yapılacak çalışmalara yardımcı olmasıdır.

Bu çalışmayı oluşturmada kaynak kişi olan ve benden yardımlarını esirgemeyen Sayın Halil ÇİVİ'ye; çalışma boyunca beni yalnız bırakmayarak, güç veren ağabeyim Halis Adnan ARSLANTAŞ'a; Sayın Halil ÇİVİ ile tanışmamı sağlayan Sayın Prof. Dr. Hasan KAVRUK'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans öğrenimine başladığım ilk andan itibaren bu alanda yetiştirilmemde katkısını hiçbir zaman esirgemeyen, güler yüzü ve alanına hâkimiyeti ile beni çalışmaya özendirerek teşvik eden danışman hocam Sayın Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK'e teşekkürlerimi sunuyorum

Elazığ, 1 Şubat 2008

Aysun ARSLANTAŞ

KISALTMALAR

C: Cilt

doğ.: Doğum

Hız.: Hazret

İMF: Uluslararası Para Fonu

KİT: Kamu İktisadi Teşekkülü

km: Kilometre

Prof. Dr.: Profesör Doktor

S : Sayı

s. :Sayfa

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TÜPRAŞ: Türkiye Petrol Rafineleri Anonim Şirketi

ty. Tarihsiz

UEFA: Avrupa Futbol Federasyonları Birliği

vb.: Ve benzeri.

vd. : ve diğerleri

YÖK: Yüksek öğretim Kurulu

GİRİŞ

0. TÜRK HALK ŞİİRİ GELENEĞİ

0.1. Halk Şiiri Kavramı

Türkler, dünya coğrafyası üzerinde sık sık yurt değiştirerek çok geniş bir alana yayılmışlar, birçok kültür ve dinin etkisinde kalarak farklı uygarlıklar yaşamışlardır. Bunun sonucunda Orta Asya'dan günümüze değişen ve gelişen geleneğe bağlı edebiyatları oluşmuştur. Türk kültürünün tarih içindeki gelişme ve değişmesine paralel olarak halk edebiyatımızın bir dalı olan Türk halk şiiri geleneği de bir değişim ve gelişim içinde olmuştur (Artun 2004: 17).

Halk şiiri, halk içinden yetişmiş sanatçıların ya da adları bilinmeyen halk sanatçılarının hece ölçüsü ile özel biçimlerde ortaya koydukları manzum ürünleri kapsamına alır (Dizdaroğlu 1968:186).

Halk şiiri kavramına hem sanatçısı belli olan hem de olmayan ürünler girmektedir. Sanatçısı belli olmayanlar başlangıçta bir kişi tarafından söylenmiş veya yazıya geçirilmiş, halkın ortak duygu, düşünce ve hayallerini yansıtan ürünlerdir. Bunlar sözlü gelenekte yaşadıkları, zamana ve muhite göre değişikliklere uğradıkları için tam bir sanat seviyesine ulaşamamışlardır. Ancak bu mahsullerden bazılarının ferdi eserlerden keyfiyet bakımından üstün oldukları söylenebilir. Türk edebiyatında söyleyeni belli olan ürünler belirli bir sanat seviyesine ulaşmış eserlerdir. Bu eserler, umumiyetle an'anenin getirdiği tekniğe bağlı olarak halkın anlayacağı, tabii, sade bir dille yeni inanç, fikir ve ülküleri beşerî temellerle birlikte işlemişlerdir (Elçin 1986:7).

Halk şiiri alanına hem bireysel hem de anonim ürünler girdiğini belirtmiştik. Bazı araştırmacılar halk şiirini, yalnız halk edebiyatı alanına giren anonim nitelikteki şiirler (mani, türkü, ağıt ...) için kullanmayı uygun görmekteydiler. Halk şiiri terimi, kişisel ve anonim nitelikteki manzum halk ürünleri anlamında önceden kullanıldığı gibi şimdi de kullanılmaktadır. Öte yandan saz şairleri için, genel anlamda, halk şairi deniyor ve bunda bir sakınca görülüyorsa, ister yaratıcısı bilinsin ister bilinmesin sonuç olarak her iki çeşidi de bir halk sanatçısının elinden çıkmış şiirlerin tümü için halk şiiri demek bir sakınca yoktur (Güleç 2002:301). Kanaatimizce halk şiiri kavramı içine

girecek ürünleri belirlerken yaratıcılarından çok şiirlerin ölçü, biçim, birim ve konu gibi ortak özelliklerine bakılması daha doğru olacaktır. Bu ortak özellikler çok az değişikliğe uğradığı için halk şiirimizin tarih boyunca geçirdiği değişim ve gelişimleri izlememize de imkân verecektir.

0.2. Türk Halk Şiiri Geleneği

Yüzyıllardan beri devam eden halk şiiri geleneğinin sağlam ve diri bir şekilde bugüne kadar gelmesinde geleneği sağlayan unsurlar etkili olmuştur. Geleneksel şiirimizde sürekliliği sağlayan unsurları şöyle sıralayabiliriz:

0.2.1. Nazım Ögeleri

Ölçü

Türk halk şiiri geleneğinin yapı taşlarından biri hece ölçüsüdür. Türkçenin yapısına uygun olması sebebiyle çağlar boyunca hiç değişmeden kullanılan bu ölçüde kural, mısralardaki hece sayısının birbirine eşit olmasıdır. Parmak hesabı da denilen bu ölçüyü oluşturan öğelerden biri mısraların duraklarla bölünme esasıdır.

Halk şiirlerinde genellikle hecenin yedili, sekizli ve on birli kalıpları kullanılır. Beşli, altılı, dokuzlu, onlu, on ikili, on üçlü, on dördü, on beşli, on altılı kalıplara da çok seyrek olarak rastlanır (türkü, bilmece, manzum atasözleri vb.). Hece ölçüsünü bölen durakların belirli bir düzen vardır. Hece sayısı az olan ölçülerde duraklar ya hiç bölünmez ya da ikiye bölünür; duraklar tek sayılı hece ölçülerinde büyük sayı başa gelecek şekilde bölünür (6+5=11, 4+3=7 vb.); çift heceli dizelerde de dizeyi iki eşit parçaya böler (4+4=8, 7+7=14). Duraklar kelimeyi bölemediği gibi söz kalıplarını da bölemez. Aynı hece kalıbıyla yazılan şiirde dizelerdeki duraklar değişiklik gösterebilir (4+4+3=11 veya 6+5=11).

Halk şairleri, divân şairlerinden etkilenme ve biraz da özentisi sonucu, aruzlu şiirler de yazmışlardır. Âşıklar, aruzun en çok “fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün” kalıbını kullanmışlardır (Dizdaroğlu 1969: 123).

Ayak

Halk şiirinde ilk dördü, ikinci ve dördüncü mısraları ile her dördü, son mısraında görülen ses benzerliklerine kafiyeden ziyade ayırt edici bir özellik olarak

“ayak” denir. Ayak, tekrarlanmasına veya değişmesine göre “tek ayak, döner ayak” ; kafiye derecesinin zorluğuna göre de “geniş ayak, dar ayak ve kapanık ayak” adlarını alır. Kafiye konusunda yerine göre bir ses benzerliği ile yetinilirken, ayak konusunda titiz davranılır. Şiirin bütün yükü bu ayak üzerindedir. Şiirin konu ve kompozisyonunu ayak yönlendirir (Güzel-Torun 2005: 344). Özellikle âşık fasıllarında ayak ve kafiye ustalığı, atışmaların galibini belirleyeceği için çok önemlidir.

Kafiye

Türk halk şiiri geleneği içinde kafiye düzeninin önemli bir yeri vardır. Hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerin kafiye düzenlerinin bilinmesi, onların halk şiiri içinde kesin biçimini almalarını sağlar.

İslâmiyet öncesi Türk şiirinden bu yana yarım kafiyenin kullanımı, halk şiiri geleneğinin önemli öğelerinden biridir.

Halk şiirinin belirlenmiş bir dili, üslûbu ve estetiği vardır. Âşıklar geleneğe uymanın gerekli olduğunu; ama estetiği bozduğunda ayak, kafiye kaygısının ikinci plâna atılması gerektiğini bilirler. Kafiyenin öne çıkması, benzeşen seslerin artması, kafiyenin başa veya ortaya taşınması hüner göstermek için kullanılan yollardır. Halk şiirinde tek bir sesin benzerliğine dayalı kafiye şiir ahengi için yeterli sayılmıştır (Artun 2004: 88).

Redif

Halk şiirinde kafiyenin yanı sıra redif de önemli rol oynar. Redif çeşitli biçimlerde görülür. Genellikle dizenin sonunda olan redif bazen de kafiyenin dize başına kayması ile dize başındaki sözcük dışında bulunan sözcükleri içine alır.

Şekil ve Tür

Halk şiirinde “şekil” dışarıdan görülebilecek özellikleri (nazım birimi, kafiye şeması, vezin, şiirin dörtlük sayısı bakımından hacmi) içine alır. Şiirler bu özellikleri yönünden değerlendirildiğinde karşılaşılan sonuçlar kurallarla açıklanabilecek özellikler ise bu özellikler “şekil” başlığı altında toplanır. Şiirlerde konu ve ezgileri yönünden yapılacak ayırım ise nazım türlerini karşılar.

M. Öcal Oğuz, halk şiirini “anonim halk şiiri”, “âşık şiiri” ve “tekke şiiri” ayırımı yapmaksızın icra ortamlarındaki benzerlikleri, sözlü geleneğe bağlılıkları ve kimi

ürünlerinin ferdi yaratmalar olmaları gibi ortak özelliklerini de dikkate alarak tür ve şekilleri bakımından şöyle sınıflandırmıştır:

A) *Nazım şekilleri: Mani, koşma, destan, (ilaveten) şeki (sicilleme)*

B) *Nazım Türleri:*

1) *“Ezgi” ağırlıklı türler (Türkü, varsığı, semai, koşma vb.)*

2) *“Konu” ağırlıklı türler(Koçaklama, taşlama, güzelleme, destan, ilahi, devriye, nutuk, şathiye vb.)*

3) *“Ezgi” ve “Konu” ağırlığı aynı yoğunlukta olan türler (Ninni, ağıt, mani, Varsığı vb.)” (Oğuz, M. Öcal vd. 2004: 264)*

0.2.2. Müzik Eşliğinde Nazım

Halk şiiri geleneğini oluşturan unsurlardan biri şiirin müzik eşliğinde oluşmasıdır. İslâmiyet'ten önce ve sonra halk arasında ezgiyle okunan şiir, daima müzik aleti eşliğindedir. Anonim, âşık ve dinî-tasavvufi şiiri her zaman ezgiyle okunmuştur. Çok kere de müzik aletinin eşliği söz konusudur. İlk zamanlar kopuz şiire eşlik ederken zamanla kara düzen, bozuk, tambura, çöğür, cura, bağlama, ney, mey, kadum, kaval, düdük vb, gibi adlar alarak farklılaşmış; ama şiir hiç bir zaman müzikten ayrılmamıştır (www. turkuler.com). Özellikle kopuz, cura, çöğür, bağlama gibi çeşitli adlar alan saz, âşıkların elinde millî musiki aleti olmuştur. Kendilerinden bir parça gibi görüldükleri sazi, kutsal sayarak hep korumuşlardır. İrticalen şiir söyleyenlerde saz, şiirin devamını getirmek için düşünme payı vermesi bakımından önemlidir. Ekseriyetle saz çalmasını bilen şairler, kendi şiirlerinin dışında diğer şairlerin şiirlerini de söylerken sazdan yararlanır. Şair, saz çalmasını bilmiyorsa da şiiri müzikten ayırmamak için yanında saz çalan birini de bulundurabilir.

0.2.3. İcrada Diyalog

Halk şiiri geleneğinde şiirlerin icrasında diyalogun önemli bir yeri vardır. Şiirde diyalog; konuya açıklık getirmek, imtihan şeklinde soru cevapla bir konuyu öğretmek, belirlenen bir konu ve bir ayakla en güzel deyişi yaratabilmek için anonim, tekke ve âşık tarzı geleneklerinde her zaman yer almıştır. Anonim halk şiirinde türkülerde, destanlarda, manilerde, düğün adetleri ile ilgili küçük dramatik oyunlarda; âşık tarzı şiir geleneği içinde önemli yer tutan karşılaşmalarda, dinî-tasavvufi Türk şiiri geleneği

içinde cansız canlı gibi konuşurma ve soru cevap şeklinde örnekleri çeşitli kaynaklarda görmek mümkündür (www.turkuler.com).

0.2.4. İrticalen (Doğaçlama) Söyleme

Halk şiiri geleneğinde, başlangıçtan bu yana şiir büyük ölçüde irticalen yaratılmış, uzun süre hafızalarda korunarak, sözlü olarak yayılmıştır. Bu şiirlerin uzun süre hafızalarda korunması bir kısmının unutulmasına, bir kısmına dördlükler eklenmesine veya çıkarılmasına, bir kısmının da şairlerinin karıştırılmasına yol açmıştır. Bazen de bir şiir geleneğinden diğerine aktarılarak, o şiir tarzının unsurları ile zenginleştirilmiştir. Bu da İslâmiyet öncesi Türk şiiri, dinî-tasavvufi Türk şiiri ve âşık tarzı Türk şiirinde, şiirlerin varyantlaşmasına yol açılmıştır.

0.2.5. Mahlas Alma

Halk şiiri geleneğini oluşturan unsurlardan biri, şairlerin şiirlerinin son dördlüğünde mahlas kullanmalarıdır. Şairler, kendi ad ve soyadının yanında, farklı bir kelimeyi de mahlas olarak kullanabilirler. Kullanılan mahlas, şairin kendisi tarafından alınabileceği gibi bir başkası tarafından da ona verilebilir.

0.2.6. Dil ve Üslûp

Halk şiiri geleneği kendine özgü dili ve kelime kadrosu, mecaz ve motifleri, mitolojik öğeleri, imaj dünyasını ve estetik kurallarını koyarak, çok geniş bir coğrafyada Türkçenin edebî bir dil olarak köklü bir gelenek oluşturmasını sağlamıştır.

Halkın içinden çıkan halk şairleri, halkın duygularını, arzularını, umutlarını, sıkıntılarını, heyecanlarını halkın diliyle, halkı yansıtarak ortaya koyarlar. Bu ortaya koyuş yerel kelimeler, yerel deyimler, ikilemeler, imgesel kelime öbekleri, atasözleri ve deyimlerden faydalanarak yapılır.

0.2.7. Benzetmelerden Yararlanma

Söz güzelliği ve söz sanatlarından çok anlama önem veren şairler, anlatımı renklendirmek için hayal inceliği içinde bazı mecaz ve benzetme motiflerinden yararlanırlar: kara göz, ela göz, ay yüz, kalem kaş, inci diş, servi boy, ok kirpik, ince

bel, siyah saç, dağınık zülûf, gül beniz, buğday beniz, ak kuğu, şirin dil, dudu dil, akça ceren, iplik iplik süt beyaz kız, yeşilbaşı suna, yayla çiçeği kokuş, coşkun sular gibi akış vb.

0.2.8. Konu

Halk şiirinde işlenen konular kalıplaşarak gelenek haline gelmiştir. Onlar, beşerî veya ilahî aşk, ölüm, yiğitlik, din, özlem, gurbet, yiğitlik, kaderden, toplumdan, zamandan ve sevgiliden şikâyet, doğa sevgisi, kahramanlık vb. konulu şiirlerle karşımıza çıkarlar. Ayrıca şairler ele aldıkları konuları işlerken yerine göre öğüt verme, uyarma, nasihat, emir, hikâye etme, düşüncelerini desteklemek için ispatlama yollarına başvururlar.

Halk şiirinde âşıkların âşıklığa başlamaları da geleneğe bağlıdır. Kanaatimizce bu geleneğin özelliklerini açıklamadan önce âşık ile halk şairi kavramlarının farklarına kısaca değinmek gerekmektedir. Âşıklar şiirlerini saz eşliğinde dile getirirken, halk şairleri şiirlerin icrasında herhangi bir müzik aleti kullanmazlar. Âşıklar saz çalmanın doğal bir sonucu olarak, şiirlerini çeşitli toplulukların önünde söylerler. Onların topluluk önünde söyledikleri bu şiirler, önceden düşünerek yazdıkları veya söyledikleri şiirleri ile o anda, hazırlıksız olarak ortaya koydukları şiirlerinden oluşur. Hazırlıksız söylenen bu şiirler genellikle atışmalarda söylenen şiirlerdir. Halk şairleri, şiirlerini serbest bir zamanda düşünerek ortaya koyarlar ve istisnaları olmakla birlikte irticale başvurmazlar, atışma yapmazlar. Âşıklar gerektiğinde olay örgüsü belirlenmiş hikâyeler anlatırlar. Halk şairleri hikâye anlatmazlar. Halk şairlerinin ortaya koydukları şiirler, âşık tarzı şiirin bütün biçim ve içerik özelliklerini taşımaktadır. Halk şairlerinin kullandıkları dil, âşıkların dili gibi geleneksel duyuş ve düşünüş tarzı bakımından, yaşam biçimine tam bir uygunluk gösterir. Bu özellik de onlara halk şairi denilmesinin önde gelen nedenidir.

Bu farkları belirttikten sonra, halk şiiri geleneği içinde kişilerin âşıklığa başlama sebeplerini şu şekilde sayabiliriz: Rüya sonrası âşık olma (bade içme), mahlas alma, usta-çırak ilişkisi, atışma-karşılama, lebdeğmez, askı muamma, dedim-dedi tarzı söyleyiş, tarih bildirme, nazire söyleme, saz çalma (Yardımcı 1999: 148).

Bu geleneklerin kullanılması bölgeden bölgeye, âşıktan âşığa değişiklik gösterir. Rüyasında bade içmeyen, atışma yapmayan, dedim dedi tarzı söylemeyen, âşıklıkta çok önemli bir gelenek olan saz çalma becerisine sahip olmayan da vardır.

0.3. Geçmişten Günümüze Halk Şairleri ve Âşıklar

Günümüze kadar ele geçirilebilen bazı kaynaklardan anlaşıldığına göre, çok geniş bir coğrafyaya yayılan Türk ulusu, kendi içinden yetişip adları hatırlanan ya da unutulmuş olan şairlerine ve onların eserlerine büyük bir ilgi ve sevgi göstermiştir. Bu ilgi ve sevginin nedeni; halkın içinden çıkan bu şairlerin, onların duygu, düşünce, istek ve heyecanlarını sade bir dille, akılda kalacak uyaklarla, etkileyici bir şekilde söylemeleri bu sevginin nedenidir. Bu sevgi neticesinde halkımız, bu eserleri gerek kişisel gerekse yaratıcısı zamanla unutulup, anonim hale gelmiş olsunlar kulaktan kulağa, atadan oğula, nineden kıza aktarmak suretiyle ya da çeşitli cönk ve mecmualara kaydetmek yoluyla unutulmasını engelleyerek, günümüze kadar ulaşmalarını sağlamışlardır (Gözyayın 1989:1).

Halk şiirimizi bugüne kadar ulaşan bu eserlerin incelenenlerinden yola çıkarak: İslâmiyet öncesi Türk şiiri, dinî tasavvufî Türk şiiri, âşık tarzı Türk şiiri adları altında üç başlık olarak ele alınmaktadır.

0.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Şiiri

Türklerin tarihleri kadar eski bir edebiyatları vardır. Yazının bilinmediği çağlardaki bu edebiyatın ilk ürünleri, göçebe bir kültürün izlerini taşımaktadır. Her türlü yabancı etkiden tamamen uzak olan bu edebiyat, millî özellik gösterirken yazılı ve sözlü olmak üzere de iki koldan ilerlemiştir. Bu ilerlemede sözlü kültür ortamında yayılan sözlü edebiyat ile yazının kullanılmasıyla ortaya çıkan yazılı edebiyat ürünleri arasında büyük farklar yoktur.

Türk edebiyatının çok eskilere dayandığını belirtmiştik. En eski örnekleri elimize geçmemiş olsa da Kutadgu Bilig ile Divan-ü Lugat'it Türk'teki manzum parçalar, savlar, Budizm ve Manihaizm çevrelerinde yazılan eserler (Köprülü 1989:157–159), yazılı Çin ve Moğol kaynakları, Yenisey mezar taşları ile VIII.yy.'dan kalan Türkçe yazıtlar, Oğuz Kağan Destanı'nın mensur özeti (Oğuznâme), bugünkü Asya halklarının yaşamlarını, folklor ve kültür ürünlerini inceleyerek geçmişteki gerçeği bulmaya çalışan etnografya çalışmaları (Mutluay 1972: 146) eski Türk şiiri hakkında bizi aydınlatmaktadır.

Türk halk şiirinin oluşumunu araştırdığımızda, İslâmiyet'in kabulünden önce Mani ve Burkan kültür çevrelerinde yetişen Aprunçur Tigin, Asığ Tutunğ, Çısuva

Tutung, Kalım Keyşi, Ki-Ki, Pratyaya,- Şiri, Kül Tarkan, Singku Seli Tutung gibi şairler (Arat 1986: XX-XXII) yanında XI. asırda Divan-ı Lugat'it Türk'teki malzemedен bir kısmının kendisine ait olacağı tahmin edilen Çuçu'ya; Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'de; Yüknekî Edip Ahmet'in Atabetü'l Hakayık'ta, Ahmet Yesevi'nin Divân'ında ve Ali'nin 730/1232 yılında yazdığı Yusuf ve Züleyha'da kullandığı ve yine Uzunköprülü'de bulunmuş, Harezmi sahası edebî diline girebilecek manzum Oğuz Destanı parçasında görülen millî vezin ve şekillerle söylenmiş mahsullere bakarak birçok sanatkarın yetiştiği kabul edilmektedir. (Elçin 1986: 7).

Yukarıda verdiğimiz bilginin yanında Hikmet Dizdaroğlu "Halk Şiirinde Türler" adlı makalesinde; bir yazarın, kaynak göstermeden, Çin yıllıklarında, milattan önce ikinci yüzyıla ilgili, Türkçeden çevrilmiş bir dördlük bulunduğunu, bunun Türk edebiyatının ilk yazılı belgesi olduğunu söylediğini belirtmektedir. Yine aynı makalede, bir tarihinin de Türk şiirinin bilinen en eski örneğine yine Çin yıllıklarında rastlandığını ve 329 yılında yazılan bu parçanın, hece ölçüsüyle yazılmış, düzgün uyaklı iki dizeden oluştuğunu belirttiğine dikkat çekerek, bu manzumeyi atalarımızın savaşçı, yiğit karakterlerini belirten, belki de "halk türküleri biçimindeki kahramanlık menkıbeleri"nden birinin kalıntısı olarak yorumlamaktadır (Dizdaroğlu 1968: 188–189).

Türklerde ilk şairlerden bahseden Priscus da, V. yüzyılda Attila'nın ordusunda halk şair-musikîşinasların varlığını haber vermektedir. Bu şairler çeşitli toplantılarda Attila'nın kahramanlıklarını anlatmakta ve şiirler okumaktadırlar. Attila'nın ölüm merasiminde de yine şairler önemli bir yer tutarlar. Budist hacısı Hivan-tsang, Miladi 630'da Garp Türkleri Yabgusu'nun Çin ve Turfan sefirlerinin kabul ettiği sırada yapılan ziyafetlerde çığlıkların yanında kulağa hoş gelen nağmelerin söylendiğini kayıt etmiştir. Bunlar arasında halk şairlerinin de bulunduğu ve Yabgu'nun kahramanlıklarını ve kazandığı zaferlerini hikâye eden şiirlerin de söylendiği kabul edilmektedir (Köprülü 1989:157–159).

Çin kaynakları başka Türk kavimlerinin de musikiye ve şiire çok düşkün olduklarını kuvvetlendirmektedir. Kırgızların musikiyi pek çok sevdikleri, Kök-Türklerin kımız içip sarhoş olduktan sonra, hep bir ağızdan türküler söyleyip raks ettikleri, Huvey-hular'ın –kurt neslinden geldikleri için- kurt uluması gibi seslerini titrete titrete türküler söyledikleri, Kırgızlar arasında muhtelif cins düdükler, davullar,

Çinlilere mahsus orglar, tunçtan kuşlar, küçük çingiraklar bulunduğu bilinmektedir. İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde, Hunlarda, Tukyularda, Uygurlarda askeri mızıkalar bulunduğunu da ilave edecek olursak Türklerde İslamiyet'ten evvel halk şair-musikişinaslarının bulunduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Yalnız umumî ve hususî toplanmalarda, ziyafetlerde, orduda değil eski Türklerde büyük bir ehemmiyeti olan matem merasimlerinde de bu halk şairlerinin yeri çok mühimdir (Köprülü 1989:157–159).

Teorik olarak İslâmiyet Öncesi Türk Şiiri Dönemi'nin başlangıçtan XI. yüzyıla kadar sürmüş olduğu düşünülürse de Türk şiirinin bize kadar gelebilen en eski örneklerinin VIII. yüzyıldan kalma olduğu unutulmamalıdır. İslâm öncesi Türk şiir geleneğinin Budist Uygurlar arasında XIII. yüzyılın sonlarına kadar devam ettiği de göz önüne alınarak, İslâmiyet Öncesi Türk Şiiri Dönemi'nin VIII. ve XIII. yüzyıllar arasında oluştuğu kabul edilmektedir (Arat 1986: X, Tekin 1986: 3).

İslamiyet'in kabulünden öncesi dönemde şairlere verilen "ozan" adı, Oğuzlarda da çok eskiden beri kullanılmaktadır. İslâmiyet öncesi dönemde Türklerde ozanlar; yapılan savaşları, kazanılan zaferleri, halkın ortak duygu ve düşüncelerini şiirlerinde dile getirirler, ayrıca; sığır (av), yuğ (cenaze), şölen (ziyafet) denilen dinî-askerî törenleri de yönetirlerdi. Ozanların, kopuz eşliğinde şiir sanatını icra etmeleri yanında; büyü yapma, gelecekte haber verme, ruhlarla görüşme, ölümlerin ruhlarını gökyüzüne çıkarma (din adamlığı), idare edenle idare edilenler arasında iletişimi sağlama ve hekimlik gibi işlevsellikleri de vardır. Onlar bu özellikleriyle "şaman" denilen din adamı tipine yaklaşılmaktaydılar.

Kamlar, hayattaki akrabalarına zarar verebilecekleri sanılan ölümlerin ruhlarını uzaklaştırma, kurbanlarını Tanrı'ya sunmak üzere göğün katlarına yükselme, hastanın bedeninden çıkmış olan ruhunu arayıp bularak, yerine iade etme ve böylece hastayı sağlığına kavuşturma fonksiyonlarını üstlenmişlerdir.

Herkes kam olamaz. Kendi kendine öğrenilmekle elde edilemeyen kamanlığa iki şekilde ulaşmaktadır. Bunlardan birisi irsiyettir. Belli bir kamın neslinden gelmek gerekmektedir. İkincisi ise, kam olmaya doğal istidattır. Aslında kimse kam olmaya hevesli olmaz. Hatta toplumda, buna istidatlı olup da, belirtiler (dalgınlık, hayal görme, inziva eğilimi, ıssız yerlerde tek başına dolaşma, uykuda şarkı söyleme, asabiyet, zaman zaman bayılma, ağaç kabuklarıyla beslenme, kendini ateşe veya suya atma vb.)

göstermeye başlayanlara engel olunmak istenmektedir. Ayrıca, kamlıkla ilgili bazı belirtiler göstermiş olmak da hemen şaman olmak için yeterli değildir. Bunun için tecrübeli ve yaşlı bir kamanın yanında belirli bir süre için eğitimden geçmek gerekmektedir (Günay-Güngör 1997: 87). Böyle bir hazırlık ve deneme safhasını takiben, belli bir başarı gösterenler, bir giriş merasimi ile bu mesleğe kabul edilmiş sayılarak ve her türlü ayin ve merasimleri manzum sözlerle, musiki eşliğinde icra etmektedirler. Bu sebeple bunlara din adamından ziyade şair ruhaniler demek daha doğru olur. Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte iş bölümüne de bağlı olarak bu şair ruhaniler birtakım görevlerini bırakmak zorunda kalmışlardır. Bir kısmı hastalık tedavisine yönelirken, bir kısmı Allah aşkını basit şekilde anlatan dervişlere, bir kısmı da kopuzlarıyla şiirler söyleyen ozan haline dönüşmüşlerdir. Elllerinde kopuzları ile ilden ile, obadan obaya gezen ozanlar düğünlerde, ziyafetlerde Oğuz destanlarını, Dede Korkut Hikâyelerini söyleyerek, yeni olaylar hakkında da şiirler düzmüşlerdir (Güzel-Torun 2005: 468). Bu bağlamda ozan ve kamların toplum içinde etkin kişiler oldukları ve toplumu yönlendirdikleri bir gerçektir.

"Ozan" sözcüğünün karşılığı olarak Tonguzlar "şaman", Altay Türkleri "kam", Yakutlar "oyun", Kırgızlar "baksı" sözcüğünü kullanmışlardır. Bu sanatçı kişiler hangi adla anılırlarsa anılınsınlar, işlerlikleri ve işlevsellikleri aynıdır. Üstelik ilk Türk millî enstrümanı olan kopuzun da mucidi Korkut Ata, hepsinin pîri kabul edilmektedir. Aralarındaki değişen tek şey giydikleri elbiseler, kullandıkları enstrümanlar ve uyguladıkları seans biçimleridir (Şişman 2001: 24). Belirtmek gerekir ki bu ozanların İslâmiyet öncesi dönemde icra ettikleri şiirler daha çok şifahî geleneğe kalmış; kitabî kültüre geçmeye fazlaca muvaffak olamamıştır.

İslâmiyet öncesi Türk toplum yaşamında sevgi, kahramanlık ve din yüceltilen kavramlardır. Tabiatın, güzelin ve güzelliğin anlatımı şiire lirizm, getirmiştir. Atlı - göçebe kültürün temel konusu olan kahramanlık, kuşaktan kuşağa aktarılabilen destan geleneğini oluşturmuş, hem inanma, kötülüklerden korunma ihtiyacını karşılayan hem de iyi insan olmayı öğreten din, bireyleri yüce değerler etrafında birleştirmiştir (Artun 2004: 19). İlk Türk şiirinin en eski örneklerinden olan destan parçalarının yanı sıra o dönemden kalan koşuk, sagu, sav parçaları da elimize ulaşmıştır.

0.3.2. Dinî -Tasavvufî Türk Şiiri

Türkler, göçebe hayatlarının icabı olarak Müslüman olmadan önce, çeşitli medeniyet zümrelerine sahip oldukları gibi çeşitli inanç sistemlerini de benimsemişlerdir. Başlangıçta Türk aşiretleri arasında “Budizm, Maniheizm, Şamanizm” gibi dinlerin kabul gördüğünü hatta bazı boyların içinde Hıristiyan, Musevî, Turanî Türklerin olduğu bilmekteyiz (Güzel 1989: 253).

Türklerin İslâmiyet'e geçişleriyle eski dinsel inançların değer ve uygulamaları birdenbire sona ermemiştir. İslâmiyet'e geçiş sonrası Anadolu'ya gelişleriyle, günlük yaşam ve değer yargılarında değişiklikler başlamıştır. Anadolu'da yeni kültür; İslâm kültürü, eski Anadolu uygarlıkları kültürleri ve eski inanç sistemleri arasında bir sentez de oluşmuştur. Türk kültürü tarihi açısından Anadolu'da dinsel inançlara değişik bakış açılan tarikatları doğurmuştur. Anadolu sūfliği İslâmiyet öncesi inanç sistemleri ve sosyal yaşantısının etkileriyle karışmış bir sentezi oluşturur.

Hicretin ilk yüzyılından itibaren bir zühd ve takva anlayışı içinde ortaya çıkmaya başlayan tasavvuf hareketi, milâdî IX. yüzyıldan sonra geniş ve renkli bir düşünce sistemi olmuştur. XI. yüzyılda tarikatların kurulması ile tasavvuf düşüncesi bütün İslâm âlemine yayılmıştır. Tasavvuf, Allah'ın niteliğini ve dünyanın oluşumunu varlık birliği (vahdet-i vücud) anlayışıyla açıklayan dinsel ve felsefi bir akımdır (Artun 2004: 38). Bu akımın Türk halk şiirini derinden etkilemesi ve en güzel örneklerini vermeye başlaması Ahmet Yesevi ile olur. XII. yüzyılda Türkistan'da ortaya çıkan Ahmet Yesevi sade ve basit halk diliyle söylediği “Hikmet” adı verilen şiirleri ile tüm Türkler üzerinde etkili olmuştur. Ahmet Yesevi'nin kurduğu “Yesevilik” adı verilen ilk Türk tarikatı bünyesinde yetişen dervişler, XII. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya gelmeye başlamışlar ve bu tarikatın ilkelerinin Anadolu'da kökleşmesine çalışmışlardır.

XIII. Yüzyıl

XIII. yüzyılda Moğolların Anadolu'yu ele geçirmeleri karışıklıklara yol açmıştır. Bu karışıklıklar halka büyük sıkıntılar vermiş, halk da bu sıkıntılardan kurtulma yolu olarak da tasavvufa yönelmiştir. Zira dervişler halk arasında dolaşıp, ilahiler okuyarak onlara “Allah sevgisini” vermeye çalışmışlardır. Bu sevgide halkın dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşacağı mesajları bulunmaktadır. Yani insanların İslâm dinindeki; itikat, ibadet ve ahlâkî kurallara tam olarak uymaları neticesinde hem “insan-

ı kâmil” olabilecekleri hem cennete ulaşmanın sırlarını öğrenecekleri hem de daimi mutluluk yollarına ulaşabilecekleri gösterilmekte ve bu özellikleri ile dervişler eski Türklerdeki “ozan”lara benzetilmektedirler (Gelecekte haber veren, hava şartlarını değiştiren, felâketleri önleyen, hastaları iyileştiren dervişlerle Türk Şamanları adeta hayat bulmuşlardır.). Zira bu eski ozanlar müteakip dönemlerde yerlerini “ata-bab-baba” unvanıyla dervişlere bırakmışlardır. Bu sebeple Türkler, eski ozanlara gösterdikleri saygı, muhabbet ve inancı fazlasıyla dervişlere de göstermişlerdir. Bu itibarla dervişlerin Türk toplumu üzerindeki etkisi daima görülmektedir (Güzel-Torun 2005: 174).

İşte Türkistan’dan gelen Horasan Erenleri denilen halkın "sohbet âşkını" dediği bu derviş şairlerin dili şiirli, sihirli bir dildir; kalpten kalbe seslenen bu dil yalnız inandırmakla kalmaz, inandırdıklarını sevdiren de. Kuşkusuz, bu sevgilerin başında Allah sevgisi gelir. Önce onu, yücelerden yüce Tanrı’yı sevdirmiş, sonra onun emirlerini ve yasaklarını öğretmişlerdir. Bunları da katı fikirler halinde değil, bir duygu yumuşaklığı katarak; cehennem ateşiyle korkutarak değil, "Şol Cennetin ırmakları"ndan bir su serpererek; o özlü şiirleri, o gönülleri saran ezgili ilâhi ve nefesleriyle benimsetmişlerdir. Böylece İslâmîliğin yayılmasında, yerleşmesinde çoğu bilginlerden daha fazla emekleri geçmiştir. Hem de bunu tekkelerine kapanarak değil, köy köy, kasaba kasaba dolaşarak yapmışlardır.

Halk şairleri "Hak ile Hak" olmasını bildikleri gibi, "halk ile halk" olmasını da bilmişlerdir. Yalnız İslâm dinini, İslâm ahlâkını yaymakla kalmamış; halkın özlemleri, üzüntüleri ve her türlü yaşantıları üzerine de eğilmişlerdir; ümit isteyenlere ümit, teselli isteyenlere teselli sunmuşlardır. Bundandır Türk halkı kendilerine doğru yolu gösteren bu gezginci şairlere kapılarını ardına kadar açmış, onların karanlık ruhlara ışık tutan sözlerini "Tanrı vergisi" sayarak kulak vermişlerdir (Güney 1971: 251–252).

XIII. yüzyılda Horasan’dan gelerek Kırşehir’de yerleşen Hacı Bektaş Veli’nin kurduğu “Bektaşilik” Yesevilik’ten ayrılma bir koldur. Bu tarikata başka tarikatlardan birçok şeyler karışmış olmakla beraber, eski Türk dinî olan Şamanlığın etkisi daha çoktur. Şamanlığın âdet ve geleneklerini de içine alan Bektaşiliğin millî bir varlık göstererek, yabancı etkilerine karşı Türklüğü korumuş olduğu söylenebilir.

Orta Asya’da Ahmet Yesevi ile başlayan Türk tasavvuf şiiri Türkistan, Horasan ve Anadolu’da en üst seviyeye Yunus Emre ile ulaşmıştır. O şiirleriyle yalnız Tekke

edebiyatımızın başlangıcı değil, çağları aşan sanat gücüyle bütün Türk edebiyatının en büyük şairidir.

XIII. yüzyıl sanatçıları, sonraki dönemlerde kesinleşecek şekilde divân ve halk şairi olarak ayrılmış değillerdi. Bu yüzden bir çok şair tasnif edilirken hem Klasik tekke şairi hem de dinî-tasavvufi Türk şairi olarak sayılmaktadır. Mesela Yunus Emre, Divân'ı ve Mesnevi'si ile bir divân şairi olarak görülse de tasavvufi-dinî konuları işlemesiyle bir tekke-tarikat sözcüsü, aynı zamanda herkesin anlayabileceği basit halk konuşma diliyle yazdığı ilahilerinde, dörtlük nazım birimini ve hece veznini kullanmasıyla da halk şiirinin güçlü bir temsilcisidir.

Dinî-tasavvufi Türk şiirinin en büyük temsilcilerinin yetiştiği bu yüzyıl şairleri arasında; Ahmet Fakih, Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, Sultan Veled, Şeyyad Hamza, Yunus Emre'yi sayabiliriz (Kaya 2007: 245).

XIV. Yüzyıl

XIV. yüzyılda da halkın çoğunluğu tekkelerin çevresinde toplanmış ve başta Sâid Emre ve Kaygusuz Abdal olmak üzere hepsi Yunus Emre'nin izinde yürüyen, çok sayıda tasavvuf şairi yetiştirmiştir. Tam bir tasavvuf terbiyesi içinde olan bu şairler Yunus gibi söylemeye çalışmakla kalmamış, bazen Yunus'un ya "Emre"liğini ya da bizzat "Yunus" adını ünvan olarak kullanmışlardır. (Güzel 1989: 258). Bu derviş şairler, mensup oldukları tekkelerden ayrılp diyar diyar dolaşarak, halk topluluklarına Allah'a varmanın duyuş, düşünüş ve heyecanlarını tanıtmaya devam etmişlerdir.

Bu yüzyıl şairleri arasında; Abdal Musa, Ahmet Daî, Âşık Paşa, Eflakî Dede, Elvan Çelebi, Kadı Darir (Erzurumlu), Kaygusuz Abdal, Kemaloğlu, Mustafa (Ankaralı), Müridî (Aydınlı), Nesimî, Sait Emre, Şeyhoğlu Mustafa'yı sayabiliriz (Kaya 2007: 245).

XV. Yüzyıl

XV. yüzyılda dinî-tasavvufi Türk şiiri, bütün canlılığıyla gelişmekte ve merkezden muhite doğru yayılmaktadır. Yetişen mutasavvıf şairler, gelenek içerisinde yazdıkları şiirlerle Türk insanına, İslâm dininin kurallarını en basit ve anlaşılır şekilde anlatmaktadırlar.

Bu yüzyılın ilk yarısından sonra Hurufilik, Bektaşî tekkelerine ve oradan da Yeniçeri ocağına girmiştir. Yeniçeri âşıkları görünüşte tasavvuf konusunu işlemişler; ancak daha özgür bir biçimde şiirlerinde aşk, şarap ve sevgiliyi konu etmeye başlamaktadırlar. Bu dönemde Alevi-Bektaşî edebiyatı dinî-tasavvufî Türk edebiyatından ayrılarak bütünüyle bağımsız bir içeriğe kavuşmuştur. Tekke edebiyatının en dikkate değer bölümü olan Bektaşî edebiyatının fikir ve eğilimleri âşık edebiyatında ağır basmaktadır (Artun, 2004: 40).

Mevlâna Celaleddin-i Rumî, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre gibi büyük mutasavvıfların kendi dönemlerinde ortaya koydukları zengin tasavvufî hayat, XV. yüzyılda onları örnek alan Akşemseddin, Emir Sultan, Eşrefoğlu Rumî, Gülşehrî, Hacı Bayram Veli, İbrahim Tennurî, Kemal Ümmî, Ruşenî, Süleyman Çelebi, Şirâzî Yazıcıoğlu Mehmed gibi pek çok şairi etkileyerek, onların yetişmesinde rol oynamıştır. Bu mutasavvıf şairler hem eski gelenek çerçevesinde dinî hayatın, edebî sahada en güzel örneklerini verirlerken hem de İslâm dininin kurallarını da en güzel şekilde Türk insanına, Türk dili ile onların anlayabileceği bir tarzda anlatmışlardır (Banarlı 1971: 479, 504).

XVI. Yüzyıl

XVI. yüzyılda dinî-tasavvufî Türk şiiri Yunus Emre'den beri, onun büyüklüğünde bir şair yetiştirememekle beraber, tekkelerde yetişen mutasavvıf halk şairleri, Yunus tarzında ve onun yolunda bestelemek üzere ilahiler söylemişlerdir. Halk söyleyişinin ve hece ile ilahi tarzının bu terennümleri, ardı arkası kesilmeyen bir takım ses ve heyecan dalgaları halinde, memleketin her tarafına yayılmıştır. Bu yüzyıl şairleri arasında: Ahmet-i Sarban, Arifî, Armağan, Arşî, Azmî Baba, Derviş Hacı, Eroğlu Nuri, İbrahim Gülşenî, İdris Muhtefî, Kalende Abdal, Kul Himmet, Muhyiddin Abdal, Muhyiddin Üftade, Ümmî Sinan, Pir Sultan Abdal, Seyyid Seyfullah, Şah İsmail Hatayî, Vahib Ümmî, Vizeli Alâeddin'i sayabiliriz (Güzel 1989: 262; Kaya 2007: 245).

XVII. Yüzyıl

XVII. yüzyıl, gittikçe çoğalan, tekkelerden Türk musikisiyle ahenkli, coşkulu ilahilerin yayıldığı bir hava içinde gelişmiştir. Bu ilahiler hece vezni ile söylenmiş Yunus Emre ilahileri tarzındaki geçen yüzyıldan gelen ilahilerdir.

Bu yüzyılın meşhur Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı şairleri; Abdî (Himmetzade), Abdî (Sarı Abdullah), Abdulahad Nuri, Abdulhay, Abdurrahman Vali, Âdem Dede, Âdli, Askerî, Ahizâde Hüseyin, Ahu, Akkırmanlı Nakşî, Aziz Hüdaî, Bezcizade Muhyî, Bosnalı Abdullah, Bolulu Derviş Himmet, Cahidî, Dedemoğlu, Derviş Mehmed, Derviş Osman, Derviş Himmet, Divitçizade Mehmet Tâlib, Elmalık Sinan Ümmî, Fakir Edna, Geda Muslî, Hasan Kenzî, Himmetzâde, İbrahim Nakşî, Kul Budala, Kul Mustafa, Kul Hüseyin, Kul Nesimî, Lâmekânî Hüseyin, Nakşî, Nazmî, Niyâzî-i Mısırî, Oğlanlar Şeyhi İbrahim, Sarı Abdullah-Abdî, Sunu'llah Abdulkerim, Şeyh Mehmed Nazmî, Şeyhî, Ümmî Sinanzade-Hasan, Yeşil Abdal, Zakirî, Zakirzâde Abdullah Bîçâre, Zelilî, vb. dir (Güzel-Torun 2005: 179; Kaya 2007: 245–246)

XVIII. yüzyılda dinî-tasavvufî Türk şiiri bir duraklama ve gerileme içine girmiştir. Bu dönemde eskisi kadar güzel eserler verilememiştir. Bu yüzyılda da Yunus geleneği yani ilahi geleneği devam etmiştir; ama tekrarlanan ilahiler, zaman zaman güzel, samimi, ahenkli olmakla beraber ekseriye her türlü söyleyiş sanatından uzak, vezin ve kafiye aksaklıkları içinde umumiyetle kültürsüz söyleyişlerdir. Bu dönemde Alevi-Bektaşî nefeslerinin zenginliği, dikkati çekecek ölçüdedir. Bu tarz nefeslerde de Pir Sultan'ın tesiri aşîkârdır (Güzel-Torun 2005: 179).

Cahit Öztelli bu yüzyılda daha önceki çağlardakinden çok tekke şairi yetiştiğine fakat içlerinde geniş şöhret sahibi olanlara rastlanmadığına inanmaktadır. Ele geçen eserlerin sayısının az olması şairlerin hayatları hakkında bilgilerimizin hemen hemen yok denecek kadar az olmasına sebep olmaktadır. Tekke edebiyatı üzerinde divan edebiyatı etkisi bu yüzyılda daha çok artmış, aruz ölçüsü ile gazel, mesnevi, altılı, beşli biçimlerinde nefesler, devriyeler, mersiyeler çoğalmıştır (Öztelli 1955: 6–7).

Bu yüzyılın dinî-tasavvufî Türk edebiyatı şairleri; Ahmed Mürşidî, Bursalı İsmail Hakkı, Celâleddin-ı Uşşakî, Derun Abdal, Derviş Ahmed, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Gurbî, Hasan Senâî, Hasan Sezâî, Kasım Dede, Kul Şükrü, Mahvî, Mehdî, Mehmed Mustafa Azbî, Mehmed Şîrî, Mustafa Nuzûlî, Mustafa Zekaî, Nasuhî, Neccarzâde Süleyman Zâtî, Salih Sahvi, Selâmî, Şeyh Halil Kaygulu, Şeyh Rıza, Tekirdağlı Mehmed Fahreddin Fahrî, Üçüncü Sultan Ahmed Necib, Üsküdarlı Hâşim vb. dir.

XIX. Yüzyıl

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde "Batılılaşma" hareketlerinin başladığı dönemdir. Dinî-tasavvufi halk şairleri bu yüzyılda batılılaşmaya karşı tavrı almışlardır. Değişimin kaçınılmaz olduğunu fark eden ve "tekkede halvet yerine halk içinde halk ile beraber" olmayı öneren "Kuşdavî" gibi bazı tekke mensuplarının yenileşme çabaları da sonuçsuz kalmış ve dinî tasavvufi Türk şiiri çevresinde oluşan edebî yapı son birkaç temsilcisi dışında bir varlık gösterememiştir. Bu arada belli tarikatlara bağlı temsilciler gerek âşık tarzı içinde gerekse divân ve yeni edebiyat alanlarında tasavvufi mahiyette eserler vermişler veya tasavvufun geleneksel telmih ve mecazlarından faydalanmışlardır (Oğuz, M. Öcal vd. 2004: 248).

Bu yüzyılda Aynî Baba, Kuddusî, Mihrabî, Turabî, Vâsıf-ı Melâmî gibi birçok dinî-Tasavvufi Türk edebiyatı şairleri tanıyoruz. Ayrıca bu yüzyılda Adile Sultan, Keçecizâde İzzet Molla, Şeyhülislâm Arif Hikmet gibi divân şiiri mensupları da dinî-tasavvufi konuları işlemiştir.

Kul Himmet Üstadım, Ruhsati ve Seyrani gibi âşıklar, âşıklık geleneğinin icaplarından biri olarak bir tekkeye bağlanmış ve bu tekkenin görüşlerine uygun şiirler söylemişlerse de dinî-tasavvufi şiir geleneğinin içinde yer almazlar.

Bu yüzyılın diğer şairleri arasında; Abidin Baba, Adile Sultan, Âgâh Paşa, Âgahî, Âczi, Aynî Baba, Cemalî Baba, Cesarî, Esirî, Esat Baba, Fehmî, Fennî, Feryadî, Gencî, Hasretî, Hayranî, Hulkî Baba, İbrahim Baba, İlhamî, İrşadî, Keçecizade İzzet Molla, Kuddusî, Lokmanî, Mefharî, Meknunî, Müştak Baba, Nazmî, Nazif Dede, Osman Şems, Perişan, Ramî, Remzî, Ruhî Bey, Şemsi Baba, Şeref Bacı, Türabî, Vehbî, Zahmî, Zikrî vb.dir.

XX. Yüzyıl

XX. yüzyılda Cumhuriyetin ilânı ile tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Mevcut dinî-tasavvufi Türk edebiyatı şairleri de yeni gelişme göstermeden eskiyi tekrarlamakla yetinmişlerdir. Hatta Yunus tarzını bile tarikat ayinlerinde aynen okumuşlardır. Günümüzde Yunus, Hacı Bayram Veli ve Kaygusuz tarzında şiirler söyleyen şairlerimiz az da olsa bulunmaktadır. Bunlardan birkaçı; Ahmet Rindî, Ali Nutkî Baba, Ali Ulvî Baba, Arife Bacı, Âşık Molla Râhim, Derunî, Hüsnî Baba, İkbâl Bacı, İsyânî, Kadimî, Mehdî Baba, Mehmet Nuri, Mehmet Yakıcı, Mihrabî, Mustafa Şükrü Metin, Naci Kulp,

Samih Rıfat, Selman Camalî Baba, Süreyya Baba, Şehribanu Bacı, Tarsuslu Sıtkî, Vahit Lütî Salcı, Yozgatlı Hüznî, Yusuf Fahir, Zeynel Uslu Baba vb. dir(Kaya 2007: 246).

Son zamanlarda, âşık tarzında şiirler söyleyen âşıkların da tekke şiirine özendikleri görülmektedir. Başta Konya, Kars, Sivas, İstanbul olmak üzere, her yıl düzenlenen "Âşıklar Bayramı" nda âşık eserlerinin pek çoğunda dinî ve fikrî konuları işlediklerini görmekteyiz. Günümüzde özellikle "cem evleri", "ilahi toplulukları" ve "mevhit törenleri" veya mevhit törenlerine alternatif olarak kimi yerlerde ortaya çıkan "tevhit törenleri" etrafında dinî-tasavvufî kültür geleneğinin kimi öğelerinin devam ettiğini de görmekteyiz (Oğuz, M.Öcal vd. 2004: 249). Bu bilgiler ışığında kısa bir zaman durgunlaşan dinî-tasavvufî Türk şiiri, yirminci yüzyıl ikinci yarısında canlanmaya başlamıştır.

Netice olarak ifade etmek isteriz ki, dinî-tasavvufî Türk edebiyatı şairleri kendi dileklerini, arzularını, ilâhi heyecanlarını, fikrî ve zühdî norm içindeki tasavvuf vecd ile söylemişlerdir. Bu şairler, millî, dinî ve beşerî sahada yazdıkları eserlerini, Türk toplumunun daha kolay anladığı; tahkiye, tasvir, nasihat, hitap, doğrudan doğruya anlatma, tekrar, secî, sembol, mecaz vb. anlatım şekilleriyle de mesajlar vermişlerdir (Güzel-Torun 2005: 180). Bu şairler duygu ve düşüncelerini anlatırken halk edebiyatı nazım şekillerinin yanı sıra divan edebiyatı nazım şekillerini de (ilahi, nefes, hikmet, nutuk, devriye, şathiye, tevhid, münacat, na'at, mevlid, mehdiye vb) kullanmışlardır.

Yukarıda verdiğimiz bilgilerden de anlaşıldığı gibi tekkeler çevresinde oluşan dinî-tasavvufî Türk halk şiiri, âşık şiiriyle divan şiirinin bir karışımıdır. Bu üç edebiyat birbirinden çok farklı olmayıp, bir bütünün parçalarıdır. Aynı kültür kaynaklarından beslendikleri için nazım şekli, tür, ölçü, dil, anlatım, üslûp ve içerik yönünden ortaklıklar görülmektedir (Artun 2004: 41).

0.3.3. Âşık Tarzı Türk Şiiri

Ozanlık geleneği XIV. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. İslam kültürünün etkisiyle ozanlar ve ozanlık geleneği yerini âşıklara (saz şairlerine) bırakmıştır. Ozan sözcüğü, ozanların ortadan kalması üzerine bir kez daha anlam kaymasına uğrayarak "geveze, saçma sapan söz söyleyen" hatta "çingene ve çalgıcı çingene" gibi küçültücü, horlayıcı bir anlama bürünmüştür. Anadolu'da geveze kimselere, tef çalıp şarkı söyleyen kadınlara da kimi bölgelerde ozan denilmektedir. Bu ozanlar İslamiyet'in

tesirinden sonra büsbütün ortadan silinip gitmemişler, ellerinde sazlarıyla birer halk şairi olarak kalmışlardır.

Dinî-tasavvufî Türk şiiri gelişme gösterirken, onunla beraber ilerleyen ve İslamî kültür dairesine girdikten sonra, din dışı karakter kazanan ozan-baksı geleneği, yeniçeri ocaklarının kurulmasından sonra, ordu şairi olarak ortaya çıkan Bektaşî tarikatı mensupları ve diğer tekke mensuplarının şiirleriyle şekillenmiş, bağımsız bir edebiyat olarak XVI. yüzyılda âşık edebiyatı adını almıştır.

XVI. yüzyılda âşık şiiri hakkında bilgi vermeden önce onu hazırlayan şartlara değinmek gerekir. Osmanlı İmparatorluğu XV. yüzyılda büyük bir kültür birikimine ulaşmıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra Anadolu'da yaşayan Türkler, yeni kültürleriyle birlikte sanat alanında da yeni zevklere yönelmiştir. Orta Asya'dan Anadolu'ya getirdiğimiz ozan, yeni kültür ve sanat anlayışına cevap veremez olunca, kırsal çevrelere çekilmiştir. Göçebelikten yerleşik hayata geçen yeni bir toplum düzeninin kurulması, şehir ve kasabaların oluşumu, toplum içi çatışmaların çoğalması, destan anlatıcısı ozanın yerine âşık tipinin geçmesini hazırlamıştır. Epik şiir göçebe düzenin ürünü, âşık şiiri ise yerleşik düzenin ürünüdür. XV. yüzyıldan sonra epik şiir kaybolurken, âşık şiiri belirmiştir. Sosyo-ekonomik koşullar gereği ozanın yerini alan âşık, yerleşik düzenin koşulları içinde ortaya çıkmıştır. Göçebe toplumdaki çeşitli nedenlerle yerleşik düzene geçen âşıklar bireyselleşir. Epik karakterli şiir yerini lirik, satirik, didaktik karakterli şiire bırakır. Yeni kültür ve sanat zevki XV. yüzyılda, ozan tipi değişen değerlerle aşağılayıcı bir anlam kazanmaya başlar ([www://turkoloji..edu.tr](http://www.turkoloji.edu.tr)). Bu şairlerin âşık adını almalarında bu aşağılayıcı anlamdan kaçmaya çalışmanın etkisi çok önemlidir.

Elimizde XIV-XV. yüzyıllarda Osmanlı ordularında ve halk arasında Anadolu'nun başka yerlerinde olduğu gibi halk şair musikişinasların bulunduğu gerçektir. Bu yüzyıllara ait şairi bilinmeyen iki türkünün varlığını bilmekteyiz: Tevârih-i Alî Osman'da bu türkünün biri kaydedilmiştir. Burada II. Murat'ın İzmiroğlu'nu mağlup etmesi anlatılır ve şöyle denmektedir : "*İzmiroğlu Osmanlıyı beğenmezdi. Ona tavşan ismini vermişti. Kendilerine kurt dedirtmişti. Oğlunun ismi de Kurt Hasan'dı. Ol vakit kim uğraşta sınıp İzmiroğlu kaçtı. Anlara bir türkü çıkarmışlar, bu beyit arada yâd olsun*" :

*Ulaşır dağdaki kurda,
Tavşan neler eder kurda.*

Hicri 829–830 senelerine ait olan bu türkü, II. Murat'ın ordusundaki bir saz şairi tarafından söylenmiş olmalıdır... Bu yüzyıla ait ikinci türküyü de Theodor Spandayn'de bulmaktayız. Bu müellif Türk mekteplerinden bahsederken, buralara okuma yerleri dedikten sonra, buralarda birçok ilimlerin yanı sıra şiir sanatının da okunduğunu ve Türklerin on bir heceli âşık şiirleri tertip ettiğini kaydetmektedir. Şu dördlüğü de örnek olarak vermektedir:

Bin iken beş eyledum derdümü,
Yaradan dan istemişem yardımı,
Terkeyledim zeminimi yurdunu,
Neyleyeyim yenemezüm gönlümü. (Güleç 2002: 128–130).

Osman Gazi'nin şairliği hakkında hiçbir bir kaynakta herhangi bir nota rastlanmamasına rağmen belki sultana karşı hissedilen sevgiden belki de onu şair gibi gösterme arzusundan kaynaklanabilecek bir şekilde bir şiir ona bağlanmıştır.

Osman Ertuğrul olsun,
Oğuz Kara Han neslisin,
Hakk'ın bir kemter kulusun,
İstanbul'u aç gülzar yap.(Sakaoğlu 2007: 110)

Sultan Beyazıt devrinde, Türklere esir düşen bir Rum'un hatıralarını anlattığı kitapta, kim tarafından söylendiği bilinmeyen bir dörtlük vardır:

Bir iken beş eyledün derdimi,
Yaradan'dan istemişem yardımı,
Terkeyledüm zeminimi yurdumu,
Neyleyeyim yenemezüm gönlümü. (Sakaoğlu 2007: 110)

Bunlardan başka on altıncı yüzyılın başlarında yaşamış olan ve Yavuz'un Mısır ve İran seferlerine de iştirak eden ve bu seferler hakkında bir destan yazmış olan Bahşi (Güleç 2002: 128–130) ile Kars'ın işgal eden Timur ordularının şehirde meydana getirdiği tahribatı dile getiren bir şiir yazan Baykan/Bıkan (Sakaoğlu 2007: 111) gibi şairlerin birçoğunun ordu ve donanmada bulunması ordu ile birlikte askeri harekâtlara katılmaları şiirlerinde bu savaşları konu etmeleri, bunların yaşadığı devirleri kesin olarak tespiti imkân vermektedir. (Güleç 2002: 128–130).

Halk şiiri ve halk şairliği (âşıklık) geleneği çeşitli Türk coğrafyalarında farklı biçimlerde adlandırılarak gelenek içerisinde değişimler yaşamışsa da (âşıklar İslâmiyet'ten sonra şaman denilen din adamı tipinden uzaklaşıp, özellikle Anadolu'da; elinde saz dilinde sözle hayalî bir sevgilinin ardından diyar diyar gezen, kültür taşıyıcılığı yapan, dili güzel kullanan ve güzelliğini koruyan, gittiği yerde halk hikâyesi anlatan, karşılaştığı âşıklarla atışma yapan, deyiş söyleyen, zaman zaman da ulaklık görevi üstlenen bir sanatçı tipine bürünür) İslâmiyet öncesi dönemden günümüze kadar uzanan süreçte geleneği sağlayan asıl unsurlar pek değişmemiştir. Kullanılan nazım öğeleri (hece vezni, dörtlükler, yarım kafiye vs.), müzik eşliğinde nazım, icrada diyalog (âşığın icra esnasında dinleyicilerle diyaloga girmesi, ayak (kafiye) istemesi, soru sorması, bazı açıklamalar yapması vs.), irticalen (doğmaca) şiir söyleme ve kullanılan dilin halk dili olması gibi unsurlar tüm Türk Dünyası'nda yaşayan âşıklık geleneğinin değişmez vasıfları olmuştur.

Anadolu'da halk şairlerinin "âşık" olarak nitelendirilmesinde onlarla ilgili anlatılan menkıbelerin (Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli, Kaygusuz Abdal menkıbeleri gibi) elbette mühim rolü vardır. Bu menkıbelerde âşıkların cismanî aşktan ruhanî aşka yükseldikleri; saz çalıp şiir söylemeyi de ilâhî vasıtalarla öğrendikleri anlatılır. Yani bunlar hak âşıklarıdır ve ilham kaynakları daima ilahîdir.

Halk şiiri geleneği içerisinde ya rüyada pir elinden bade içerek âşık olunur ya da bir ustanın yanında çıraklıktan yetişerek âşık olunur. Gelenek daha çok usta-çırak ilişkisiyle öğrenilmektedir. Çırak, ustasıyla birlikte gezer, onun hizmetini görür, ona yârenlik eder; bu arada ustasının sanatını da edinmeye çalışır (Ölmez 2001: 25–26). Köy odalarında, âşık kahvelerinde sohbetlere katılarak "çıraklık", "kalfalık" gibi safhaları geçirdikten sonra "itimatname" alan çırak âşık olur ve ustasının verdiği mahlasla, fasıllara katılarak ustalığını ispatlar. Ustalığını gösterirken de kendisini yetiştiren ustasının şiirlerini, kendi şiirlerinden önce okuyarak onu unutmadığını ve unutulmasına izin vermeyeceğini minnet duyguları ile gösterir. Ancak, âşıkların pek çoğu bir ustadan icazet almış olmalarına rağmen, halkın yoğun ilgisine mazhar olabilmek adına badeli âşık olduklarını iddia ederler.

Osmanlı'nın XIV. yüzyıldaki kültürel açıdan azametine paralel olarak âşık edebiyatının da ortaya çıktığı söylenebilir. Anadolu ve Rumeli'nin büyük merkezlerinde, serhat kalelerinde, Suriye ve Mısır'da, Kuzey Afrika'nın Osmanlı'ya

bağlı bölgelerindeki askerî koloniler içinde âşıklarının çoğaldığı görülmektedir. Bu âşıkların büyük bir bölümü yeniçeri ve sipahi âşıklarıdır. Şehir ve kasabalarda, değişik sosyal tabakalara mahsus ayrı ayrı kahvehaneler, bozahaneler, meyhaneler gibi umumî toplantı yerleri vardır. Bazı büyük kahvehanelerde çalgı ve köçek takımları da bulunmaktadır. Bu tür toplantı yerlerinden bazı kahvehaneler, bilhassa âşıkları bir araya getirerek, belli mevsimlerde âşık fasılları düzenlerler. Bundan başka âşıklar panayır gibi geçici toplantı yerlerinde kurulan kahvehanelerde bulunarak, memleketi dolaşmakta ve bu seyahatler esnasında bazı ileri gelen devlet adamlarının evleri ile zengin konaklarında ve bilhassa memleketin her tarafına yayılmış bulunan Bektaşî tekkelerinde yatıp kalkmaktadırlar. Bazı ileri gelen devlet adamlarıyla zengin konaklarında, çoğürücü denilen âşıklar himaye edilmektedir (Güzel-Torun 2005: 471). Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi bu yüzyılın en önemli olayı, âşıklık geleneğinin iki ayrı coğrafyada gelişip yol, boy atmasıdır. Kuzey Afrika'da çoğu kahramanlık ve savaş üzerine şiir söyleyen Garp Ocakları'na mensup bu âşıklarda Anadolu ve Rumeli âşıklarının izlerini görmektedir (Türkler 2002: 599).

Yüzyılın başında her türlü yabancı etkiden uzak, halk kültürü öğeleriyle süslenmiş şiirleriyle hece ölçüsü kullanan âşıklar, yüzyılın ikinci yarısında divan ve tekke şiirinin etkisiyle Arapça, Farsça kelime ve tamlamaları kullanmaya başlamışlardır. Bu etkilenmeden köy ve aşiret çevrelerinde yetişen âşıklar, nispeten uzak kalmışlarsa da şehirlerde yetişen âşıklar, klasik şairlerin cezbisine kapılarak geleneksel halk şiiri zevkinden uzaklaşmaya başlamışlardır.

Diğer esnaf teşkilatların da olduğu gibi âşıkların da teşkilatlandığı bu yüzyılda aşk, kahramanlık, tabiat vb. konuların yanı sıra yerleşik hayata ait özellikler de âşık şiirine girmeye başlamıştır.

XVI. Yüzyıl

XVI. yüzyılda Rumeli, Anadolu, Suriye, Mısır gibi imparatorluğa bağlı ülkelerde birçok âşık yetişmiş olsa da, gerek bu âşıklar ve gerekse de âşık şiirinin ilk devirleri hakkında tam bilgimiz yoktur. Bunda âşıkların hafızalarında taşıdıkları sözlü verimlerin büyük bir kısmının cönk adı verilen defterlere geçirilmemeleri, geçirilenlerin de eksik ve karıştırılarak geçirilmesi ile okuma yazma bilen divân

edebiyatı mensuplarının bu şiiri yaratan âşıklara düşmanlık beslemesi, tezkirelerde onların biyografilerine ve eserlerine yer vermemeleri etkili olmuştur.

Bu yüzyılda ortaya çıkan ürünlerde sade bir dil kullanılmıştır. İfade biçimi, halk türküleri ile Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki özellikleri yansıtmaktadır. Ürünlerin çoğunlukla hece ölçüsünün sekizli kalıbı ile ortaya koyulması, bu dönem şiirlerinin eski halk edebiyatı geleneğine uygun olduğunu göstermektedir (Öcal, M. Oğuz vd. 2004: 172). Yüzyılın ikinci yarısında divân edebiyatı ve dinî-tasavvufî Türk edebiyatının etkisi âşık edebiyatı üzerinde kendini iyice hissettirmeye başlamıştır. Âşıklar divân şairlerinin kullandıkları nazım biçimleriyle Arapça, Farsça kelime ve tamlamaları da kullanarak şiirler yazmaya başlamışlardır.

Bu yüzyılın önde gelen şairlerini şöyle sıralayabiliriz: Ahmetoğlu, Armutlu, Bahşî, Bahşioğlu, Çırpanlı, Dalışman, Geda Muslî, Hayalî, Hızıroğlu, Karaoğlu, Karacaoğlu, Kerem Dede, Köroğlu, Kul Çulha, Kul Himmet, Kul Mehmet, Kul Pirî, Oğuz Alî, Ozan, Öksüz Dede, Kul Pirî, Çırpanlı, Ozan, Sururî, Şükrü Mehmet (Sakaoğlu 1997: 115–135; Artun 2001: 38, 235, 239; Güleç 2002: 128–130; Türkler 2002: 559, Tekin 1986: 10)

XVII. Yüzyıl

XVII. yüzyıl âşık tarzı Türk halk şiirinin kuvvetli bir şekilde gelişerek altın çağını yaşadığı ve birçok âşık yetiştirdiği bir yüzyıldır. Karacaoğlu, Âşık Ömer, Gevheri gibi şairler, kendilerinden sonra gelenleri yüzyıllarca etkileyecek güzellikte eserler vermişlerdir. Bu yüzyılın en olumsuz tarafı, âşık adıyla anılan halk şairlerinin divân edebiyatını taklit etmeleridir. Bu yüzyılda şehir çevresinde yetişen âşıklar ile köy ve kasaba çevresinde yetişen âşıklar arasında farklılaşmalar artmış ve iki ayrı âşık tipi ortaya çıkmıştır. Şehir hayatı çevresinde yetişen, okuma yazma bilen ve öğrenim görmüş âşıklar, divân şiirine özenerek aruz ölçüsüyle söyledikleri şiirlerde divân şiiri nazım şekillerini benimseyerek, ağır bir dil kullanmışlardır. “Kalem şuarası” adı verilen bu âşıklar, genellikle saz çalmasını bilmezler. Kasaba ve köy çevresinde yetişen âşıklar ise geleneksel çizgiye devam eden ümmî, saz çalan âşıklardır ve bu âşıklara “saz şairi” de denir (Türkler 2002: 601).

Âşıklık geleneği bu yüzyılda gelişerek biçim, tür ve konuda mükemmelliği yakalayarak zirveye ulaşmıştır. Bu yüzyılın sonunda teşkilatlanan âşıklar "geleneksel âşıklık gezileri" diye adlandırılan seyahatler yapmaya başlamışlardır.

Bu yüzyılda yaşamış şairler hakkındaki bilgilerimiz cönk ve mecmualardaki şiirlerin değerlendirilmesi ile ortaya çıkan bilgilerdir. Bu bilgiler de çok doğru bilgiler değildir. Şairlerin şiirlerini söylerken aynı geleneğe faydalanmaları (mısraların aynı kafiyelerle seslendirilmesi; şiirlerin koşma, semai, varsağı, destan nazım şekilleri ile yazılması, şairlerin son dörtlükte mahlaslarını söylemeleri vb.) söyleyişlerin birbirine benzemesine yol açmıştır. Söylenişi benzeyen bu şiirleri cönk ve mecmualara yazanlar da bazen şairlerin adını karıştırmış bazen de sevdikleri bir şairi şiirin sahibi gibi göstermişler, böylece şiirlerde karışıklıklar oluşmuştur.

Bu yüzyılda yeniçeriler, sipahiler, leventler gibi çeşitli askerî topluluklar arasında, sınır kalelerinde savaşa katılan ve askerleri cesaretlendiren âşıklar (garp-ocak âşıkları) yaptıkları bu hizmetten dolayı çok sevilmiş ve himaye görmüşlerdir. Ayrıca asker âşıkların yanında padişah düğünlerinde, kahvehane, bozahane, panayır ve mesire yerlerinde şiirler söyleyen âşıklar da görülmektedir.

XVII. yüzyılın önde gelen âşıklarını şöyle sıralayabiliriz: Âşık, Âşık İbrahim, Âşık Kerem, Âşık Mustafa, Âşık Ömer, Benl Ali, Bursalı Halil, Edhemî, Demircioğlu, Ercişli Emrah, Eroğlu, Gedayî, Gevherî, Güzide Ana, Hakî, Haliloğlu, Kâtip Osman, Kamilî, Karacaoğlu, Kâtibî, Kâtip Ali, Kazak Abdal, Keşfî, Kayıkçı Kul Mustafa, Kul Deveci, Kul Süleyman, Kuloğlu, Mahmutoğlu, Öksüz Âşık, Piroğlu, Sun'î, Şah Bende, Şahinoğlu, Şermî, Tameşvarlı Gazi Âşık Hasan, Türebî, Üsküdarî, Yazıcı, Zaiifî, (Sakaoğlu 1989: 137–159, Şimşek 2007:3, Kaya 2002: 73, Bezirci-Özen 2002: I-II, Türkler 2002: 601).

XVIII. Yüzyıl

XVIII. yüzyılda çok sayıda âşık yetişmesine rağmen geçen yüzyıldakiler kadar sanat gücü kuvvetli âşıklara rastlanmaması, bu yüzyılda halk şiirinin gerilemesine sebep olmuştur. Bu gerileme de XVII. yüzyılda Âşık Ömer ve Gevherî'nin divân edebiyatını taklit yolunda açtıkları özentili çığırının da etkisi bir hayli fazladır. Bu etkinin altında kalan âşıklar aruz ölçüsü, divân şiiri nazım şekilleri ve benzetmelerle yazdıkları şiirlerinde başarı gösterememişlerdir. Bunun yanında eski halk şiiri gelenekleri de

birakılmamış; koşma, destan, semai gibi şekiller sürdürülmüştür. Buna, yani divân şiirini taklide karşılık, yüksek sınıfın da saz şairlerine karşı eski nefreti şiddetini kaybetmiş, bir ikisi de olsa, şura tezkirelerine alınmıştır. Hatta Nedim gibi büyük bir divan şairine hece ile bir türkü yazdıracak kadar sevgiye kavuşmuştur. Bu karşılıklı ilgi, halk şiirinin zararına olmuş, eski saf içliliğini yavaş yavaş yapmacığa doğru sürüklemiştir. Bu durum on dokuzuncu yüzyılda daha da ileri giderek, başka sebeplerle birlikte halk şiirinin büsbütün değerini kaybetmesine sebep olmuş; ancak Seyranî, Dertli gibi kendine göre başka özelliği bulunan iki kasaba şairi ile Dadaloğlu gibi yabancı etkilerden uzak bir aşiret âşığı da sanat dünyasında bir varlık olarak yaşamaya devam etmiştir (Öztelli 1955: 6–7).

Bu yüzyılda kahvehanelerde, bozahanelerde, meyhanelerde ve panayırarda ellerinde sazlarıyla şiirler söyleyen âşık geleneğinden yetişme âşıklara her yerde rastlansa da bu âşıklar eserleri bakımından XVII. yüzyılda yetişmiş âşıklar derecesinde değillerdir (Artun 2004: 57).

XVIII. yüzyılın önde gelen âşıklarını şöylece sıralayabiliriz: Abdî, Ahmet, Agahî Âşık Ali, Âşık Bağdadî, Âşık Civan, Âşık Faik, Âşık Halil, Âşık Kâmil, Âşık Mümin, Âşık Nigarî, Âşık Nurî, Âşık Sait, Âşık Sipahi, Âşık Süleyman, Âşık Şermî, Adile Sultan, Bağdadî, Bahrî, Cihadî, Derunî, Derviş Mehmed, Derviş Musa, Fakirî, Fedâyî, Gülsüm Ana, Hoca Oğlu, Hükmî, İrfanî, Kabasakal Mehmet, Kara Hamza, Kâtibî, Kıymetî, Kıymetî, Kisadî, Konyalı Emine Hanım, Kul Himmet Üstadım, Kul Şükrü, Levnî, Mağriplioğlu, Mahdumî, Mecnunî, Meftuni, Nurî, Nakdî, Neşatî, Öksüz Ahmet, Raşid, Ravzî, Sırrı, Sâfi, Sakine Hatun, Şehrubanu Bacı, Seyid Derviş, Seyidyâr, Siyahî, Süleyman, Şem'î, Talibî, Vartan (Sakaoğlu 1989:160–190; Şimşek 2007: 3; Öztelli 1955: 7–13; Güleç 2002: II-III; Türkler 2002: 601).

XIX. Yüzyıl

XIX. yüzyılda âşık tarzı yeniden bir yükseliş kaydederek, nicelik ve nitelik bakımından heceyle sade Türkçe şiirler söyleyen âşıkların yanında aruzlu türleri deneyen güçlü temsilcilerin de yetişmesine zemin hazırlanmıştır. Bu yüzyılda özellikle şehirlerde yetişen saz şairleri, klasik şiirle daha yakın temas imkânı buldukları için büyük ölçüde bu şairleri taklide özenmişlerdir.

Bununla birlikte, divan şairlerinin etkisinden kendini koruyabilmiş olan Karacaoğlan'ı izleyenler de olmuştur. Bunlar büyük şehirlerin hayatından uzak, göçebe aşiretler arasında yetişmiş ve halk ruhunun saflığını koruyabilmiş Dadaloğlu (Levend 1968: 180), Deli Boran, Gündeşlioğlu gibi şairlerdir (Oğuz, M. Öcal vd. : 2004: 178).

Bu yüzyılda İstanbul'un başka başka semtlerinde kurulan "Semaî Kahveleri" nde birçok meydan şairleri türemiştir. Ramazan ayı, bayramlar ve cuma günleri semai kahvelerinde yapılan büyük toplantılarda meydan şairleri mani, koşma, semai, divan, destan vb. okuyup, saz çalmışlar, bazen de birbiriyle atışmışlardır. Bu gelişmeler sadece İstanbul'da değil, büyük şehir merkezlerinde de kendini göstermiştir. İstanbul'da ise farklı olarak âşıklar örgüte bağlanmıştır. İstanbul'un belirli semtlerindeki kahvelerde, özellikle Tavuk Pazarı'ndaki âşıklar kahvesinde toplanan âşıklar, hükümetçe aralarından seçilen bir kâhya tarafından yönetilmişlerdir. Bu âşıklara sonradan türlü meslekten hevesli, çoğu tulumbacı birçok saz şairi de katılmış, böylece eski gelenek sürdürülmeye çalışılmışsa da âşık tarzı artık eski özelliğini yitirerek yozlaşmıştır (Levend 1968: 180).

İstanbul'da âşık edebiyatının gelişmesi bakımından bu uygun ortamın oluşmasında II. Mahmut'un yeniçeri ocaklarını kapattıktan sonra, âşıkları koruyarak saraylara almasının önemli payı vardır.

Bu yüzyılda âşıkların ürünleri, müzikle şiirin bir birleşimidir. İlk ozanların çaldığı "kopuz" sonradan " kara düzen, bozuk, tambura, çöğür, cura" adını alan sazlar kullanılmış; "ezgi, deyiş, türkü, türkmanî, kayabaşı, varsağı" yerine de "koşma, destan, semaî, türkü, divan, kalenderi yıldız" yaygınlık kazanmıştır. (Levend 1968: 177).

Bu yüzyılda âşık kahvelerinde düzenlenen sazlı sözlü eğlencelerde âşıklar, kahvenin tavanında asılı duran bilmececi şiiri (muamma) nazımla çözmeye çalışmışlardır. Bilmeceyi çözen âşık para, saz, tüfek gibi ödüller kazanmış aynı zamanda saz şairlerinin de başı olmuştur. Sonradan semai kahveleri adını alan bu âşık kahveleri Beşiktaş'ta, Çeşmemeydanı'nda, Tophane'de, Boğazkesen'de, Eyüp Defterdarı'nda, Hancıoğlu'nda açılan çalgıcı kahvelere yerini bırakmış, 1908 Meşrutiyetinden sonra yavaş yavaş sönüp gitmiştir (Levend 1968: 180).

XIX. yüzyılda âşık adını verdiğimiz halk şairlerinin saraylarda, konaklarda, asker ocaklarında, sınır kalelerinde, kahvehanelerde, panayırlarda, konargöçerler arasında söyledikleri şiirler zevkle dinlenmiştir. Onlar halkın sevincini, üzüntülerini,

umutlarını, siyasi ve sosyal olaylara ve yöneticilere karşı hislerini dile getirmişlerdir. Diğer bir kısım halk şairleri ise, divân şiirinin etkisi ile halktan, halk zevkından kopmuştur. Âşık zümrelerinin oluştuğu bu yüzyılda imparatorluğun parçalanması, politik ve sosyal değişimler şiirin konusunu etkilemiştir. Âşık geleneğinde önemli rolleri olan âşık kollarının (Emrah Kolu, Ruhsatî Kolu, Şenlik Kolu, Sümmanî Kolu, Dertli Kolu, Huzurî Kolu, Derviş Muhammet Kolu) bu dönemde yer alması önemlidir. (Artun 2004: 58).

XIX. yüzyılın önde gelen âşıklarını şöyle sıralayabiliriz: Agahî, Âşık Devamî, Hengâmî, Âşık Hezarî, Âşık Kâmil, Âşık Kemalî, Âşık Kenzi, Âşık Şem'i, Âşık Şenlik, Âşık Tahirî, Bayburtlu Celalî, Bayburtlu Zihnî, Bedrî, Beşiktaşlı Gedaî, Beyoğlu, Bezmî, Celalî, Borlu Kemalî, Cevrî, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deli Boran, Dertli, Erzurumlu Emrah, Fahrî, Fennî, Ferdayi, Ferkî, Hicabî, Gedaî, Hızrî, Gündeşlioğlu, Hengamî, Hızrî, Hilmî, Himmetî, İfşâî, İkrarî, Karşlı Ceyhunî, Kamilî, Kemterî, Kusurî, Meslekî, Minhacî, Mir'atî, Muhibbî, Nazî, Necip, Nigarî, Noksanî, Pesendî, Pir Mehmed, Ruhsatî, Serdarî, Seyranî, Seyyid Süleyman, Sivaslı Sıdkî, Silleî Sururî, Sümmanî, Şenlik, Şifaî, Tahirî, Tıflî, Velî, Türabî, Yozgatlı Karacaoğlan, Zarî, Zehrî, Zeminî (Sakaoğlu 1989: 191-239; Güzel-Torun 2005: 472; Öztelli 1956: 4-14).

XX. Yüzyıl

XX. yüzyılda, âşıklık geleneği eski önemini kaybetmeye başlamıştır. Özellikle Cumhuriyetten sonra maddî ve sosyal yaşamdaki değişimler bu zümreyi yaratan ve besleyen toplumsal şartları da değiştirmiştir. Yeni iletişim araçlarının ortaya çıkışı, sanayileşme, tekke ve medreselerin kapatılması ve sistemin değiştirilmesiyle âşıklar zümresi yavaş yavaş ortadan kalkarak büyük merkezlerden kırsal kesimlere, gelişmenin az olduğu yerlere doğru gitmeye başlamıştır (Artun 2004: 58). Özellikle doğu ve kuzey doğu illerinde, Alevilerin yoğun buldukları yerlerde, Güneydoğu Anadolu ile göçebe yaşayışın bir dereceye kadar sürdürüldüğü Toroslar bölgesinde, sapa köy ve kasaba çevrelerinde halk şiiri söyleme geleneği geçerliliğini sürdürmektedir (Meydan Larousse 1973: 560).

Bu yüzyılda millîleşme hareketine paralel olarak dil sadeleşmeye başlamış, hece ölçüsüyle millî nazım şekillerimize uygun olarak âşıklar şiir söylemeye başlamışlardır. Günümüzde eskiye oranla az da olsa âşıklar vardır. Özellikle halka doğru hareketinin ve

halk kültürünü yaşatma hareketinin etkisiyle hâlâ âşıklar arsında atışmalar yapılmakta, âşık eğlenceleri düzenlenmektedir. Yüzyılın başlarında geleneğe bağlı olarak şiirler söyleyen âşıklar, önce şiirlerine ad vermek suretiyle ilk değişikliğe gitmişlerdir. Cönklerde türkü, koşma gibi genel adlarla anılan şiirler artık konularına uygun adlarla anılmaya başlamıştır (Artun 2004: 58–59).

Bu yüzyılda halk şiiri yeni bir arayış içinde olan Tanzimat dönemi şairlerini de etkilemiştir, birçok şahsiyet halk şiiri biçim ve türlerinden yararlanarak, dili sadeleştirmeye çalışmışsa da çok başarılı olamamışlardır. Türkçülük akımının etkisi, İkinci Meşrutiyet Döneminde de kendini halk şiirinin benimsenmesi şeklinde göstermiştir.

Başka bir kültürel ortamda yetişmiş, üstelik halktan kopuk yaşayan şairlerin, şiirlerini sazla, ezgi eşliğinde söyleyen halk şairlerinin doğallığına erişememeleri şaşkıncı değildir. Ayrıca asıl halk şiiri, kendi geleneği içinde gelişimini sürdürürken benzerinin sığ ve yüzeysel kalacağı ortadadır. Cumhuriyet döneminde de Anadoluca ya da memleketçi edebiyat aynı sığ örnekleri çoğaltmış, Halkevleri'nin kuruluşundan sonra, özellikle bu kurumun organlarında halk şiiri söylemenin modalaştığı görülmüştür. Bu olumsuz gelişim iki olumlu gelişime yol açmıştır. Bunlardan birincisi aruzun yerini hece ölçüsüne bırakması, ikincisi de şiir dilinin yabancı öğelerden ayrılarak Türkçeleşmesidir. Bu yüzyılda yetişen birçok şair, halk şiirinden malzeme almış, yeni bir şiir anlayışıyla çağdaş Türk şiirini ortaya çıkarmıştır (Özkırımlı 1955: 595)

Asırlardan beri çok büyük şairler yetiştiren halk şiiri, bu yüzyılda eskisi kadar büyük şairler yetiştiremese de gerek beşerî aşk gerekse sosyal konularda çok sayıda koşma, türkü ve benzerlerinin; tarihî hadiseler ile ilgili acıklı destanların söylenmesi, halk şiirinin yüzünü güldürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu döneminde devlet desteği gören âşıklara Cumhuriyet döneminde yardım edilmemiştir. 1931 yılından itibaren yurdun çeşitli yerlerinde âşıklar bayramları, âşıklar geceleri düzenlenerek yaşayan pek çok âşığın, bu toplantılarla sanatlarını göstermeleri sağlanmıştır. Ayrıca 1931 yılında Ahmet Kutsi Tecer, 1964'te İbrahim Aslanoğlu tarafından Sivas'ta düzenlenen "âşıklar bayramı" ile âşıklık geleneğinin yaşadığına dikkat çekilmiştir. 1966 yılında Konya Âşıklar Bayramı'nın yapılıp düzenli hâle gelmesiyle âşıklar birbirilerini tanımış, yerel âşıklık geleneğinden, Türkiye âşıklık geleneği sürecine geçilmiştir (Artun 2004: 58–59).

Bu bayramların yanında âşık edebiyatı konularına yer veren bir çok kongre, sempozyum, seminer vb. bilimsel toplantılar yapılmıştır. Birçok üniversitede düzenlenen âşıklar şölenleri ile biryandan öğrencilere âşıklık geleneğini yakından tanıma imkânı verilirken diğer yandan âşıklık geleneği canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Fuat Köprülü, XX. yüzyılda âşıklık geleneğinin tamamen tükendiği kanaatindedir. Ona göre:” *Osmanlı cemiyetinde Ortaçağ an'anelerini saklayan âşıklar zümresinin de artık o şekilde yaşayamayacağı pek tabii idi. İkinci Meşrutiyet hareketinden ve bilhassa Cumhuriyet rejiminin kuruluşundan sonraki maddî ve manevî inkılâplar, bu zümreyi yaratan ve yaşatan içtimaî şartları kökünden sarsmıştır. Tanzimat'tan beri merkezden muhite doğru yayılmaya çalışan yeni ideolojiler, mektep ve gazete hatta sinema, radyo gibi çok kuvvetli ve tesirli telkin, terbiye vasıtaları eski hayat görüşünü tamamen değiştirmeye başlamıştır. Memleket içinde her türlü nakil vasıtalarının çoğalması, merkezde devlet kapitalizmine dayanan büyük sanayileşme faaliyetinin kuvvetle başlaması, medrese ve tekke gibi, ortaçağ an'anelerini saklayan eski müesseselerinin kaldırılması, halk terbiyesine gittikçe daha büyük ehemmiyet verilmesi, bütün memlekete maddî ve manevî yeni bir hayat görüşünün başladığını ve bir içtimai nizamın kurulmak üzere olduğunu kati suretle anlatmaktadır. İçtimaî bünyenin bu derin değişimleri karşısında Ortaçağ Osmanlı esnaf teşkilatı kadrosu içinde hususi bir sınıf teşkil eden ve kendine has ideolojik ve edebî an'aneleri bulunan âşık zümresi, artık yavaş yavaş ortadan kalkmağa başlamıştır. Esasen XX. asır başlarında büyük merkezlerde ehemmiyetini kaybetmiş olan âşıklar, ancak memleketin daha içlerinde, henüz Ortaçağ hayat şartlarını saklayan küçük merkezlerde, ölmüş bir mazinin kalıntıları hâlinde yaşamakta idiler.” (Güzel-Torun 2005: 472-473)*

Umay Günay, Köprülü'nün bu düşüncesini yazılı kaynaklara ve İstanbul'da geleneği sürdürüp tüketen sözlü kaynaklara dayanarak verdiğini bu sebeple İstanbul için geçerli olabileceğini hâlbuki özellikle Doğu ve Güney Anadolu'da bir ölçüde de Orta Anadolu'da geleneğin yaşamakta ve temsilciler yetişmekte olduğunu öne sürmektedir. XXI. yüzyıla girdiğimiz şu günlerde sayısı 300'ü bulan ve kendilerine âşık unvanı veren insan bulunuyorsa, bu geleneğin sona erdiğini kabul edemeyiz. Ancak günümüzdeki âşık adı verilen tipi ile yukarıda ele aldığımız "âşık tip" lerinin aynı tip olduğunu kabul etmekte biraz zorlanabiliriz. Bu bakımdan geleneksel âşık tipinin sona ermesi bakımından Fuat Köprülü, bu geleneksel âşık tipinin bazı unsurlarının günümüzde de

görülmesi bakımından da Umay Günay'ın düşüncesinde doğruluk payı vardır (Güzel-Torun 2005: 472–473).

Bu düşünceyi biraz daha açmamız gerekirse, eskiden âşıklar bir ustanın çırağı olarak onun terbiyesinden geçip, şiir söyleme gücüne eriştiklerinde icazetlerini alarak, geçimlerini sağlamak için diyar diyar gezmişlerdir. Bugün baktığımızda günümüz âşıklarının usta-çırak ilişkisi ile yetişmediklerini görüyoruz. Onlar şiir söyleme becerilerinin ya kendilerine aileden miras kaldığını ya da Allah vergisi olduğunu belirtmektedirler. Bugün sevdikleri, kendilerine örnek aldıkları âşıkların şiirlerini söyleyen delikanlılar, saz çalmasını bilmeyenler, geç yaşta saz çalmaya başlayıp da henüz öğrenemeyenler, irticai olmayanlar, atışma yapamayanlar vb. "Âşıklar Bayramı", "Âşıklar Şenliği", "Âşıklar Şöleni" gibi toplantılara katılarak, kendilerini âşık olarak tanıtmaktadırlar. O halde bu toplantılar, bütün şairlerin katıldığı toplantılardır. Ayrıca bu toplantıların adına "Saz Şairleri Bayramı", "Saz Şairleri Şenliği" ve "Saz Şairleri Şöleni" denmemektedir. Zaten böyle adlandırmaya gidildiği zaman saz çalamayanların bu toplantılara alınmaması gerekmektedir. Keza, bayram veya şenlikler şairlerin irticai güçlerine, atışma kabiliyetlerine vs. göre düzenlenecek olursa pek çok kimse dışarıda kalacaktır ama bugün herkes kendini "âşık" olarak tanıtmaktadır. Bu, bayram tebriklerinden bastırıldığı kartvizitine kadar her yerde görülmektedir. "Şaz Şairi" adını kullanan şairler pek azdır. Bazıları daha "havalı" buldukları için "Halk Ozanı" terimini kullanmaktadırlar. Görülüyor ki herkes kendisini "âşık" saymakta ve onların tabii dinleyicileri olan insanımız da onları "âşık" olarak görmektedir. O zaman halk şiiri sahasında örnek veren ve bazı vasıflarıyla birbirinden ayrılan şairlerimizi ortak ad altında "âşık" adı altında toplamalı, birbirine göre farklı olan vasıflarına göre de ikinci bir isim vermek doğru olacaktır (Sakaoğlu 1986: 247–251).

Yirminci yüzyılın başlarında toplumsal yapımızda meydana gelen değişiklikler ile radyo, televizyon, bilgisayar, internet, sinema, tiyatro vb. gelişmeler canlılığını koruyan âşıklık geleneğine ilgiyi azaltınca, gelenek zayıflamaya başlamış bu da dudakdeğmez, yedekli koşma vb. biçimlerin unutulacak kadar az kullanılmasına, âşık fasıllarının eskisi gibi sık yapılmamasına, âşıkların daha çok düz koşma dalında eserler vermelerine sebep olmuştur. Âşıklık geleneği her ne kadar yeni toplum düzeni karşısında zayıflayıp özünü kaybetmeye başlasa da âşıklar toplumdaki yerlerini

korumaya çalışmışlar, elektrosazlarıyla konserlerde, kasetlerde veya kliplerde sanatlarını icraya çalışmışlardır.

Bu yüzyılda iz bırakan âşıkları şöyle sıralayabiliriz: Abdülvahap Kocaman, Ahmet Çıtak, Ahmet Poyrazoğlu, Âşık Azerî, Ali İzzet Özkan, Aslı Bacı, Âşık Battal, Âşık Ali İzzet Özkan, Âşık Cemal Hoca, Âşık Cevdet, Âşık Çırağı, Âşık Davut Sulârî, Âşık Daimî, Âşık Deli Hâzım, Âşık Dizarî, Âşık Efkârî, Âşık Emsâlî, Âşık Fatma Taşkaya, Âşık Fehmi Gür, Âşık Fermânî, Âşık Güfyanî, Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu, Âşık Habib Karaaslan, Âşık Hasretî, Âşık Halil Karabulut, Âşık Hilmî, Âşık Huzurî, Âşık Hüdaî, Âşık Hüznî, Âşık Hüseyin Çırakman, Âşık Kara Mehmet, Âşık Kemâlî Bülbül, Âşık Kul Mustafa, Âşık Kul Semaî, Âşık Mehmet Yakıcı, Âşık Mevlüt İhsanî, Âşık Murat, Âşık Musa Merdoğlu, Âşık Mustafa Ruhânî, Âşık Nailî, Âşık Necip, Âşık Nesimi Çimen, Âşık Âşık Nurşâh Nusret Torunî, Âşık Pervanî, Âşık Püryanî, Âşık Sükutî, Âşık Şerif, Âşık Vahdetî, Âşık Vâhit, Âşık Vahdeti, Âşık Veysel, Âşık Yahya, Âşık Yaşar, Âşık Zülâlî, Âşık Zülfikâr Divanî, Adnan Türközü, Ayaşlı Fahrî, Aziz Üstün, Bayburtlu Celâlî, Bayburtlu Hicranî, Bozdoğanlı Mehmet Emin, Celâl Cumralı, Cemal Hoca, Davut Sularî, Deli Anakız, Dikmenli Âşık Emine Şener, Döne Sultan, Döndü Doğan, Dertli Mustafa, Efkarî, Erzurumlu Reyhanî, Gani Çelik, Gürcü Doğan, Gufranî, Gürünlü Gülhanî, Güllüşah Bacı, Habib Karaaslan, Hacı Karakılçık, Hacı Lütfiye Hanım, Hamdi Işıklı, Hasretî, Hoca Cemal, Hocaoğlu Selahattin Ertürk, Hicranî, Huzurî, Hüdaî, Hüseyin Çırakman, İbrahim Zeki Burdurlu, İhsanî, İlhamî Demir, İpek Bayrak, İsmail Azeri, İstemî, Kağızmanlı Hıfzı, Kamer Konyalıoğlu, Kırşehirli Âşık Kerem, Kul Gazi, Kul Mustafa, Kul Nuri, Kul Semaî, Mahzunî Şerif, Maksut Feryadî, Mehmet Ali, Mehmet Yakıcı, Meslekî, Mevlüt, Meydanî, Murat Çobanoğlu, Musa Merdanoğlu, Mustafa İrşat, Müdamî, Mürsel Sinan, Nevcihan Özmerih, Nevşehirli Yahya, Nusret Korunî, Pervanî, Posoflu Zülâlî, Reyhanî, Ruhanî, Rüstem Alyansoğlu, Sarıcakız, Sefil Ali, Sefil Molla, Sefil Selimî, Selmanî, Seyrânî, Seyit Yalçın, Seyit Türk, Şah Turna, Şemsi Yastıman, Şeref Taşlıova, Talibî Çoşkun, Tokatlı Selmanî, Türmen Kızı, Yayla İşleyen, Yüzbaşıoğlu, Zakirî, Zeki Ömer Defne, Zülfikâr Divanî vb. (Şimşek 2007: 4; Artun 2004: 354; Bayrı 1957: 7–15; Şişman 2001: 27; Bezirci- Özen 2002: IV- V; Tahir 1990: 84–85).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALİL ÇİVİ (HAYATI, ÇEŞİTLİ CEPHELERİ, ŞAİRLİĞİNİ HAZIRLAYAN FAKTÖRLER)

1. 1. Hayatı

1.1. 1. Doğum Yeri

Halil Çivi, Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Kervansaray köyünün Kaçak mezrasında doğmuştur. Bugün bu köy Sivas merkeze bağlanmış, mezranın adı da Söğütözü olarak değiştirilmiştir.

1.1.2. Doğum Tarihi

Halil Çivi'nin doğum tarihi nüfus cüzdanında 1949 olarak kayıtlıdır. Çivi, bu doğum tarihinin doğru olmadığını, o zaman kentlerle köyler arasında ulaşım sorunu olduğu için muhtar ne zaman ilk defa kent merkezine inerse nüfusa o zaman kayıt yaptırıldığını belirterek asıl doğum tarihinin 1945 yılının Ocak ayı olduğunu söylüyor.

1.1.2. Adı, Soyadı ve Mahlası

1.1.2.1. Adı

Çocuğun adı ile alın yazısı arasında bir bağ olduğuna inanan eski Türkler, ad koymayı çok önemli bir olay olarak kabul ettikleri için bir takım törenlerle süslemişlerdir. Ad koyma geleneğinin açıkça görüldüğü Dede Korkut Hikâyeleri'nde çocuğa adını veren Korkut Ata'dır. Çocuk, Korkut Ata'dan gerçek ismini alana kadar ya "adsız" adı ile dolaşarak ya da anne ve babasının kendisine verdiği geçici ismi kullanmıştır. Avda veya savaşta isim almayı hak edecek kadar kahramanlık gösterince de Korkut Ata'dan yaptığı kahramanlığa uygun olarak bir ad almıştır.

Halk Hikâyelerinde ise çocuğa isim verme geleneği farklılık göstermektedir. Bu farklılıkta Korkut Ata'nın yerini Pir almıştır. Pir çocuğu olamayan padişah, vezir gibi kişilere, çocuk sahibi olması için elma verdikten sonra bazen doğacak çocuğa verilecek ismi de söyleyerek, ortadan kaybolmuştur.

Günümüze gelindiğinde ise çocuğa ad koyma olayı, içerik olarak önemini devam ettirmekte ve küçük bir ritüelle de olsa kutlanarak, kutsanarak yerine getirilmektedir. Ad koyma amacı ile düzenlenen törenlerde önceden belirlenen ad, ya bir din görevlisi ya da dinî yönü kuvvetli olan bir kişi (baba, dede, vb.) tarafından okunan ezanın ardından kulağına üç defa seslenilmesi ile koyulmaktadır.

Görüldüğü gibi Türklerde üzere ad koyan kişi konusunda seçici davranılmakta ve bu seçicilik yüzyıllar geçse de halen varlığını devam ettirmektedir.

Halil Çivi de adının kendisine verilmesini anlatınca, bu türden bir ritüelle karşılaşmaktayız:

“Cumhuriyetimizin ilk yıllarında ilkokulu olan köylerimizin sayısı çok azdı. Okulu olanlarda da umumiyetle üç yıllık öğretim yapılıyordu. Bu okullarda askerde okuryazarlık öğrenen ve üç aylık eğitimden sonra adına eğitimci denilen kişiler ders verirdiler. İşte Kervansaray köyü de üç yıllık öğretim yapılan okullarımızdan birine sahipti. Bu okulda okuyan ve Halil ismini taşıyan ağabeyim, bir gün okuldan mezraya dönerken Kervansaray ile Kaçak arasındaki dağda donarak ölmüş. Rahmetli annem çok ağlamış, sızlamış, Halil'im diye gözyaşı dökmüş. Bu hadiseden yedi yıl sonra, annem bir gün dedemlerin köyü olan Ezentere'den bizim mezraya yürüyerek gelirken, yolun yarısında bir su kenarındaki armut ağacının altına oturmuş. Orada uykuya dalmış. Rüyasında aksakallı bir dede ona kızarak: ‘ Zöhre Kadın sen ağlaya ağlaya beni bizar ettin. Halil'im, Halil'im diyorsun, sana Halil'ini geri verdim. Bir daha ağladığını duymayacağım.’ demiş. Annem uyandığında etrafına bakmış ama kimseyi görememiş. Heyecanla köye varıp, Zeliha Hala'ya olanları anlatmış. Zeliha Hala: “ Kız Zöhre olmaya ki sen hamile olmasın? ” deyince annem de o işleri çoktan bıraktığını; 47 yaşında olduğunu söylemiş. Zeliha Hala da anneme rüyasını yorumlayıp, oğlu olacağını adını da Halil koymasını söylemiş. İlerleyen günlerde annemin hamile olduğu anlaşılmuş. Böyle bir ölümün ve rüyasının ardından herkesin de oybirliği ile benim adım Halil konulmuş. “

Çivi, İstanbul'da uzun süre kaldıktan sonra, köye annesini ziyaret için geri döndüğünde annesinin rüya gördüğü armut ağacının dallarına çaputlar bağlandığını, etrafının çevrildiğini görmüştür. Oradakilere bu nedir diye sorduğunda, burada bir yatacın olduğunu ve Zöhre Hanım'a çocuğu Halil'i verdiğini söylemişlerdir. Köylerde çocuğu olmayan insanların, mezhep ve inanç farkı gözetmeden gelip orada kurban

kestiklerini, çaput bağladıklarını, rivayet ettiklerine göre de çocuklarının olduğuna dair söylenceler duymuştur. Çivi de bunların bilimsel şeyler olmadığını; ama halkın içinde bazen mitlerin de böyle düşüncelere sebep olduğunu belirtmektedir.

1.1.2.2. Soyadı

Soyadı kanununun çıkması ile birlikte her Türk ailesi bir soyadı almıştır. Bu soyadları soyu yansıtmayacak bir özellik taşımak zorundadır; çünkü bu kanun feodal düzenden kurtularak bey, paşa, ağa gibi lakapları ortadan kaldıracak, kaynaşmış bir kitle olan halkı homojenleştirilecek ve aradaki ekonomik, sosyal hiyerarşiyi ortadan kaldıracaktır. O dönem için gerekli olan bu düşünce, Türkiye’deki soyadlarının büyük bir bölümünün insanların soylarıyla bağlarını kesen bir özellik taşımaktadır.

Halil Çivi soyadı kanunu ile “Çivi” soyadını alışlarını şöyle açıklamaktadır: “O zaman nüfus memuru köy köy dolaşıp, ailelere müşterek bir soyadı yazıyormuş. Bu memurlardan bir bizim köye geldiğinde, babam başka bir köydeymiş. Ailenin büyüğü olduğu için de o olmadan kimse soyadı yazdırmak istememiş. Nüfus memuru da Kuyuyusuf köyüne gidip yarına kadar kalacağını, yetişirse babamın soyadı yazdırmak için bu köye gelmesini, gelmezse kendisinin bir soyadı yazacağını belirtmiş. Tam toplanmış gideceği sırada babam görünmüş. Memur da babama: ‘ Amca neredesin, herkese soyadı yazıyoruz. Dağ, deniz, ırmak, bulut, güneş, ay, yıldız hepsi birileri tarafından alındı. Size bir şey kalmadı ‘ demiş. Babam da : ‘ Evladım, koskoca dünyada bize de bir çivi kalmıştır.’ deyince nüfus memuru da soyadımızı “Çivi” olarak yazmış.”

“Çivi” soyadı, sülalenin bir kısmının “Yıldız”, bir kısmının “Bulut”, bir kısmının “Teke” soyadını alması ile Halil Çivi ve sülalesi arasında bir ayrılık yaratmıştır. Çivi, yıllar sonra bilinçlendiğinde bu parçalanmışlığı ortadan kaldırmak ve sülaleyi toplayıp, Culfalar veya Culfagiller adı altında bir araya getirmek istemiş; ama sülale çok dağıldığı, Culfalar herkes tarafından unutulduğu ve “Çivi” soyadının baba yadigarı olduğunu düşündüğü için bu fikrinden vazgeçmiştir. O, kendisini anlattığı “Benim Hikâyem” adlı şiirinden aldığımız bir dörtlüğünde soyadını miras kabul ettiğini anlatmaktadır:

Köylü çocuğum Halil’dir adım,
Babamızdan miras “Çivi” soyadım,
Çocukluk çağıma yetim başladım,
Bu yetim yılların hikâyesidir. (23)

1.1.2.3. Mahlası

Mahlas, şairlerin yazdıkları şiirlerde asıl adlarının yerine kullandıkları takma adlardır. Halk edebiyatında mahlas geleneğe bağlı uygulanan bir kuraldır. Şairler, kullanacakları mahlasları ya kendileri seçer ya da usta bir âşık, pir, derviş vb. tarafından onlara verilmektedir. Mahlasını kendisi seçen şair, kendi adı ve soyadını kullanabildiği gibi yaşayışına ve sanatına uygun olarak seçtiği herhangi bir ismi de mahlas olarak kullanabilmiştir.

Şiirlerinde kendi ad ve soyadı dışında farklı bir kelimeyi mahlas olarak kullanmayan Halil Çivi bunun sebeplerini şöyle açıklamaktadır: *“Çocukluğumdan beri Halil Çivi olarak tanındım. Komşularım, köylülerim, yeğenlerim, torunlarım beni böyle tanıdı. Kendi isim ve soy ismim dışında başka bir ismi mahlas olarak kullanırsam, suratıma bir maske geçirmiş gibi olacağımı düşünüyorum. Ayrıca şiirlerime eleştiri gelirse reel kişilik olarak adıyla, sanıyla, doğumuyla, babasının koyduğu soyadıyla, ailesiyle, kültür ve bilim camiasında insanların tanıdığı Halil Çivi olarak bilinmek isterim. Eğer farklı bir ismi mahlas olarak kullansaydım ve birisi şiirlerimi okuduğunda kimmiş bu adam deseydi, mahlası olan benim tanınmam süreç isterdi. Yabancı bir mahlas beni toprağımdan, arkadaşlarımdan, kültürel bağlarımdan koparır, diye düşünüyorum.”*

Halil Çivi'nin şiirlerini, kullandığı mahlas yönünden incelediğimizde yüz seksen dört şiirinde ad ve soyadını, altı şiirinde ise sadece adını mahlas olarak kullandığını görmekteyiz. Çivi, on şiirini de mahlas kullanmadan yazmıştır.

1.1.3. Lâkapları

Halil Çivi, soyadı kanunu çıkmadan önce “ Culfalar, Culfagiller” olarak anılan bir sülaleye mensuptur. Dokumacılık anlamına gelen Culfa kelimesi, sülalenin büyük bir kesiminin dokumacılık yapmalarından dolayı, onlara lakap olarak verilmiştir.

1945 doğduğum yıldır,
Annem Zöhre Hatun, babam da Hıdır,
Sülalemiz geniş akraba boldur,
Bu **Culfagillerin** hikâyesidir. (23)

1.1.4. Soyu

1.1.4.1. Baba Tarafı

1.1.4.1.1. Babası

Halil Çivi'nin babası, Culfa Hüseyin'in oğlu Culfa Hıdır'dır. Okuma yazması olmayan çarıklı erkân-ı harp denen Culfa Hıdır, 1953 yılının Ocak ayında ölmüştür. Çok kısa bir süre birlikte yaşamış olsalar da güzel bir terbiye düzeni olduğundan bahsettiği babasının, Çivi'nin kişiliğinin oluşumunda önemli bir etkisi vardır. O, çocuklarına bir kabahat işlediklerinde kızmaz, aradan haftalar bazen aylar geçer, bir sohbet anında yapılan işin yanlış olduğunu söyler. Ayrıca Culfa Hıdır, çocuğunu köyde olan toplantılarda yanından ayırmaz, gittiği her yerde büyüklerle birlikte yanında oturtur. Büyümek için bir şeyler öğrenmeleri gerektiğini anlatır. Bunun da ancak büyüklerin sofrasına oturmakla, yemek yemekle, nerede soru sorulur, nerede konuşulur, nerede cevap verilir bunları öğrenmekle olacağına inanırdı. Daha o yıllarda okumanın önemini kavrayan ve çocuğunu okumaya yönlendiren babasıyla ilgili anısını şöyle anlatmaktadır Halil Çivi :”*Bir gün babam döven dışlıyor ve bana da uygulamalı olarak döven dışlemenin nasıl yapılacağını anlatıyordu. Başını kaldırıp karşıdaki topraklara bakarak buraların eskiden bizim olduğunu, dedemin kardeşleri savaşta şehit olunca evde yalnız kadınlar kaldığı için buraların işgal edildiğini, köyün en zenginiyken fakiri olduğumuzu söyledi. Ben de altı, yedi yaşlarının çocukluk aklıyla, biraz daha büyüdüğümde elime tüfek alıp, o tarlaları sürenleri öldüreceğimi ve topraklarımızı geri alacağımı söyleyince babam yüzüme baktı ve güldü. Artık o devirlerin bittiğini, şimdi tapunun olduğunu, cumhuriyetin kurulduğunu söyledi. Sen o insanlardan daha güçlü olmak istiyorsan, yapacağın tek şey var. Okuyup âlim olacaksın, büyük adam olacaksın. Herkes senin irfanına, aklına hürmet edecek, onların çocukları da size hürmet edecekler, saygı gösterecekler hatta muhtaç olacaklar. Sakın öyle bir şey yapma.” dedi.*

Halil Çivi, babasının bu sözünü vasiyet bilerek isteğini yerine getirmiş; ama babası bu günleri görememiştir. Yıllar sonra babasına yazdığı bir şiirinde duygularını şöyle anlatır:

Hali Çivi erdi bak muradına,
Profesör oldu senin adına,
Varamadı başarının tadına,
Neden beni öksüz bıraktın babam. (40)

1.1.4.1.2. Dedesi

Halil Çivi'nin dedesi, Culfa Hasan'ın yedi oğlundan birisi olan Culfa Hüseyin'dir. Culfa Hüseyin evinde kütüphanesi olan, o zamanın şartlarıyla resmî olmasa da iyi bir dinî eğitim almış, köydeki insanların dini vecibelerini yerine getirilmesine katkısı olan bir kişidir. 93 Harbi'nden sonra dağdaki sığır sürüleri eşkıyalar tarafından kaçırılınca aile borçlandığı ve müşkül duruma düştüğü için Culfa Hüseyin, Adana taraflarına çalışmaya gitmiş, orada bir heyelan esnasında toprak altında kalarak can vermiştir.

1.1.4.1.3. Babasının Dedesi

Halil Çivi'nin babasının dedesi Culfa Hasan'dır. Köyün ileri gelenlerinden biri olan Culfa Hasan, altı oğlunu Osmanlı-Rus Savaşı ile Osmanlı Harbi'nde şehit vermiştir. Gözü, gönlü tok, samimi bir Müslüman olan Culfa Hasan'ın köyde bir konağı vardır ve bu konaktaki fırında yedi çeşit ekmek pişmektedir. O zaman her köyde cami olmadığı için Cuma namazına gidip dönenler "Cuma Yolu" denen bu yolun üzerindeki konağa uğrayıp; karınlarını doyurduktan sonra köylerine dönmektedirler. Culfa Hasan, bu özelliği ile Anadolu insanının tok gözlü, misafirperver, cömert ve paylaşımcı, bütünleştirici yönlerini sergilemektedir.

1.1.4.2. Anne Tarafı

1.1.4.2.1. Annesi

Halil Çivi'nin annesi, Ezentere köyünden Kara Mehmet'in kızı Zöhre'dir. Zöhre Hanım, Hıdır Bey'in tek eşidir. Okuryazarlığı yoktur. Halil'den başka üç kız, üç erkek olmak üzere altı çocuğu vardır. Kocasını Hıdır'ı, Halil sekiz yaşında iken kaybeden Zöhre Hanım, 1972 yılında 72 yaşında vefat etmiştir.

Annemdi gönlümün kutup yıldızı,
Doyamadan ecel ayırdı bizi,
Hiç eksik olmadı içimde sızı,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum. (45)

Çocuklarına çok yoğun bir sevgiyle bağlı olan Zöhre Hanım, eşinin ölümü üzerine "Balım" dediği Halil'in üzerine daha çok düşmüştür. Halil Çivi de genç yaşında

kaybettiği annesini yıllar yılı özlemiş, onun merhamet ve sevgi dolu kucağını hep aramıştır.

1.1.4.2.2. Dedesi

Halil Çivi'nin anne tarafından dedesi, Emirlerden Kara Mehmet'tir. Emirlerin temsilcisi olan Kara Mehmet, köyün ileri gelen zengini ve aynı zamanda da muhtarıdır. Devletine sadakatle bağlı ve güvenilir bir insan olan Kara Mehmet'in kapısı, tanıdık tanımadık ihtiyacı olan herkese açıktır. Kapısından kimseyi boş çevirmeyen Kara Mehmet, herkesin canını, namusunu güvenilebileceği bir insan olarak tanınmıştır.

1.1.4.2.3. Annesinin Dedesi

Zöhre Hanım'ın da çocukluğunda çok yaşlı olduğu için iyi hatırlayamadığı büyük dedesi, ömrünü Ezentere'de geçirmiş, gözleri sonradan görmeyen bir kişidir ve köyün kurucu ailelerinden birine mensuptur.

1.1.5. Ailesi

1.1.5.1. Evliliği

Halil Çivi, 1970 yılında Mefaret Hanımla görücü usulü ile evlenir. Aslen Rizeli Abdullah ve Nazmiye Çap'ın kızları olan Mefaret Çivi 1954 İstanbul doğumludur. Çivi'nin ev hanımı olan eşinden üç çocuğu dünyaya gelir. Otuz sekiz yıldır aynı yastığa baş koyan Çivi çifti halen Malatya'da ikamet etmektedir. Halil Çivi, ilk görüşte âşık olduğu, hayatı acısıyla tatlısıyla birlikte paylaştığı eşine olan derin duygularını şiirlerinde samimi bir şekilde dile getirmiştir.

Bala döner zehir aşlar,
İçimde bir sevinç başlar,
Gerçeğe dönüşür düşler,
Sen gülünce Mefaret'im. (33)

1.1.5.2. Çocukları

Halil Çivi'ni Hatice Zerrin, Fatma Berrin, Zöhre Banu isimlerini verdiği üç kızı vardır. Kızlarından Hatice Zerrin 1971, Fatma Berrin 1972, Zöhre Banu 1978 yıllarında dünyaya gelir.

Halil Çivi, çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek için elinden gelen her şeyi yapmıştır. En büyük kızı Hatice Zerrin Tokat Ziraat Fakültesini, ortanca kızı Fatma Berrin Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünü, küçük kızı Zöhre Banu ise Uludağ Üniversitesi Ekonometri Bölümünü bitirmişlerdir.

Zerrin, Berrin, Banu kızım,
Her üçü de iki gözüm,
Ömür boyu üç yıldızım,
Siz gönlümün sultanları. (30)

Üç kızını da evlendiren Çivi'nin büyük kızı Hatice Zerrin'den Doğa, ortanca kızı Fatma Berrin'den Poyraz adlı iki torunu dünyaya gelmiştir. Çivi'nin üç kızı da değişik illerde görev yapmaktadırlar.

1.1.5.3. Kardeşleri

Altı kardeşi olan Çivi'nin ablası Hanım Çivi Teke (doğ. 1921) ile abisi Hasan Çivi (doğ. 1927) vefat etmişlerdir. Diğer kardeşleri Hüseyin Çivi (doğ.1923), Ali Rıza Çivi (doğ.1929), Güler Çivi Öndaş (doğ. 1932) ve Yeter Çivi (doğ. 1938) evlatları ve torunları ile birlikte mutlu bir ömür sürmektedirler.

1.2. Çeşitli Cepheleri

1.2.1. Tahsili

Halil Çivi, yeni yazıyı öğrenmeden, babasının eve getirdiği alfabe cüzlerinden, mezra ve köydeki hocalardan eski yazıyı öğrenir. Bu hocalar Dede kökenli (Alevi inancında) olup, devletin resmi hocaları değildir. Onların gayesi Çivi'ye dinî bilgileri öğretip, mezranın dinî hizmetlerini yerine getirmesini sağlamaktır. Çivi, babasının ölümü üzerine beş altı sene kış aylarında Ezentere mezrasında Dede kökenli olan Molla Zeynel Hoca'dan hem dinî eğitim almış hem de Cumhuriyet ve Atatürk ideallerini öğrenmiştir. Daha sonra Çakıllı Pınar Köyü'ndeki Ali Hoca ile Ovacık Köyü'ndeki Hacı Hoca'dan dinî eğitim almıştır. Molla Zeynel Hoca, Ali Hoca ve Hacı Hoca'nın oluşturduğu hocalar kurulu, Halil on bir yaşında iken toplanıp ona: "Köyün her türlü dinî hizmetini yapabilir: cenaze kaldırıp; mevlit ve Kur'an-ı Kerim okuyabilir." diye icazet vermişlerdir.

Halil Çivi, kendisine bir kuşak önce ve sonrası ile kendi kuşağının “ Küçük İmam” dediğini de belirtmektedir. Dinî vazifelerin yanında Çivi, yazları çobanlık yaparken kışları atlar gönderilerek davet edildiği “*Sen küçüksün ama aklın büyük.*” diyerek başköşelerde misafir edildiği köylerde Ahmediye, Muhammediye, İslâm kahramanları ile ilgili cenk kitapları Kan Kalesi, Hayber Kalesi, Muhammed Hanifi Cengi, Üç Yol Cengi, Saadettin Nushet Ergün’ün yazdığı Fuzulî’nin Hadikatü’s Şühede’sı, Hasan Efendi’nin Necmü’l Kulüb’ü, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı gibi eserleri okur. Halk, bilhassa nazım türüyle yazılan eserleri ve ağıdalı cümlelerle dolu kitapları okumasını çok sever. Ayrıca Çivi’nin köye gelen bütün mektupları okumak, köyden giden bütün mektupları yazmak gibi bir görevi de vardır. Köyün erkeğinin, kadınının, gencinin, evlisinin, bekârının sırdaşdır. Herkes oğluna, kızına, eşine, yavuklusuna göndereceği mektupları ona yazdırır. Halil Çivi, zamanla köye gidip gelen öğretmenlerden de yeni yazıyı öğrenir. Hayatının bu dönemini bir dörtlüğünde şöyle anlatmaktadır:

Köyler arasında mekik dokudum,
İmamların rahlesinde okudum,
Kitapları besteleyip şakıdım,
Okulsuz köylerin hikâyesidir. (23)

Halil Çivi’nin resmi eğitim almasına, yakın bir köye atanan kendisinden iki yaş büyük bir öğretmenle evlerinde karşılaşması sebep olur. Bu genç öğretmen, akşam olduğu için köyüne ulaşamayınca yardım sever Zöhre Hanım tarafından misafir edilmek için eve davet edilir. Halil Çivi, o akşam eve geldiğinde bu bayanla karşılaşır, yemek esnasında ve sonrasında yapılan sohbetten etkilenen öğretmen, Halil Çivi’ye keraat cetvelini yazar; toplama, çıkarma ve bölmeyi gösterir. Bunların hemen öğrenildiğini görünce, büyük sayılarla dört işlem yaptırır ve Zöhre Hanım’a geç kalınmadığını bu çocuğu okutmasını söyler. Okutulmazsa kendisi ve ülke için büyük kayıp olduğunu anlatır. Bu konuşmalar Halil’i yıllar önceye, babasının ölüm döşeğinde olduğu günlere götürür. “ *Ölüm döşeğinde olan babama Molla Zeynel Kur’an-ı Kerim okudu sonra, benim elime verdi. Ben de o zaman yeni yeni okuyordum Kur’an-ı Kerim’i. Yasin suresini baştan sona okudum. Molla Zeynel babama, Kardeşlik bak Halil’i de görüyorsun, Kur’an okuyor. Gözün açık gitmesin.*’ dedi. *Babam bana bakıp: ‘Ben Halil’imi öyle mi bırakacaktım, okutup profesör yapacaktım.’ dedi.*” Babasının aklında

kalan bu son sözlerini vasiyet kabul eden Çivi, o gün on altı yaşında olmasına rağmen şehre gidip, resmi mektepte okumaya karar vermiştir. O gecenin sabahında erkenden hazırlanarak, İşhan Köyü'ndeki dayısının kızının evine kırk beş kilometre yürüyerek gelir ve onların yardımı ile ilkokula başlar.

Gündüzleri okula giden Halil Çivi, okul sonrasında akrabasına yardım eder. Kısa zaman içinde okul kütüphanesindeki bütün kitapları okuyup, okulun en başarılı öğrencisi olur. Hatta öğretmen bölünmüş sınıfta, üç ve dörtlere ders anlatırken o da bir ve ikinci sınıflara ders anlatır duruma gelir.

Koyun güttüm, sığır güttüm, çobandım,
Ayet, hadis bilen “Küçük İmam”dım,
Sonra devlet okuluna yollandım,
İşhanlı yılların hikâyesidir. (23)

Bir zaman sonra Sivas'ta ilkokullar arası bilgi yarışması düzenlenir. Halil Çivi, bu yarışmada birincilik kazanır. İkinci olan çocuğun bürokrat babası yarışmanın sonucuna, Çivi'nin öğrenci olmadığına dair şikâyetle bulunarak, itiraz eder. Ankara'dan gelen müfettişler yaptıkları soruşturma sonuca Meral Öğretmenin, Halil'i okula kayıt yapmadığını görürler. Bu müfettişlerden Veli Dalak, ona haksızlık yapmak istemez. Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıflarla ilgili sınav yaparlar. Bu sınavdaki bütün soruları bilince de beşinci sınıftan başlamış olarak gösterirler. Yarışmadaki birinciliğini onaylayarak, Meral Öğretmeni vatana yararlı bir evlat kazandırdın, diyerek istediği yere tayin ederler. O sene ilkokulu bitirme sınavlarında da çok başarılı olan Çivi, köye döndüğünde annesine İstanbul'a okumak için gideceğini söyler. Bu amaçla da Sivas merkeze gelir ve hanlarda kalıp, amelelik yapar, tuğla ocaklarında çalışır. Biraz para biriktirdikten sonra üç gün süren otobüs yolculuğu yaparak İstanbul'a gelir. Ali Bayraktaroğlu isimli bir demir tüccarının evinde çalışmaya başlar; fakat içindeki eğitim tutkusu hiç dinmez. Bu arzusunu Bayraktaroğlu ailesine açar. Kısa bir süre sonra ondaki cevheri Ali Bayraktaroğlu da fark eder. Halil Çivi'nin profesör olmak için okumak istediğini söylemesi üzerine de Emirgan Orta Okulu'na kayda götürülür; ancak Okul Müdürü Muammer Balta yaşının büyük olduğunu, onun yaşındakilerin üniversitede okuduğunu söyleyerek, kayıt yapmak istemez. Halil Çivi, okulda yaramazlık

yapmayacağına dair kefil olunması ve nüfusa geç yazılmasının sayesinde okula kaydolur.

Okulun ilk günü sınıfa girince kendini herkesten farklı hisseder; çünkü çocukların aileleri okumuş ve varlıklı insanlardır. Çivi sınıfta kendisi gibi bir çocuk arar; ama bulamaz. Zaman zaman da kalmakla gitmek arasında bocalamalar yaşar. Bu bocalamalar içindeyken bir gün tarih öğretmeni Macide Büyükataman yazılı yapar. Yazılıdan iki hafta sonra kâğıtları getirir ve “Halil Çivi kim?” diye sorar. Soruları tekrar sorar ve aldığı cevaplar üzerine 9.25 olan notu on yapar, sıfır alan on öğrenciyi de Halil Çivi’ye emanet eder ve onları çalıştırmasını ister. Bu olay Halil Çivi’nin hayatında önemli bir dönüm noktası olur. Kendine güveni gelen Çivi, okumaya dört elle sarılır.

O yıl Faruk Nafiz Çamlıbel, Ressam Mehmet Pesen, Ressam Mehmet Marangozoğlu ile tanışan Çivi, küçük yazı denemelerini onlara gösterir ve beğenilerini kazanır. Halil Çivi’nin ortaokuldaki yaşamı, birinci yıl hariç, büyük sıkıntılarla geçer; bahçıvanlık, inşaat işçiliği, odunculuk, hamallık vb. işlerde çalışmak zorunda kalır. Elektriği, suyu, banyosu ve mutfağı olmayan bir odada yaşamını sürdürmek zorunda kalır. Fakat bu zorluklardan yılmaz ve okumayı bırakmaz. Bir öğretmenin tavsiyesi ile orta ikinci sınıfın sonlarında devlet parasız yatılı sınavına girer. Sınavda derece alınca, yabancı dille eğitim yapan okullar hariç istediği okulu seçme hakkı kazanır. O da Haydar Paşa Lisesi’ni seçer. Orta üç, lise bir, iki, üçü iftihar listelerine geçerek bitirir. Lise iki ve üçüncü sınıflar da kâtiplik yapar. Bir öğretmeninden aldığı borç para ile makine alıp, berberlik yapmaya başlar. Kendi harçlığını çıkardığı gibi annesine de para gönderir. Okumak için gittiği İstanbul’da nasıl yaşadığını bir dörtlüğünde bize şöyle anlatır:

Gittim İstanbul’a yazdım okudum,
Tembellerin meskenin de yok idim,
Fikirleri tel tel edip dokudum,
Kente göçenlerin hikâyesidir. (23)

Lise hayatını başarıyla tamamlayan Çivi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesini 1972 yılında bitirir, 1975 yılında aynı üniversitede doktorasını tamamlar. 1978–1980 yılları arasında Nantes Üniversitesi’nde Sosyoloji bölümünde doktora programına yazılır. 1982 yılında doçent, 1987 yılında da profesör olur. Sırasıyla, Atatürk

Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi ve İnönü Üniversitesinde öğretim üyesi olarak bölüm başkanlıkları, dekan yardımcılığı, yüksekokul müdürlüğü, dekanlık gibi çeşitli görevlerde bulunur. Halil Çivi, şiirlerinde üniversite yıllarını, akademisyenliğe başlamasını ve başarılarını şiirlerinde şu şekilde anlatır.

Bilgi yaşamdaki tek gerçek yoldu,
İstanbul İktisat Fakültem oldu,
Diploma almaya artık az kaldı,
Gururlu günlerin hikâyesidir. (23)

.....

Erzurum'da iken asistan idim,
Bilimsel bilgiye aç bir can idim,
Özgürlüğü Fransa'da tanıdım,
Nant'taki günlerin hikâyesidir. (23)

1.2.2. Askerliği

Halil Çivi, 1975 yılında Türkiye'de ilk defa kısa dönem askerlik çıktığı zaman, Ankara Etimesgut Zırhlı Birlikler Okulu'nda yedek subay adayı olarak 3,5 ay askerlik yapmış; terfi taktığı gün de terhis olmuştur.

1.2.3. İşi

Halil Çivi, üniversitede asistan olana kadar din adamlığı, çobanlık, bahçıvanlık, inşaat işçiliği, hamallık, kâtiplik, berberlik yapmıştır. Prof. Dr. Halil Çivi 2003 yılından bu yana İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktadır.

1.2.4. Sosyal Faaliyetleri

Halil Çivi, bulunduğu her ilde resmi olmasa bile her türlü gayri resmî sosyal etkinliğin içinde olmuştur. Bir panel mi düzenlenecek, şiir mi okunacak, konferans mı verilecek her zaman göreve hazırdır. Onun, bir derneğe üye olup oradaki sosyal faaliyetlere düzenli katılalım, diye düşüncesi yoktur. Bir derneğe üye olmayı, bir alanda sıkışıp kalmak olarak gören Çivi, rasyonel olarak kurulduğu günden beri sadece “Atatürkçü Düşünce Derneği”ne üyedir. Ona da laikliğe, cumhuriyete, Atatürk'e olan

sevgisinden dolayı üye olmuştur. Derneğin kurucuları veya içindeki insanlar yanlış yapabilirler; ama onun kendine göre bir düşünce anlayışı vardır. Bu anlayışa saygısından, yurt ve bayrak sevgisinden dolayı üyedir bu derneğe. Onun dışında bir derneğe üye olmak istemez. Halkın bütününe varmak hoşuna gider. Türkiye'nin çeşitli illerinde, çoğu Atatürkçü Düşünce Derneği'nin aracılığıyla, yüz elliye yakın konferans vermiştir. Bir kere de şiir alanında İzmir Kültür Müdürlüğü ile Yunus Emre Kültür Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği Halk Şairleri Yarışması'nda jüri başkanlığı yapmıştır.

1.2.5. Gezdiği Yerler

Halil Çivi saz çalmaz. Bu sebeple, günümüz âşıklarından birçoğunda görüldüğü gibi diyar diyar dolaşmamıştır. O, gezmeyi sever. Yurdumuzun çeşitli yerlerini olağan turistik geziler, iş gezileri yanında doğa gezileriyle dolaşmıştır. Bir nehir kenarında, bir vadide, bir kanyon veya bir orman içinde yürümek, dağların zirvesine çıkmak onun en çok zevk aldığı şeydir. Çankırı, Bartın, Şırnak dışında ülkemizde gezmediği görmediği yer yok gibidir.

Bu geziler esnasında gözlemcidir, ruhunu besleyecek ayrıntıları fark eder. Her güzel açan bir çiçek, her güzel öten bir kuş, acı ızdırap veren bir çılgılık ya da bir sıkıntı onu bazen coşkuya getirir, bazen de gözünden yaş damlalarının düşmesine sebep olur. Çivi, bu gezilerden birinde Ordu'nun yaylalarından arkadaş gurubuyla iki gece kalır. Ömründe ilk defa turna kuşları ile karşılaşır ve seslerini duyar. Bu ses ona çok dokunaklı ve mistik geldiği için etkilenerek ağlar. "*Hz. Ali'nin avazı turna denen bir kuştadır.*" dizesini hatırlar ve Şah İsmail'in neden böyle dediğini, insanların neden turna kuşu ile ilgili bu kadar türkü, şarkı söylediklerini turna kuşunun sesini kulaklarında duyduktan sonra daha iyi anlar.

Halil Çivi, en az kırk senedir amatörce Erzurum, Karadeniz, Kaşkarlar, Tokat, Aydın Dağlarına çıkmıştır. Doğada gezerken karşılaştığı her şey ister yılan, ister kelebek olsun, bunlara sevgiyle bakıp; zarar vermek istemez.

Pırpır kanat çırpan kelebekleri,
Renklerin dilidir kır çiçekleri,
Doruklar gönlümü çalalı beri,
Ben dağların âşığıyım dostlarım. (17)

1.3. Şairliğini Hazırlayan Faktörler

1.3.1. Ahlâkı

Halil Çivi, çok merhametlidir. Toplumun bütün dertleri, kanayan yaraları onu her zaman ilgilendirmiş ve içini acıtmıştır. İhtiyaç sahibinin yanında olarak bu acısını dindirmeye çalıştıkça da mutluluk duymuştur.

O, insanlara saygı ve sevgi besleyen, hoşgörülü bir kimsedir. İnsanların dinleri, mezhepleri, inançları, kişilikleri, eğilimleri ne olursa olsun yargılamaz. Herhangi bir insanla yumrukla kavga ettiğini, bağırarak hakaret ettiğini hiç hatırlamayan Halil Çivi, hayatının her döneminde adaletli bir yapıya sahip olmuştur. Bunu anlattığı şu olaydan da çıkarabiliriz: “ *Haydar Paşa Lisesi’nde dört yıl parasız yatılı okuduğum sıralarda, yemek yediğim masanın başkanı ve karavananın dağıtıcısıydım. Hatta masaların belli olmadığı cumartesi, pazar günleri arkadaşlar arkamdan sıraya girer ve çok adaletli dağıtım yaptığımı söyleyerek, benim oturduğum masada, benim dağıttığım karavanadan yemek yemek isterlerdi.*” Hoşgörü sahibi ve insan sevgisiyle dolu olan Çivi’nin “Vicdanıym Ben” adlı şiirlerinden aldığımız aşağıdaki dörtlük bu yönünü ortaya koyması açısından önemlidir.

Kanadı kırılmış kuş beni üzer,
Ayağa dokunan taş beni üzer,
Odunsuz ocaksız kış beni üzer,
Çobansız sürünün çobanıym ben. (20)

Birlik ve beraberlik duygusu kuvvetli olan Halil Çivi, yalancı ve dolandırıcı insanlardan nefret eder. O yarışmacı değil dayanışmacıdır. Şiirlerinde de bu özelliğini görebiliriz.

Malımı kazandım kendi elimle,
Eğri söz demedim asla dilimle,
Namuslu yaşadım fakir halimle,
Eğriliği kendi tarzımda buldum. (18)

Hayatında hiçbir zaman tembelliğe yer olmayan Çivi her zaman çok çalışmış, okumuş, okumanın bilgi sahibi olmanın, cehaleti yenmede en doğru yol olduğunu bilmiştir.

Halil Çivi, sağlığına özen gösterir, günde ortalama dört km. yürür ve her türlü kötü alışkanlıktan da uzak durur. Tabiata âşık olduğu için, fırsat buldukça dağlara tırmanır ve börtü böceklerle bir arada vakit geçirir.

Güzel ormanların yurdudur dağlar,
Her bir yamacında bir dere çağlar,
Vahşi hayvanlara o yaşam sağlar,
Ben dağların aşığıyım arkadaş (17)

Aşağıda verdiğimiz dörtlük Çivi'nin kendini anlatması ve bizim onu tanımamız açısından önemlidir.

Her yaptığı işe dürüstlük katan,
Kin ve nefreti içinden atan,
Fakirin garibin elinden tutan,
Vicdanlı kalplerin vicdanıyım ben. (20)

Halil Çivi'nin yöneticilik hayatında yasaların, hukukun emrettiği Cumhuriyetimizin, laikliğimizin, bayrağımızın, toprağımızın korunması dışında bilerek ve isteyerek ceza uyguladığı, soruşturma açtığı görülmemiştir. Ona göre: “ *Herhangi bir yönetim görevine gelmek rastlantıdır. Yöneticinin en başarılı yönetimi bıraktıktan sonra, hala selam verecek insanlar bulabilenidir. Önemli olan başarı bir göreve gelmek değil, ayrıldıktan sonra bıraktığınız eserlerdir.*” Anadolu da şöyle bir söz vardır: “*Ayna adamın aynası değil, el adamın aynasıdır.*” El dediğimiz toplumdur, komşudur, arkadaşır. Çivi bu sözü örnek alarak hareket etmiştir her zaman.

Çivi, özü sözü doğru, güvenilir olan, barışçı, hümanist, anlayışlı, yargılamaktan çok anlayış gösteren bir yapıya sahiptir. Rasyonelliği, tutum ve davranışlarındaki akılcılığı küçük yaşına rağmen babasına, köydeki tutum ve davranışlara borçludur.

Halil Çivi ile görüşenler, onun sakin mizacının hemen farkına varırlar. O, şiir okurken de bu halini açık bir şekilde ortaya koyar. Bazı şairlerde gördüğümüz şiir okurken kendinden geçme ve geçer gibi olma hallerini onda göremeyiz.

1.3.2. Dinî Konulardaki Bilgisi

Halil Çivi, resmî devlet kurumlarından formel bir din eğitimi almamıştır. Onun altı yaşından on bir yaşına kadar çevre köylerdeki dedeler ve hocalardan Kur'an-ı Kerimi ezbere okuyup; ayetlerle, hadislerle, onların yorumlarını anlayıp, her türlü din

hizmetini yerine getirebilecek kadar dinî bilgileri öğrendiğini gösteren bir alt kültürü vardır. Ayrıca tüm yaşamı boyunca din ve dinler konusunda felsefesiyle, sosyolojisiyle, psikolojisiyle, bilimiyle, kültürüyle, teorisiyle, şiiriyle, mistiğiyle, (Hinduizm'ini, Budizm'ini, Musevi'sini, Muhammedî'sini) bunların niteliklerini, özelliklerini daha önceki kültürlerle ilişkisini merak etmiş, sürekli okuyarak kendini geliştirmiştir.

Çivi'nin şiir dünyasında kendini hissettiren dinî hava, çocukken aldığı eğitimden ve yaşı ilerledikçe kendini yetiştirmesinden kaynaklanmıştır. Onun şiirleri, dinî öğreten didaktik şiirlerden ziyade, dinî sevdiren, dine yaklaştıran şiirler olmuştur. Onun mısralarında Allah sevgisi, Peygamber sevgisi, Hz. Ali sevgisi dile getirilmiştir.

Halil Çivi'ye göre dinlerin ortaya çıkış nedeni toplumun, bireyin bir yaratıcıya olan ihtiyacındandır. Onun gördüğü fonksiyonlar, topluma sağladığı yararlar, topluma getireceği barış, adalet, toplum düzenine ihtiyaç oldukça dinler olur. Bunun adı şu, bu olur; ama hepsinin özü insanlara barış, mutluluk getirmektir. Bazen bunu yanlış anlayanlar birbirine düşebilirler. Tarikat, mezhep kavgaları çıkarırlar. Bunlar cehaletten olur. Çivi, bu konudaki görüşlerini şöyle açıklar: *“Bir insan bana benim Tanrım kurbağadır. Ben ona inanıyorum dese, sen kâfir oldun, demem. Sadece onu anlamaya çalışırım. Ama öyle ise ben de kurbağaya inanmalıyım diye bir düşüncem olmaz. Bana sen de kurbağaya inan derse itiraz ederim. Bu konudaki temel kural insanların biyolojik ihtiyaçları gibi neden ekmek yiyorsun denilemezse, neden inanıyorsun denilemez o da bir ihtiyaçtır. Burada temel kural insanlara karışmamaktır. İnsanları vicdanları ile inançları ile baş başa bırakmaktır. Benim gözümde bütün dinler, bütün inançlar birdir. Özünde de kendi felsefesinde de insanlara adalet düşüncesi, birlik düşüncesi aşlamak gerekir. Belki de Yunus Emre'nin dediği gibi yaratılmışı yaratandan ötürü sevmek. Yaratılmış denirken sadece insan değil bitki, hayvan, canlı cansız her şeyi yaratılmış olarak kabul edip sevmeliyiz. Bizim dinimizin sevgi dinidir ve tüm insanlar eşittir.”*

Dininin verdiği emirle yaratılmışı, yaratandan ötürü eşit görerek seven Halil Çivi, herkese ve her fikre saygı duymuş; dinî, insan mutluluğunu sağlayan psikolojik bir araç olarak görmüştür.

1.3.3. Millî Konulardaki Hassasiyeti

Türk olmakla her zaman övünen, Türk'ün gelenek ve göreneklerine, manevî dünyasına sahip çıkan Halil Çivi'nin şiirlerinde sık sık rastlanılan konulardan birisi de

millî meselelerdir. Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan ancak çalışarak kurtulacağını; birlik ve beraberliği sağlayarak da bağınazlığın, mezhep kavgalarının ortadan kaldırılacağını belirtirken vatan, millet, bayrak, cumhuriyet inancını, Atatürk hayranlığını hiç kaybetmemiş ve köklerinden kuvvet alarak yazdığı şiirlerini milletin hizmetine sunmuştur.

Senin ile ağlar, senin ile gülerim,
Sensiz doğan güneş, ayı neylerim,
Sen beni var ettin, ben senle varım,
Sensin benim alın yazım Türkiye'm. (171)

1.3.4. Edebiyatla İlgisi

Altı, yedi yaşlarında eski yazıyı okumayı öğrenen Halil Çivi, ilerleyen yıllarda yeni yazıyı da öğrenmiştir. O, on bir yaşlarında kış günlerinde akşamları köylerde Ahmedîye, Muhammediye, İslam Kahramanları(özellikle de Hz. Ali) ile ilgili cenk kitaplarını Kan Kalesi, Hayber Kalesi, Lak Kalesi, Üç Yol Cengi, Muhammed Hanifi Cengi, Hadikatü's Şüheda, Necmü'l Kulüb adlı eserleri halka okuyarak hem onların kış akşamlarını hoş geçirmelerini sağlamış hem de kendisi eserlerden ve bu eserlerin sahiplerinden etkilenmiştir.

Yıllar ilerledikçe Halil Çivi Âşık Veysel'i, Yunus Emre'yi, Pir Sultan Abdal'ı, Karacaoğlan'ı, Hacı Bektaşî Velî'yi, Edip Harabi'yi, Şah İsmail'i, Süleyman Çelebi'yi, Tevfik Fikret'i, Mehmet Akif Ersoy'u vb. okumuş ve bu şairlerin şiirlerini hangi duygular altında söylediklerini merak etmiştir.

Lise yıllarında Faruk Nafiz Çamlıbel, Rauf Mutluay, Mehmet Pesen (resam), Mehmet Marangozoğlu (ressam) ile tanışan Çivi, yazdığı küçük şiirleri onlara okutup onlardan aferin aldığını, yazmaya devam etmesini söylediklerini belirtiyor.

Şiirin yanında düz yazı tarzında da kitaplar okuyan Halil Çivi, duygu ve düşüncelerin en güzel sade Türkçe ile anlatılacağına inanmış, eserlerini de sade Türkçe ile söylemiştir. Halk şairliği yönünü her zaman geri planda tutan şairimizin bu çalışma ile ön plana çıkacak şairlik yönü ile de tanınıp sevineceğine inanıyoruz.

1.3.5. Şiir Yazmaya Nasıl Başladığı

Halil Çivi şiire, şiir denemelerini yazıya dökmeden önce köyde tarlada ekin biçerken veya bulgur çekerken irticalen dörtlükler, maniler söyleyerek başlar. İlk uzun

şii köydeki komşularının oğlunun İstanbul'da boğulması üzerine yazdığı bir destan denemesidir. “ *Kanlı deniz suyun çıktı tenime / İşliyor kokusu ciğerlerime* “ diye başlayıp ölen kişinin eşini, çocuğunu anlatan bu destan denemesi şuan elinde değildir. O zaman yazdığını biriktirme bilincinde olmayan Çivi, kâğıtlara yazdığı şiirlerinin birileri tarafından okunmak üzere alındığını, bir daha geri gelmediği için kaybolduğunu belirtiyor.

Halil Çivi, ortaokul ve lise çağlarına geldiğinde şiir yazmaya devam etmişse de bu şiirler, topladığı defterin kaybolması üzerine elinde yoktur. Üniversitede akademik yaşama başladıktan sonra, uzun yıllar şiir yazmayı bırakan Çivi, profesör olduktan sonra tekrar şiir yazmaya başlamıştır. Modern şiiri yazan şairin çok olması, onu halk şiiri yani özünü yazmaya itmiştir. İncelemeye aldığımız şiirler, onun son on beş, yirmi yıldır düzenli olarak biriktirdiği şiirleridir.

1.3.6. Neden Halk Şiiri Yazdığı

Halkımız şiir türü söyleyişi sevdiği ve onunla söylenenleri daha iyi anladığı için şiiri sembollere, anlaşılmaz biçimlere bulaştırıp söylemenin doğru olmadığına inanan Halil Çivi'nin temel düşüncesi halkına, insan, bayrak, vatan sevgisi vermek; iyiyi, güzeli, doğruyu göstermektir. Bunu da değiştirip, dolaştırıp halkın pek itibar etmediği ya da anlamakta zorluk çektiği bir biçimde söylemenin yanlış olduğuna inanır. Halkımızın geleneksel olarak anladığı, benimsediği, sazından dinlediği bir biçim vardır. Dolayısıyla halkımızın hazır biçiminin içine o anda ülke için, insan için, kendimiz için, insan yaşamını ne kapsıyorsa (doğruluk, ayrılık, ölüm, itilmişlik, zulüm, açlık, kıtlık, çatışma, kıskançlık, çekemezlik, ihanet, iftira) halkın anladığı bir biçimle ona söylemek yaklaşımı, Çivi'nin tarzının temel düşüncesidir.

O, bu konudaki düşüncelerini şu şekilde anlatır: “ *Ülkemizde zamanla tabii kent kültürüyle birlikte kültürümüzde birtakım değişmeler olmuştur. Yirmili yıllara baktığımızda nüfusumuzun % 85'i köylerde idi. Şu ana baktığımızda nüfusumuzun % 30'u kırsal kesimde yaşıyor. Şimdi kırsal kesimde yaşayan halk da radyoyla, televizyonla, kent kültürüyle besleniyor. Kent kültürünü, değerlerini küçümsemiyorum, önemlidir. Benim söylemek istediğim başka dolayısıyla bu tarzda, yeni tarzda herkes söylüyor. Eski tarz içinde bir devamlılık için belki bizden sonrakiler de buna bir halka takar ileriye götürür. Bu da iyi bir gelenek diye düşünüyorum.*

Şiir konularım ve şiir yazma tekniğim halkın kendisi olmalı. Çok şair ve çok şiir okursunuz, çok insan vardır yaşamınızda; ama eninde sonunda siz olmanız gerekir. Arının o çiçekten, bu çiçekten derken birçok çiçekten aldıklarıyla ortaya çıkardığı bal arının eseridir. Tabii ki çiçek de olmazsa olmaz. Ben kültürden yararlanma kaynaklarını böyle düşünüyorum. O çiçekler ve arı olmazsa, o bal ortaya çıkmaz. Ama şu da kesin çiçek kır çiçeği ise çiçek balı, çam çiçeği ise çam balı oluyor. Ya da zehirli zakkumlardan yapıyorsunuz deli bal oluyor. Ben kültür kaynaklarımızın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca kendi kültür kaynaklarımdan beni etkileyen şeyleri iki boyutta ele alıyorum. Birincisi gelenek, gelenek derken eskiyi şöyle düşündüğümüzde feodal yaşam tarzında orakla ekin biçerken sona kalınca, komşularınızdan imece alıyorsunuz. Komşunun delikanlıları, gelinleri, babaları geliyor. Kimi tırpanla, kimi orakla yardım ediyor. Ekinleri biçerken mani, türkü söyleyip, karşılıklı atışıyorsunuz türkülerle ya da yemek zamanı dörtlüklerle şakalaşıp söyleşiyorsunuz. Ürünü içeri koyunca el değirmeniyle bulgur öğütüyorsunuz. Taşları evin iç köşesine koyunca, köyün delikanlıları, kızları ayrı taşlarda bulgur çekiyor birbirlerinin göz koydukları, evlenmek istedikleri eş adaylarına kendi düşüncelerini dile getiren maniler söylüyorlar. İster istemez etkileniyorsunuz.

Ayrıca eskiden sanayinin, yirmi dört saat çalışmanın olmadığı tarım toplumunda, makineleşmenin olmadığı kış aylarında insanların aylak kaldığı mevsimde eski köy odaları sistemini düşünün, saat dörtte akşam oldu. Yemeğinizi yedikten sonra, on ikiye kadar ne yapacaksınız? O zaman insanlar köy odalarında bir araya geliyor. Cenk kitapları, din kitapları okuyor. Bu kitaplar okunurken, insanlar başka şeyler düşünüyor. Bu arada aşk, sevda şiirleri, uzun havalar, türküler destan da söyleniyor.

Birisi şehre gitmiş orada bir çığırtkan destan söylüyor. O destanı alıyor ve siz okuyorsunuz. Bazen falanca suda boğulmuşsa, bir destan da ben yazayım veya falanca kızı istediği oğlana vermemişler bunu ben de anlatayım diyorsunuz. Çünkü siz bu olaydan etkileniyorsunuz, sanki size olmuş gibi. Ayrıca bunun dışında sizin de aşklarınız, ayrılıklarınız, kızdıklarınız, sevindikleriniz, acı çektikleriniz oluyor. Onlardan da etkileniyorsunuz. Ama şu kesin şiir yazan daha doğrusu sanatçı insan biraz duyarlılığı olan insandır. Toplumun her kesimine, sözlerine duyarlılığı olan, insan olunca bu duyarlılık sizde empati yeteneğini geliştiriyor. Hani bizim kültürümüzde var: Komşusu aç yatan kişi, kendisi toksa bizden değildir. Bu nedir kendisini başkasının

yerine koyma hani “Mazlumların intikamını almak için doğmuşum/ Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar.” diyen Tefvik Fikret bu empati yeteneğini anlatıyor. Aynı şeyi Mehmet Akif de söylüyor Seyfi Baba’sında: “ Ya param olsaydı ya da hamiyetim olmasaydı.” Bu bir empati yeteneğidir. Dolayısıyla bir şeyi ille de sizin yaşamınız gerekmiyor. Bir sevdayı birinden dinlemişseniz, acısı ondan size yansıyor. Bu söylediklerim toplumun her kesimine has.

Alevi – Bektaşî kültürüne has olanları ise: İşte senenin kış aylarında, atıl mevsiminde senede bir veya iki kere dedelerin kente gelmesi bir nevi küsleri barıştırma, haksızlığa uğrayanların haklarını alıp teslim etme, barış getirme. İnsanları bir nevi belli yerlerde buluşturup, şu adam sana ne yaptı itiraf et, özür dile, parasını tanzim et demeleri, bu işin sosyal barış, adalet yönü ama bu Alevi – Bektaşî cemlerinin temel özellikleri halk şiirinin ”deyiş, deme” dediğimiz semahların çalınması, söylenmesi bunların uyakları, fikir örgüleri, orada verilen mesajlar bizde ister istemez diğerlerine ilaveten bir artı meydana getiriyor. Siz de Viranî’nin neden bunu böyle söylediğini, ‘Ey Zahit şaraba eyle ihtiram.’ diyen Edip Harabi’nin:

“Kandil geceleri kandilin oluruz,
Kandilin içinde fitil oluruz,
Hakkı göstermeye delil oluruz,
Fakat kör olanlar görmez bu hali.” bu dörtlüğü neden

yazdığını merak ediyorsunuz. Bir taraftan çok aykırı görüyor, bir taraftan bakıyorsun çok doğru geliyor. Nereden baktığınıza bağlı tabii bu. Ritüeller, yağmur duaları ya da yatır ziyaretleri oralarda söylenen şeyler dolayısıyla sizin mitolojik kültürünüze bir artı koyuyor. Bunun dışında bir de yazılı kültür olarak etkilendiğimiz kaynaklar var şimdiye kadar din motifli, insan motifli şiirler okuyorsunuz. İster istemez bazılarını daha çok seviyorsunuz, daha yakın geliyor. Bazıları baştan uzak geliyor da sonradan yakın geliyor. Bazılarını ise baştan çok beğeniyorsunuz. İşte sonradan uzaklaşıyorsunuz, dolayısıyla hem çok roman, bilim, felsefe kitabı okuyorsunuz, hem de çok şiir kitabı okuyorsunuz.

En çok etkilendiğim şiirlerinden, dizelerinden kendi yazdığım şiire örnek aldığım ilk Karacaoğlan aklıma gelir. Klasik Anadolu aşkında bir kişinin, bir sevdiği olur ve aşığı bütün ömrünü o aşka ulaşmaya adar. İşin tuhaf tarafı vuslat olur, aşk biter. Ama yaşam böyle değil, aslında o vuslattan sonra da çok ayrılıklar, acılar oluyor. Yaşam orada bitmiyor, tam tersine başlıyor. Yani çocuk yapmaya, onları büyütme, onlara

istikbâl hazırlamaya başlıyorsun. Tartışmaların, sıkıntıların öyle başlıyor. Tabi böyle olduğu zaman da roman kurguları anlatılıyor. Romanlar size aile yaşamı hakkında bir şey vermekle kalmıyor. Tabi eğer diyelim ki batı, doğu, kuzey, güney ülkelerinin kitaplarını, romanlarını, düşünce tarzlarını okuduğunuz zaman, onlar bizi biraz daha evrenselleştiriyor. Ne tür soruların benzer ve ya farklı olduğunu da görebiliyorsunuz. Bu da size daha evrensel bakış açısı kazandırıyor. Ama bazı konularda kendinize özgü olmasını düşünüyorsunuz. Mesela müzik evrenseldir; ama sizin müziğiniz Türk müziği özeldir. İçeriği sizin içinizdeki duygularla, motiflerle olduğu zaman doğuşu ve dokusu sizinle ilgili ise o sizin olur. Şiir evrenseldir diyorsunuz; ama sizin ailenizin, sizin kültürünüzü, halkınızın duygularını anlatan şiir sizin oluyor. Şiirin evrensel olan yöntemi, insana hitap edişidir. Sanat evrenseldir diyorsunuz sanatta işlediğiniz konu özünüziün akışını, doğuşunu ve yaşayışını oraya aktarıyorsunuz, yaşıyorsunuz. Öyle olduğu zaman siz adını koysanız da koymasanız da böyle dizeler aklınıza geldiği zaman böyle şeylerle karşılaşıyorsunuz ”

1.3.7. Halk Şiiri Geleneği İçinde Halil Çivi'nin Yeri

İslamiyet öncesi döneminde “ozan”, “şaman”, “bakşı/bahşı”, “oyun” ve “kam” gibi adlarla bilinen halk şairleri XV. yüzyılın sonlarına doğru “âşık” adını almışlardır. Genel olarak bade içerek veya usta aşkın yanında yetişerek, saz eşliğinde, hece vezniyle ve dörtlük esasına göre, irticalen/doğaçlama şiir söyleyen, hikâye de anlatan (bir kısmı) kişilere “âşık” denmektedir. Âşıklar söyledikleri şiirlerle, halkın acılarını, sevinçlerini, umutlarını, beklentilerini sazları ile dillendirip, onların gözü, kulağı olmuşlardır.

Yüzyıllardan beri devam eden halk şiiri geleneğinin sağlam ve diri bir şekilde bugüne kadar gelmesinde, geleneği sağlayan unsurların etkili olduğunu belirtmiştik. Her şair geleneğin özelliklerini taşıdığı oranda halk şiiri geleneğinde yer ederek ve geleneğin yaşamasına hizmet etmiştir. Şimdi halk şiiri geleneğinden yola çıkarak, Halil Çivi'nin gelenek içindeki yerini belirlemeye çalışalım:

Türk Halk şiiri geleneğinin yapı taşlarından biri hece ölçüsüdür. Türkçe'nin yapısına uygun olması sebebiyle, çağlar boyunca hiç değişmeden kullanılan bu ölçü Çivi'nin şiirlerinde kullandığı ölçüdür. Çivi 200 şiirinden 197'sini hece ölçüsü ile üç tanesini ise serbest olarak yazmıştır. Şairimiz hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerinde, hecenin

7'li, 8'li, 11'li ve 14'lü kalıplarını kullanmıştır. Bu kalıpların içerisinde en çok 11'li kalıp (146 şiirde) kullanmıştır. Bu şiirlerde kullanılan duraklar ise $4+3=7$; $5+2=7$; $4+4=8$; $5+3=8$; $6+5=11$; $4+4+3=11$; $7+7=14$ şeklindedir. Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi Halil Çivi, şiirlerinde hece ölçüsünü en güzel şekilde uygulamıştır.

Türk halk şiiri geleneği içinde önemli bir yeri olan mısra sonlarında görülen ses benzerliklerine dayanan kafiye, Çivi'nin şiirlerinde de yerini almıştır. Kelimelere vakıf olan Çivi'nin düşünerek söylediği şiirlerinde tam ve zengin kafiyeler varsa da çoğunlukla kullandığı kafiye şekli yarım kafiyedir. O, halk şairlerinin sıkça kullandığı cinaslı kafiyeye ise şiirlerinde yer vermemiştir.

Halk şiirinde ilk dördlüğün ikinci ve dördüncü mısraları ile her dördlüğün son mısraında görülen ses benzerliklerine kafiyeden ziyade ayırt edici bir özellik olarak "ayak" denir. Ayak, tekrarlanmasına veya değişmesine göre "tek, döner, geniş, dar ve kapanık ayaklar" adını alır. Tek ayaklı şiirlerde ilk dördlüğün son mısraındaki söz, diğer dörtlüklerin sonunda da tekrarlanır. Çivi'nin şiirlerini ayaklarına göre incelediğimizde tek ve döner ayakların örneklerine sıkça rastlarken geniş, dar ve kapanık ayakların kullanılmadığını görüyoruz. Onun tek ayak kullanarak yazdığı şiirinin sayısı 96'dır. Döner ayak ise, ilk dörtlükteki ayağa bağlı kalmak şartı ile ve temelde kabul edilen aynı sesi ihtiva eden değişik kelimelerin kullanılmasıyla meydana getirilir ve bütün dörtlüklerin sonunda yer alır. Halil Çivi'nin döner ayak kullanarak yazdığı şiirlerinin sayısı 87'dir.

Halk şiirinde kafiyein yanında redif de önemli rol oynar. Redif çeşitli biçimlerde görülür. Genellikle dizenin sonunda olan redif, bazen kafiyein dize başına kayması ile dize başındaki sözcük dışında bulunan bütün sözcükleri içine alır. Halil Çivi'nin şiirlerinde redifler bazen ek, bazen kelime, bazen de hem ek ve hem kelime halinde kullanmıştır. Tek ve döner ayakların redif olarak kullanıldığı mısralar da Çivi'nin şiirlerinde dikkat çekecek kadar çoktur.

Halk şiirinde mani, destan, koşma gibi nazım şekilleri; ezgileri ve konu ağırlıklarına göre koçaklama, taşlama, güzelleme, ağıt, ninni, semai ve varsağı gibi türler vardır. Çivi'nin semai, destan, mani tarzında söylediği birkaç şiiri varsa da o daha çok koşma türünde söylediği şiirlerle dikkat çeker. Halil Çivi, türküleri, serbest ölçüyle yazdığı şiirleri ve kıssadan hisseler adını verdiği beyitleri hariç diğer şiirlerinde dörtlük nazım birimini kullanmıştır.

Şairler, anadillerini en iyi kullanan kimseler olmalıdırlar. Başkalarının dile getireceği bir düşünceyi, onlar daha güzel bir şekilde ortaya koymak zorundadırlar. Bunu gayet iyi bilen Çivi, şiirlerinde dil konusuna büyük önem verir. O, yaşayan Türkçe'nin başarılı bir sesidir. Düşüncesini dosdoğru söylediğinde, halkın onu daha iyi anlayacağına inanarak halka, halkın konuştuğu dille hitap etmeyi uygun görmüştür; çünkü o ne kadar ağdalı ne kadar zor yazarsa, o kadar çabuk eskiyeceğine, unutulacağına inanır. Bu dünyada öldükten sonra da yaşama arzusu duyan Çivi, bu isteğini da eser bırakmakla gerçekleştirebileceğini bildiği için okuyanların dilini anlamasını ister.

Halil Çivi, çok yönlü düşünen ve yazan bir halk şairi olarak aşk, ölüm, özlem, gurbet, yiğitlik, kaderden, zamandan ve sevgiliden şikâyet, din, doğa sevgisi vb. konulu şiirlerinde, içinde yaşadığı ortamda gördüklerini, düşündüklerini, hissettiklerini açık, anlaşılır, sade bir dilin yanında akıcı, ahenkli, içten ve samimi bir üslûpla, zorlama olmadan; nasihat ederek, uyararak, hikâye ederek bazen de iyice dikkat çekmek için emir cümleleri kurarak ustaca anlatır. Konuşma havası içinde samimi bir üslûpla hislerini anlatan Çivi, şiirlerinde deyim ve atasözlerinden faydalanmış, benzetmelere yer vermiş, yeri gelince mahallî söyleyişleri hatta argoya kaçan sözleri mısralarına serpiştirmeyi bilmiştir.

Halk şiirinde âşıkların âşıklığa başlamaları da geleneğe bağlıdır. Halil Çivi'yi bu geleneğin şatları içinde değerlendirdiğimizde:

Mahlas Alma: Mahlas kelimesi Arapça isim olup “ saflık, halislik, gönül temizliği” olan “halas” kelimesinden gelir. Sözlük anlamı “ kurtarılacak yer” olan mahlası araştırmacılar terim olarak âşık ve şairlerin şiirlerinde kullandıkları ikinci isim veya takma ad şeklinde değerlendirmişlerdir (Kaya 1998: 91).

Âşıklar bazen mahlaslarını kendileri alır, bazen de bir usta âşık, imam, pir, mürşit ya da derviş (rüyasında bade içerken) tarafından onlara verildiği görülür. Âşıklar mahlas alırken isim veya soy isimlerini tek kullandıkları gibi bazen ikisini birlikte bazen de isimlerinin başına, sonuna bir sıfat getirerek kullanırlar. Bazı âşıklar ise isimlerinin dışında uygun bulduğu bir kelimeyi ya da kendisine verilen adı mahlas olarak kullanırlar. Halk şairleri mahlaslarını son dörtlükte veya sondan bir önceki dörtlükte söylerler. Âşıklar dilinde bunun adı tapşırma. Tapşırma; “kendini tanıtmaya, bildirme,

arz etme” anlamına gelir (Kaya 1998: 92–93). Mahlas aşığın imzası gibidir, şiirin aşığa ait olduğunu gösterir.

Halil Çivi de bu geleneğe uyarak yüz seksen dört şiirinde “Halil Çivi”, altı şiirinde “Halil” mahlasını kullanmıştır. On şiirinde mahlas kullanmadığı görülür. O, isim ve soy ismi dışında bir mahlas kullanmaya gerek duymamış, herkesin kendisini tanıdığı adını ve soyadını bazen de sadece soyadını mahlas olarak kullanarak şiirlerini söylemiştir.

Rüya Sonrası Âşık Olma (Bade İçme): Rüya motifi, Türk halk edebiyatında sıkça karşımıza çıkan bir motiftir. Başta efsane ve destanlarda rastladığımız rüya motifi âşık edebiyatında da çeşitli vesilelerle kullanılmıştır. Daha ziyade halk hikâyelerinde yer alan bu motif, zaman zaman âşıkların hayat hikâyeleri içinde de görülmektedir (Kaya 1998: 55).

Bilindiği gibi âşıklar, âşıklığa başlamayı geleneksel iki unsura bağlarlar. Bunlar usta yanında yetişme ya da bade içerek âşık olmadır. Bade içerek âşık olmada kişi bir güzele âşık olmakla beraber, âşıklığın vecibelerini de yine rüyasında öğrenir. Böylece sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçer.

Maddî ve manevî yönden zayıf, ezilmiş, fakat gönlü yüce duygularla dolu, ruhunda şairlik istidadı olan bir genç –yaşlı da olabilir - ruh halinin erişilmez arzularla dolu olduğu bir günde dilekle veya mutsuz bir anında sıkıntıyla uykuya dalar. Bu uykuya dalınan yer kutsal sayılan veya ıssız, uzak (insanın korku ve yalnızlık duyduğu mezar, pınar vb.) bir yerdir. Rüyasında aksakallı bir (veya üç yedi) pir (derviş) peyda olur. Bunlar Hızır Nebi, İlyas Nebi, Kutup Nebi’dir. Hazreti pir “ kudret gülü” denilen kolunu uzatır, üç kere bade (şerbet, mai, elma, nar, ekme, üzüm vb. herhangi yiyecek) verir. İlki, kendi bir adı bin olan, seni beni on sekiz bin âlemi Yaradan’ın aşkına; ikincisi, üçler, beşler, yediler, kırklar aşkına; sonuncusu da iki parmağın arasında gösterilen sevgili aşkıdır. Âşık gördüğü güzele kavuşmak ister; ancak pir, kolunu indirir, sevgili kaybolur.

Kişi uyandıığında kendisinde bir başkalık hisseder. Bu başkalık; Tanrı sevgisi, beşeri aşk, saz çalabilme ve şiir söyleme yeteneğinin ortaya çıkması, zamanın gerekli bilgilerine vakıf olma şeklindedir. Uyanmayla beraber sazı eline alan âşık rüyasında başından geçenleri anlatarak şiir söylemeye başlar.

Rüya geleneksel âşık tipinde mesleğe başlangıçta temel şartlardan biri sayılırken, günümüz âşıklarından bir kısmı “*Badeye inanırım, fakat bu asırda olmaz.*”, “*Bade içme geleneği eski maneviyatçı âşıklarda mevcuttu.*”, “*Bade içmeye inanamıyorum. Âşıklarda ilham vardır.*” diyecek kadar geleneğin temel şartlarından uzaklaşmışlardır (Güzel-Torun 2005: 474).

Halil Çivi’den aldığımız bilgiler sonucu, onun rüyasında bade içmediğini dolayısıyla şiirlerini söylemesinde bu geleneğin etkili olmadığını görüyoruz. O, daha ziyade yetiştiği ortam, yaşadığı maddî imkânsızlıklar, uğradığı haksızlıklar, sevdiklerini kaybetmek, hasretlik ve sosyal sorunları dile getirme gibi sebeplerle şiir söylemeye başlamıştır.

Dert Sebebiyle Âşık Olma: Maddî sıkıntılar çekmek, haksızlığa uğramak, sevdiklerinden ayrı kalmak, çocuğunu–eşini veya sevdiği birini kaybetmek dertli olmak için yeterli gerekçelerdir. İnsanların böyle yoğun bir şekilde birden fazla derdi bir arada yaşaması, onları ister istemez şiire yöneltir. Bu dertlerin etkisiyle zaman zaman söylenen şiirler gün gelir bir gün bir araya getirilince bir yekün tuttuğu anlaşılır ve kişi de gün gelir bu nedenlerden dolayı kendini âşıkların arasında bulur.

Halil Çivi’nin şiirlerini söylemesinde de yaşadığı maddî imkânsızlıklar, uğradığı haksızlıklar, sevdiklerini kaybetmek, hasretlik, sosyal sorunları dile getirmeyi istemesi gibi sebepler etkili olmuştur.

Usta-Çırac İlişkisi: Âşık edebiyatında yüzyıllardan beri yaşatılan geleneklerin en önemlilerinden biri usta-çırak geleneğidir. Bu gelenek bir usta aşığın yanında yetişen çırağın, bir gün usta olup, kendi yanında çıraklar yetiştirmesi şeklinde nesilden nesle devam eder.

Bu gelenekte usta âşık saza ve söze yeteneği olan bir genci yanına çırak alarak, bulunduğu saz ve söz meclislerine götürür. Bu çırak uzun yıllar ustasına hizmet eder; ondan saz, söz, yol ve erkan öğrenir. Olgunlaştığında, ustasının izniyle, uygun görülen mahlasla şiirlerini çalıp söylemeye, sanatını icra etmeye başlar. Gurbette hem geçimini temin etmeye hem de katıldığı karşılaşmalarla şöhret bulmaya çalışırken de ustasını unutmaz, kaybettiği ustasını meclislerde ilk onun şiirlerini söyleyerek yâd eder ve unutulmasını engelleyerek, onun peşinden gider.

Bu gelenek bazen de bir aşğın önceden yaşamış bir âşğın şiirlerini konusu, üslûbu yönünden beğenip, kendine onu örnek alması ve şiirlerini çalarak, söyleyerek kendini yetiştirmesi, onun gibi söylemeye başlaması şeklinde karşımıza çıkar.

Her sanat dalında olduğu gibi âşıklıkta da bir ustanın yanına girmek, onun terbiyesinden geçmek, mesleki bir zaruret olduğu halde günümüz âşıkları, sanatlarını ya aileden öğrenmekte veyahut da “*Benim ustam yoktur.*”, “*Benim ustam yüce Rabbimdir.*” cevaplarıyla kendilerinin bir usta çırak ilişkisi içinde yetişmediklerini ifade etmektedirler (Güzel-Torun 2005: 474). Bu da bize göstermektedir ki geleneğin nakli açısından önemli olan usta çırak ilişkisi bugün zayıflasa da devam etmektedir.

Halil Çivi’yi usta-çırak geleneği yönünden değerlendirdiğimizde, onun usta-çırak geleneği ile yetişip şiir söylemeye başlamadığını görüyoruz. O her ne kadar bu gelenekle yetişirse de girdiği sazlı sözlü ortamlar da şiir okuması istendiğinde kendi şiirlerinden çok şiirlerinin konusunu ve üslûbunu beğendiği (Karacaoğlan, Yunus Emre, Dadaloğlu, Pir Sultan Abdal, Mevlâna, Hacı Bektaşî Veli vb.) şairlerin şiirlerini okur.

Karşılaşma-Atışma (Tekellüm): Atışma, âşıkların dinleyenler karşısında, deyişme sırasında birbirleriyle iğneleyici fakat mizah çerçevesi içinde söyleşmeleridir. Karşılaşma, âşıkların rakibine üstün gelmek için soru cevaplı tarzı seçmesi yahut dar ayakla onu mat etmenin yolunu aramasıdır (Yardımcı 1999: 192). Âşıkların, sazla sözlü birbirlerini denemeleri esasına dayanır.

Âşık atışma ve karşılaşmalarına katılmayan Çivi’nin şiirlerinde bu örneklere rastlanmaz.

Leb-Değmez (Dudakdeğmez): Âşıkların ustalıklarını göstermek için dudakları arasına iğne koyarak “b, m, v, p, f” ünsüzlerini kullanmadan, müstakil olarak veya atışma sırasında söyledikleri şiirlerdir. Bu atışmalar verilen ayak üzerine birer dörtlük ya da birer şiir söyleyerek yapılır. Halil Çivi’nin şiirlerinde lebdeğmez şiir örneğine rastlamıyoruz.

Askı (Muamma) Geleneği: XVI. Yüzyılda klasik Türk şairleri arasında çok büyük bir ilgi uyandıran muamma ve lügaz daha sonraları âşıklar arasında da benimsenmiş, ustalık ve becerilerinin bir işareti olarak kullanılmaya başlanmış ve zaman içinde bir gelenek haline gelmiştir.

Âşık edebiyatında muammanın özel bir önemi vardır. Muamma düzenlemek ya da bir muammayı çözmek zekâ ve bilgi ister. Herkes bunu yapamaz. Pek çok âşık

koşma, semai vb. biçimlerde çok başarılı oldukları halde ne muamma tertip etmiş ne de çözümlenmiştir. Özellikle bade içmiş ve irticalen şiir söyleyen, karşılaştığı âşıkla atışma yapmak gibi üstün bir kişiliğe sahip bir âşık için muamma asmak, muamma indirmek, sadece bir hüner değil, ustalık belgesi gibidir (Yardımcı 1999: 204).

Günümüzde önemli âşık programlarında muamma çözme geleneği yaşatılmaya çalışılmaktadır. Örneğin, 7–9 Ekim 1966 günlerinde başlatılan ve her yıl yapılmakta olan Konya Âşıklar Bayramı'nda âşıklara muamma sorulmaktadır. Kimi âşıklar bu muammalara doğru cevap vererek, muammayı çözmektedirler (Kaya 2007: 543).

Halil Çivi, her ne kadar Sivaslı ise de ömrü büyük şehirlerde çalışmakla, didinmekle geçmiş, âşık kahvelerinde bulunmamıştır. Bu yüzden onun şiirlerinde muamma asma ve çözme geleneğine rastlanmaz. Zaten günümüzde de her yerde âşık kahveleri olmadığı için âşıklık geleneğinde önemli yeri olan bazı geleneklerin doğup yaşaması için uygun ortamlar oluşmamıştır. O yüzden bazı âşıklar şiirlerinde doğrudan muamma söylemektedirler.

Dedim- Dedi Tarzı Söyleyiş: Halk şiirinde yaygın olarak kullanılan bir biçim olup, koşma ve semailerde âşıkların başta aşk konusu olmak üzere hemen her konuda karşılıklı konuşma esasına dayalı söyledikleri şiir şeklidir. Bu söyleyişler, şiire canlılık kattığı gibi halkın ilgisini de arttırmaktadır.

Sosyal meseleler, olaylar hatta yergi ve taşlamalarda karşımıza çıkan dedim-dedi tarzı söyleyişler, aşk konulu şiirlerde seven ile sevilenin arasındaki karşılıklı çekişmenin âşık tarafından dile getirilmesi; sevenin övgülerine, güzellemelerine karşılık sevilenin küçümsediği böbürlenerek güzelliği ile övündüğü durumların ifadesi şeklindedir (Yardımcı, 1999: 209–210). İlk örneklerin Kaşgarlı Mahmut'un Divan ü Lugati't Türk adlı eserinde:

Aydım ona seviik
...
Âydi sening uhdi

şeklinde görmekteyiz (Yardımcı 1999: 177).

Bu bilgiler ışığında Halil Çivi'nin şiirlerine baktığımızda dedim-dedi tarzı söyleyişlere rastlamıyoruz.

Tarih Bildirme: XV. yüzyıldan itibaren divan edebiyatında Arap harflerinin her birine sayısal değerler verilerek, EBCED hesabı denilen bir yöntemle tarih saptama

işlemine tarih düşürme denir. Tarih düşürme, âşık edebiyatında divân edebiyatının etkisiyle kullanılmaya başlanmış ve zamanla bir gelenek halini almıştır (Yardımcı, 1999: 213). Ebced hesabında 1'den 100'e kadar rakamlar, Arap alfabesindeki bazı harflere eşdeğer olacak şekilde sıralanmıştır. Harfleri aralarına ünlü konularak bu harfler, anlamsız sekiz kelime biçimine sokulmuştur. Kelimeler açılarak ihtiva ettiği harflerden hareket edilerek (kelem: Kef: 20, Lam: 30, Mim: 40, Nun: 50) bir takım hesaplamalar yapılmıştır (Kaya 2007:299).

Âşıklar şiirlerinde tarih bildirmeyi EBCED hesabı ile yapmayı; deprem, sel felaketi, yangın, kıtlık, doğum, ölüm, düğün, büyük savaşlar ve hastalıklar vb. önemli olayların zamanını vermek şeklinde kullanmışlardır. Eserlerde verilen önemli tarihler aynı zamanda eserlerin geçmişe ışık tutmasını da sağlamıştır. Âşıklar, yaşadıkları zaman göre hicrî, rumî, milâdî takvime göre tarih bildirmiştir.

Halil Çivi'nin şiirlerinde de miladî takvime göre tarih bildirme geleneğine rastlıyoruz. O, daha çok hayatını derinden etkileyen olayları tarih bildirerek mısralara aktarmıştır. Bazen aileyle paylaşılan doğum günlerini bildirmek, bazen de toplumu derinden etkileyen bir olayın kendisinde bıraktığı izleri aktarmak (17 Ağustos depremi, 12 Eylül Darbesi, 30 Ağustos Zafer Bayramı) için bu gelenekten faydalanmıştır.

Bin dokuz yüz kırk beş doğduğum yıldır,
Annem Zöhre Hatun, Babam Hıdır'dır.
Sülalemiz geniş, akraba boldur,
Bu Culfağillerin hikâyesidir. (23)

Yıl dokuz yüz elli dördtü,
Sekiz mayıs geldi çattı,
Doğan bu kız Mefaret'ti,
Doğum günün kutlu olsun. (31)

Yıl iki bin iki dokuz Haziran,
Dünyaya hoş geldin minik Poyrazım,
İzmir'de doğmuştu nur topu gibi bir can,
Dünyaya hoş geldin minik Poyrazım. (41)

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nden duyduğu üzüntüyü dile getiren Çivi, bu doğal felaketin acısını yaptıkları çürük binalarla arttıran müteahhitlere çok kızmış, insanımızın bir daha böyle acılar yaşamaması için dualar etmiştir. O, bu şiirinde gün ve

ayı verirken tarihi vermemiştir. Zaten Türk halkının kafasına acıyla kazılan bu tarih asla unutulmayacaktır.

17 Ağustos'ta yer yerinden oynadı,
Tüm Marmara havzası fokur fokur kaynadı. (129)

Halil Çivi, âşıklık geleneğinde önemli bir yeri olan tarih bildirme geleneğine şiirlerinde yer vermiştir. Çivi de diğer âşıklar gibi hem kendisini etkileyen hem de toplumu derinden sarsan olayları tarih bildirerek aktarmıştır.

Nazire Söyleme: Divân edebiyatına ait bir gelenek olan nazire söyleme âşıklar tarafından da benimsenmiş ve gelenek halini almıştır. Daha önce söylenmiş bir şiirin aynı ayağıyla yeni bir şiir söyleme üzerine kurulan bu geleneğe âşık karşılaşmalarında sıkça rastlanmaktadır. Anadolu'da nazire çevresine katılabilecek bir gelenek daha vardır. Bir şair beğendiği bir şairin beğendiği bir şiirinin ilk dördlüğünü hemen hemen aynen alarak sonraki dördlükleri kendisi söyler (Kaya 2007: 560). Çivi'nin şiirlerini incelediğimizde onun nazire söyleme geleneğine uyan şiiri olmadığını görüyoruz.

Saz Çalma: Âşıklar, düz konuşmayla şiir söylemeyi “dilden söylemek” , saz eşliğinde şiir söylemeyi ise “telden söylemek” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu da bize âşıklık geleneğinde sazın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Eskiden kopuz eşliğinde anlatılan duygular, hayaller, düşünceler bugün saz ile anlatılmaktadır. Hastayı iyileştiren, ölüyü diriltten (hikâyelerde) saz, aşığın dili ve gönlüdür. Âşıklara saz şairi denmesinin sebebi de budur.

Saz çalmasını bilmeyen Halil Çivi'yi yetiştirdiği sazlı sözlü ortamlar (ayine-i cem) derinden etkilemiştir. Onun, bu ortamlarda şiirleri okunan şairlerin şiirlerini ezberleyerek çeşitli yerlerde okuması, zamanla kendisinin şiirler söylemesine sebep olmuştur. Halil Çivi, henüz çocuk denecek yaşlarda uzun kış geceleri, köy odalarında toplanan cemaat karşısında, günlerce süren halk hikâyeleri okumuştur. Okuduğu bu hikâyelerdeki kahramanların yetişmesini, âşık olmalarını, çilelerini ve ruhi hallerini bunlar sonucunda söyledikleri şiirleri görüp kendisi de onlar gibi şiir söylemeye çalışmıştır.

İrticalen (Doğaçlama) Şiir Söyleme: Herhangi bir konuda hazırlık yapmadan, akla geldiği şekilde doğaçlama olarak söz söylenmesidir. Daha çok şiir söylerken kullanılan irtical duygu ve düşüncelerin sanatlı bir yolla anlatılmasıdır. Âşıklar, için

irticalen şiir söylemek çoğu zaman doğal bir olay sayılmıştır. Herhangi bir konuda, herhangi bir kafiye ile şiir söyleyip, hazırlıksız atışma yapabilme yeteneğini taşıyan âşıklar, bunu övünme kaynağı olarak görmüşlerdir. Bu özelliklerinden dolayı da divân şairlerinden üstün olduklarını savunmuşlardır. Halk da onları hazırlıksız söyledikleri için severek yüceltmişlerdir.

Geçmiş yıllarda âşıklarda yoğun olarak görülen bu özellik, bu gün birçok âşıktaki olduğu gibi Hali Çivi’de de görülmemektedir. O, İlk şiirlerini irticalen söylese de ilerleyen zamanlarda köyünden ayrılarak İstanbul’a okuma için gelmiş, hayatın zorlukları ile karşılaşmış ve bu zorluklarla uğraşırken şiir söylemeye ara vermiştir.

Yaşnâme Söyleme: İnsan hayatının ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan safhalarının yaş kademelerine göre anlatıldığı destanlara yâşname adı verilir. Bu destanî şiirler “Yaş Destanı, Yaş Türküsü, Ömür Destanı, Hayat Destanı, Vücutnâme, Mahrasnâme” gibi sözlerle de anlatılır. Âşıklar bu destanlarda duygu, düşünce ve tecrübeleri paralelinde insan ömrünü safha safha değerlendirmişlerdir. Temelde yaş teması işlenmekle beraber, bu şiirlerin teması kendi aralarında da çeşitlenmektedir. Bunlar; bütün insanları konu edinen yaşnâmeler, kızları/kadınları konu edinen yaşnâmeler, şairlerin kendi özel hayatlarını ele aldıkları yaşnâmeler, sosyal tenkit konulu yaşnâmeler, inançla ilgili yaşnâmeler duygu, düşünce ve tecrübeleri ışığında ömürlerini yaşlarına göre anlatmışlardır (Kaya 2004: 1–16).

Âşıkların eser verdikleri” Yaşnâme” türü Çivi’nin şiirlerinde de örneğini bulmuştur. O, kendi özel hayatını anlattığı yaşnâme türündeki şiirinde, ömrünü yaşlara göre değil hayatın dönemlerine göre sıralanmıştır.

Göçebe yaşamın özgür hayatına alışmış Dadaloğlu, yerleşik hayata geçmeye zorlanınca “Ferman padişahın dağlar bizimdir.” diyerek padişaha isyan etmiştir. Onun dağlarda özgür yaşama olan düşkünlüğü Halil Çivi’yi etkilemiş, hayatın sorunlarından kaçıp huzur bulmak için dağlara çıkmayı istemiştir. Şiirlerinde modern terimlere ”Gözlerinin imzasıdır (74)” de yer veren Çivi, Hüseyin Akdemir’e cevaben yazdığı “Ozandan Ozana (39)” adlı şiiri ile “Gençlerle Söyleşi (43)” adlı şiirlerinde kendisini “ozan” olarak kabul etmektedir.

Halk kültürü ozanlığın özüdür,
Ozan halkın kulağıdır, özüdür,
Dillenen dizeler halkın sözüdür,
Halk bana öğretti, ben dedim size

.....
 Halil Çivi der ki esen kalınız,
 “Halkın sesi Hak sesidir.” biliniz,
 Ozansanız sivri kaçır diliniz,
 Sakın darılmayın, dost kalın bize. (43)

Halk edebiyatı sahasında "Ozan", "Âşık", "Saz Şairi" ve "Halk Şairi" kavramları arasındaki kargaşa, bu kavramların bir açıklama ve ayıklamaya muhtaç olduğunu göstermektedir. Çünkü sayılan bu dört kavramın yanına eklenecek “âşık, saz şairi, ozan, halk ozanı, sazlı ozan, halk şairi, Hak şairi, Hak âşığı, halk âşığı, badeli âşık, meydan şairi, kalem şairi, çöğür şairi, vs.” gibi terimlerle mesele iyice içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Sayılan bu adları genel bir terimle, hepsini içine alacak bir şemsiyenin altında toplamak gerekmektedir. Bu terimlerin içinde öne çıkan ve bu işi yapanların adlarının başına eklediği “âşık” terimidir. Ama sayılan bu isimlerin her birinin ayrıca vasıfları onların ikinci bir adı olabilir: Saz çalanlar "saz şairi", hem saz çalamayan, hem de irticali olmayanlar "kalem şairi", konuları dinî mahiyette olan ve Allah aşkıyla söylediğini kabul ettirebilenler ise "Hak âşığı" olarak adlandırılabilir (Sakaoğlu 1986: 247–251).

Bu açıklamalardan yola çıkarak halk şiiri geleneği içinde Halil Çivi'nin yerini belirlemeye çalıştığımızda şu sonuçlara ulaşıyoruz:

Çivi'nin şiirlerini söylemesinde rüyasında bade içmesi veya bir usta âşığın yanında yetişmesi gibi gelenek unsurları etkili olmamıştır. Onun daha ziyade yetiştiği ortam, yaşadığı maddi imkânsızlıklar, uğradığı haksızlıklar, sevdiklerini kaybetmek, hasretlik, sosyal sorunları dile getirmeyi istemesi gibi sebepler yanında şairlik istidadına sahip olması şiir söylemeye başlamasında etkili olmuştur.

Halil Çivi'nin şiirlerinde atışma-karşılaşma, lebdeğmez şiir örneklerine, dedim-dede tarzı söyleyişlere, nazire söyleme geleneklerine rastlamıyoruz. Onun şiirlerinde rastladığımız tarih bildirme geleneği ise daha çok hayatını derinden etkileyen olayların bazen aileyle paylaşılan doğum günlerini bildirmek, bazen de toplumu derinden etkileyen bir olayın kendisinde bıraktığı izleri aktarmak şeklindedir.

Halil Çivi, çocuk denecek yaşta köy odalarında kalabalık bir cemaat karşısında, uzun kış gecelerinde, günlerce süren halk hikâyeleri okumuştur. Okuduğu bu hikâyelerdeki kahramanların yetişmesini, âşık olmasını, çilelerini ve ruhi hallerini,

bunlar sonucunda söylediklerini görüp, kendisi de etkilendiği bu kahramanlar gibi şiir söylemeye çalışmıştır.

İlk şiir denemelerini yazıya dökmeden önce köyde, tarlada ekin biçerken veya bulgur çekerken irticalen dörtlükler, maniler söyleyerek başlamış daha sonra irticalen şiir söylemeyi bir tarafa bırakmıştır.

Halil Çivi, serbest olarak yazdığı birkaç şiiri hariç hecenin 7'li, 8'li, 11'li, 14'lü kalıplarını, bu kalıpların içinde de en çok 11'li kalıbı kullanmaktadır. Çeyrek, tam, zengin kafiyeleri de kullandığı şiirlerinde ağırlıklı olarak yarım kafiye ye yer vermiştir.

Halil Çivi'nin şiirlerinde redifler genellikle hem ek hem de kelime olarak kendini gösterirken en fazla redif kullanım şekli kafiyeden sonra sadece eklerle vücuda getirilen redifler olarak görülmektedir. Ek ve kelimenin birlikte kullanıldığı rediflerle, redifin kullanılmadığı dörtlükler çok azdır.

Çivi'nin semai, destan, türkü tarzında söylediği birkaç şiiri varsa da o daha çok koşma tipinde söylediği şiirlerle dikkat çeker. Çivi, türküleri, serbest ölçüyle yazdığı şiirleri ve kıssadan hisseler adını verdiği beyitleri hariç diğer şiirlerinde dörtlük nazım birimini kullanmıştır. Bu dörtlüklerin kafiyelenişi geleneğe uygun olarak abab (aaab), cccb, çççb... şekilde karşımıza çıkar.

Çivi, halk şiiri geleneğine uygun olarak aşk, ölüm, özlem, gurbet, yiğitlik, kaderden, zamandan ve sevgiliden şikâyet, din, doğa sevgisi vb. konulu şiirlerinde içinde yaşadığı ortamda gördüklerini, düşündüklerini, hissettiklerini açık, anlaşılır, sade bir dilin yanında akıcı, ahenkli, içten ve samimi bir üslûpla, zorlama olmadan; nasihat ederek, uyararak, hikâye ederek bazen de iyice dikkat çekmek için emir cümleleri kurarak ustaca anlatır.

Halil Çivi, içinde yaşadığı toplumun sözcüsü olmuş, bu toplumun duygu ve düşüncelerini ustalıkla yansıtmış, saz çalmayan, irticali olmayan bir şair olarak hem “kalem şairi” hem de “halk şairi” terimlerine uymaktadır. Biz çalışmamız neticesinde: yalın, yabancı kelimelere yer vermeyen, sanatlı söyleyiş kaygısından uzak diliyle onu “halk şair” terimiyle nitelemeyi uygun buluyoruz.

1.3.8. Etkisi Altında Kaldığı Şahsiyetler

Çivi'nin şiirlerini incelediğimizde onun bazı önemli şahsiyetlerin çeşitli yönlerden etkisi altında kaldığını gördük. Bu şahsiyetlerin bir kısmı şiirlerinde dinî konulara bir kısmı

da beşerî ve sosyal konulara yer vermişlerdir. Şimdi bu şahsiyetleri ve Çivi'yi hangi yönlerden etkilediklerini kısaca açıklayalım:

1.3.8.1. Karacaoğlan

Her gördüğü güzele âşık olarak onunla birlikte olmak isteyen Karacaoğlan kadın, aşk ve tabiat güzelliklerini anlatan, duru Türkçeye yazdığı şiirleri ile Çivi'yi etkisi altına almıştır.

Gece, gündüz hep düşünde
Aklı kalmamış başında,
Epeyce geçkin yaşında,
Mecnun'dan da beter gönül. (72)

Halk Şairi Halil Çivi'nin şiirlerinde sevgililer Karacaoğlan'da olduğu gibi elma yanaklı, selvi boylu, inci dişli, ceylan bakışlıdır.

Cennet elması yanaklar,
Güller bezenmiş dudaklar,
Bakışların bir sır saklar,
Koyar halden hale dilber. (73)

Ne güzeldir ceylan gibi bakışın,
Işık olup can evime akışın,
Sen zalim misin ki hele bir düşün,
Beni hiç düşünmez üzersin gülüm. (81)

Çivi, Karacaoğlan gibi yaşadığı coğrafyayı yer adları ile “Nazilli İl Olmalıdır (54), Bizim Sivas Elleri (55), Güzel Erzurum (58), Aydın Güzellemesi (59), Tokat Elleri (60), Arapgir'de Bağbozumu (61), Günümüz İstanbul'u (62) “ adlı şiirlerinde bize tanıtır.

Halil Çivi, Karacaoğlan gibi mısralarında birçok deyim ve atasözü kullanmıştır.

Halil Çivi aşka akıl yetirir;
“ Çok muhabbet tez ayrılık getirir.”
Aşğın dermanı aşkı bitirir,
Bu sonucu sezip gitmek ne zordur (91)

Haram lokmalara helaldir dersin,
Mazlumun, fakirin hakkını yersen,
Her gün nabza göre şerbet verirsin,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün (159)

1.3.8.2. Mevlâna Celalettin-i Rumi

“ *Ne olursan ol yine de gel, ister Mecusi, ister putperest...*” diyerek bütün dünyanın benimsediği yaşam felsefesi ile dil, din, ırk, cinsiyet vb. ayırım yapmaksızın, hoşgörü ile yaşayan Mevlâna, Çivi’yi derinden etkilemiştir. O da toplumun tüm kesimindeki insanları kucaklamış, onlar arasında herhangi bir ayırım yapmadan hepsini bir kefeye koymuştur.

Din de birdir Rahman da bir,
Tevrat, İncil, Kur’an da bir,
Irklar, cinsler, insan da bir,
Şaşma kurbanın olayım. (183)

Hoşgörüğü yapsan yaşamın özü,
Yalandan, riyadan arıtsan sözü,
Eşit bilsen zenci ile beyazı
Herkes kardeşliğin yoluna döner. (160)

1.3.8.3. Hacı Bektaş Veli

Çivi’nin örnek aldığı, yaşam felsefesinden etkilenecek bu felsefeyi şiirlerine yansıttığı bir diğer şahsiyet Hacı Bektaş Veli’dir.

Hacı Bektaş Veli Tanrı, insan, sevgi birliği düşüncesi üzerine kurduğu yaşamında bilginin, olgunlaşmanın, erdemin önemini her zaman anlatmıştır. O birlik ve beraberliği, kardeşliği, insan olmayı, insanca yaşamayı, sevmeyi ve sevilmeyi, hoşgörüğü, ilmen yükselmeyi, kendi milletimizi daha da üstün seviyeye ulaştırmayı hedeflememizin mesajını vermiştir (Güzel, 2002: 147).

Halil Çivi de onun bu düşüncelerini benimsemiş, yaşamında uyguladığı gibi şiirleri ile anlatarak insanların ilgisini bu düşünceye çekmeye çalışmıştır.

Horasan’dan gelmiş gönül erisin,
İnsanlığın rehberisin, pirisin,
Erenlerin kutbu, yüce birisin,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş.

Halil Çivi söyle duysun insanlar,
Akıl, bilim, sevgi donansın canlar,
Senden miras kaldı bizlere bunlar,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş. (180)

1.3.8.4. Yunus Emre

Yaratılanı yaratandan ötürü hoş gören ve her şeye sevgiyle yaklaşarak gönüller yapmaya gelen Yunus Emre kardeşlik, hoşgörü, sevgi, insanı eşit görme gibi görüşleri ile Halk Şairi Çivi'yi derinden etkilemiştir.

Hak yaratmış dedim sevdim insanı,
Bütün insanlarla kardeş oldum ben,
Hürmete layıktır her canın canı,
Dillerle, dinlerle kandaş oldum ben. (Nr 194)

İnsanlıktan geldim, insanla varım,
Sevgiyi en büyük erdem sayarım,
Kadını, erkeği eşit tutarım,
Yunus Emre oldu Fikir sultanım. (177)

Çivi'nin ölüm gerçeğine yaklaşımı Yunus Emre'nin “ Her canlı ölümü tadacaktır.” İfadesiyle örtüşmektedir.

Mal, mülk, evlat, şöhret geçici imiş,
Her beden dünyadan göçücü imiş,
Her insan ölümü tadıcı imiş,
Doymadım yaşamaya eyvah ey! (4)

1.3.8.5. Pir Sultan Abdal

Halil Çivi'nin etkilendiği diğer bir şahsiyet de baskıdan yılmayan, inancı uğruna canını veren Pir Sultan Abdal'dır.

İnsanlıktan yüce bir değer bilmem,
Zalimin, zorbanın yanında olmam,
Pir Sultan nesliyim, baskıdan yılmam,
İnancı uğruna can veren benim. (177)

1.3.8.6. Âşık Veysel

Önce Muaviye'nin Hz. Ali ve Hz. Hasan'a daha sonra Muaviye'nin oğlu Yezid'in Hz. Hüseyin'e reva gördüğü akıl almaz zulüm ve işkence her Müslüman gibi Âşık Veysel'i de derinden etkilemiş, yüreğini derin acılarla doldurmuştur; ama Veysel, 1400 yıl önce Arap topraklarında geçen kanlı olayları yeniden ortaya getirmekte ne bir fayda görmüş ne de gelip-geçmiş bir vahşetin kanlı-lanetli katillerini Anadolu'da, kendi

soydaşları arasında aramak gafletine düşmüştür (Bakiler 2005: 71–72). Aşık Veysel'in Alevi-Sünni kardeşliğine yaklaşımı Çivi'yi derinden etkilemiş ve eserlerinde yerini almıştır.

Arap boylarının kinini gütmem,
Ayrım güdenlere itibar etmem,
Birlikten öteye bir yola gitmem,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım. (177)

Irk ayırıp bölmek olmaz,
Kin ve nefret salmak olmaz,
Toprakla gönenir güçlenir millet,
Dağına düzüne sahip çık oğul. (137)

Dört kitabın hepsini hak olarak gören, insanları ırklarına göre hakir görüp ayırmanın yanlışlığını şiirleriyle belirten Veysel'in bu görüşlerine benzer görüşler, Çivi'nin şiirlerinde de görülmektedir.

Din de birdir Rahman da bir,
Tevrat, İncil, Kur'an da bir,
Irklar, cinsler, insan da bir,
Şaşma kurbanın olayım. (183)

1.3.8.7. Dadaloğlu

Büyük bir halk şairi olan Dadaloğlu vurgun olduğu tabiattan, dağlardan koparılmamak için çok mücadele etmiş, kavgaların içinde geçirdiği ömrünü ve bu kavgaları şiirleri ile bize anlatmıştır. Onun dağlara, dağlardaki yaşama olan düşkünlüğü Halk Şairi Halil Çivi'yi de derinden etkilemiş, o da görkemiyle, gizemiyle onu büyüleyen dağları ve oralarda bulduğu huzuru şiirlerinde anlatmıştır.

Ferman padişahınsa dağlar benim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım,
Oralarda huzur bulur bedenim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım. (17)

1.4. Yarışmalar ve Toplantılar

Halil Çivi, şimdiye kadar şiirleriyle hiçbir yarışmaya katılmamıştır. Herhangi bir yarışmaya katılmaya da niyeti yoktur. O şiirlerin yarıştılabileceğine inanmaz. Ona göre şiir bir andaki duygudur. Bu duygu onu okuyan kişiyi sevindiriyorsa ya da gözünden bir

yaş getiriyorsa amacına ulaşmıştır. Kapalı, anlaşılması zor söyleyişlere önem vermez. Temel yaklaşım tarzı anlaşılabilirlik, mesajı doğru vermektir. Yarışmalar gereksizdir, demez. Onun da kendine göre saygın bir tarafı olduğuna inanır. Şiiri için verilebilecek en büyük ödülün ise; “*Filanca şiirinizi, falanca yerde okudum, ağzına sağlık çok güzel.*” denmesidir.

1.5. Hakkında Yapılan Yayınlar

Bu çalışma Halil Çivi'nin şiirlerini ortaya çıkarmak adına yapılan ilk bilimsel çalışmadır. Onun birkaç şiiri daha önce yerel gazete ve dergilerde yayınlanmış, bazı özel gecelerde okunmuş, resimler haline getirilerek sunumları yapılmıştır. Şöyle ki:

Onun şiirleri Malatya Kültür Derneği'nin düzenlediği etkinlikler ile Aydın ilimizin Bozdoğan ilçesinde düzenlenen şiir gecelerinde, Sivas ili Vali Yardımcısı Mehmet Oduncu tarafından bir törende “Bizim Sivas İlleri” adlı şiiri okunmuştur.

Çivi'nin “Yaşam Döngüsü” şiiri ile “Tamam Olsun” adlı şiirleri Prof. Dr. Mustafa Kılıç tarafından konferans haline getirilerek resimlerle sunumu yapılmıştır.

Malatya'da Kültür Sanat Derneği tarafından çıkarılan “Maksad” adlı derginin Aralık 2007 tarihli dördüncü sayının, dokuzuncu sayfasında “İnsanlık Dini” adlı şiiri yayınlanmıştır.

Malatya'da çıkarılan “Kurumsal” adlı yerel bir gazetede Çivi'nin “Benim Hikâyem” adlı şiiri 21.01.2008 tarihinde; “Yaşam Döngüsü” adlı şiirleri ise 04.02.2008 tarihinde yayınlanmıştır.

İbrahim Aslanoğlu'nun “Sivaslı Meşhurlar” adlı eserinin (I. cilt) 240–241'inci sayfalarında Halil Çivi akademisyen kimliği ile ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALİL ÇİVİ'NİN ŞİİRLERİNDE

ŞEKİL VE MUHTEVA YAPISI

2.1. Şekil Yapısı

Halk şiirinde şekil ve tür hakkında Fuat Köprülü'den, M. Öcal Oğuz'a uzanan çizgide pek çok araştırmacı görüşlerini belirtmişlerdir. Bunları ana hatlarıyla belirtecek olursak:

Fuat Köprülü: "Halk şairlerinin mani, koşma, türkü, türkmani, varsağı... gibi nevilerin arasındaki fark kısmen şekillerine ve daha ziyade mahiyet-i musikiyelerine yani bestelerine aittir." Bunlardan meselâ türkü Türklerin, türkmanî Türkmenlerin, varsağı Varsakların hususî besteleriyle söylenen parçalardır." Bu özellikler dikkate alınca, koşmanın mutlaka on bir heceli olmasının gerekmediği ortaya çıkar." (Dizdaroğlu 1969: 46).

Hikmet İlaydın: "Halk edebiyatının tür adları aynı zamanda şekil adı olarak kullanıla gelmiştir... Halk edebiyatının türleri, nazım şekilleriyle değil, konularıyla veya konuyu ele alışlarıyla (edalarıyla) bir de besteleriyle ayırt edilir." (Alptekin, 2004: 51).

Ahmet Talat Onay, halk şiirlerini incelerken şekil ve konunun yanında ezgiye de dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Onay 1996:3).

Pertev Naili Boratav: "Türleri, ürünlerin içerikleri, yaratılış şartları, üslûpları, yaratıldıkları ve çevredeki görevleri belirlenir." (Alptekin, 2004: 51).

Reşit Rahmeti Arat, özel bir ezgiyle okunuşu halk şiirinin başlıca niteliği sayarak, söz ve müziğin halk şiirinin ayrılmaz birer parçası olduğunu belirtir (Dizdaroğlu 1969: 47).

Hikmet Dizdaroğlu: Şekli; "koşuğun dize sayısı, bunların kümelenişi ve uyak düzeni bakımından gösterdiği özelliştir." diye tanımlar. Türü ise; "Nitelik bakımından andırırları olan; ama alt dallarında çeşitlemeleri görülen yazın ürünüdür." şeklinde tarif eder. Ardından da halk şiiri türlerini şekil yönünden, mani ve koşma tipi olarak iki kısımda değerlendirmeyi teklif eder (Alptekin, 2004: 52).

Cem Dilçin: "Âşık Edebiyatı nazım türleri, genellikle koşma ve semai biçimiyle yazılır. Bu türler koşma ve semailerden konuları bakımından ayrılır." (Alptekin, 2004: 52).

Umay Günay: "Âşık tarzı şiirler, tür yönünden incelendiği zaman anonim halk şiiri türleri gibi büyük ölçüde mani ve koşma ana türleri ve bu türlerin çeşitli kombinasyonlarına dayalı değişik türlerin yaygın olduğu görülmektedir. Hece vezni ile söylenen mani (düz mani, kesik mani), koşma (düz koşma, yedekli koşma, musammat koşma, ayaklı koşma, zincirbent ayaklı koşma, zincirleme) bu iki ana tipin değişik tertiplerine dayalı varsağı, semâî, destan, âşık tarzı şiirde kullanılan gelen türleridir." (Alptekin, 2004: 52).

İsmail Habib Sevük, halk şiiri türlerinin yalnız nağmeleri ve makamlarıyla da ayrıldığını belirtir (Dizdaroğlu 1969: 47).

M. Öcal Oğuz, konu ile ilgili olarak sunduğu bir bildirisinde, halk şiirindeki tür ve şekil meselesini çeşitli yönleriyle değerlendirir. O, halk şiirinde hece sayısına göre "şekil" belirlemenin doğru olmadığını, şeklin kafiye örgüsü ve hacimde aranması gerektiğini belirtir. Ayrıca hece sayısı ile makam arasındaki ilişkiyi, konu ile ezgi arasındaki kuvvetli bağı, tür ve şekil belirlemede dikkat edilmesi gereken hususlar arasında sayar. Türlerin belirlenmesinde ise şiirlerin konularına ve ezgilerine bakılması gerektiğini anlatır. (Alptekin, 2004: 51–53).

Bütün bu bilgilerden hareketle, halk şiirinde şeklin dışarıdan görülebilecek özellikleri (nazım birimi, kafiye şeması, vezin, şiirin dörtlük sayısı bakımından hacmi) içine alması gerektiğini söyleyebiliriz. Şiiri, dışarıdan görülen bu özellikler yönünden değerlendirdiğimizde karşımıza çıkan sonuçlar, kurallarla açıklanabilecek özellikler ise bu özellikleri "şekil" başlığı altında toplayabiliriz. Halk şiirinin şekil özelliklerini belirledikten sonra, konuları ve ezgileri yönünden yapılacak ayırım ise bize nazım türlerini verir.

M. Öcal Oğuz, halk şiirini "anonim halk şiiri", "âşık şiiri" ve "tekke şiiri" ayrımı yapmaksızın icra ortamlarındaki benzerlikleri, sözlü geleneğe bağlılıkları ve kimi ürünlerinin ferdi yaratmalar olmaları gibi ortak özelliklerini de dikkate alarak tür ve şekilleri bakımından şöyle sınıflandırmıştır:

A) *Nazım şekilleri: Mani, koşma, destan, (ilaveten) şeki (sicilleme)*

B) *Nazım Türleri:*

1) “Ezgi” ağırlıklı türler (Türkü, varsığı, semai, koşma vb.)

2) “Konu” ağırlıklı türler (Koçaklama, taşlama, güzelleme, destan, ilahi, devriye, nutuk, şathiye vb.)

3) “Ezgi” ve “Konu” ağırlığı aynı yoğunlukta olan türler (Ninni, ağıt, mani, Varsığı vb.)” (Oğuz, M. Öcal vd. 2004: 264)

Yukarıda verdiğimiz görüşlerden yola çıkarak Halil Çivi’nin şiirlerini şekil ve konularına göre inceleyeceğiz. Serbest ölçüyle yazılan ve beyitlerden oluşan şiirleri hariç Çivi’nin şiirlerinin büyük bir kısmı “koşma” şeklinin özelliklerini göstermektedir. Bilindiği gibi halk şiiri türlerinin en sevilen, işlenen ve yaygın türü olan koşma, on birli hece ölçüsüyle, dörtlükler halinde, özel bir uyak örgüsü ile söylenir. Koşmaların dörtlük sayısı üçle beş arasında değişir. Çokça rastlanı budur; ama dörtlük sayısı altı, yedi, sekiz, dokuz hatta onu bulan koşmalara rastlıyoruz.

Aşk, güzellik, yiğitlik, acı gibi konuları işleyen koşmalar konulara göre “kişi ve doğa güzelliklerini övene *güzelleme*, bir kişi veya olayı eleştirmek üzere yazılanlarına *taşlama*, acılarla ilgili olanlarına *ağıt*, yiğitlik konusunu işleyenlerine de *koçaklama*” adları verilir. Halk Şairi Halil Çivi’nin şiirleri de koşma nazım şekliyle güzelleme (78, 80, 26 gibi) , taşlama (121,125, 126, 131, 143, 172 gibi) , ağıt (20, 25, 31, 32, 38) türlerinde karşımıza çıkmaktadırlar.

Koşmalar yapılarına göre “düz koşma, yedekli koşma, musammat koşma, ayaklı koşma, zincirbent ayaklı koşma, zincirleme koşma, koşma-şarkı” şeklinde adlandırılır. Halil Çivi’nin yazdığı şiirlerde, koşmaların “düz koşma, koşma-şarkı” çeşitlerini görmekteyiz.

Düz koşma, on bir heceli ve kafiye düzeni (xaxa ccca ya da abab cccb) şemalarına uygun olarak yazılan koşma tipidir. Çivi şiirlerinde düz koşma şeklini sıkça kullanmıştır (3, 15, 38, 43, 84, 106, 153, 168 gibi).

Koşma-şarkı, düz koşmanın her dörtlüğünün son dizeleri kavuştak (nakarat) olarak tekrar edilen koşma tipidir (Dizdaroğlu 1969: 74–83). Halil Çivi, bu koşma tipiyle de şiirler yazmıştır(13, 22, 25, 32, 45, 88, 138, 156, 157 gibi).

Halil Çivi’nin şiirlerinin bir kısmı 8’li hece ölçüsü ile söylenen semailerden oluşmaktadır (6, 33, 74 gibi). Bilindiği gibi semailer konusu aşk, güzellik, sevgi olan şiirlerdir. Koşma tipinden olan semaîlerin kendilerine has ezgileri vardır.

Halil Çivi'nin şiirlerinde kullandığı bir diğer nazım biçimi “destan”lardır. Şekil olarak koşmaya benzeyen destanlar, değişik bir ezgiyle söylenmeleri, konuları ve uzunlukları yönünden koşmalardan ayrılırlar. Dörtlükler halinde, on birli hece ölçüsüyle söylenen destanlar; savaş, deprem, yangın, salgın, yiğitlik olayları, toplumsal taşlama ve eleştiri, dünyadan ve kaderden yakınma, yurt köşelerini övme, öğüt verme, insan yaşamının evrelerini anlatma, kadın ve aile hayatı gibi pek çok olayı anlatırlar. Çivi de destan şeklinde yazdığı şiirlerinde insan yaşamının evrelerini anlatmış (yaşları vermeden), yurt köşelerini övmüş, güzellere bahsetmiş, toplumsal taşlama ve eleştirilerde bulunarak öğütler vermiştir (23, 24, 55, 56, 58, 59, 61, 110, 114, 170, 173, 177, 178, 179 gibi).

Bilindiği gibi anonim halk şiirinin en yaygın türü olan maniler, yedi heceli ve dörder dizeli tek kıtadan meydana gelirler. Uyak düzenleri de diğer türlerden farklı olarak aaxa şeklindedir. Halil Çivi'nin 7'li hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri varsa da bu şiirlerin bir kısmı (29, 53, 69, 71) manilerin kafiye şemasına uymadığı için kafiyeleniş bakımından kusurludur. Bir kısmı da düzenli olarak koşma şeklinde (70, 181) kafiyelenmiştir.

Halil Çivi, “koşma, semai, destan, mani” nazım şekillerinde yazdığı şiirlerinde en çok koşma ve destan şeklini kullanmıştır. Koşmanın da “düz koşma, koşma-şarkı” şekilleri ile “ağıt, güzelleme, taşlama” türlerini kullanmıştır. Destan şeklinde yazdığı şiirlerindeyse: yurt köşelerini övmüş, güzellere bahsetmiş, insanın yaş evrelerini (yaşları vermeden) anlatmış, toplumsal taşlama ve eleştirilerde bulunarak, öğütler vermiştir.

2.1.1. Ölçü

Halk şiirinde vezin kelimesinin karşılığı olarak ölçü kullanılmıştır. Halk şiirinde ölçü, hece ölçüsüdür. Hece ölçüsünde esas, mısralardaki hece sayısının birbirine eşitliğine dayanır. İlk dörtlüğün mısrası kaç heceli ise, ondan sonraki dörtlüğün hece sayısı da ona uymak zorundadır.

Halil Çivi, 200 şiirinden 197'sini hece vezni ile üç tanesini ise serbest olarak yazmıştır. Şairimiz hece vezni ile yazdığı şiirlerinde, hecenin 7'li, 8'li, 11'li ve 14'lü kalıplarını kullanmıştır. Bu kalıpları kullanım şekli şöyle tasnif edebiliriz: 197 şiirden 7'sini 7'li; 35'ini 8'li; 146'sını 11'li; 9'unu 14'lü hece vezni ile söylemiştir. Görüldüğü

gibi şiirlerin büyük çoğunluğu (146 şiir) 11’li hece ölçüsüne uymaktadır. Bu şiirlerde kullanılan duraklar ise; 4+3=7; 5+2=7; 4+4=8; 5+3=8; 6+5=11; 4+4+3=11; 7+7=14 şeklindedir.

Hatırımdasın gülüm 5+2=7
Zemherinin karında 4+3=7
Dünya buz olsa ne gam 5+2=7
Sen var iken yanımda (68) 4+3=7

Diken oldu solum sağım, 4+4=8
Yokluk benim dert ortağım, 4+4=8
Ne bahçem oldu ne bağım, 5+3=8
Çapa tutup kazamadım.(5) 4+4=8

Şu dünyayı karış karış dolaştım; 4+4+3=11
Mutluluk sırrına iz bulamadım; 6+5=11
Dere tepe geçtim, dağları aştım; 6+5=11
Yerleşip kalmaya düz bulamadım(15) 6+5=11

Şöyle geç de karşıma tatlı tatlı bakıver. 7+7=14
Küllenmiş aşkımızı yeni baştan yakıver. 7+7=14
Bağlama saçlarını gerdanına döküver. 7+7=14
Gönlümün kilidinin paslarını söküver.(96) 7+7=14

Halil Çivi, bazı mısralarda kalıbı uydurmak için ses düşmelerini yapmamıştır: “Ayrımcılık genç **nesile** ulaştı.” (173)

Halil Çivi’nin bir şiirinin kalıbında kusur vardır. Şiir aslında 11’li ölçü ile söylenmişken bazı mısralar 10’lu hece ile söylenmiştir. Şairimiz bu mısralarda okunuşta olan ünlüleri yazılışta var gibi kabul ederek, ölçünün bozulmasına yol açmıştır.

Çok merak insana bela getirir,
Dedikodu vesveseyi arttırır,
Stresli yaşamak ömrü bitirir,
Ömür çok kısadır küsmeye gelmez
.....
Hiçbir **kral** tahta sonsuz oturmaz,
Giden makamını alıp götürmez,
Zenginlik ölüme çare getirmez,
Ömür çok kısadır küsmeye gelmez.(94)

Halil Çivi, serbest olarak yazdığı birkaç şiiri hariç, şiirlerinde hecenin 7’li, 8’li, 11’li ve 14’lü kalıplarını, bu kalıpların içinde en çok 11’li kalıbı kullanmıştır.

2.1.2. Ayak, kafiye ve Redif

Bir şairin sanat gücünü belirleyen şiirdeki ses, söyleyiş, mana, söz sanatları, ölçü ve kafiye yapısı gibi önemli kıstaslar vardır. Biz burada şairin büyüklüğünü belirleyen kıstaslardan biri olan kafiye yapısı üzerinde duracağız.

Bilindiği gibi kafiyelerin çeyrek, yarım, tam, zengin, tunç, cinaslı gibi çeşitleri vardır. Halk şiirinde kafiye yapısı incelenirken konuyu iki yönde ele almak gerekir:

1. Şiirin ayağı
2. Dörtlüklerin kafiyesi (Alptekin, 2004: 57)

Halil Çivi'nin şiirlerini incelerken de bu yolla hareket edeceğiz.

2.1.2.1. Ayak

Âşık şiirinde genellikle ilk dörtlüğün ikinci dizesinde başlatılan bütün dörtlüklerin son dizelerinde yarım, tam, zengin hatta cinaslı kafiyelerle vücuda getirilen yahut dizenin tamamında aynen tekrarlanan sözlerle oluşturulan ve dörtlüklerin mihengi durumunda olan kafiye “ayak” denir (Kaya 2007:116).

“Âşık şiirleri iki çeşit kafiye sistemi ile vücuda getirilir. Birincisi; dörtlüklerde, ilk üç dizede oluşturulan kafiyeler; ikincisi ise, dörtlüklerin son dizesinde ses birliği sağlama esasına dayalı olarak meydana getirilen kafiyeler. Bunlardan ilkinde kafiye veya uyak, ikincisine yani dörtlüklerin son dizelerinde oluşturulan kafiyelere ise ayak denir.” (Kaya 2007:116).

Ayaklar, kafiyelerin özelliklerine göre tek ayak ve döner olmak üzere ikiye ayrılırken; kafiye derecelerinin zorluğuna göre ise geniş ayak, dar ayak ve kapanık ayak olmak üzere üçe ayrılırlar.

Tek ayaklı şiirlerde ilk dörtlüğün son mısraındaki ayak, diğer dörtlüklerin sonunda da tekrarlanır. “Biraz geç kalmadın mı? (70), Sen var iken yanımda (68), Gözlerinin imzasıdır (74), Nerelerde kaldın canımın içi (76), Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun (87), Siz gönlümün sultanları (30) gibi... Halil Çivi'nin bu tarz şiirlerinin sayısı 96'dır.

Taşa çarpsan kırılmıyor,
Kahrolası kalleş ölüm.
 Suya atsan boğulmuyor,
Kahrolası kalleş ölüm.

Bıçak kesmez, kurşun delmez,
Ateşlerde yaksan ölmez,
Sevda bilmez, hasret bilmez,
Kahrolası kalles ölüm.(1)

Döner ayak ise, ilk dörtlükteki ayağa bağlı kalmak şartı ile ve temelde kabul edilen aynı sesi ihtiva eden değişik kelimelerin kullanılmasıyla meydana getirilir ve bütün dörtlüklerin sonunda yer alır (Alptekin 2004: 57). Halil Çivi'nin bu tarz şiirlerinin sayısı 87'dir.

Annen, baban sevgi mektubu yazar,
Canlanıp bir insan **olasın gelir**,
Dokuz aylık yoldan bir ışık sızar,
Dünya denen yere **gelesin gelir**.

Büyüdükçe etrafımı süzersin,
Bir yaşında ayaklanır gezersin,
İkisinde dil bağını çözersin,
Gördüğün her şeyi **soğrasın gelir**. (24)

Halil Çivi'nin bazı şiirleri tek ayak şeklinde kafiyeleştirilen en son dörtlüğün son mısrası bu kafiye bozmaktadır (9, 22, 68, 87, 191). Çalışmamızda yer alan "Ben de Bilmiyorum" adlı şiirin ilk altı dörtlüğünün son mısraları aynı "Ben de bilmiyorum nasılım dostlar" şekilde kafiyeleştirilen, yedinci dörtlüğün son mısrası " Artık biliyorum, iyiyim dostlar" şeklinde değişmiştir.

Kemiklerim sızım sızım sızlıyor,
Şimdi yaşım elli beşi düzlüyor,
Öğrenciler yollarımı gözlüyor,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Halil Çivi der ki buymuş kaderim,
Doktorlar bilgili Allah'ta kerim,
Nasıl olsa ben bu derdi yenerim,
Artık biliyorum iyiyim dostlar. (22)

Çivi'nin şiirlerini ayaklarına göre incelediğimizde tek ve döner ayakların örneklerine sıkça rastlarken; geniş, dar ve kapanık ayakların kullanılmadığını görüyoruz.

2.1.2.2. Kafiye

Şiirde ahengi ve anlam zenginliğini sağlamak için, dizelerin başında, ortasında veya sonunda, esas alınan belli seslerle oluşturulan ses benzerliğine kafiye denir. Âşık şiirinde, dörtlükte bulunduğu yere göre, iki şekilde kafiye vardır:

1. İlk üç dizede oluşturulan kafiye: Buna yaygın anlamıyla “kafiye” yahut “uyak” denir.

2. Dörtlük sonlarında oluşturulan kafiye: Bu kafiyenin adı “ayak”tır. Kimileri ayak terimini “ana ayak” veya “ana kafiye” diye isimlendirmiştir. Ancak âşıklar buna “ayak” demektedir (Kaya 2007: 394).

Türk halk şiirinin birimi dörtlüktür. İlk dörtlüğün kafiyeleniş biçimi değişiklik gösterebilir. Diğer dörtlüklerin ilk üç mısrası kendi arasında, dördüncü mısra ise ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü mısrasıyla kafiyelenir. İlk dörtlük (abab / abcb / aaab) şeklinde kafiyelenirken, diğer dörtlükler ise (cccb / dddb) kafiye düzeni ile karşımıza çıkar. Biz de koşma tipinde kafiyelenen şiirlerde karşımıza çıkan bu şemayı inceledikten sonra, Halil Çivi'nin şiirlerindeki dörtlükleri inceledik ve dörtlükleri kafiye şemaları yönünden görülen özelliklerine göre şu şekilde grupladık:

Halil Çivi'nin 200 şiirinden yüz doksanı dörtlüklerden oluşmaktadır ve bu dörtlüklerde kafiyelenişi şu şekillerdedir:

Yüz altmış altı şiir abab / cccb / çççb... (1, 2, 3, 4,6, 8, 9, 11, 12,13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 54, 55, 56, 62, 58, 59, 60, 61, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 199, 200) şeklinde kafiyeleşmiştir.

On dört şiir xaxa / bbba / ccca... (5, 7, 10, 14, 42, 69, 83, 163, 167, 168, 169, 183, 193, 198) şeklinde kafiyeleşmiştir.

Beş şiir aaab / cccb/ çççb... (31, 43, 50, 70, 120) şeklinde kafiyelenmiştir.

Bir şiir aaaa/ bbba/ ccca... (96) şeklinde kafiyelenmiştir.

Koşma tipinin kafiyeleniş kuralı dışında Halil Çivi'nin altı şiirini görüyoruz. (29, 53, 68, 73)

Üç şiir aaa bb/ ccc bb/ddd bb.....(63, 65, 64)şeklinde kafiyelenmiştir.

Bir şiir aaa bbb/ ccc bbb/ ddd bbb.....(65) şeklinde kafiyelenmiştir.

Beyitlerden oluşan iki şiir aa/ bb / cc(66,67) şeklinde kafiyelenmiştir. Dört şiir serbest olarak yazılmıştır.

Yukarıda verilen kafiye şemalarını incelediğimizde Halil Çivi'nin birkaç şiir haricince halk şiirlerinin kafiye düzeni kuralını başarıyla uyguladığını görüyoruz.

Bilindiği gibi mısra sonlarındaki ses benzerliğine kafiye denmektedir. Halil Çivi'nin şiirlerinde beş kafiye çeşidine rastlanmaktadır.

Çeyrek Kafiye: Çıkakları birbirine benzeyen seslerden oluşturulan kafiye çeyrek kafiye denir. Aynı ses olmayan; ama çıkakları birbirine yakın olan seslere bugüne kadar isim verilmemiştir. Çeyrek kafiye oluşturulan sesler: “ç-ş”, “n-l-r”, “z-s”, “ğ-v-y” “t-d”, “k-g”, “m-n” gibi sesler olup, önceleri ya kafiye olarak görülmemiş ya da yarım kafiye olarak düşünülmüştür. Hâlbuki bu sesler, yarım kafiyeden daha zayıf bir kafiyedir ve “çeyrek kafiye” terimi ile karşılanabilir (Kaya, 2007: 394). Yaygın bir görüş olmasa da Saim Sakaoğlu, Esmâ Şimşek, Doğan Kaya gibi araştırmacılar tarafından kabul gören “çeyrek kafiye” anlayışını biz de çalışmamızda göstermeyi uygun gördük

Çivi'nin şiirlerindeki ayakları incelediğimizde çeyrek kafiye örnek olabilecek kullanımlara rastlarız.

Halil Çivi der ki öldüğüm zaman,
Dönülmez katara bindiğim zaman,
Toprağın bağına döndüğüm zaman,
Çektiğim acılar biter mi bilmem. (3)

Yukarıdaki dörtlükte “l” ve “n” sesleriyle çeyrek kafiye yapılmıştır.

Öksüz kaldım hep dövdüler,
Ne işe girsem hep kovdular,
Küçük çaylarda boğdular,
Deryalarda yüzemedim. (5)

Çeyrek kafiye yukarıdaki dörtlükte de karşımıza çıkmaktadır. İlk üç mısradaki “dövdüler, kovdular, boğdular” kelimelerinde “ğ, v” sesleri ile çeyrek kafiye yapılmıştır.

Saçlarıma aklar düştü,
Kocamadı deli gönlüm,
Gözlerimin ferî kaçtı,
Kocamadı deli gönlüm. (9)

Yukarıdaki dörtlükte “ç, ş” sesleri arasında görülen çeyrek kafiye Çivi’nin on dokuz dörtlükle en çok kullandığı çeyrek kafiye çeşididir.

Yarım Kafiye: Mısra sonlarındaki tek ses benzerliğine dayanan kafiye şekli olup, Halk Şairi Halil Çivi’nin şiirlerinde 960 defa kullanılmıştır. Yarım kafiye için de birkaç örnek vermekle yetinelim:

Bağbozumu gelmiş, herkes sevinmiş,
Gurbetçiler ecdat yurduna dönmüş,
Boş haneler yeni baştan şenlenmiş,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir. (61)

Talih kuşu benden uzağa uçtu,
Ne bir bahçem oldu, ne çiçek açtı,
Ömrüm soğuklarla, kışlarla geçti,
Beni ısıtacak yaz bulamadım. (15)

Bekle beni gel eyleme, etme yar,
Ne olursun el yerine tutma yar,
Kulun olam lakin beni satma yar,
Bırakıp da bir soysuza gitme yar. (88)

Tam Kafiye: Mısra sonlarındaki iki sesin benzemesine dayanan bu kafiye çeşidi Halil Çivi’nin şiirlerinde 338 defa kullanılmıştır. İşte birkaç örnek:

Halil Çivi bunlar hayal,
Köye geri dönmek masal,
Anılarım çuval çuval,
Deli gönlüm götür beni. (166)

Bakarsın dünyaya sığmaz yüreğim,
Bakarsın dünyayı sarmış dileğim,
Bakarsın zay olmuş, gitmiş emeğim,
Teselli etmeye neredesin dost?(125)

Bakarak vurdun beni,
Bakıştık **cana** geldim,
Gözlerin ilaç imiş,
Derde der**mana** geldim.(69)

Zengin Kafiye: Mısra sonlarında üç ya da daha fazla sesin benzeşmesinden meydana gelen kafiye çeşidi 135 defa halk şairimizin şiirlerinde kullanılmıştır. Zengin kafiye göstermek için şu birkaç örnek verelim:

Çağlayan misali şiir **yazandı**,
Halkın bağrındaki **ozandı**,
Sevgi ekti, biçti, sevgi **kazandı**,
Sevgi pınarından atladı Âşık Mahzunu.(38)

Sana temiz bir yurt bırakmış **atan**,
Havadan, karadan kirlendi **vatan**,
Yerine gelecek soyundan **utan**,
Sonun iyi değil gör insanoğlu. (127)

Yaşadığım **serap** mıdır?
Sevda hep ızdır**ap** mıdır?
Sazı çalan mız**rap** mıdır?
Name nağme dizer gönül.(72)

Tunç kafiye: Kafiye olan kelimelerden birinin bütün seslerinin diğer kafiye olacak kelimelerin içinde aynen tekrarlanmasına dayanan tunç kafiye çeşidi, Çivi'nin şiirlerinde 105 defa kullanılmıştır. İşte birkaç örnek:

Sağ kolum dönmüyor sağa ve **sola**,
Ağrılar vermiyor on dakika **mola**,
Fizik tedaviyle geçer mi **ola**,
Bende bilmiyorum nasılım dostlar (22)

Kabalık, küstahlık kök salmış **meğer**
Terbiye, nezaket kaybolmuş **değer**,
Zorbayı görenler başını **eğer**,
Ne İstanbul kalmış, ne İstanbullu. (61)

Ne güzellik kalır, ne şöhret ne **şan**,
Ömür ok gibidir ölüme **nişan**,
Bu ortak yazgıdır, olma peri**şan**,
Yeni yıllar insanları eskitir. (25)

Şiirleri kafiye yönünden incelerken halk şairlerinin sıkça kullandıkları cinaslı kafiyenin Halil Çivi tarafından kullanılmadığını gördük. O, şiirlerinde çeyrek, tam, zengin kafiyelere yer verse de yarım kafiyeyi ana kafiye unsuru olarak kullanması ile kafiye yönünden başarılıdır.

Halil Çivi'nin en hacimli şiiri 27 dördlüktür. Diğer dördlüklerin hacimlerini şöyle gruplandırabiliriz: Bir şiir dört dördlükten, on sekiz şiir beş dördlükten, yirmi dört şiir altı dördlükten, elli dört şiir yedi dördlükten, otuz bir şiir sekiz dördlükten, dört şiir dokuz dördlükten, yirmi sekiz şiir on dördlükten, on bir şiir on iki dördlükten, bir şiir on üç dördlükten, yedi şiir on dört dördlükten, üç şiir on altı dördlükten, bir şiir on yedi dördlükten, iki şiir on sekiz dördlükten, bir şiir yirmi dördlükten, iki şiir yirmi dört dördlükten, bir şiir yirmi beş dördlükten, bir şiir yirmi altı dördlükten, **bir şiir yirmi yedi** dördlükten meydana gelmektedir. Görüldüğü gibi yedi ve sekiz dördlük çok da olsa dördlüklerin birim sayısı çeşitlilik göstermektedir.

Şairimizin şiirlerinde dördlük nazım biriminin yanında beyit de kullandığını görüyoruz. Beyit nazım birimi ile dört şiir yazan şairimiz iki şiirini serbest olarak, dört şiirini de bent (beşlik, altılık) halinde yazmıştır. Çivi'nin genellikle yedi dördlükten oluşan şiirleri işlediği konuya göre yirmi yedi dördlüğe kadar çıkmaktadır. Bu dördlüklerin büyük bir çoğunluğunda abab/ccccb/dddb...düzeni ile yazıldığını görmekteyiz.

2.1.2.3. Redif

Mısra sonlarında kafiyeden sonra gelen yazılışı ve görevi aynı olan ekler veya kelimelere redif denir. Halk şiirinde ahengi sağlayan unsurlardan biri olan redif, Türk şiirinin kaynağı olarak kabul edilip, kafiyeden çok redife dikkat edilmektedir (Beyatlı, 1984: 33).

Halil Çivi'nin şiirlerinde diğer âşıklarda görüldüğü gibi yapım ve çekim ekleri, soru ekleri gibi unsurlarla redif yapılmaktadır. Bazı şiirlerinde redifler genellikle hem ek ve hem de kelime olarak kendini gösterir. Bunların en çok kullanılan şekli 966 defayla kafiyeden sonra sadece eklerle vücuda getirilen rediflerdir:

Ömür boyu bana oyun etti,
İhtiyarlık gelip çattı,
Gençlik elden geçti gitti,

Kıymetini sezemedim. (5)

Diğer redifler ise 143 defa kullanılan ek ve kelimenin birlikte kullanıldığı redifler ile 866 defa kullanılan kelime halindeki rediflerdir. Bazı dörtlüklerde ise redifsiz sadece kafiye kullanıldığını görürüz:

İftiharla geçtim, duyan **olmadı**,
Elini başıma koyan **olmadı**,
“Aferin evladım” diyen **olmadı**,
Neden öksüz bıraktın babam. (40)

Kanadı kırılmış kuş **beni üzer**,
Ayağa dokunan taş **beni üzer**,
Odunsuz, ocaksız kış **beni üzer**,
Çobansız sürünün çobanıym ben. (20)

Bunların dışında mısra veya dörtlük sonlarında tekrarlanan aynı görevdeki kelime ya da kelime gruplarıyla tekrar ya da nakarat yapıldığı görülmektedir. Halk şiirinde redif, genellikle mısraların sonundayken, bazen mısra başına da kayar ve mısra başındaki kelimenin dışındaki bütün kelimeleri içine alır:

Şu dünyada mutluluğu,
Bulamadım **geçti ömrüm**,
Şöyle ağız dolusuyla,
Gülemedim **geçti ömrüm**. (10)

Aşağıdaki mısralarda ise görülen geçmiş zaman eki redif olarak kullanılmıştır:

Gençlik güllerimi kırağı **çaldı**,
İhtiyarlık beni emrine **aldı**,
Sarı sazım bile duvarda **kaldı**,
Tezenem kan ağlar, telim kan ağlar. (21)

Halil Çivi'nin şiirlerinde bazen redifler peş peşe giderken, üçüncü mısradan sonra kafiye dönüşür. Aşağıdaki dörtlüğün ilk iki mısrasında geniş zaman ekleri redif görevindeyken, üçüncü mısradaki kelimenin kökünde yer aldığı için kafiye dönüşmüştür:

Bazen dağda koyun güder,
 Bazen başın alı gider,
 Bazen dolaşır derbeder,
 Tozar bu divane gönlüm. (8)

Halil Çivi'nin şiirlerinde bazen de tekrarlarla redif yapıldığı görülür:

Halil Çivi, yıllar bitti, ay **bitti**,
 Şu dünyada yiyeceğim pay **bitti**,
 Söyleye söyleye dilde tüy **bitti**,
 Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş. (28)

Bazı araştırmacılar tek ayağı mısra halinde redif olarak isimlendirmişlerdir. (Kaya, 2007: 705). Halil Çivi'nin incelediğimiz 200 şiirinden 96'sında tek ayak kullanılmıştır. Bunlardan bir kaçını örnek olarak verecek olursak:

Kahrolası kalleş ölüm (1)
 Doyamadım yaşamaya eyvah ey (4)
 Annesiz, babasız bayram günleri (139)
 Ben dağların aşığıyım dostlarım (17)
 Yeni yıllar insanları eskitir (25)

Halil Çivi'nin şiirlerinde redifler ek, kelime ve mısra halinde kendini gösterir. Bu kullanım içinde en çok kafiyeden sonra eklerle vücuda getirilen rediflere, arkasından da mısra halinde rediflere rastlanır. Onun şiirlerinde, ek ve kelimenin birlikte kullanıldığı rediflerle, redifin kullanılmadığı dörtlükler çok azdır.

2.1.2.4. Diğer Ahenk Unsurları

Halil Çivi'nin şiirlerinde yukarıdaki bölümlerde sıraladığımız ahenk unsurlarının dışında, şiirde art arda gelen mısralarda, aynı ünsüzün veya aynı hecelerin ahenk oluşturacak şekilde tekrar edilmesi şeklinde tanımlanan aliterasyonlara da rastlamak mümkündür:

Kara **im**iş alın yazım,
 Kimse duymadı avazım,
 Hiç düzen tutmadı sazım,
 Çalamadım geçti ömrüm. (10)

Dağ sensin, dağların karı da sensin,
 Çiçek sen, bal sen, arı da sensin,
 Renk sensin, mavi sen, sarı da sensin,
 Sen her şeyde, her şey sende bilesin. (195)

Öksüz çocuktum gülmedi yüzüm,
 İtibar görmedim geçmedi sözüm,
 Ozan oldum düzen tutmadı sazım,
 Yeni bir düzene tel bulamadım. (14)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi m, s ve z sesleri sık sık kullanılarak bir iç ahenk meydana getirilmiştir.

Bunların dışında aynı kelimelerin mısra başlarında ya da sonlarında kullanılarak sık sık tekrarlama yapıldığını görmekteyiz:

Kiminin gözleri mavidir yakar,
Kimi çeşit çeşit küpeler takar,
Kimi bir bakışla ocaklar yıkar,
 Beni öldürecek ah şu güzeller. (90)

Bilimi üreten **insan**,
 Petrolü arıtan **insan**,
 Cansız yürüten **insan**,
 İnsana yönel insana. (131)

Halil Çivi'nin şiirlerinde ölçü, ayak, kafiye, redif gibi ahenk unsurlarının dışında ses ve kelime tekrarı ile de ahenk sağlanmıştır.

2.1.3. Dil ve Üslûp

Şairler, anadillerini en iyi kullanan kimseler olmalıdırlar. Başkalarının dile getireceği bir düşünceyi, onlar daha güzel bir şekilde ortaya koymak zorundadırlar. Bunu gayet iyi bilen Çivi, şiirlerinde dil konusuna büyük önem verir. O, yaşayan Türkçenin başarılı bir sesidir. Düşüncesini dosdoğru söylediğinde halkın onu daha iyi anlayacağına inanarak halka, halkın konuştuğu dille hitap etmeyi daha uygun görmüştür; çünkü o ne kadar ağdalı, ne kadar zor yazarsa o kadar çabuk eskিয়েceğine, unutulacağına inanır. Bu dünyada öldükten sonra da yaşama arzusu duyan Çivi bu

isteğini da eser bırakmakla gerçekleştirebileceğini bildiği için okuyanların dilini anlamasını ister.

Çivi, çok yönlü düşünen ve yazan bir halk şairi olarak, içinde yaşadığı ortamda gördüklerini, düşündüklerini, hissettiklerini açık, anlaşılır, sade bir dilin yanında akıcı, ahenkli, içten ve samimi bir üslûpla, zorlama olmadan ustaca anlatır.

Çok okuyan böylece sözcük dağarcığının hazineye çevirebileceğini bilen Çivi'nin şiirlerindeki hiçbir kelime tesadüfî seçilmemiştir. Onun şiirlerindeki ustalık, Türk dilini ustaca kullanmasının yanında, kelimeleri yan yana getirişinde, üslûbunda ve az kelime ile derin anlamları güzel bir şekilde anlatmasındadır. Halil Çivi'nin şiirlerini güçlü kılan bir diğer unsur anlatmak istediklerini okuyucusunu sıkmadan, bir anlatım bütünlüğü içinde hece, durak, kafiyeye ve rediflere de önem vererek anlatmasıdır.

Şiirlerinde rahat bir konuşma havası ve samimi bir söyleyişi olan Çivi deyim ve atasözlerinden faydalanmış, benzetmelere yer vermiş, yeri gelince mahallî söyleyişleri, hatta argoya kaçan sözleri mısralarına serpiştirmeyi bilmiştir.

Deyimler:

Ahkâm kesiyorsan bir daha düşün (159)

Ben de **muradıma** ermiş olurum (130)

Bıçak kemiğe dayandı (54)

Bilgiçlik taslama çizmeyi aşma (155)

Devirdiğin çamlar çoktu (98)

Devlet yabancıya **avuç aç**masın (169)

Dizlerim **kan ağlar** belim kan ağlar (21)

Dolduruşa gelme dört aç gözünü (150)

Atasözleri:

Çok muhabbet tez ayrılık getirir (91)

Keskin sirke küpüne zarar (23)

Su uyur düşman uyumaz (135)

Benzetmeler:

Ayrılık ateşi yakar kavurur,
Hasret yeli küllerimi savurur,
 Deli gönlüm **can evinden** çağırır,
 Ömrümü yoluna versem ne dersin? (85)

Mahalli söyleyişler:

- Bekler bizi Elif **Bibi**. (166)
 Çalışmayan kızı kimler **neylesin** (170)
Çarçanar bir meslek bulasın gelir. (11)
 Helalinle yetin **kip tut belini** (154)
 Keskin dille uyarıyor **yozları**. (46)
 Kini sevgi ile **yusan** arıtsan (160)
 Ne pirim, ne **mirim** ben bir insanım. (39)
Potin yorgun, kalem yorgun, dil yorgun (112)
 Saçlarım gür imiş **saçakladılar**. (23)
 Sevgiden **aş** yapar herkese verir. (48)
 Sevgi çeşmesinde **yudum** özümü (193)
 Süs düşkününü **avrat** seni bitirir. (162)

Argo söyleyişler:

- Dost **kazık** atıyor kendi dostuna (178)
 Ambarlar **tamtakır**, tükendi takat (170)
 Az mı çekti bu **meretin** elinden (84)

Halil Çivi'nin bazı şiirlerinde Batı dillerinden dilimize girmiş “anarşi, terör, militan, denklem, sosyoloji, küresel, hormon, atmosfer, meta, beton, petrol, mehdi, diktatör, toksin” gibi yabancı kelimelere rastlıyoruz.

Ayrımcılık arttı, dirlik bozuldu,
 Terör yaygınlaştı, dirlik bozuldu,
 Kalleşlik çoğaldı mertlik bozuldu,
 Senden özür diliyorum ulusum. (173)

Şiirlerinde samimi bir üslûpla hislerini anlatan Çivi, deyim ve atasözlerinden faydalanmış, benzetmelere yer vermiş, yeri gelince mahalli söyleyişlerle argoya kaçan sözleri de mısralarına serpiştirmeyi bilmiştir.

2.1.4. Kullandığı Edebî Sanatlar

Halk Şairlerinin, sanat endişeleri olmamasına rağmen yazdıkları şiirlerde birçok edebî sanatı ustaca kullandıkları görülür. Bu kullanım onların şiirlerinin estetik

unsurlarının sağlamlığını, şairlik kudretlerinin gücünü göstermesi bakımından önemlidir.

Çivi'nin şiirlerinde tabii, yalın, açık ve samimi bir üslubu vardır. O, kapalıktan, süsten kaçır; duygu ve düşüncelerini doğrudan anlatmayı sever. Duygu, düşünce ve hayallerini anlatırken ifadesine kuvvet, güzellik vermek amacıyla edebî sanatlardan yararlanır. Halil Çivi, edebî sanatlar içerisinde teşbih sanatını diğer sanatlara göre daha fazla kullanmıştır. Teşbih sanatını kullanırken de orijinal benzetmelere yer vermiştir. O, şiirlerinde teşbih yanında mübalağa, telmih, teşhis, istifham, tezat, tenasüp, hüsn-i talil, tekrar gibi sanatlar da kullanmıştır. Bu sanatlar anlatımı daha etkileyici kılmak için kullanılan sanatlardır.

Teşbih

Teşbih, sözü daha etkili duruma getirmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, zayıf olanı güçlü olana benzetme sanatına denir. Çivi de duygu, düşünce ve hayallerini daha rahat, daha etkili anlatmak için hemen hemen her şiirindeki bazen birkaç mısradan bazen de her mısradan benzetmelerden faydalanır.

Benzetme dünyası çok geniş olan Çivi'nin yaptığı benzetmeler, ne kadar güçlü bir hayal dünyasına sahip olduğunu bize göstermektedir. Onun benzetmelerinin büyük bir çoğunluğu sevda üzerine yaptığı benzetmelerdir. O, aşk atı üzerinde, sevgiyi deryaya, büyüklüğünü, çınara benzetirken aynı zamanda ne kadar köklü olduğunu anlatmak ister gibidir. Bu büyük ve köklü sevda her zaman istenilen sonuca ulaşmaz. Bazen aşğın yüreğini kaz gibi yolarken, bezen de aşğ köle yerine koyarak ölüme benzeyen ayrılığa götürür.

Bindim aşk atına ovaya sürdüm (82)

Sevgi deryasına dalayım dedim (18)

Yüreğimi bir kaz gibi yoldular (19)

Büyüsün sevdamız olsun bir çınar (75)

Halil Çivi bir kul gibi satıldı (77)

Ayrılık ölümün ikiz kardeşi (76)

Sevgili onun şiirlerinde elmaya benzeyen yanakları; dolunaya benzeyen sinesi; selviye benzeyen boyu; oka benzeyen kirpikleri; güle benzeyen ve ay gibi parlayan yüzü; ceylan gibi bakan, üzüme, zümrüde, denize benzetilen gözleri ve ok gibi sineyi delen kirpikleri ile karşımıza çıkar. O da bu güzelliğin hiç değilse kulaklarındaki küpe olmayı ister.

Cennet elması yanaklar (73)
 Dolunay gibi sineni (73)
 Salın selvi gibi görünsün boyun (75)
 Kirpikler ok oldu, sinemi deldi birisi (77)
 Ne güzeldir ceylan gibi bakışın (81)
 Gül yüzünü gören yüzüm şad oldu (82)
 Ay gibi parlıyor baktıkça yüzün (90)
 Kimi göz karadır üzüm misali (95)
 Zümrüt gözlüm beni yalnız bıraktı (36)
 Ok gibi sinemi deldi birisi (77)
 Mavi deniz gibi bakar kimi göz (96)
 Bir çift küpe olsam iki kulakta (78)

Çivi, dili doğru kullanmanın insan yaşamındaki önemini bilir. O dil ki doğru kullanıldığında sevgi üretirken, yanlış kullanıldığında bir silaha döner. Yalana hiçbir zaman yönelmeyen, her işini tatlı dille çözmeye çalışan şairimizin köşke benzeyen gönlü de her zaman sevgi ile doludur. Nasıl bir şişe kırıldığında tamiri mümkün değilse, gönlü kırmanın da telafisi mümkün olmayan sonuçlara ulaştığını bize bildirmek ister şiirlerinde yaptığı benzetmelerle.

Hem sevgi üretir hem silahtır dil (147)
 Bal tadında şirin mısralar dizmiş (39)
 Yalan çeşmesinden testi doldurma (145)
 Gönül kuşu cik cik öter (33)
 Gönül bir şişedir kırmaya gelmez (141)
 Kadifeden gönlü ipekten sözü (44)
 Gelip yoklasaydı gönül köşkünü (78)

Halil Çivi'nin şiirlerini süsleyen diğer benzetmeleri şöyle sıralayabiliriz: cellâda benzeyen deprem, ayrikotuna benzeyen batıl inanç, kitaba benzeyen insan, çeşmeye benzeyen vicdan, vicdan çeşmesi, yelkene benzeyen duygular, mum gibi eriyen yürek yağları.

Deprem bir cellât gibi yapıştı insanlara (129)

Batıl inanç ayrik otuna benzer (121)

Hayat deniz gibidir yüzenler batmaz suya
Doğru oku insan denen kitabı (192)

Vicdan çeşmesinden içtim bademi (193)

Duygular gönlünde yelken açarsa (84)

Yüreklerin yağı mum gibi erir (91)

İstiare

Halil Çivi'nin benzetmeleri bazen istiarelere dönüşür. İstiare de benzeyen ve kendisine benzetilen unsurlardan sadece birinin söylenmesi ile yapılır: gençlik uçup giden bir **kuşa** benzetilirken, beyinler de barış tohumu ekilen **tarlalara** benzetilmiştir.

Gençlik uçup gider, ten rengin solar (24)

Beyinlere barış tohumu eken (20)

Mübalâğa

Mübalâğa, bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi olduğundan çok büyük ya da küçük gösterme sanatıdır. Halil Çivi de şiirlerinde bu sanata yer vermekte ve çok sevdiği eşinin bir gülüşü ile zehirli aşların bala döneceğine inanmaktadır.

Bala döner zehir aşlar
Sen gülünce Mefaret'im (33)

Halk şiirinde âşıklar bahtsızdır, ömürleri sevgilinin peşinde koşmakla geçer. Âşık sevgili uğrunda ölmeye, hatta kapısında kul olmaya razıdır. Halk Şairi Çivi'de uzun koşuşturmalarından sonra kavuşulan sevgili yanında iken, cehennem bile sıcaklığını kaybedeceğine ve serinleyeceğine inanır.

Cehennemler serinler
Sen var iken yanımda (68)

Çivi'nin şiirlerinde sevgiliye kavuşma arzusu ile yanan ve onun geleceği günü bekleyen âşık, sevgilinin gelirken geçeceğini düşündüğü yola binlerce çiçek dikmiş ve onu beklemeye başlamıştır. Âşık, bu bekleyiş sonunda gelen sevgiliyi bin yıl yorulmadan kollarında yatırmaya razıdır. Bu bekleyiş esnasında çevresine ilgisiz olan ve sadece sevgiliye kavuşmak için yaşayan âşık sağır ve dilsiz iken dile gelecek, sevgiliye aşkını anlatırken onun hislerini de duyabilmek için sağırlıktan kurtulacaktır.

Gelir diye bin bir çiçek dikmiştim (93)

Hem sağır hem dilsiz idim

Sen getirdin dile dilber (73)

Şöyle bin yıl kollarımda kal da geç (75)

Şairin yanağından nehir gibi yaşlar akıtan aşk, bazen yürekte yaktığı yangınla çöllerden beter kavurur içini, bazen de kavrulan o yüreği dünyaya sığmaz hale getirir. O, aklıyla güneşi yere indiren, nefesiyle yanardağlar söndüren sevgiliye değerli kılanın, ona karşı duyulan hisler olduğunu da bilir.

Yanağından nehir gibi yaş akar (84)

Aklınla güneşi yere indirsen (87)

Nefesinle yanardağlar söndürsen (87)

Yüreğin yangını çöllerden beter (91)

Yağmur gibi yaşlar döker kimi göz (95)

Bakarsın dünyaya sığmaz yüreği (125)

Halil Çivi'nin mübalağa sanatını kullandığı birkaç mısra da şu şekildedir:

Çağlayan misali şiir yazandı (38)

Ovalar bal dolu, dağlar yağ akar (58)

Şeytanları kıl ipiyle bağlardın (123)

Telmih

Telmih, söz arasında bilinen bir olaya, fıkraya, atasözüne veya bilinen bir kişiye işaret ederek onu hatırlatma sanatıdır. Çağrışıma dayanan bu sanatta hatırlatılan şey uzun

uzadıya açıklanmayıp, bir iki sözcükle, ima ile ifade edilir (Pala1989: 485). Çivi de şiirlerinde içinde bulunduğu durumun Mecnun'dan beter olduğunu belirterek, Leyla-Mecnun aşkına; Tevrat, İncil, Kur'an da birdir derken Müslümanların benimsediği Kur'an-ı Kerim'in yanında, Allah tarafından gönderilen ama değişikliğe uğradıklarına inanılan Tevrat, İncil adlı kutsal kitapları hatırlatma yapmaktadır.

Mecnun'dan beter gönül (72)

Din de birdir Rahman da bir

Tevrat, İncil, Kur'an da bir (183)

Hz. Muhammed'in amcasının oğlu, damadı, dördüncü halife Hz. Ali, çocukları ve inanlarının uğradığı zulüm Çivi'nin şiirlerinde her zaman halkın içini yakan bir olay olarak hatırlatılmıştır.

Kerbela'da su vermedi vurdular (176)

Kerbela canisi Yezid kalleşe

Lanetler yağdırır tutarım taşa (177)

Suffî bir Türk şairi olan Nesimi'nin derisinin yüzülmesi, bir halk ozanı olan Pir Sultan Abdal'ın baskıya boyun eğmeyerek fikirlerini savunduğu için öldürülmesi, Sivas olaylarında Madımak Otelinde fikirleri benimsenmediği için insanların yakılmaya çalışılması, Allah'ın yarattığı ilk insan ve insanlığın babası olarak kabul edilen Hz. Âdem yaratılması ile Nuh tufanı esnasında insanlığın kurtuluşunu sağlayan Hz. Nuh ve yaptıkları Çivi'nin şiirlerinde bizlere hatırlatılarak telmih sanatı yapılmaktadır.

Nesimi göründüm yüzdüler beni (176)

Pir Sultan nesliyim, baskıdan yılmam (176)

Madımakta diri diri yaktılar (176)

Düşünüp dururken Nuh'u Âdem'i (194)

Teşhis

Şairlerin şiirlerinde çokça kullandığı sanatlardan biridir teşhis. Bu sanatta insan dışındaki canlı ve cansız varlıklar, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde gösterilir. Anlatımın somutlaştırılması açısından önemli olan bu sanatı Çivi de şiirlerinde kullanmıştır. O, gönlünü bazen eline kalemi alıp yazan, dualar okuyan, kilim dokuyan,

derdini gömmek için çukur kazan, onu kovalayan bir insanın özelliklerini vererek nitelemiştir.

Almış eline kalemi,
Yazar bu divane gönlüm,
.....
Bazen imam olur okur,
Bazen halı kilim dokur,
Derdi gömmek için çukur,
Kazar bu divane gönlüm. (8)

Bir ömürdür köşe bucak saklandım
Gönlümün elinden kaçamadım ben (19)

Çivi'nin şiirlerinde kıskanan selviler, insanı kovalayan dertler, sırtını bir dağa dayayan şehir, hakkını alan kısa çöp gibi kişileştirmelere de rastlıyoruz.

Serviler kıskansa fidan boyunu (87)
Derdim beni adım adım kovalar (36)
Sırtını dayamış Palandökene
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum(57)
Kısa çöp uzundan hakkını alır (168)

İstifham

Dikkati çekmek için anlatılmak istenen şeyi soru şeklinde ortaya koyma sanatına istifham denir. Cevap beklemeyen bu sorular, anlatımı daha çekici ve çarpıcı yaparlar.

Biraz geç kalmadın mı? (5)
Yaşadığım serap mıdır? (72)
Nerelerde kaldın canımın içi (76)
Yaz bahar tükenmiş karda mısın sen (83)
Varsam hatırını sorsam ne dersin? (85)
Gönlümdeki derdi bilir mi dersin? (86)
Gönül sana demedim mi? (133)
Nerdesin ulusum, uykuda mısın? (111)

Tezat

İki duygu, düşünce ve hayal arasında birbirine karşıt olan düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söyleme sanatına tezat sanatı diyoruz. Tezat sanatında iki karşıt kelime okuyucuda iki zıt durumu düşündürür (Pala 1989: 494). Halil Çivi'nin şiirlerinde gece-gündüz, yaş-kuru, zengin-fakir, siyah-beyaz, helal-haram gibi zıtlıklara rastlamak mümkündür.

Gece gündüz hep düşümde (72)
 Baharım kış oldu, yazım kış oldu (106)
 Bir olamaz yaşla kuru (134)
 Zengine fakire aynı gözle bak (156)
 Siyah beyaz diye insan ayırma (157)
 Haram lokmalara helaldir dersin (159)
 Helal malla kaynar aşım
 Haram değil tek kuruşum (184)

Tenasüp

Tenasüp, aralarında çeşitli anlam ilişkisi bulunan iki ya da daha fazla sözcüğün bir arada kullanılması sanatıdır. Çivi de şiirlerinde bahar, yaz; dere, tepe, dağ; gıybet, yalan, kin; yalan, rüşvet, hile kelimeleri arasındaki anlam ilgileri dolayısıyla tenasüp sanatına başvurmuştur.

Baharım kış oldu, yazım kış oldu (106)
 Dereler, tepeler, dağlar değişmiş (102)
 Gıybetten, yalandan, kinden kaçırver (154)
 Yalan, rüşvet, hile aldı yürüdü (108)

Hüsn-i Talil

Hüsn-i talil, anlatıma güzellik katmak amacıyla bir olayı gerçek nedenden daha güzel bir nedenle oluyormuş gibi anlatma sanatıdır. Halk Şairi Halil Çivi de şiirlerinde dünyanın dönmesini, balın yapılış sebebini, çiçeğin rengini almasını duyularının etkisi ile gerçek nedenleri dışında hayal dünyası ile zenginleştirerek sevgiye bağlar.

Pervane sevgiden yanar,
 Dünya sevgi ile döner,
 Sevmektir en büyük hüner,
 Sevmek güzeldir kardeşim. (185)

Tekrir

Tekrir, bir şiirde bazı kelime veya kelime gruplarının tekrarlanması sanatıdır. Bu sanat anlatımı kuvvetlendirdiği gibi anlatımın da canlanmasını da sağlar.

Ciğerlerim ezim ezim ezildi (72)

Alev alev yanarsın (71)

Hataları aradım hep yana yana (18)

Diyar diyar gönül gönül dolaştım (18)

Kimi ülke ülke gezer dünyayı (117)

Halil Çivi, sanat endişesi gütmeyen sade bir dille yazdığı şiirlerinde, anlatımını etkileyici kılmak için teşbih, mübalağa, telmih, teşhis, istifham, tezat, tenasüp, hüsn-i talil, tekrir gibi sanatları kullanmıştır.

2.2. Halil Çivi'nin Şiirlerinde İşlediği Başlıca Konular

2.2.1. Halk Kültürü Unsurları

2.2.1.1. Atasözleri ve Deyimler

2.2.1.1.1. Atasözleri

Türklerin gelenekle yerleşmiş bir atasözü anlayışı vardır. Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bu özlü sözler inandırıcı ve kutsal olarak kabul edilir. Geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğan atasözleri, ulusun ortak düşüncesi, inanış ve tutumunu belirleyen yol gösterici sözlerdir. Bir atasözle belgelendirilen tutumun doğruluğu herkesçe kabul edilir. Anlaşmazlıklarda bir atasözü en büyük yargıcıdır (Aksoy 1968: 11). Bu yönüyle atasözleri, toplumun dününde, bugününde ve yarınında geçerli olacak yaşam biçimlerini, ahlâk kurallarını belirleyerek, doğruyu, güzeli yaratma sürecinde uyulacak ilke ve kuralları öğütleyen, yapıcı bir dünya görüşünün sözcüsü olarak toplum düzenini oluşturur. Atasözleri mantıksal tutarlılığı ve toplumsal geçerliliği dolayısıyla yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Koşulların değişmesiyle kimi atasözleri kullanıştan kalkmış, kimileri ise biçim ve içerik yönünden birtakım değişikliklere uğramış, yeni koşulların ortaya çıkmasıyla yeni atasözleri oluşmuştur. Şehirleşme, kültürel değişim ve

gelişim nedeniyle atasözleri yeni ürünler verme hızını kaybetmiştir (Çotuksöken, 1979: 7).

Tüm söylenenlerden yola çıkarak atasözlerinin uzun deneme ve gözlemler sonucunda oluştuğunu söyleyebiliriz. Ayrıca atasözleri ulusumuzun ortak düşüncesini yansıtarak, herkes tarafından doğru, inandırıcı ve kutsal kabul edilen, yeri geldikçe konuşmalar arasına yerleştirilerek, konuşmaları etkileyici ve anlaşılır kılan halka mal olmuş sözlerdir. Çivi de atasözlerinin gücünü bilir. Aşağıda onun şiirlerinde kullandığı atasözlerini ve atasözü hükmündeki sözleri vermek istiyoruz.

1. Atasözleri:

Çok muhabbet tez ayrılık getirir (91)
 Keskin sirke küpüne zarar (23)
 Su uyur düşman uyumaz (135)

2. Atasözleri Hükmündeki Sözler:

Ahlak orucu tut ömrün boyunca (163)
 Aklın yolundan git olma perişan (139)
 Ayrımcılık yapan dertten kurtulmaz (194)
 Belanın büyüğü hep gelir dilden (151)
 Birlikten, sevgiden kötülük gelmez (194)
 Çalış üret olma kimseye muhtaç (150)
 Çalışanlar olmaz kimseye muhtaç (163)
 Çok merak insana bela getirir (94)
 Dedikodu vesveseyi arttırır (94)
 Dibi görünmeyen sulardan geçme (151)
 Dibi görünmeyen çaydan geçilmez (162)
 Dilini tut, gönül kırma
 Dostluk her derdin ilacı (34)
 Sırrını kimseye verme (189)
 Gönül yap kem sözden sakın dilini (154)
 Gül dermek isteyen dikenden yılmaz (151)
 Herkes ektiğini biçer (135)
 İnsan ne çekerse çekermiş dilden (90)

Kısa çöp uzundan hakkını alır (168)
 Kötüler kazdığı kuyuya düşer (150)
 Ömür çok kısadır küsmeye gelmez (94)
 Özünle sözünü bir eyle gitsin (157)
 Stresli yaşamak ömrü bitirir (94)
 Yağmur diner, sel tükenir
 Eserlerin baki kalır (136)

2.2.1.1.2. Deyimler

Eski karşılığı “tabir” olan deyim, Türkçenin yalnızca güzelliğini değil, özgünlüğünü, zenginliğini ve anlatım gücünü de ortaya koyar. Bir duyguyu, düşüncüyü, gözlemi, gerçeği, kavramı daha iyi, daha güzel, daha özlü belirtmeye kısacası anlatımı güçlendirmeye yarayan deyimler efsanelerden, fıkralardan, halk hikâyelerinden, masallardan, tarihsel, siyasal, dinsel olaylardan ve toplumsal-bireysel yaşamın çeşitli verilerinden kaynaklanırlar. Deyimleri başlangıçta bir kişi yaratmış olsa bile, onlar sonradan yaygınlaşıp kökleşerek halka mal olmuşlar, yüzyılları aşarak ve işlenip gelişerek günümüze ulaşmışlardır (Bezirci ty. : 5).

Halil Çivi'nin, halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olduğu şiirlerinin en önemli özelliklerinden birisi de hiç şüphesiz deyimleri ustalıklı ve yerli yerinde kullanmış olmasıdır.

O, şiirlerinde bazen sevgilinin çektiği acıyı dile getirmek (sineyi dağlamak, boğazına dizilmek, yüreği kavrulmak, köze dönmek, kan ağlamak), bazen de kendisine yapılan bir kötülüğü anlatmak (kuyusunu kazmak), kaderini kabullenmek (alına yazılmak), derdini anlatamadığını belirtmek (dili dolanmak), kendini aşmak isteyip de aşamadığını göstermek (kabuğunu kıramamak), sabrının tükendiğini anlatmak (bıçak kemiğe dayanmak), yardıma ihtiyacı olduğunda belirtmek (elinden tutmak) için deyimlerden yararlanarak, hislerini daha etkili bir şekilde anlatmıştır.

Örnek olması açısından biz de tespit ettiğimiz bazı deyimleri mısraların içinde veriyoruz:

Ahkâm kesiyorsan bir daha düşün (159)
Aşırıya gitme, uçlara kaçma (163)
Aşka düşen hiç bir şeye aldırılmaz (92)

- Alçak gönüllü ol, yüksekte uçma** (163)
 Ayrılık bağırını köz olur yakar (84)
 Ayrılık gayrılık **ocak batırır** (198)
Baş koymuşlar erenlerin yoluna (46)
Başın dumanlanır için **kan ağlar** (13)
 Bazen bol bol **ahkâm keser** (8)
 Ben de **murad**ıma ermiş olurdum (130)
Bıçak kemiğe dayandı (54)
Bilgiçlik taslama çizmeyi aşma (155)
 Bilimle **ağart**sın kendi **yüzünü** (161)
 Birliği bozacak **oyuna gelmem** (200)
 Bir ömürdür **köşe bucak saklandım** (19)
 Birliği bozacak **oyuna gelmem** (200)
 Böyle gider ise **koyarlar tefe** (178)
 Büyük diye **hatırım**ı **sayanlar** (3)
Ciğerleri dağlanmaktan (72)
 Dertlerim **yakamdan düşmedi** (62)
 Deşme **kurbanın olayım** (183)
Devirdiğin çamlar çoktu (98)
 Devlet yabancıya **avuç açmasın** (169)
 Dizlerim **kan ağlar** belim **kan ağlar** (21)
Dolduruşa gelme dört aç gözünü (150)
 Dost **kazık atıyor** kendi dostuna (178)
 Dostum dedi, **ocağımı söndürdü** (27)
Dört gözle bekliyor hepsi (54)
 Dünyaları yutsa **doymuyor gözü** (178)
Düşmüş aşkın ateşine (72)
 Ekonomik dertler **haddini aştı** (120)
El üstünde tut eşini (134)
 Erozyon sorunu **haddini aştı** (112)
 Felek **ocaklara incir dikse** de (125)
 Fıskırdı yaşlarım göz **dile geldi** (12)

- Gönül **aşka düşer** bu dertten çürür (91)
- Gördüğüm düşleri yorsam hayra** (86)
- Gözlerin kurumaz **bağrın delinir** (83)
- Haber salmış** dostlarımız (166)
- Hacı Bektaş Veli **tut elimizden** (178)
- Halil Çivi derki **kanım çekilse** (80)
- Halil Çivi **elin koynunda kaldı** (36)
- Halil Çivi **esirgeme sözünü** (20)
- Halil Çivi **kendini bil** (19)
- Halil Çivi söyler **ibret alasin** (2)
- Hasret çeken** deli gönül (167)
- Hasretlikten **köze döndü ciğerim** (85)
- Hayduttan, hırsızdan **hesap sorulur** (143)
- Heba oldu** gitti tüm emeklerim (15)
- Hiç anlamaz **boş boş bakar** kimi göz (95)
- Hiç cahil kalmasın **açsın gözünü** (20)
- İçimi burkuyor** sıla hasreti (88)
- İncitme insanı **tut şu dilini** (90)
- İnsanların **sabrı taştı** (54)
- İnsanlara **hor bakan, cakalar satan** (148)
- İnsanlara **kara çalmam** (184)
- İnsanlara **kara çalınmaz** oğul (148)
- İtibar görmedim geçmedi sözüm** (14)
- İyi gün dostları **hatır sormuyor** (27)
- Kabuğunu kıramaz** ki (99)
- Kadın da **okusun dedin tez elden** (180)
- Kafası bozulan** koşuyor bara (124)
- Kalabalık, küstahlık **kök salmış** meğer (62)
- Kaş yaparken alır gözü** (99)
- Kaşların eğilmiş, **boynun bükülmüş** (83)
- Kavuşmayan nasıl ersin murada** (95)
- Kemiklerim** SIZIM SIZIM SIZLIYOR (22)

- Kesmeye çalışma bindiğin dalı** (164)
 Kimi göz delirtir, **hapise tıkar** (95)
 Kimi gözler **hışım saçar, can yakar** (95)
 Kimi göz mahzundur, **boynunu bükerek** (95)
 Kimi ticarete **kazık atıyor** (128)
 Kimi zorbalara **çanak tutuyor** (128)
Kin kustular iftiralar attılar (19)
 Kör cahil kalmasın **açsın gözünü** (161)
 Kötülük yolunda **kuyular kazma** (163)
 Köyler arasında **mekik dokudum** (23)
 Kredi kartları **haddini aştı** (109)
Kulağı deliktir her şeyi sezer (143)
Kulak ver âlim sözüne (187)
Kuyumu kazdılar dost bildiklerim (15)
Leb demeden leblebiyi bilsen de (162)
Mazlumun ahını almayın diyor (198)
Nabza göre şerbet verirsin (159)
 Nerde fırsat bulsan **uçkur çözersin** (110)
 Olgunlaşmış **içi dışı bir olmuş** (35)
Öç almak hırsıyla çıldırır iken (159)
 Ömür sona erdi **defter dürüldü** (38)
 Ömrümü tüketen **kanıma giren** (26)
Saçını başını yolasın gelir (24)
 Sakın ha kimsenin **gönlünü kırma** (157)
 Sakın **kesmeyesin bindiğin dalı** (141)
 Sanki **dizlerimin bağı çözüldü** (77)
 Sanki **ocağına incir dikilir** (13)
 Sen **alınma yazılmışsın** (73)
 Sen de bir **fırıldak döndürür** isen (115)
 Senden başkasına **gönül veremem** (81)
 Senin sevgin ile **açtım gözümü** (81)
Sevdaya düşenin derdi büyüktür (91)

Sineni dağlamaya (70)
 Sivri dille **gönülleri yıkarak** (159)
Söyleye söyleye dilde tüy bitti (28)
 Su kepek tükendi **hesap görüldü** (38)
 Şeref, onur **haraç mezat satıldı** (66)
 Tam **gediğe koydun taşı** (184)
 Tarih boyu benden **hesap sordular** (176)
Tehlike çanları çoktan **çalındı** (120)
Toprağa karışır toz olur beden (24)
Tövbe ettim, yar eline sarıldım (15)
 Tüm ailen senden **alır muradı** (24)
Vadem yeter bu dünyadan göçersem (3)
 Varsam **hatırım sorsam** ne dersin (85)
Vız gelir tüm zorluklar (53)
 Yalanı **topa tuttum** (176)
Yara açtın derin derin (98)
Yanıp kavrulmuştur içi oyuktur (91)
 Yeni müdür bana **kancayı takmış** (170)
 Yıllardır bu **dertle kavruldum** yandım (19)
 Yoksulluk **kesemi delik** koyunca (23)
Yollarına düşmüş isem (74)
Yüreği yanmaktan döndü külhana (12)
Yüreğin kavrulur, için **ezilir** (13)
Yüreğine demir atan (74)
Yüreğimde yağ eriten (74)
Yüreğimi yakıp göğe savuran
 Yoksulluk **tak etti cana** (10)
 Zalimlerden **yaka silken** ben idim (176)
 Zaman **su gibi akar** (68)

Halil Çivi, duygu ve düşüncelerini anlatmada atasözü ve deyimlerin gücünü bilir. Şiirlerinde atasözü ve deyimleri ustalıklı, yerli yerinde kullanarak anlatımı daha

etkileyici hale getirir. Onun atasözlerini kullanımı “Kıssadan Hisseler” adını verdiği beyitlerinde daha güçlüdür.

2.2.1.2. Dua ve Beddualar

Dinî bir terim olan dua, sözlüklerde çağırmak, okumak, birinin iyiliği için Allah’a yalvarmak, Cenab – ı Hakk’a niyaz, bir şeyin olup olmamasını metih ve sena yoluyla istemek, manalarına gelir (Haksever 2006: 66). Ayrıca dua (Alkışlar), insanın kendisi ve içinde yaşadığı toplumun maddî refah ve manevî saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Tanrı’ya yaptığı bir yakarıştır.

Çivi’nin şiirlerinde de toplum, kendisi ve sevdikleri için dualar vardır. Toplum için ettiği dualar; Atatürk ilkelerinin devamlılığı, herkesin maddî refah içinde yaşaması, tabii afetlerin olmaması, birlik ve beraberliğin bozulmaması, ailelerin yıkılmaması için yapılan dualardır.

Sakın aldanmayasın sanadır bunca uğraş,
Akıl bilim yolundan sapmayasın arkadaş,
Cumhuriyet laiklik olsun sana temel taş,
Ulusumun rehberi Atatürk ilkeleri. (174)

Barajlar su dolsun ürün çok olsun,
Yetimin yoksulun karnı tok olsun,
Savaşlar depremler seller yok olsun,
Yalvarırım kötülerini unuttur. (169)

Herkes birlik olsun tek yürek olsun,
Toplumun karnı tok sırtı pek olsun,
Hanelerde dırdır vır vır yok olsun,
Yalvarırım kötülerini unuttur. (167)

Ölenler ne yapsın dünya malını,
Yüce Rabbim mahcup etme kulunu. (112)

Sevgi dersin, sevgi sunsun ellerin,
Sevgi seli gibi aksın dillerin .(151)

Halil Çivi, sevdikleri yani kızları ve torunları için dua eder. Bu dualarla onlara sıkıntısız, yalansız, verdikleri emeklerin boşa gitmediği bir ömür diler.

Dikensiz olsun yolunuz,
Taşa değmesin eliniz,
Hakça söylesin diliniz,
Siz gönlümün sultanları. (30)

Aşağıdaki dörtlük kızı Berrin'e yazdığı şiirinden alınmıştır. Bu şiirde kızının utanacağı şeylerin başına gelmemesini, sıkıntısız ve mutlu bir ömür geçirmesini ister.

Kaf Dağ'ında kalsın kederin gamın
Engelsiz sorunsuz olsun yaşamın
Sakın geciktirme, gelsin selamın,
Benim gözyaşlarım içime aktı. (36)

Torunu Poyraz'a yazdığı şiirinde de onun ömrünün sorunsuz geçmesi ve verdiği emeklerin boşa gitmemesi için dua eder.

İnşallah ayağın hiç değmez taşa,
Sorunsuz tasasız ömürlü yaşa,
Verdiğin emeklerin gitmesin boşa,
Dünyaya hoş geldin Minik Poyraz'ım. (41)

Halil Çivi, bazı şiirlerinde Rahman ve Rahim olan yüce yaratıcımız Allah'tan yardım ister ve onun affediciliğine sığınır. O, yaşamın her türlü zevkiyle dolu çevresinin insanı kötü alanlara, sapkınlığa yöneltebileceğini görür ve doğru yolu bulmayı, kazandığını helâlinden sağlıklı yemeyi diler. Aynı zamanda bilir ki kul ne kadar kusur işlerse işlesin, içten bir istekle dilendiğinde Rabbi onu affedecektir.

Rahimdir Hakkın sıfatı,
Yeter herkese rahmeti,
Eksik etme merhameti,
Allah için sevgi gerek. (182)

Namaz noksanını yargılama hiç,
Oruç eksikliğini sorgulama hiç,
Zekât azlığını algılama hiç,
Kuldur kusur işler başıyla gitsin. (196)

Bizi doğru yola gidenlerden et,
Verdiğin nimeti tadanlardan et,
Sapkından azaptan uzaklardan et,
Ey yüce Allah'ım sana bin şükür. (199)

Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammet ve on iki imamdan yardım istediği şiirinde de Halil Çivi'yi samimi duygularla görürüz. Bu yardım onların manevî yönlerinden istenen bir yardımdır.

Hayatımız zorda başımız darda,
Muhammet Mustafa tut elimizden,
Çağırır dururuz seni her yerde,
Ali El Murtaza tut elimizden. (178)

Her şeye derin bir sevgi ile bağlanan, ailesi ve toplum için dualarda bulunan Çivi'nin tek bir şiirinde beddua vardır. O da geçmişten bu yana toplumumuzun canını yakan depremlerde çürük binalarla acımızı arttıran müteahhitlere ettiği beddualardır.

Kan, irin olsun size kan kokan haksız kazanç,
Yaşamınız boyunca yeter size bu utanç. (129)

Kalbi insan sevgisiyle dolu olan Halk Şairi Halil Çivi, her zaman iyi dileklerle dolu yüreğinden kendisinin, ailesinin ve toplumun maddî, manevî saadetine yardım etmesi ve merhametini göstermesi için Allah'a dualar etmektedir. Onun şiirlerinde yer eden tek bedduası, yaptıkları çürük binalarla depremlerin yıkımlarını arttıran ve acılara sebep olan müteahhitlerdir.

2.2.1.3. Renkler

Türk folklorunda çok önemli bir yeri olan renklerin ortaya çıkışında güneşin etkili olduğunu biliyoruz. Güneşin batmasıyla oluşan mavi rengin ardından gelen karanlıktan (kara) sonra başlayan uzun gecelerin sabahı... Sabahla birlikte güneşin doğması, ardından gelen kırmızı, turuncu ve beyaz renkler. Renklerin oluşmasında insan psikolojisinin de önemli olduğunu belirtmeliyiz. İnsanların ruh halleri büyük ölçüde renklere de yansır (Artun 2004: 63). Her rengin değişik bir anlam ifade ettiğini düşünürsek, Halil Çivi'nin şiirlerindeki renk unsurunu daha güzel açıklarız. O, şiirlerinde kara, beyaz, yeşil, kırmızı (al), ela, pembe (tozpembesi), sarı ve mavi renkleri kullanmıştır. Bu renkler içinde de ilk sırayı kara renk alır.

Kara

Kara renk şiiirlerde bazen yalnızlığı, ölümü, gizemi, örtmeyi, gizlemeyi, üzüntüyü, kötülüğü, uğursuzluğu çağrıştırırken bazen de gücü, kuvveti çağrıştırır. Halil Çivi, zor duruma düşüp, çaresiz kalınca düşüncelerinin esiri olur. Bu düşünceler onda üzüntüye, çöküntüye yol açar. O da içinde bulunduğu zor durumu, üzüntüsünü, kederini ifade etmek için şiiirlerinde bu rengi kullanmıştır.

Bazen bitkindir, hastadır
Bazen de **kara** yastadır (8)

Tüccar oldum sermayeyi batırdım
İflas ettim **kara** yere oturdum (14)

Gülsün o gül yüzün dargınlık bitsin
Neden güzel günler **kararsın** gülüm (81)

Her kışın sonunda yaz olur sanır
Kara kıştan bıkip gitmek ne zordur (91)

Zaman zaman kara renk, benzetme unsuru olarak sonsuz ve derin manalar içeren gözlerin rengi olarak karşımıza çıkar Çivi'nin şiiirlerinde.

Kimi göz **karadır** üzüm misali
Mavi deniz gibi bakar kimi göz(95)

Gönlümdeki akan sevda selinden
Sular çekilmeden gel **kara** gözlüm (82)

Halil Çivi; zorluklarla, kötülüklerle karşılaşp isteklerine ulaşamadığı zaman şanssız olduğunu düşünerek, talihinden şikâyetini en güzel kara renk ile anlatmıştır.

Hiçbir kimsem yoktu benimle dura
Yeraltında kaldı bu bahtı **kara** (4)

Kara imiş alın yazım
Kimse duymadı avazım (10)

Bu dert gelip bulmuş onu
Kara sevda sarmış onu (72)

Beyaz

Türk kültüründe beyaz (ak) renk mutluluktur, saadettir, olgunluktur, ermişliktir. Ak renk batıyı sembolize eder. Oğuz Türkçesi'nde "ak" şeklinde geçen kelime, diğer Türk lehçelerinde "ürüng" olarak bilinmektedir. Ak-boz attan, ak koyuna kadar pek çok yerde karşımıza çıkan ak rengi (Artun 2004: 64) Halil Çivi'nin şiirlerinde de çokça kullanılmıştır. Bu kullanılıştta benzetme unsurlarını da görmekteyiz.

Gönlü insan sevgisiyle dolu olan Çivi, her türlü ayrımcılığa karşıdır. Bu düşüncüyü de şiirlerinde zenci (siyah)- beyaz zıtlığı içinde verir.

Kadın erkek **zenci beyaz** ten sende
Sen her şeyde her şey sen de bilesin (195)

Zenciyi **beyazı** eşit bilerek
Gel insanlığa saygı duy dostum(192)

Halk edebiyatında sevgilinin kaş, gözü, yüzü, dişi her zaman renkler vasıtasıyla övülmüştür. Karakaşlı, kara gözlü gencin sevdiği kız da beyaz tenli, inci (beyaz) dişlidir. Çivi de şiirlerinde sevgilinin güzelliği, temizliği ve saflığını beyaz teninden bahsederek anlatmıştır.

Kimi **beyaz** tenli dudu dillidir
Daha evlenmemiş yaşı ellidir (90)

Beyaz, aynı zamanda olgunluğu, tecrübeyi de ifade eden bir renktir. Gençlik döneminden sıyrılıp olgunlaşmaya başlayan insanın saçları beyazlaşmaya başlar. Saçlardaki bu beyazlık kişinin tecrübelerini simgelerken, kişi çevresine anlayışlı ve merhametli yaklaşırsa toplumda kazandığı saygınlık da artar. Bu beyazlık aynı zamanda eskisi gibi hareketli olunamadığını da gösterdiği için kişinin içine bir hüznü düşer.

Saçlarıma **aklar** düştü
Kocamadı deli gönlüm (9)

Yıllar geçti bak saçlarım **ağardı**
Ben bir zaman yorgunuyum arkadaş(27)

Masumiyeti, temizliği simgeleyen beyaz başlangıçların sembolü olarak da karşımıza çıkar. Yeni bir hayatın başlangıcı olan evlilikte genç kızlar beyaz gelinlik giyerler. İslam inancına göre de ölüm, geçici olan bu dünyadan sonra, asıl hayatın başlama noktasıdır. İnsan ölümle bu dünyaya geldiği gibi yanına hiçbir şey almadan, sadece temizliği, saflığı sembolize eden beyaz kefenle gidecektir aslı olan toprağa.

Çıplak tenin giyer **beyaz** kefeni
Musalla taşına koyarlar seni(2)

Sardılar tenine **beyaz** kefeni
Musalla taşına koydular beni(4)

Yeşil

Yeşil; hayatı, diriliği ve canlılığı simgeleyen bir renktir. Kışın ölen tabiat ilkbaharla canlanır ve her yer yeşilin üzerinde yetişen çiçeklerle bin bir renge boyanır. Canlanmayla beraber güzelleşen tabiata bakan insanlar rahatlar; çünkü yeşil rahatlatıcı, huzur verici bir renktir. Çivi de şiirlerinde yeşil renkle bize bu bahar havasını hissettirir.

Yeşile bürünür su görmez çöller
Yalan demez olur konuşan diller (168)

Halil Çivi'nin şiirlerinde yeşil ve güzellik birbirini tamamlayan iki unsur olarak kullanılmıştır. Yeşil bakışı, derinliği ile aşığın aklını başından alıp, kalbini çalan güzel gözlerin rengidir.

Kimi **yeşil** gözlü tatlı mı tatlı
Beni öldürecek ah şu güzeller (90)

Kimi **yeşil** gözün yoktur emsali
Çoğu ela bazen çakır kimi göz(95)

Kırmızı

Kırmızı çabuk dikkat çeken hareketin, canlılığın simgesi olan bir renktir. Gençliğin, güzelliğin, neşenin, hayata bağlılığın sembolü olarak da kullanılan bu renk özellikle halk şiirinde sevgilinin dudaklarını, yanaklarını övmek için kullanılmıştır. Çivi

de güzellerin yanaklarını renginden dolayı elmaya benzeterek, güzellik sembolü olarak kullanmıştır.

Yanakların **al** elmaya al olsa
Dudakların kiraz olsa lal olsa (87)

Bayrağımızın ve kanın rengi olan kırmızı sevginin, aşkın, cazibenin, dostluğun sembolü olarak da kullanılmıştır. Çivi de dostuna sevgisini göstermek, onun yanında huzur bulduğunu hissettirmek için kırmızı gülleri tercih etmiştir.

Kırmızı gül açar dostun bağında
Uzaklardan bakıp gitmek ne zordur (91)

Çivi; hırsı, intikamı, gücü, kini, zorluğu, darlığı, kötülüğü anlatan bu rengi kural tanımaz insanları anlatmak için kullanmıştır.

Kırmızı ışığı takmaz geçersin
Öksüzü ağlatır hakkını yersin (110)

Sarı

Sarı, olumlu ve olumsuz özellikleri içine alan bir renktir. Bir yandan sıcak olup neşeyi simgelerken; bir yandan da hastalığı, ayrılığı, hüznü, ayrılığı, hasreti, ölümü, geçiciliği simgeler. Çivi, bu rengi şiirlerinde sazın rengi olarak kullanılmıştır.

Sarı sazda name olur, tel olur
Ozanın sazında teller ne güzel (39)

Sarı sazım bile duvarda kaldı
Tezenem kan ağlar, telim kan ağlar 21)

Masumiyeti, şirinliği, güzelliği, letafeti ifade eden toz pembe ise Çivi'nin şiirlerinde hayatın kara, kötü gerçeklerine meydan okuyan, onları görmezden gelip, inadına iyimser düşüncelerle hayata yaklaşmayı anlatan renk olmuştur.

Kimi gözler **toz pembe** görür her şeyi
Kimi göz istemez malı parayı (95)

Özgürlüğün, umudun rengi olan mavi; dinlendirici, sakinleştirici, huzurverici bir renktir. Bu olumlu özelliklerin yanında bazı olumsuz özellikleri de barındırır mavi renk. Örneğin, halk arasında mavi gözlü insanların nazar etme yönünün ağır bastığı inancı yaygındır. Çivi, mavi gözlerle ilgili böyle düşünmez. Mavi gözler onun sıkıldığında, kederlendiğinde baktığı ve kederini, sıkıntısını atarak rahatladığı gözlerdir.

Kimi göz karadır, üzüm misali
Mavi deniz gibi bakar kimi göz (95)

Nasılda yakışmış **mavi** kundağı
 Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım(41)

Halil Çivi'nin şiirlerinde renk unsuru kuvvetli bir şekilde kendini hissettirmektedir. O; kara, beyaz, yeşil, kırmızı (al), ela, pembe (toz pembesi), sarı, mavi gibi renkleri duygu, düşünce ve hayallerini anlatmak için kullanmıştır.

2.2.1.4. Geçiş Dönemleri

Halk Biliminde (folklor) hayatı geçiş dönemleri olarak kabul edilen üç safha vardır. Bunlar: doğum, evlenme ve ölümdür. Birçok inanç, gelenek, örf ve âdetler bu dönemlerde uygulanır. Çivi bu geçiş dönemlerini şiirlerinde işlemiştir.

2.2.1.4.1. Doğum

Hayatın ana safhalarından ilki olan doğum, her toplumda mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir; çünkü dünyaya gelen her çocuk ailesi ve çevresi için mutluluk, umut kaynağı olmuştur. Bu mutluluk ve umut kaynağı, soyun devamı sağlandığı gibi ailenin ve ulusun gücünü de arttırmaktadır.

Doğum olayı hem kadın hem de erkek açısından önemlidir; çünkü erkek ve kadın, çocuksuz olunca toplumdan dışlanırken, doğumla beraber aile ve toplumda saygınlıklarını arttırarak yeni bir statü kazanacaklardır. Manas Destanı'nda 'çocuksuzluk' motifi vardır. Çakıp Han 48 yaşındadır; ama gençliğinde biriktirdiği malına sahip çıkacak çocuğu yoktur. Bu durumunun yüzüne vurulması üzerine çok üzülen Çakıp Han karşılaştığı bir dervişten aldığı tavsiyeyle evine gelir ve karısını utandırıp, çocuksuzluğunun sebebini bulmak için onu çözdüğü saçını taramamakla, evliya mezarına gitmemekle, elmalıklarda yuvarlanmamakla ve kaplıcalarda

gecelememekle suçlar. Manas Destanı'ndaki bu bölüm, Türk kültüründe çocuklara verilen önemi göstermesi açısından önemlidir.

Kültürümüzde bu kadar önemli olan doğum hadisesi Çivi'nin şiirlerinde de yerini almıştır. Onun, kendisi ve iki torununun doğumunu anlattığı şiirlerinde göbek bağının kesilmesi, doğum sonrası bebeğin kundaklanması ve doğum öncesi yapılan hazırlıklarla ilgili gelenekler şu şekilde anlatılmaktadır:

Anamdan doğunca kucakladılar,
Saçlarım gür imiş saçakladılar,
Tam göbek bağımdan bıçakladılar,
Köyde doğanların hikâyesidir. (23)

Bütün yakınların sevinç yumağı,
Kurdular yürekte bir sevgi bağı,
Nasıl da yakışmış mavi kundağı,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.(41)

Babanın adı Cem annenin Zerrin,
Onların gönlünde sevgin çok derin,
Doğmadan hazırlandı beşiğin yerin,
Dünyaya hoş geldin minik Poyrazım. (47)

2.2.1.2. Evlenme

Hayatın geçiş dönemlerinden ikincisi olan evlilik gerek kız, gerekse erkek için yeni bir yaşama geçişi ifade etmesi açısından önemlidir. Bu yeni yaşamda sadece çiftler arasında bir bağ kurulmaz, aileler arasında dayanışma sağlanır, toplumsal ve ekonomik ilişkiler düzenlenir.

Bir ömür boyu dertlerin, sevinçlerin paylaşıldığı, soyun devamını sağladığı için kutsal kabul edilen evlilik her aşaması âdetlerle, törenlerle süslenerek daha özel bir hâle getirilmiştir. Evlenme ile ilgili âdet ve görenekler, Türk milletinin ulaştığı kültür zenginliği gösterir. Manas Destanı'nda evlilik âdetleriyle ilgili önemli bölümler vardır. Bu destanda Manas'a özelliklerine uygun bir kız bulabilmek için çekilen sıkıntılar şöyle dile getirilir:

“Beni kız aramaya gönderdi
Aşa tuz aramak için
Manas’a kız bulmak için
Samur kalpağım karlandı
Tilki kalpağım ıslandı”

Halil Çivi, evlilikle ilgili şiirlerinde evlenilecek kız ve erkekte aranılacak özellikleri, düğünün nasıl yapıldığı ve evlenen kızın evinden ayrılıp eşi ile yaşamaya başlaması üzerine ailesinin hissettiklerini anlatmıştır.

İnsan eş seçerken dengini arar,
Yakınları ahret sorusu sorar,
Nişan, düğün derdi keseyi yorar,
Kız evinde bin bir naz olur gönül. (151)

Ne arayıp soran ne de kalan var,
Ne bir düğün tutan davul çalan var, (5)

Toplumun kuralı galebe çaldı,
Elin oğlu geldi kızını aldı,
Halil Çivi elin koynunda kaldı,
Benim gözyaşlarım içime aktı. (36)

2.2.1.4.3. Ölüm

Hayatın geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm, her canlının tadacağı kaçınılmaz bir sonudur. Bu son, insana acı ve keder veren bir bitiş olmaktan çok insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erişmesi güç olan bir olaydır.

Bu olay için Türkler çağlardan beri özel törenler düzenlemişlerdir. İslamiyet öncesinde “yuğ” adı verilen törenlerde; cenaze çadıra konur ve beyler atlarıyla bu çadırın etrafında yedi kere dönerler, kanlı gözyaşları dökerek yüzlerini parçalarlardı. Kesilen kurban da cenaze aşısı olarak dağıtılırdı. İslamiyet’in kabulü ile bu törenler yerini İslâm inancına uygun törenlere bıraktı: cenazenin yıkanması, akrabaların cenazeye su dökmesi ve cenazenin kefenlenmesi ardından kılınan cenaze namazından sonra dualarla defnedilmesi gibi. Halil Çivi’nin ölüm geleneği ile ilgili unsurları anlattığı şiirlerinde de bu sırayı görüyoruz. Bayramda mezarların ziyaret edilmesi geleneğini Çivi’nin üç numaralı şiirinde görebiliriz:

Öldükten sonra da olursa bilen,
Mezar adresimi arayıp bulan,
Bayramdan bayrama kabrime gelen,
Ruhuma Fatiha sunar mı bilmem. (3)

Cenaze kefenlenmeden önce ailenin, dostların cenazenin yıkandığı odaya girerek su dökmesi geleneğini örnekleyen dörtlük şöyledir:

İmam beni teneşirde yıkıyor,
Kimileri ibret için bakıyor,
Bazı dostlar veda suyu döküyor,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey. (4)

Bir hadiste de belirtildiği gibi “Her insan ölümü tadacaktır.”, bebek, çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek, zengin, fakir demeden. Bunu engellemek mümkün değildir; çünkü ölüm ilahi bir emirdir. Halil Çivi de bu gerçeğin farkındadır; ama ölümün ansızın gelmesi onu “kalleş” olarak nitelmesine sebep olur. Ona göre “kalleş ölüm” gelmeden kişi hayatı en iyi şekilde değerlendirmeli çalışıp, üretip, topluma faydalı eserler bırakmalıdır.

Gelen gider doğan ölür,
Ne bir sultan ne bey kalır,
Ecel gelir seni bulur,
Kahrolası kalleş ölüm.

...

Halil Çivi etme merak,
Üret çalış işine bak,
Gönül kazan eser bırak,
Kahrolası kalleş ölüm. (1)

Halk Şairi Halil Çivi, bazen ölümü büyük bir tevekkülle kabullenir, ondan korkmaz. Ölüm ile ilgili asıl korkusu, Allah’ın huzuruna kul hakkı ile çıkmaktır; çünkü her kusuru affeden Allah kul hakkını, kulun affetmesini ister.

Bu gelenek gelir ta dip dededen,
Bakarsın ki canın çıkmış bedenden,
Kul hakkı kesindir kalmasın sende,
Sonra sorgucuya ne dersin gönül. (2)

Halil Çivi, ölümün kaçınılmazlığını, dünyanın fani bir mekân, insanın da bir yolcu olduğunu kabullenir. Kabullenmenin yanında ölüm karşısındaki yaşama arzusunu da vurgular. Aslında onu korkutan dünyanın sunduğu güzelliklerden doyamadan ayrılıp gitmektir.

Mal mülk evlat şöhret geçici imiş,
Her beden dünyadan göçücü imiş,
Her insan ölümü tadıcı imiş,
Doyamadın yaşamaya eyvah ey. (4)

Hayatın acı gerçeklerinden olan ölümün zamanı insan için meçhuldür. Bu meçhul zaman geldiğinde Çivi, geride kalanların kendisi için neler hissedeceğini merak eder. Aslında bu merakın altında da sevilme ve anılma arzusu vardır.

Vadem yeter bu dünyadan göçersem,
Geride kalanlar anar mı bilmem,
Bir gün ecel şerbetini içersen,
Sevdiklerim bana yanar mı bilmem. (3)

Çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek, ana, baba, nene, dede demeden ansızın gelen ölüm herkesi bir gün alıp götürecektir. Bu gerçeği kabul eden Çivi, “Son Yolculuk” adlı şiirinde ölümünü yani bedeninin son yolculuğa çıkışını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır: Azrail’in ruhu alması ile bedeni ölür. İmamın teneşirde yıkadığı bedeni, kefenlenerek musalla taşına konur ve cenaze namazı kılınır. Mezarlığa getirilen tabuttaki bedeni toprağa gömülür. Sevenlerin ayrılması ile yalnız kalan beden belli bir süre sonra kurtlanır ve çürümeye başlar. Bu o kadar gerçekçi bir tasvirdir ki dini törendeki acı ve korkunç manzaralar ile mezara gömülen bedenin acıklı hali, insanın içini ürpertir.

İmam beni teneşirde yıkıyor,
Kimileri ibret almış bakıyor,
Bazı dostlar veda suyu döküyor,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Sardılar tenime beyaz kefeni,
Musalla taşına koydular beni,
Yola çıktı son yolculuk treni,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Tabutumu indirdiler mezara,
Hiç kimsem yoktu benimle dura,
Yeraltında kaldı bu bahtı kara,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

.....
Her tarafım lime lime eridi,
Bedenime kurtlar düştü çürüdü,
Bu dünyadan ayrılması zor idi,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey! (4)

Halil Çivi, toplumumuzda insanları anıldığı, ona verilen değer gösterildiği “doğum, evlenme, ölüm” gibi hayatın dönemlerini şiirlerinde yoğun duygularla işlemiştir. O, doğum ve evlenme ile yaşanan sevinci, ölümlle hüzne dönüştürmüştür.

2.2.1.5. Bayramlar

Halil Çivi, şiirlerinde sevgi, hoşgörü, kardeşlik, birlik ve beraberliğin sembolü olan millî ve dinî bayramlarımızı ele almıştır. Bayramlar, Çivi için küslerin barıştığı, büyüklerin ve mezarların ziyaret edildiği, kaybedilenlerle geçirilen güzel günlerin hatırlandığı zamanlardır.

Aileler ev ev dolaşırlardı,
Dargınlar kırgınlar konuşurlardı,
Kanlılar kinliler barışılardı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar (114)

Bazı evlerde bayramlar hazırlıklarla başlar: bayramlıklar alınır, temizlikler yapılır, tatlılar pişirilir. Tüm hazırlıklar bittiğinde, Arife günü mezarlar ziyaret edilir. Arife günü mezarlığa gidemeyenler, bayram boyunca sevdiklerinin kabirleri başında dualarıyla onları yalnız bırakmazlar. Bazı evlerde ise bayram tatil olarak kabul edilir, bayram hazırlıkları yapmak, mezarlıklardaki akrabaları ziyaret etmek yerine otelleler gidilir. Çivi de gelişen toplum yaşamında çalışan insanların yoğunluğunu bildiği için öldükten sonra en azından bayramlarda hatırlanarak, kabrinin ziyaret edilmesini istemektedir.

Öldükten sonrada olursa bilen,
Mezar adresimi arayıp bulan,
Bayramdan bayrama kabrime gelen,
Ruhuma Fatiha sunar mı bilmem. (3)

Halil Çivi, eski bayramları, anne ve babasıyla geçirdiği bayramları, özler ve onların olmadığı bayramların tat vermemesinden yakınır.

Bayram tadıdır babayla ana,
Varlıkları huzur verir insana,
Eğer onlar yoksa dön yana yana,
Annesiz babasız bayram günleri. (13)

Halk Şairi Çivi, bir şiirinde birçok geleneğin zayıfladığı gibi bayramların da eski işlevini yitirerek tatil gibi algılanmasını, misafir ağırlamanın insanlara zor gelmesini eleştirmektedir.

Bayramın adına tatil diyorlar,
Zenginler kentleri terk ediyorlar,
Çoğunluk misafir istemiyorlar,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar. (114)

Birlik ve beraberliğimizin, özgürlüğümüzün sembolü olan millî bayramların Çivi üzerinde büyük etkisi vardır. O, bugün topraklarımızda refah içerisinde, özgür olarak yaşamamızı sağlayan, bize bu bayramları armağan eden Büyük Atatürk'ü ve ordusunu şükranla anar.

Nasıl unuttur insan şu 30 Ağustos'u,
Özgür bir vatan kurdu Atatürk'ün ordusu. (175)

Birlik ve beraberliğimizin sembolü olan millî ve dinî bayramlar Halil Çivi'nin şiirlerinde yerini almıştır. O, özellikle dinî bayramların anlam ve özelliğinin yitirilmesi konusunda topluma eleştiriler getirmiştir.

2.2.1.6. Argo Sözcükler

Argo, bir sınıfa veya bir takıma bağlı kimseler tarafından kullanılan ve bunun dışında bulunanlarca anlaşılması gereken kelimelerden meydana gelmiş dil olarak tanımlanır (Develioğlu 1990: 40). Küfrün, kabalığın, şakalı sözün, gizliliğin hâkim olduğu bu dil bugün serseriler, sabıkahılar vb tarafından kullanılmaktan çıkmış, halk tarafından kullanılır olmuştur. Günlük hayatta yeri geldikçe kullanılan bu sözcüklerin, söylendiği yeri ve zamanı iyi ayarlamak gerekir, aksi takdirde hoş olmayan sonuçlara varılabilir. Halil Çivi

de halk arasında sık kullanılan bazı argo terimlere şiirlerinde ölçülü ve yerinde kullanarak yer vermiştir. Bu terimler sırasıyla şunlardır:

Ambarlar **tamtakır**, tükendi takat (170)

Az mı çekti bu **meretin** elinden (84)

Bazen **uyuzdur** kaşınır

Bezen mağrurdur **şişinir** (8)

Bakkala kasaba **pul** bulamadım (14)

Bozguncu **çirkeft**en sakla özünü (190)

Doğru işe **takoz** oldun (98)

Dolduruşa gelme, dört aç gözünü (150)

Dost **kazık atıyor** kendi dostuna (179)

Frenin yok durmuyorsun (98)

Geçim derdi **bozar** bu **fiyakamı** (24)

Hortumcu, rüşvetçi **yükünü tuttu** (105)

Kahrolası **kalleş** ölüm (1)

Kasılmadan yürü **poz olur** gönül (151)

Kazıkçı hilekâr **yükünü tuttu** (108)

Kralın zengin **borusu** ötmez (25)

Okyanuslar bile **vız mı göründü** (101)

Ölümün **borusu öter** (1)

Profesör oldum **cakalar sattım** (23)

Sen de bir **fırıldak** döndürür isen (115)

Vakit bilmez **horoz** oldun (98)

Yalakalar tuttu köşe başını (103)

Yeni müdür bana **kancayı takmış** (109)

Yoksulu, fakiri kimse **takmıyor** (179)

Yolsuzluklar olmasın **hortumlar** bitsin (169)

Halil Çivi, günlük hayatta yeri geldikçe kullanılan argo sözleri şiirlerinde yerli yerinde, ölçülü bir şekilde kullanmıştır.

2.2.1.7. Çeşitli Şahsiyetler

Çivi'nin şiirlerinde önemli olan bazı şahsiyetlerin ismi yanında belirli bir tipi temsil eden sıradan şahsiyetlerin isimleri de vardır. Bu isimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

2.2.1.7.1. Dinî Şahsiyetler

2.2.1.7.1.1. Peygamberler

Halil Çivi'nin şiirlerinde geçen peygamber isimleri şunlardır: İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem (87, 176), kutsal kitaplardan İncil'in gönderildiği Hz. İsa (119, 195), Tevrat'ın gönderildiği Hz. Musa, İslâm dininin son peygamberi Hz. Muhammed (195, 176, 177, 178, 179).

Bazen peygambersin bazen velisin,
İsa, Musa, Muhammet'sin, **Ali**'sin,
 İnanç evreninin bin bir yolusun,
 Sen her şeyde her şey sen de bilesin. (195)

2.2.1.7.1.2. Din Büyükleri

Hız. Muhammed'in amcasının oğlu, damadı, dördüncü halife Hz. Ali (177, 178, 179, 195); Hz. Muhammed'in kızı, Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatma (87); Hz. Ali ile Hz. Fatma'nın ikinci oğlu Hz. Hüseyin (119, 178); Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem, Hz. Muhammed'in annesi Hz. Âmine (52); On iki imamlardan Hasan El Müçteba, Zeynel Aba, Muhammed Bakır, İmam Musa Kazım, Cafer-ü Sadık, İmama Rıza, İmam Taki, İmam Naki, Hasan El Askeri, Mehdi Sahip Zaman (178); Çivi'nin şiirlerinde geçen din büyüklerinin isimleridir.

Hazreti İsa'yı bile asandır,
Hüseyin'i Kербela'da kesendir,
 Zumla karşı dilsizleşip susandır,
 İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler. (119)

2.2.1.7.2. Tarihî Şahsiyetler

Halil Çivi'nin şiirlerinde Türk tarihinde önemle yer etmiş kişilerin isimlerine rastlıyoruz. Bu tarihî şahsiyetler: Anadolu'nun kapısını Türklere açan Büyük Selçuklu Sultanı Alpaslan (52); Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk (52, 54,56, 63, 64, 57, 137, 150, 152, 158, 174, 177,), Mustafa Kemal (49), Kemal Atatürk (56, 147, 176), Ata (56);

dünyanın en büyük yapı sanatçılarından ve elli yıla yakın bir süre Osmanlı İmparatorluğunun mimarbaşılığını yapmış olan Mimar Sinan (52); tarihimizde 93 Harbi olarak anılan 1877 – 1878 Osmanlı - Rus Savaşı sırasında, Erzurum'daki Aziziye Tabyası'nın savunulmasında kahramanca çalışan Nene Hatun'dur (62).

Çivi'nin şiirlerinde adı geçen diğer şahsiyetleri şöyle sıralayabiliriz: ilk Yunan filozofu Sokrates, Makedonya kralı ve tarihteki en büyük komutanlardan biri olan İskender, Antik çağlardaki en başarılı komutanlardan biri olarak kabul edilen Sezar, Halife Muaviye'nin Hicretin 95. yılında halife olarak tayin ettiği oğlu, Kerbela olayının sorumlusu Yezid (177).

Mustafa Kemal gibi bilinçli eli,
Erzurum Kongresi kurtuluş yolu,
Tek yürek oldu tüm Anadolu,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum. (56)

2.2.1.7.3. Sanatçılar

Halil Çivi'nin şiirlerinde beğenisini kazanan şu sanatçıların adı geçmektedir: Politik taşlamalarıyla ünlü Âşık Mahzunî (38), Mevlevilik tarikatının kurucusu Mevlana Celaleddin-i Rumi (39, 52), Hacı Bektaş-ı Veli (39, 52, 176, 178, 180), Türk milletinin yetiştirdiği en büyük tasavvuf erlerinden edebiyat tarihinin en büyük şairlerinden biri olan Yunus Emre (39, 48, 52, 176), Avrupalı bestekârların en popülerlerinden müzik sanatında ulaşılmazlığın simgesi olan Mozart(52),

Çivi'nin şiirlerinde fikirleri yüzünden hayatını kaybeden şu sanatçıların isimleri ile karşılaşyoruz: Sufî bir Türk şairi olan Nesimî (176), 16. yüzyılda Anadolu'nun fikri ve siyasî yönden en karışık olduğu dönemlerde Sivas ve civarında yaşamış bir halk ozanı olan Pir Sultan Abdal(176), “Ene'l Hak” sözü ile gönüllere taht kurmuş, bu yolda bedenini feda etmiş, vücudundan akan damla damla kana rağmen, Allah'a, insanlara, kâinata olan sevgisini dile getirmiş bir Şehit Veli olan Mansur (179).

Hoşgörü denince **Mevlâna** oldum,
Hacı Bektaş ile özümü buldum,
Koşulsuz sevgiyi **Yunus**'tan aldım,
Sevgi peteğinde ballar ne güzel. (39)

2.2.1.7.4. Hikâye Kahramanları

Bir Arap efsanesine dayanan ve Mecnun mahlasıyla şiiirler söyleyen Kays İbni Mülevvah adlı bir Arap şairiyle Leyli (Leyla) adlı bir Arap kızının arasında geçen ve ayrılıkla sona eren bir aşk hikâyesinin kahramanlarının adlarını Çivi şiiirlerinde kullanmıştır: Mecnun (72, 158), Leyla (158).

Gece gündüz hep düşümde,
Aklı kalmamış başında,
Epeyce geçkin yaşında,
Mecnun'dan da beter gönül. (72)

2.2.1.7.5. Çeşitli Kadın İsimleri

Çivi'nin şiiirlerinde geçen kadın isimlerini şöyle sıralayabiliriz: Annesi Zöhre Hatun (23); kızları Zerrin, Berrin (23, 30, 47), Banu (23, 30, 36, 47); eşi Mefaret (31, 33, 47); köydeki tanıdıkları Elif Bibi (166), Elif Teyze (102); ahababı Selma (42); torunu Doğa (47).

Artık akmaz olmuş çeşmenin suyu,
Çoktandır yıkılmış çikrıklı kuyu,
Ne **Elif Teyze** var ne Rıza Dayı,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı. (102)

2.2.1.7.6. Çeşitli Erkek İsimleri

Halil Çivi'nin şiiirlerinde geçen erkek isimleri şunlardır: Babası Hıdır (23); torunu Poyraz (29, 41); arkadaşları Mahmut (46), Adnan (35), Muhtar Gazi (37), Turgay (50), İsmet, Mustafa (41), Mümin (42), Hasan (43), Cem (47), Seyit Dursun (48); bazı tanıdıkları Rıza Dayı (102), Rıza Amca (167), Pala (170); Dünya Bankası temsilcisi Cotarelli (118)

Muhtar Gazi dosttan bir nağme aldım,
Gönülden gönüle yol gibi geldi,
Name sahibini can dostum bildim,
Sevgiyle uzanan el gibi geldi. (37)

2.2.1.7.7. Ülke Şehir (Yer Adları, Coğrafi Mekânlar) İsimleri

Halk Şairi Halil Çivi'nin yaşamını sürdürdüğü Türkiye'mizin çeşitli il ve ilçelerinin isimleri şiirlerinde yerini alır: Sivas (23, 55, 63), Kervansaray (23), Nazilli (23, 54,), Aydın (23, 46, 58, 65), Malatya (56, 64), Kepenek, Çermik, Tödürge, Gökpınar, Hafik, Balıklı Kaplıca Vadisi, Karacasu, Karpuzlu, Koçarlı, Köşk İlçesi, Kuşadası, Kuyucak, Söke, Sultanhisar, Didim, Madran, Yenipazarı, İsabeyli Beldesi, Pamukören (58), Tokat, Taşhan, Tokat Kalesi, Kazova, Zile, Turhal, Niksar, Almus Barajı, Gümenek, Yeşilyurt, Artova, Erbaa, Reşadiye, Sulusaray (59),

Çivi'nin şiirlerinde yerini alan Türkiye (171), Amerika (103, 152) gibi ülke isimlerinin yanında; Ankara (47) ve Bağdat (76) gibi başkent isimleri de görürüz.

O, bazı şiirlerinde 17 Ağustos depremiyle yıkımlar yaşayan İstanbul (61, 129), Kocaeli, Yalova, Gölcük, Sakarya'dan (129) bahseder. Arapgir (60), Kaf Dağı (145, 156) şiirlerinde geçen diğer yer isimleridir.

Soyum, sopum, babam, annem her şeyim,
Doğup büyüdüğüm, hanem her şeyim,
Kulağımda ninnim, namem her şeyim,
Yedi telli sarı sazım **Türkiye**'m. (171)

2.2.1.7.8. Üniversite İsimleri

Çivi, çalışma hayatı boyunca görev yaptığı üniversiteler için de şiirler söylemiştir: Cumhuriyet Üniversitesi (63), İnönü üniversitesi (56, 64), Adnan Menderes Üniversitesi (65,62)

Malatya'nın köklü bilim çınarı,
Gür ve berrak akan akıl pınarı,
Topluma hizmete gider yolları,
İnönü'dür benim **üniversitem**. (56)

Halil Çivi'nin şiirlerinde geçen kişi isimlerini gelişi güzel olarak kullanılmamış bilakis o, kişilere yüklediği anlamla topluma bir mesaj vermek istemiştir. Ülke ve kurum isimlerini ise kendi duygusal yaşantısıyla ilişkilendirerek anlatmıştır.

2.2.1.7.Hayvanlar

Halil Çivi'nin şiirlerinde kuş, kurt, at, köpek, horoz, kelebek, kaz, ceylan, arı, tilki, yılan, balık, koyun, fare gibi hayvanlar vardır. Bu hayvanları ve onların Çivi'de uyandırdığı duyguları sırasıyla inceleyelim:

Kuşlar

Çivi'nin şiirlerinde en çok yer alan hayvan kuşlardır. Tabiatın ayrılmaz bir parçası olan kuşlara, Türkler yıllar boyunca ilgi göstermiştir. İlk yazılı belgelerimiz olan Göktürk Kitabeleri'nde ölüm kavramı üzerinde yapılan araştırmalar eski Türklerin inanç sisteminde kuşların yerini ve önemini ortaya çıkarırken, İslamiyet'in kabulü ile kuşların inanç sisteminde değişik bir boyuta ulaştığı görülmektedir. İlk dönemler ölüm, kanatlanıp gökyüzüne uçmak şeklinde anlatılırken, İslamiyet'in kabulü ile kanatları olan bir meleğe canı, ruhu teslim etmek olarak anlatılmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde Deli Dumrul'un canını almak için al kanatlı Azrail'in gökten uçup geldiği anlatılır.

Bugün de sosyal hayatta kuşlar güzellik, kuvvet, uğursuzluk, uğur, benzetme gibi unsurlarda ya doğrudan ya da sembolik olarak kullanılmaktadır. Halk şiirinde bütün çeşitleriyle ve yaygın bir biçimde işlenmiş olan kuş teminin ağırlığı bülbüldedir. Bülbül divân şiirinde olduğu gibi sesinin güzelliği, güle duyduğu aşk ve bu aşk çerçevesindeki benzetmelerle ele alınır Çivi'nin şiirlerinde de.

Bülbülün ötüşü sana dil olsa
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun(87)

Şakıyan **bülbülümsün**
Sana kurbana geldim (69)

Doğanın bestesi yaşar **bülbülde**
Yazarın ustası üslûpta, dilde (50)

Halil Çivi, aşkını ve bu aşkın çaresizliğini bülbülün güle duyduğu aşk kıssası ile ifade eder. Bu aşk içinde bülbülün aşkının büyüklüğü ile sesinin güzelliği, gül için feryat figan edişi bir arada verilmiş, bülbüle benzetilen aşkın ağızından çıkan her sesin de gül yani sevgili için olduğu belirtilmiştir.

Arı gezer çiçekleri bal için,
Bülbüller ötüşür gonca gül için,
 Aşk atını eğerledim yol için,
 Çölde kaybolmadan gel kara gözlüm.(82)

Halk şiirinde virane ile hiç ayrılmayan baykuş, ötüşü ile uğursuzluk, dert olarak görülürken ümitsizliğin, sıkıntının, hüznün, terk edilmişliğin, yalnızlığın sembolü olarak da kullanılır. Çivi'nin şiirlerinde de yer bulan baykuş, güzelliklerin bittiği yerde bülbülün yerini almış, yaşlılıkla başlayan çöküş ve yalnızlıkta, ölümle iyice belirginleşen unutulmuşlukta ortaya çıkmıştır.

Güller toprak olmuş dikenler kalmış,
Bülbülün yerini **baykuş**lar almış,
 Ağrılar acılar derin kök salmış,
 Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş, (28)

Viraneye dönmüş eski bağlarda
Baykuşlar göç eder bülbüller öter. (168)

Gençlik bağlarında **baykuş** ötüyor.
 Bülbülüm kan ağlar, gülüm kan ağlar (21)

Mezar taşlarımda **baykuş** ötmeden
 Derlerime mehlem çalsana gülüm (79)

Gökyüzünde bir sıra halinde uçan turnalar, halk tarafından kutsal kabul edilmektedir. Turnaya zarar verenlerin ve ailelerinin başlarına felâket geleceğine inanan halk, gelinin başına taktığı tüyüyle onu bereketin sembolü yapmıştır. Halk şiirindeyse turna çaresizlik, zorluk karşısında bir umut sembolü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Habersiz, çaresiz kalındığında sevenlerin arasında gelen, giden bir haberdır turna. Gökyüzünün en yüksek noktasında ahenkle süzülürken sevgiliden getirdiği haberle ayrılığın acısını hafifletir. Çivi de gökyüzünde ahenkle süzülen bu kuşa sevgiliyi benzetirken, onu asıl değerli kılanın da seven olduğunu bilir.

Göğsüne kaşıkçı elması taksan,
Turna kuşu gibi yükseğe çıksan,
 Işık gibi her bir gönüle aksan,
 Gören bilen seven yoksa sen yoksun. (87)

Çivi, emek sarf etmeden, hazıra konmayı seven, çıkarıcı insanları sevmez. Bu insanları leş yiyen akbabalara benzetir.

Çıkarı olmadan demez merhaba
Üretip yemeye göstermez çaba
Hazıra konmaya olur **akbaba**
Daha çok hallerin var insanoğlu (126)

Kurt

Geçmişten bu yana Türk kültüründe kurdun/ bozkurdun önemli bir yeri vardır. Sembol olarak kullanılan kurt, aynı zamanda kutsal kabul edilir. Ergenekon Destanı'nda kurt yol gösterirken, Türeyiş Destanı'nda türeme sebebidir. Anadolu'da da insanlar kötülüklerden korunmak için kurdun herhangi bir parçasını üzerlerinde veya evlerinde taşırlardı. Çivi'nin şiirlerinde kurdun söylediklerimizden farklı bir fonksiyonu vardır.

İnsanın soyundan ayrılamayacağını, aslını inkâr edemeyeceğini bilen Çivi, bunu bir mısrasında şöyle anlatır.

Kurt eniği **kurttur kurttan kurt** türer
Oğluna kızına sahip çık oğul (147)

Halil Çivi, kurdu bu gün deyimleşen şekli ile gerçek kişiliğini saklayan insanlar için kullanır.

Asılları **Kurttur kuzu** görünür
İkbal için etek öper, sürünür (149)

Kurt olup da **kuzu** gibi gezersen
Çalıp çırpıp dünyalığı dizersen(115)

Koyun – Kuzu

Çivi'nin yaylaların güzelliğinden bahseden şiirinde, otlakları koyun ile paylaşan hayvandır kuzu.

Otlaklarda **koyun kuzu** meleşir (41)

At

Türk kültüründe önemli bir yeri olan atı, Çivi'nin şiirlerinde de görüyoruz. "Atı, çok eskiden beri ehlileştirmiş ve onu kullanmış olan Türklerin muhayyilesinde teşekkül eden destan, masal ve hikâyelerde dikkate değer motifler vardır. Türk muhayyilesinde

at konuşması, düşünmesi, tehlikeyi sezip haber vermesi, yardımcı olması, sadakati, sevgisi, teknik kabiliyeti, şefkat ve vefası ile beşeri vasıflar kazanmıştır. Türkler ilk ve orta çağlarda, göçebe medeniyetinde, etinden, sütünden, kılından, yük taşımından ve hususiyle savaşlarda binilmesinden ettiği istifade dışında onu destan, masal ve hikâyelerde yarattıkları kahramanların en yakını, ana ve babası telakki eder... Destan kahramanları daimi bir mücadele hayatı içinde yaşarlar. Bu mücadelede at, bir bakıma kahraman gibi rol oynar. Kahramanlar atların bu yardımlarına karşı minnet ve şükranlarını büyük bir samimiyetle ifade ederler. At, akıl verir, ihtiyat tavsiye eder." (Elçin, 1997: 525–527). Her şeye hükmetmesini bilen insanoğlu aklı sayesinde eğittiği at ile kıtalar dolaşarak savaşlarda galibiyetlere ulaşmıştır. Kavgasında, sevdasında yiğidin hep yanında olan at onun en yakın arkadaşı olmuştur.

Atlara binerek kıtalar aştı
Zeytini üzümü sızdırıp içti (140)

Halk şiirinde atlar, Arap atı, kır at, boz at, yağız at, dor at adların yanında aşk atı, ecel atı, bağımsızlık atı, felek atı, muhabbet atı gibi bir takım mecazi tabirlerle de verilmiştir.

Aşk atını eğerledim yol için
Çölde kaybolmadan gel kara gözlüm(82)

Bunların dışında köpek, horoz, kelebek, kaz, ceylan, arı, tilki, yılan, balık, koyun gibi hayvanlar şöyle geçmektedir.

Yolumu gözleyen sadık **köpeğim**
Başka sahiplere döner mi bilmem (3)

Arı gezer çiçekleri bal için
Bülbüller ötüşür gonca gül için (82)

Kır çiçeği nakış olmuş bayıra
Kelebekler cümbüş katmış çayıra (86)

Ben kaçsam da yine gelip buldular
Yüreğimi bir **kaz** gibi yoldular (19)

Ne güzeldir **ceylan** gibi bakışın
Işık olup can evime akışın (81)

Tilkilerden bile kurnaz olsan da
Avcı denen hoyrat seni bitirir (162)

Dostluğun, sevginin ayırında ol
Yılan gibi sokan dilden uzak dur (163)

Denizleri zehirlerle çürüttük
Balıkları yedi göbek kuruttuk (172)

Bazen dağda **koyun** güder
Bazen başın alır gider (8)

Halil Çivi, şiirlerinde “bülbul, baykuş, akbaba, kurt, at, tilki, yılan, ceylan “ gibi hayvanların halk arasında bilinen özelliklerini, hayatın bazı yönlerini anlatmakta araç olarak kullanmıştır.

2.2.1.9. Zaman ve Zamanla İlgili Mefhumlar

Âşık, şair ve yazarlar eserlerinde zaman unsurunu kendi durumlarını anlatmak için kullanmışlardır. Çivi de bazı şiirlerinde zaman unsuru kendini ve ailesini tanıtmaya şeklinde kullanmıştır. Bu tanıtım doğum tarihleri ve hayatın yokluk içinde geçtiği yıllar şeklindedir.

1945 doğduğum yıldır
Annem Zöhre Hatun, babam da Hıdır (23)

Yıl 2002 dokuz Haziran
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım (41)

Gün 21 Mayıs 2003'tü
Güzel Doğa dünyamıza gül açtı (47)

Yıl dokuz yüz elli dört
Sekiz Mayıs geldi çattı
Doğan bu kız Mefaret'ti(31)

Yıllar oldu bana zulüm
Hep yokluğa çıktı yolum (5)

Gönlüm sevda kervanını
Yıllar yılı çekip durur (11)

Halil Çivi zordur yokluk **yılları**
Sahte dostlar yedi eldeki varı (12)

Liseli yıllarım yatılı geçti
Çalışkan gençlerin hikâyesidir(23)

Kırk yıldır kapımı çalan olmadı
Nerelerde kaldın canımın içi (76)

Yıllardır bekledim kalmadı mecal
Gitme hiçbir yere hep yanımda kal (82)

Yıllar var ki öksüz kaldı ellerim
Uzatıp yüzüne sürsem ne dersin (85)

Aylar yıllar sanki hışım
Hep tersine gitti işim (10)

Odunsuz kömürsüz yaklaştı kışa
Yılda bir kez bile et girmez aş (109)

Çivi'nin şiirlerinde sevgiliden uzakta ve üzgünse bazen geceyi, bazen de gece ve gündüzü bir arada kullanır.

Gecem gündüzüm sensin
Yürekte sızım sensin (69)

Gece gündüz hep düşünde
Aklı kalmamış başında (72)

Gündüzleri hayalimde gezersin
Geceleri düşlerimi bezersin (85)

Yıllar yılı gözyaşları döktüğüm
Gece gündüz yollarına baktığım (26)

Gündüzler korkutur beni
Geceler ürkütür beni (32)

Gündüzleri umudumu besleyen
Geceleri hayalimi süsleyen (44)

Mevsimler, Halk Şairi Halil Çivi'nin şiirlerinde gerçek anlamlarının yanında ömrün evreleri, hüznün zamanı olarak da kullanılır.

Kışın ayazında yaktı kül etti
Zehrini gönlüme saldı birisi (77)

Baharım kış oldu yazım kış oldu
Düz asfalt yolarım dik yokuş oldu (106)

Yaz bahar tükendi soğuk **kış** geldi
Gençlik sona erdi anı, düş kaldı (112)

Yaşanacak **yaz** kalmadı tükendi,
Beklenecek **güz** kalmadı tükendi. (85)

Kış biter gelir **bahar** çağları
Kalamadan çekip gitmek ne zordur (91)

Yine **bahar** vakti geldi, erişti,
Gönlümün **bahar**ı gelir mi dersin (86)

Sen benim hayatımda hep çiçekli **baharsın**
Sevgili anneciğim, sen ölsen de hep varsın(51)

Kışım hiç bitmiyor çiçek açmıyor
Belleğim karıştı, aklım seçmiyor(21)

Atalar her zaman böyle söylerler
Sabreyle **kış** geçer yaz olur gönül (151)

Halil Çivi'nin eserlerinde, toplumda derin izler bırakan bazı olaylar tarihleri ile verilmiştir. Bu olaylardan biri 17 Ağustos 2001 tarihinde meydana gelen binlerce yurttaşımızın yaşamını yitirmesine ve on binlerce yurttaşımızın da yaralanmasına yol açan Marmara Depremi, ulusumuzun yaşadığı en acı felâketlerden biri olarak, tarihteki yerini alırken Çivi'nin şiirlerinde de elemle anılmıştır.

17 Ağustos'ta yer yerinden oynadı
Tüm Marmara havzası fokur fokur kaynadı (129)

12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri, 27 Mayıs 1960 darbesinin ve 12 Mart 1971 muhtırasının ardından Cumhuriyet tarihindeki üçüncü müdahalesini yaptı ve yönetime el koydu. Bu el koyuş çeşitli yasakları da beraberinde getirdi. İşte bu yasakların halk üzerindeki etkisi Çivi'nin gözünden kaçmamış ve şiirine yansımıştır.

12 Eylül'de olmuşuk kuzu
Hepimizin vardı çorbada tuzu (173)

Hain düşmanın, haksızca ve alçakça işgaline "dur" diyen ve kanımızın son damlasını akıtmadan yurdumuzu bırakmayacağımızı dünyaya ispatlayan büyük zaferi, 30 Ağustos Zafer Bayramı'nı şiirlerinde anmadan geçmez Çivi.

Nasıl unuttur insan şu **30 Ağustos'u**
Özgür bir vatan kurdu Atatürk'ün ordusu (175)

Halil Çivi'nin şiirlerinde zaman unsuru, kendisi ve aile bireylerinin doğum günlerini, toplumda derin izler bırakan olayların tarihlerini bildirme şeklindedir. O, "gece, gündüz, ay, yıl, bahar, kış" kelimelerini de ömrünün çeşitli evrelerini ve bu evrelerdeki duygularını yansıtmak amacıyla kullanmıştır.

2.2.2. Halil Çivi'nin Şiirlerinde İşlediği Diğer Konular

2.2.2.1. Sosyal Konulu Şiirler

2.2.2.1.1. Kendisini Konu Alan Şiirler

Her âşık, şair ve yazarda olduğu gibi Çivi de eserlerinde kendini anlatmıştır. Bu anlatış bazen mizacını tanıtmaya, bazen de yaşadığı olaylar sonucunda hissettiği duygu ve düşünceleri (kırgınlık, heyecan, ümit, sevinç, beklentiler vb) dışa vurmuş şeklindedir.

Halil Çivi, bazı şiirlerinde kendisini yalan söylemeyen, gönül kırmayan, kötülerin yanında olmayan, elini harama sürmeyen, dürüst, her şeye sevgiyle bakan, davranışlarıyla insanlara örnek olmaya çalışan, mazlumun yanında, vicdanlı, merhametli, şiddete, nefrete ve fitneye karşı, kimsenin malında gözü olmayan, bir insan olarak şu şekilde tarif eder:

Yalan demem gönül kırmam,
Kötülere destek vermem,
Çulumu namerde sermem,
Leke tutmaz çulum benim. (6)

Malımı kazandım kendi elimle,
Eğri söz demedim asla dilimle,
Namuslu yaşadım fakir halimle,
Eğriliği kendi tarzımda buldum. (18)

Kanadı kırılmış kuş beni üzer,
Ayağa dokunun taş beni üzer,
Odunsuz ocaksız kış beni üzer,
Çobansız sürünün çobanıyım ben.

.....
Kimsenin malında gözü olmayan,
Fitne pazarında sözü olmayan,
Haram tezgâhında beni olmayan,
Dürüst insanların irfanıyım ben. (20)

Halil Çivi, sevgi şairidir diyebiliriz. O, karşı cinsten tabiata, hayvanlardan memleketine, çocuklardan bütün insanlığa kadar her şeyi sever. Ona göre, dünyadaki her şey sevgi ile güzeldir.

Özüm sevgi sözüm sevgi,
Gören iki gözüm sevgi,
Kitap olan yazım sevgi,
Sevgi yazar elim benim. (6)

Çivi'nin mutluluktan bahsettiği, hayata umutla baktığı şiirleri eşi ve kızlarını anlattığı şiirleridir. Can yoldaşı, sıkıntılarını hafifleten, hayata umutla bakmasını sağlayan, aşkıyla doyuran eşi ve onu hiç üzmeyen, başarılarıyla gururlandıran kızlarının onun mutluluk sebebi olduğunu şöyle dile getirir:

Güzel eşim üç de kızım,
Bunlar benim iki gözüm,
Mutluluktur alın yazım,
Mutlu olmaya doğmuşum. (7)

Hayatı, yaşamayı, insanları seven, umut dolu olan Halil Çivi, yaşam sıkıntısının üzerine yüklediği baskı, insanın ve toplumun yozlaşması, hastalık, yaşlanma, ölüm gibi gerçekler karşısında kendini yalnız ve çaresiz hissederek zaman zaman karamsar şiirler de yazmıştır.

İşsiz aşsız kaldım kimse görmedi,
Dostlarım kapıyı açıp sormadı,
Bir yıl tencereye hiç et girmede,
Tabak isyan etti tuz dile geldi. (12)

Felek bana sillesini indirdi,
Nerde bir mum yaksam bulup söndürdü,
Kime güvendiysen beni kandırdı,
Dost demeye bir tek kul bulamadım. (14)

Sanmayın kaderim yüzüme güldü,
Şansızlık peşimden her yere geldi,
Yaban otlarından bir aşım oldu,
Tadını vermeye tuz bulamadım. (15)

Halk Şairi Halil Çivi'yi hayatı boyunca etkileyen, mutluluklarını buruklaştıran, yaşamdan doya doya tat almasını engelleyen en önemli şey, anne ve babasını doyamadan kaybetmesidir. O bir insanın sahip olmak istediği her şeye (iyi bir aile, sağlık, saygınlık, para, mevki) sahiptir. Bunlar ona tam anlamıyla zevk vermez; çünkü bunları görecektir, sevgisiyle onu destekleyecek, onunla gururlanacak ve iyi bir hayat yaşamalarını sağlayacağı anne ve babası yanında yoktur. Onun şiirlerinde insanın kaç yaşına gelirse gelsin anne, babasız olmanın acısını çok derinden hissettiğini, hiç bir sevgiyi onların sevgisinin yerine koyamadığını görürüz. Anne ve babasızlığını en çok bayram günlerinde hisseder Çivi. Çocukları ellerini öperken şairimiz, ellerini öpemeyeceği anne ve babasını, onlarla yaşadığı mutlu anları hatırlar. Yüreği kan ağlarken elinden gelen tek şeyi yapar, onlara dua gönderir.

Çiçeği açmayan güllere benzer,
Annesiz babasız bayram günleri,
Yolcusu kaybolmuş yollara benzer,
Annesiz babasız bayram günleri.

Lokmalarım boğazıma dizilir,
Yüreğim kavrulur içim ezilir,
Gözyaşlarım yanağımdan süzülür,
Annesiz babasız bayram günleri.

Halil Çivi olsa bile yaş elli,
Ataların yeri dolmaz besbelli,
Mezarlara bir fatiha teselli,
Annesiz babasız bayram günleri. (13)

Çivi'yi mutlu eden şeylerden biri de dağlardır. Dağlar, onun için her zaman kendini farklı hissettiği, heyecan duyduğu yerlerdir. Bir dağın zirvesine çıkmak, orada

başarmanın heyecanını duymak, özgürlüğü, huzuru hissetmek, yeşil ile kucaklaşmak onu her zaman mutlu eder. Aşağıdaki dördlük onun bu duygularını anlatması bakımından önemlidir:

Ferman padişahın dağlar da benim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım,
Oralarda huzur bulur bedenim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım. (17)

Yaşama sıkı sıkıya bağlı olan Çivi, kaza ve kaderin Allah'tan geldiğine inanır. O, çok acı çektiği bir hastalığı bile tevekkülle kabul ederek isyan etmemiş, iyileşeceğine inanarak, doktorlara güvenmiş ve hislerini şiirlerinde içtenlikle anlatmıştır.

Halil Çivi der ki buymuş kaderim,
Doktorlar bilgili Allah da kerim,
Nasıl olsa ben bu derdi yenerim,
Artık biliyorum iyiyim dostlar. (22)

Halil Çivi, yirmi altı dördlükten oluşan “Benim Hikâyem” adlı şiirinde doğumundan başlayarak hayat hikâyesini, safha safha hislerini de katarak anlatmıştır.

Dinleyin dostlarım dediklerimi,
Bu geçen yılların hikâyesidir.
Şimdi asfaltharda gezerim ama
Dikenli yolların hikâyesidir.

Emirgan'da mesken oldu bir oda,
Ne ışık ne banyo yok idi orda,
Şiltesi ot idi, karyola hurda,
Acılı günlerin hikâyesidir.

Erzurum'da iken asistan idim,
Bilimsel bilgiye aç bir can idim,
Özgürlüğü Fransa'da tanıdım,
Nant'taki günlerin hikâyesidir.

Aydın'da üniversite kurdular,
Nazilli'ye dekan oldun dediler,
Binasız, bütçesiz görev verdiler,
Bu YÖK'lü yılların hikâyesidir. (23)

Halk şairleri tarafından ortaya konulan ve insan hayatının ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan safhalarını yaş kademelerine göre konu edinen destanlara “Yaşname”ler diyoruz. Bu destanlar, cinsiyet ve ırk farkına bakılmaksızın insanların çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemleriyle, bu dönemlerdeki ruhi ve fiziki durumları ele alırlar. Halk şairlerinin yaşlar hakkındaki değerlendirmeleri düşünceye, inanca, tecrübeye ve kanaate göre değişir. İnsanın zevki, sıkıntıları, çileleri, heyecanı, ümitleri, arzuları yaşlara göre hep ayrı ayrı anlatılır. Ancak hemen hemen hepsinde ortak özellik olarak “gelimli gidimli, son ucu ölümlü” dünyanın kimseye baki olmadığı ve insanın ölüm denilen gerçeğin şuurunda olması gerektiği düşüncesinin alenen ve ima ile hatırlatılması fikri yer alır (Kaya 2004: 11–30).

Çivi de “Yaşam Döngüsü” adlı yaşname türünde yazdığı şiirinde yaşamla ölüm arasındaki çizgide bir insanın yaşayabileceklerini gerçekçi bir gözle anlatmıştır. Aşağıda verdiğimiz dörtlüklerde bu sıra doğum, ergenlik, meslek sahibi olma, evlenme, çocuk sahibi olma, yaşlanma, torun sahibi olma, ölüm şeklinde sıralanmıştır:

Annen, baban sevgi mektubu yazar,
Canlanıp bir insan olasın gelir,
Dokuz aylık yoldan bir ışık sızar,
Dünya denen yere gelesin gelir.

Bir gün gelir ergen gibi yürürsün,
Bir bakışa bin bir anlam verirsin,
Karşı cinsi hayal eder durursun
Herkesin gönlünü çalasın gelir.

Ya bir meslek öğren, seni kurtarsın,
Ya da okur, masa başı tutarın,
Sonra döner para ile satarsın,
Evlenip bir yuva kurasın gelir

En sonunda deli gönlün durulur,
İki can bir olur, yuva kurulur,
Çocukların doğar, yaşam dirilir,
Her yana şan, şöhret salasın gelir.

Mal, mülk derdi seni çokça oyalar,
Geçim endişesi derin kök salar,
Gençlik uçup gider, ten rengi solar,
Bu acı yazgıyı şilesin gelir.

Torunların dizlerine sarılır,
Yaşam çarkı yeni baştan kurulur,
Solun tenin sanki tekrar dirilir,
Ömrünü onlara veresin gelir.

Bedenin tükenir, bezer gidersin,
Ölüm kaçınılmaz, sezer gidersin,
Bir ibret destanı yazar gidersin,
Dönüp hallerine gülesin gelir. (24)

Halk Şairi Halil Çivi'nin kendisini anlattığı şiirlerinde, yaşlanma olgusu dikkat çekecek kadar belirgindir. Hoşa gitmese de hayatın acı gerçeklerinden olan bu olgu, zaman akıp giderken insanı yakalayır. Yaşlanmayı fizikî ve manevî yaşlanma olarak değerlendirebiliriz. Çivi'nin şiirlerindeki yaşlanma fizikî yaşlanmadır: saçlara aklar düşer; gözlerin ferî kaçır; kulaklar duymaz, ağızdaki dişler dökülür, bel bükülür, uykular azalır, kırışıklıklar oluşur, dizler tutmaz olur. Beden böyle yaşlanırken kalp genceciktir, yaşlanmaz onun şiirlerinde. Yaşama sevinciyle dünyanın her türlü nimetinden haz almak ister. Bu duygularını dörtlüklerinde şu şekilde dile getirir:

Saçlarıma aklar düştü,
Kocamadı deli gönlüm.
Gözlerimin ferî kaçtı,
Kocamadı deli gönlüm.
.....
Ağızda dişler döküldü,
Dal gibi belim büküldü,
Damarlar tek tek çekildi,
Kocamadı deli gönlüm (9)

Çocukluğu ve gençliği çile içinde geçen Çivi, her zaman mutlu olmayı beklemiş. Mutlu olduğu zamanlarda o günlerin ezikliğini ile hep hissetmiş doya doya gülememiştir.

Şu dünyada mutluluğu,
Bulamadım, geçti ömrüm.
Şöyle ağız dolusuyla,
Gülemedim, geçti ömrüm.
.....
Gençliğimi bilemedim,
Oynayıp da gülemedim,
Canım çekti alamadım,

Giyemedim, geçti ömrüm. (10)

İnsan, elden ayaktan düşüp gücünü ve varlığını yitirince, dostum dediklerini de yavaş yavaş kaybeder. Bu da gösterir ki gerçek dostluk bu değildir. Gerçek dostluk, yoksulluk ve hastalıkta da ihtiyacı olanın yanında olmaktır. Böyle gerçek olmayan dostlukları gören Çivi, artık bunlardan yorulduğunu anlatır.

Halil Çivi yine dilin durmuyor,
İhtiyarlık çökmüş aman vermiyor,
İyi gün dostları hatır sormuyor,
Ben bir gönül yorgunuyum arkadaş .(27)

Yaşlılığın önüne geçilemeyeceğini, yaşlandıkça daha çok düşünen Halil Çivi, ölüm kokusunu giderek daha çok hissetmeye başlar. Hele de fiziki acılar arttıkça, bu dünyada yaşamak ızdırap haline gelir. Gençliğin o sağlıklı günleri hayallerde kalır.

Güller toprak olmuş dikenler kalmış,
Bülbülün yerini baykuşlar almış,
Ağrılar acılar derin kök salmış,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş. (28)

Yaşlılık ömrün kışıdır. Bir daha ilkbaharı gelmeyen bir kış. Bu kış insana sağlık problemleri ile gelir. Elden ayaktan düşen kişi, eski gücünü kaybettiği için artık sözü de dinlenmez olur. Her şeyden çok bu can yakar. Çivi de bu durumu şöyle anlatır:

Kışım hiç bitmiyor çiçek açmıyor,
Belleğim karıştı aklım seçmiyor,
Nicedir kimseye sözüm geçmiyor,
Kelamım kan ağlar dilim kan ağlar. (21)

Fiziki yaşlanmanın kendini hissettirmesi Halil Çivi'ye gençlik yıllarını hatırlatır. Zamanın geçmesiyle o yılların güzellikleri geride kalmış, doyamadığı tatlar onu etkileyerek yüreğinde ince bir sızı olmuştur.

Yıllar biriktikçe ömürler biter,
Yeni yıllar insanları eskitir,
Gençliğin özlemi burnunda tüter,
Yeni yıllar insanları eskitir. (25)

Halil Çivi, kendisini konu alan şiirlerinde bazen mizacını bazen de yaşadığı olaylar sonucunda hissettiği duygu ve düşüncelerini samimi, içten bir şekilde anlatmıştır. Çocukluk ve gençlik yılları sıkıntılar içinde geçen Çivi, azmini hiç kaybetmemiş, hayata sıkı sıkıya tutunarak başarıyı yakalamıştır.

Mazlumun yanında, merhametli, şiddet ve nefrete karşı, kimsenin malında gözü olmayan, cömert bir kişiliğe sahip olan Çivi, şiirlerinde eşi, çocukları ve torunlarını anlatırken mutlu; anne ve babasını anlatırken, onları kaybetmenin acısı ile buruktur.

2.2.2.1.2. Yakın Çevresini Konu Alan Şiirler

Bir şairin hayatında önemli insanlar vardır. Şair, bu insanların bir kısmını koşulsuz olarak sever, her zaman yanında ister. Bu insanlar da şairi manevî yönden destekler ve her zaman onun yanında olur, acılarını, umutlarını ve mutluluklarını paylaşır. Çivi'nin de hayatında böyle koşulsuz sevdiği, her an yanında istediği insanlar vardır. O, bu insanlardan annesine, babasına, eşine, çocuklarına ve torunlarına karşı duygularını, iyi dileklerini anlatan şiirler yazmıştır. Burada bu şiirlerden bazı dörtlükler vereceğiz.

Evlat için en kıymetli varlık tabî ki annesidir. Annesizlik kaç yaşına gelinirse gelinsin, her zaman hissedilen acısı ile kişiye yaşamın tatsız tuzsuz olduğunu hissettirir. Çivi de şiirlerinde bu acıyı şöyle anlatmaktadır:

Ne suyun tadı var ne yemeklerin,
Ne bahar tadı var ne çiçeklerin,
Yanağımı okşamıyor ellerin,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum. (45)

Çivi, çok küçük yaşta doyamadan kaybettiği ve her zaman hasretle andığı babasına karşı hislerini şiirleri ile dile getirmiştir.

Sevgin gönlümdeydi ruhun yanımda,
Hep dolaştın damarımda kanımda,
Sevinçte kederde heyecanımda,
Neden beni öksüz bıraktın **baba**. (40)

Halil Çivi'nin, doyamadan kaybettiği anne ve babasının acıları yüreğinin bir tarafını her zaman sızlatırken, yüreğinin öbür tarafı eşi, kızları ve torunları için mutlulukla atmaktadır. Bu duygularının şu dörtlüklerle örnekleyebiliriz:

Sen benim kaderim sen benim bahtım,
Gönlümün sultanı biricik **eşim**.
Sırmalı çiçekli ebedi tahtım,
Gönlümün sultanı biricik **eşim**. (44)

Zerrin, Berrin, Banu kızım
Her üçü de iki gözüm,
Ömür boyu üç yıldızım,
Siz gönlümün sultanları. (30)

Yaş günün kutlu olsun,
Sağlıklı ol bin yaşa,
Seni çok seviyorum,
Torunum **Poyraz** Paşa. (29)

Doğuma direndin didindin durdun,
Gece gündüz aileni çok yordun,
Vakit doldu dünyamıza buyurdun,
Güzel **Doğa** dünyamıza gül açtın. (47)

Sevdiğimiz, güvendiğimiz, gönüldeşimiz dediğimiz, iyi ve kötü günde yanımızda olan, dertlerimizi ve sevinçlerimizi paylaşarak bizi rahatlatan insanlar yani dostlarımızın kıymetini bilmeli, her zaman onların yanında olmalıyız, düşüncesini yaşamında uygulayan Çivi, dörtlüklerinde de yansıtmıştır:

Dost dostun agusun alır,
Derde dermen dosttan gelir,
Dost kıymetini dost bilir,
Güzel dostlar hoş geldiniz. (34)

Halil Çivi'nin ailesi dışında dost olarak gördüğü, sevgiyi paylaştığı, fikirlerine değer verdiği, birlikte zaman geçirmekten hoşlandığı, dostlarını dediği insanlara yazdığı şiirler de vardır.

Çivi; kültürlü, özü sözü bir, alçak gönüllü, hoş sohbet, gönlü insan sevgisiyle dolu olarak nitelediği dostu şair, Bestekâr Adnan Aban'a yazdığı şiirde, gönlünün pasını silmek

için sesini duymaya ihtiyacı olduğunu şöyle anlatır:

Sevginin sırrını Yunus'ta bulmuş,
İnsanı en yüce bir değer bilmiş,
Şair olmuş dört bir yana ün salmış,
Hem kültürlü hem ariftir hem zarif. (35)

Dostlarla geçirilen her anın insan yaşamını hafiflettiğini düşünen Çivi, bu anları her zaman en iyi şekilde değerlendirmesini bilmiş ve gönülden gönüle sevgi köprüleri kurmuştur.

Selma ile Mümin dostların hası,
Çağrı'yı sorarsan bu evin ası,
Sarmış aileyi sevgi halkası,
Bu güzel dostları görmeye geldim. (42)

Halk şairi Halil Çivi'nin kendisini en huzurlu hissettiği yerlerden biri dağlardır. Oralardaki rengârenk tabiat, şırıl şırıl akan dereler, oradan oraya koşan hayvanlar bütün yorgunluğunu alıverir.. Bu güzellikler içinde canını sıkan tek şey kural tanımaz, doğaya ve canlılarına zarar veren avcılardır. Elbette avcılar olacaktır; ama doğanın düzenini bozmadan, kendilerine kanunların izin verdiği dönemlerde, izin verilen hayvanları avlayan avcılar. İşte onun dostum dediği Turgay Aydın da böyle bir avcıdır.

Tanıtayım size Turgay Aydın'ı,
Yazmış "Avcılığın Teknikleri"ni,
Teker teker demiş bildiklerini,
Eline diline sağlık Turgay Bey. (50)

Çivi, ömrü boyunca güzel konuşan, güzel düşünen, mert insanları sevmiş, saygı duymuş ve her zaman onlarla birlikte olmaktan zevk almıştır. İşte dostum dediği, kendine Yunus Emre'yi kendine örnek almış Seyit Dursun Doğanay'da böyle bir insandır.

Sevgi dolu bilgi dolu bir insan,
Can dostudur Seyit Dursun Doğana.
Cahillik yobazlık derdine derman,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay. (48)

Halil Çivi'nin dostum dediği Hüseyin Akdemir şiirler yazarken, Mahmut Erdal

elinde sazı ile diyar diyar dolaşan bir âşıktır.

Hüseyin Akdemir lütfetmiş yazmış,
Dosta şiir yazan eller ne güzel.
Bal tadında şirin mısralar dizmiş,
Bal peteği gibi diller ne güzel. (39)

Bütün sermayesi eldeki sazmış,
Diyar diyar ülke ülke çok gezmiş,
İmbikten süzülen şiirler yazmış,
Çok sevdim elini Mahmut Erdal'ın. (46)

Halil Çivi, Turan Tambaş adlı öğrencisinin babası İsmet Tambaş'ın kendisine yazdığı "Hocam" adlı şiirden etkilenmiş ve ona cevaben hislerini anlatan bir şiir yazmıştır. Aşağıdaki dörtlük bu şiirden alınmıştır:

Turan'la salmışsın selamın geldi,
Selamın ne güzel İsmet Tambaş Bey.
Şiire dönüşmüş kelamın geldi,
Kelamın ne güzel İsmet Tambaş Bey. (49)

9 Mayıs 2005 tarihinde İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Kavruk Bey'in çağrısı üzerine bölüm öğrencileri ile yapılan söyleşiden sonra yazdığı şiirinden bir dörtlük de şöyledir:

Dostum onur verdi tanıttı beni,
İşte karşınızda bir halk ozanı,
Genç bakışlar mutlu etti bu canı,
Hemen söze girdim çekmedim naza. (43)

Halil Çivi, bir şiirinde insanı ve onun tüm değerlerini sevip kollayan, yaşadığı haksızlıklarla yılmadan, kızmadan ve kırmadan mücadele eden Âşık Mahzuni'nin ölümü üzerine hissettiklerini yazmıştır.

Çağlayan misali şiir yazandı,
Halkın bağrındaki büyük ozandı,
Sevgi ekti biçti sevgi kazandı,
Sevgi pınarından tattı Mahzuni. (38)

Halil Çivi'nin yakın çevresini anlattığı şiirlerinde: küçük yaşta kaybettiği anne

ve babasının hatıraları ile koşulsuz severek her an yanında istediği eşi, çocukları ve torunları vardır. O, ailesi dışında her zaman yanında olan, acı ve mutluluklarını paylaştığı, fikirlerine değer verdiği, birlikte zaman geçirmekten hoşlandığı dostlarına da şiirlerinde yer verir.

2.2.2.1.3. Çeşitli Şehir ve Kuruluşlar Üzerine Söylenen Şiirler

Halil Çivi'nin gördüğü ve yaşadığı illeri (Sivas, Erzurum, Aydın, Tokat, İstanbul) anlatan şiirleri vardır. Bu şiirlerde illerimizin tarihi, insanların özellikleri ve coğrafi nitelikleri ön plandadır. Bahsedilen tarihi veriler zengin, insanları iyi meziyetlere sahipken, coğrafi nitelikler iç açıcı ve verimli manzaralar şeklindedir.

Sivas denince herkesin aklına ilk gelen halk ozanları, saz şairleridir. Çivi de Sivas kültürüyle yetişen bir halk şairi olarak yazdığı bir şiirinde bize memleketi Sivas'ı tanıtmıştır. Sivas âşıkları, mert ve sıcak insanları, muhteşem tabiatı, sert iklimi, tarihi güzellikleri, parkları, kaplıcaları, gölleri, gümüşü, kehribar taşı, kömürü, bıçağı, Kangal Köpeği, kilimi, üniversitesi ile gözümüzün önünde canlanır onun dörtlüklerinde.

Nüfusunun çoğu orta hallidir,
İnsanları bazen sivri dillidir,
İklimi sert insanı mert bellidir,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

.....

Gökmedrese meydan okur zamana,
Ulu Cami der ki bir bak bu yana,
Çifte Minare'si ders verir sana,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

.....

Gayet meşhur olur Sivas gümüşü
Çok güzel işlenir kehribar taşı
Sivas ağızlığı bir sanat işi
Ne güzeldir bizim Sivas elleri

.....

Soğuk Çermik çeker durur milleti,
Sıcak Çermik sanki sağlık cenneti,
Gidenlerin orda kalır illeti,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri. (55)

Onun şiirlerinde tarihi, tabiatı ve ören yerleriyle yer bulan bir diğer ilimiz de Erzurum'dur. Aşağıdaki dörtlükler onun bize Erzurum'u tanıttığı dörtlükler arasından seçilmiştir:

Erzurum Ovası batıyı süsler,
Pasinler Ovası doğuyu besler,
Dumlu Dağı sizi zirveye sesler,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

.....

Ağzı dili olsa şu Yanık Dere,
Ermeni zulmünü dese sizlere,
Binlerce teşekkür Karabekir'e,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

.....

Şehir sanki eski eser müzesi,
Camii kümbeti ve medresesi,
İç Kale içinde saat kulesi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum. (56)

Kurtuluş Savaşı'nda Türk milletinin vatani, varlığı ve istiklâlini koruma mücadelesi için Mustafa Kemal Atatürk'ün Sivas ve Erzurum'da yaptığı kongreler onun şiirlerinde şöyle ele alınmıştır:

Dört eylül Kongresi kurtuluş yolu,
Sivas'ta kükredi tüm Anadolu,
Cumhuriyet oldu bu sevgi seli,
Ne güzeldir bizim Sivas illeri. (55)

Kemal Atatürk'ün bilinçli eli,
Erzurum Kongresi kurtuluş yolu,
Tek bir yürek oldu tüm Anadolu,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum .(56)

Halil Çivi, Aydın ilimizi bir şiirinde tarihi, efeleri, turizmi, üniversitesi, tabiat güzellikleri, kaplıcaları, deve güreşi, basması, pamuğu, kuvvet macunu, inciri, kestanesi, çileği ile öyle güzel anlatır ki sanki oralara gitmiş de görmüş gibi hissederiz kendimizi.

Ovalar bal dolu dağlar yağ akar,
Herkes gıpta ile Aydın'a bakar,
Burada çok ünlü insanlar çıkar,
Adnan Menderes'tir ünü Aydın'ın.

.....

Toprak fakir ama insan çalışkan,
Gece gündüz çalış güneşlerde yan,
Tarlayla bahçeyle kaplanmış her yan,

Kapuzlu'dur bahçivani Aydın'ın.

 Sümerbank'ı Atatürk'ten hediye,
 Nazilli Basması giydi Türkiye,
 Atamız buyurmuş “ İl olsun” diye,
 Nazilli'dir bekleyeni Aydın'ın. (58)

Yurdumuzun her yanı güzeldir Çivi için; ama Tokat bir başka güzeldir. Öyle güzel tasvirler eder ki Tokat'ı içimizde oraya gitme arzusu uyanır.

Buram buram tarih kokar müzesi,
 Şehrin merkezinde saat kulesi,
 Taşhan'dan dokunur Tokat basması,
 Basmayı süsleyen güller güzeldir.

 Sucuğu çemeni güzel mi güzel,
 Ya Tokat kebabı her şeye bedel,
 Tatmak istiyorsan Tokat'a bir gel,
 Kebabı pişiren közler güzeldir. (59)

Çivi orta, lise ve üniversite öğrenimi gördüğü, iş hayatına atıldığı İstanbul'a yıllar sonra tekrar yolu düşünce şehirdeki olumsuz değişimleri, insan ilişkilerinin yozlaşmasını görmüş bu değişimler karşısında ağlayarak “ Günümüz İstanbul'u” adlı şiiri yazmış ve bu değişimi şu şöyle eleştirmiştir:

Ormanlar kesilmiş parklar sökülmiş,
 Yerine hoyratça bina dikilmiş,
 Çeşmeler yok olmuş sular çekilmiş,
 Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

 Denizi kirlenmiş koyu kirlenmiş,
 Havası kirlenmiş suyu kirlenmiş,
 Orda yaşayanın huyu kirlenmiş,
 Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

 Küçüğün büyüğe hürmeti kalkmış,
 Büyüğün sevgisi suyunu çekmiş,
 Sevgi saygı bağı yok olmuş çökmüş,
 Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu. (61)

10 Eylül 2004 tarihinde Arapgir'deki Bağbozumu şekillerine giden Çivi, dönüşünde “Arapgir'de Bağbozumu” adlı şiiri ile gördüklerini şöyle anlatır:

Bağbozumu gelmiş herkes sevinmiş,
Gurbetçiler ecdat yurduna dönmüş,
Boş haneler yeni baştan şenlenmiş,
Kökün derin şanın şirin Arapgir.

.....
Üzümlerin tezgâhlara dizilmiş,
Her kasaya puanları yazılmış,
Ödül için plaketler kazılmış,
Kökün derin şanın şirin Arapgir. (60)

Halil Çivi, halkın deymi ile ömür boyu öğrenci olanlardandır. Üniversiteyi bitirdikten sonra, araştırma görevlisi olarak başladığı iş hayatında hem öğrenim hem de öğretim işini bir arada götürmüştür. O, çalıştığı bütün kurumları benimsemiş, bilim yuvası olmaları için üzerine düşen görevleri yerine getirerek, ülkemizin aydınlık geleceğinin mimarı olan Türk gençliğini en doğru şekilde yetiştirmeye çalışmıştır.

Çivi'nin Cumhuriyet Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi ve İnönü Üniversitesi başlıklı şiirlerinde, onun ağızından çalıştığı bu üniversitelerin ülkelerini anlattığını görürüz. Bu üniversitelerin varlığı öğrencilerinin yanında buldukları bölgelerdeki halkın eğitim ve kültür seviyesine olumlu katkı sağlayarak, onların değişim ve gelişime kolaylıkla uyum sağlamalarına da yardımcı olmuştur.

Çalışanı, öğrencisi, hocası,
Aydınlık Türkiye'nin güvencesi,
Atatürkçü düşüncenin gür sesi,
Adnan Menderes Üniversitesi,
Bilgelikle kucaklarsın herkesi. (63)

Doğruyu arayan uygara koşan
Akılla yücelen bilimle coşan
Kabına sığmayan kabarıp taşan
İnönü'dür benim üniversitem (62)

Atatürk'ten armağan Cumhuriyet ülkesi
Sayende yırtılıyor karanlığın örtüsü
Yurdumu kuşatıyor özgürlüğün türküsü
Özgür aklın bilimin ve uygarlığın sesi
Seni çok seviyorum Cumhuriyet Üniversitesi (65)

Çivi, renklerine âşık olduğu Galatasaray'ın 1999–2000 sezonunda hem UEFA hem de Süper Kupa'yı kazanması üzerine hissettiklerini “Aslan Kükremesi, Galatasaray'ım” adlı şiirlerle şu şekilde anlatmıştır:

Cimbomum Milenyum Avrupa Şampiyonu,
Ulusumu coşturdu, tarihler yazdı bunu.

.....

Galatasaray coştı, Avrupa dize geldi,
Rüyalar gerçek oldu, kupası bize geldi. (66)

Avrupalı takımlar geldiler bir bir dize,
Cimbom bayram yaşattı, ülke hepimize

.....

Ülkemin gururusun, gönlümün sultanısın,
Bileği bükülmezsin, aslanlar aslanısın. (67)

Halil Çivi yaşadığı, çalıştığı şehirlerle ilgili gözlemlerini hisleriyle birleştirerek dile getirmeye çalışmıştır. Onun sosyal kurumlarla ilgili şiirleri ise söz konusu kurumların bilim ve eğitim yönlerini ön planda tutması ile belirginleşmiş, ülkenin kalkınması için bu kurumların vazgeçilmezliğinden bahsetmiştir.

2.2.2.1.4. Aşk Konulu Şiirler

Halil Çivi'nin şiirlerinde hem ilahî hem de beşerî aşkı görebiliriz. İlahî aşk, yakarış ve tasavvuf bahsinde ele alınacağı için burada beşerî aşkın işlendiği şiirlere yer vereceğiz.

Çivi'nin aşk anlayışı klasik şairlerimizin aşk anlayışlarını hatırlatır. Klasik şairler gibi duygularını bir takım semboller (servi, gül, bülbül) ve benzetmelerle (kaş-yay, kirpik-ok) anlatır. Onun şiirlerinde sevgilinin yüzü gül, yanakları elma, dudakları kiraz, dili bülbül, gözleri güneş, saçları ipek, bakışları ok, boyu fidana benzer.

Gül yüzünü gören gözüm şad olsan
Nağmeler söyleyen sazım şad olsun (82)

Yanakların al elmaya al olsun
Dudakların kiraz olsa lâl olsa (87)

İpek saçlar üzerine tellense
İnce belin “sarın” diye dillense (87)

Serviler kıskansa fidan boyunu
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun (87)

Aşka halk dilinde, ölümün yarısı olarak bakılır. Öyle ki ateşten gömlek gibidir, onu giymeyen şiddetini bilemez. Bu ateşten gömleği giyen Çivi'nin aşk adına çektiği acılar yüzü, kaşı, boyu, yürüyüşüyle aklını başından alan, ok gibi bakışları ile sinisini yakan, aşkıyla tutsak edip, öldürmekten beter eden sevgili içindir.

Bakışları benliğime süzüldü,
Sanki dizlerimin bağı çözüldü,
Ciğerlerim ezim ezim ezildi,
Ok oldu sinemi dildi birisi. (77)

Bir kere göz görüp gönül severse; sevgilinin gözleri, bakışı, sekişi dilsizi dile getirir, gönlün içini yakar.

Ey gözleri ela dilber,
Sevgin başa bela dilber,
Hem sağır hem dilsiz idim,
Sen getirdin dile dilber. (73)

Çivi, çoğu zaman ihtiraslı çırpınışların içindeki duygu yoğunluğu altında sevgiliyi anlatırken onun nazlarını, cilvelerini, öldürücü bakışları ile yakıp kavuruşunu, salınarak yürüyüşü ile kalbi ateşler içinde bırakışını ve bu ateşi nasıl söndüreceğini şöyle söyler:

Salın selvi gibi görünsün boyun,
İnsanı delirten şu nazlı huyun,
Gel yanı başıma usulca soyun,
Aşkın deryasına şöyle dal da geç. (75)

Ömürleri sevgilinin peşinde koşmakla geçen âşıklar bahtsızdırlar. Onlar, sevgili için ne kadar dert çekerse çeksinler bundan asla şikâyetçi olmaz, sevgiliden ve onun çektiği acıdan vazgeçmezler. Hatta sevgilinin kapısına kul olmaya, onun için ölmeye razıdır.

Kaşını kaldırıp bakmasan bile,
Ben seni yine de severim gülüm.
Gönlüme bir ışık yakmasan bile,
Ben seni yine de severim gülüm. (80)

Çivi'ye göre âşık gönlünü yakan sevgiliyi günün her anında hatırlar. Bu hatırlama her kötüyü iyi, her zoru kolay, her zehri bal yapar hayatında.

Hatırımdasın gülüm,
Sofralar kurulurken,
Zehir aşlar bal olur,
Sen var iken yanımda. (68)

Aşkın ve aşığın yaşı yoktur, derler. Aşk, her yaşta insanı derinden etkiler; ama yaş ilerleyince aşk insanı aklını başından alacak kadar perişan eder.

Gece gündüz hep düşünde,
Aklı kalmamış başında,
Epeyce geçkin yaşında,
Mecnun'dan da beter gönül. (72)

Çivi'nin şiirlerinde aşk ve ızdırap iç içedir. Âşık, sevgili uğruna o kadar çok ağlar ki mendiller çürür, yürek ezilir; ama yine de onu sevmekten vazgeçmez. Hatta ömrünü onunla geçirmeyi ister. Bu duygularını da ona seslendiği dörtlükleri ile anlatır:

Yüreğimde yağ eriten,
Gözümde mendil çürüten,
Beni nikâha yürüten,
Gözlerinin imzasıdır. (74)

Âşık yaşama sebebi olan sevgiliyle dargın kalmayı istemez; çünkü bu dargınlık hayatını zehir edecek, yaşamdan zevk almasını engelleyecektir. Sevgiliye dargınlığın bitmesi, yüzünün gülmesi için yalvararak seslenir:

Yaşamla bağımın kaynağı sensin,
İçime o tatlı bakışın sinsin,
Gülsün o gül yüzün dargınlık dinsin,
Neden güzel günler kararsın gülüm. (81)

Bilindiği gibi Sivas'ın “bal”ı meşhurdur. Çivi de şiirlerinde “bal”ı sevgilinin dudaklarının tadı olarak kullanır.

Zülflerin tel olmuş,
Yanakların al olmuş,
Dudakların bal olmuş,
Güzel sofrana geldim. (69)

Âşık, her zaman aşkına karşılık göremez. Bu durum onu yemeden içmeden keserek zayıflatır; aklını başından alır. Sevgiliye olan hasretini bitirmek için de bu kötü durumdan, kördüğünden kurtulmaya çalışır.

Cadde sokak dalgın dalgın yürürsün,
Yemez içmez zayıflarsın kurursun,
Sevdiğinin hasretiyle erirsin,
Dertlerin kördüğüm sen de içersin. (84)

İnsanın karşı cinse duyduğu aşırı sevgi ve bağlılık duygusu olarak tarif edebileceğimiz aşk üzerine tarih boyunca yazılar yazılmış, oyunlar oynanmış, filimler çekilmiş, şiirler söylenmiştir. Tüm bunlarda da görüldüğü gibi âşık olan insana göre her şey sevgili ile güzeldir. Ayrılık, sevgilinin yokluğu her şeyin sonudur hatta ölümle eşdeğerdir.

Ağladım, yutkundum, akıttım yaşı,
Alev alev yandı bağrımın başı,
Ayrılık ölümün ikiz kardeşi,
Nerelerde kaldın canımın içi. (76)

Âşık her ne yaparsa yapsın sevgiliye kavuşamadığı anlarda, onun elinde tuttuğu kaşık, dudağına değen kadeh, ince beline sarılan kemer olmaya bile razıdır.

Kaşık olsam ellerine tutuşsam
Kadeh olsam dudaklarla buluşsam
Kemer olsam ince bele dolaşsam
Ben de muradıma ermiş olurum (78)

Çivi, insanı var edenin sevgi olduğunu düşünür. Sevginin, seven ve sevilenin olmadığı yerde ona göre yaşamın önemi yoktur.

Evrendeki en değerli gül olsan,
Gören bilen seven yoksa sen yoksun,
Anzer Yayalısı'nda petek bal olsan,
Gören bilen seven yoksa sen yoksun,

.....
 Âdemden bu yana bilsen soyunu,
 Fatma Anamızdan alsan huyunu,
 Serviler kıskansa fidan boyunu,
 Gören bilen seven yoksa sen yoksun.(87)

Halil Çivi, çeşitli sebeplerle sevgiliden uzaklaştığında sevgiliyi kaybetmekten korkar. Hayat ancak sevgili ile güzeldir. Onu kaybetmek, bütün güzelliklerin sonudur. O da sevgiliyi kaybetmemek için kapısında kul olmaya razıdır.

Bekle beni gel eyleme etme yar,
 Ne olursun el yerine tutma yar,
 Kulun olam lakin beni satma yar,
 Bırakıp da bir soysuza gitme yar. (88)

Bazı aşklar vardır ki üzerinden yıllar geçse de unutulmaz. Hatırlandıkça da yüreğin yarası kanar, eller hep onu arar.

Kırk yıl geçti ama gönlüm sıcaktır,
 Bu sızı bir ömür dinmeyecektir,
 Ellerin hep seni arayacaktır,
 Gönlüm sende derdin bende kaldı yar. (89)

Halk Şairi Çivi'ye göre aşk izin almadan bir anda gelir girer gönle. Akli başından giden âşık sevdiğini de alamayınca kendini yaşamış saymaz, ömür boyu gizlediği aşkıyla içten içe yanar.

Gerçek âşıkların derdi dermansız
 Gönlünün köşküne girer fermansız
 İçinde bir yangın başlar dumansız
 Ne gören anlayan ne çözen olur (92)

Ömür geçse de âşık, sevgilinin yollarını gözler, hiçbir zaman umudunu kaybetmeden sabırla bekleyerek, her zorluğa göğüs gerer; çünkü günün birinde geleceğinin onunla olacağını düşünür.

Gelir diye bin bir çiçek dikmişim
 Gizli gizli gözyaşları dökmüşüm
 Yıllar yılı yollarına bakmışım
 Sabır bana zulüm sana düşmüştü (95)

Halk Şairi Halil Çivi'nin, aşk temalı şiirlerinin en önemlisi, yaşamımın lezzeti dediği kadına yani eşine duyduğu sevgisini, aşkını anlatan şiirleridir. O, hayatın her türlü zorluğunda eşine sığınır. Eşi, ona sabrıyla, sadakatiyle, canlılığıyla, güzelliğiyle yaşamın güzelliklerini göstererek, yaşadığını hissettirir. Serbest ölçü ile yazdığı aşağıdaki şiir bu duyguları anlatması bakımından önemlidir:

İçimdeki hiç bitmeyen heyecan.
Alıp verdiğim nefes, dizlerimdeki derman,
Kollarımda ki kuvvet, gözlerimdeki fer,
Çarpan yüreğim, düşünen beynim,
.....
Yuvamın dişi kuşu, çocuklarımın anası.
Sofrasında doyduğum, ekmeğim, aşım.
Seninle bağlanmıştı, bekâr başım.
Acılarımı bölüp azaltan, içimi rahatlatan. (97)

Çivi'nin, ölümün ikiz kardeşi olarak nitelediği aşk, âşığı yemeden içmeden keser, zayıflatır, aklını başından alır; kötüyü iyi, zoru kolay, zehri bal yapar. Tüm bunlara rağmen onun aşk konusunda yazdığı şiirlerinin arkasında sevgiliye gizli sitemleri vardır. Sevgili bazen yüzü, kaşu, boyu, yürüyüşü ve cilveleriyle onun aklını başından alıp, ok gibi bakışları ile sinesini yakmakta, bazen de ilgisizliği ve vefasızlığı ile onu üzmektedir.

Görüldüğü gibi Halil Çivi'nin şiirlerinde, aşk ve ızdırap iç içedir. Âşık, sevgiliye kavuşmak için ne kadar dert çekerse çeksin, bundan asla şikâyetçi olmaz ne sevgiliden ne de aşkıdan vazgeçer. Bu aşk uğruna sevgilinin kapısında kul olmaya razıdır.

Çivi'nin şiirlerindeki aşk anlayışı klasik şairlerin aşk anlayışını hatırlatır. Klasik şairler gibi duygularını bir takım sembollerle (selvi, gül, bülbül vb.) ve benzetmelerle (kirpik-ok, boy-selvi, yanak-gül vb.) anlatır.

2.2.2.1.5. Dert-Şikâyet-Eleştiri Gibi Konuları Ele Alan Şiirler

Halk şairleri; halkın yüreği, gözü, kulağı ve dili oldukları için yaşadıkları çağın aynası kabul edilirler. Onlar, halkın sevinçlerini, kederlerini, umutlarını, dileklerini, sevgilerini, nefretlerini şiirleri ile dile getirirken olaylara tarafsız kalamaz, tavırlarını açıkça haksızlığın karşısında, haklının yanında olarak belirtirler.

Çivi de bir halk şairi olarak yalanın, riyanın, iftiranın, haksızlığın karşısında yazdığı taşlamaları ile tavrını net bir şekilde ortaya koyar. Onun taşlamaları, ferdi nitelikli değil sosyal nitelikli taşlamalardır.

Masum insan için en büyük kara,
İftiradır, iftiradır, iftira.
Beyne çivilenmiş sağalmaz yara,
İftiradır, iftiradır, iftira. (100)

Halil Çivi, okuma arzusuyla geldiği ve uzun yıllar yaşadığı İstanbul'a hiçbir zaman alışamamış köyünün, köylüsünün sıcaklığını, samimiyetini, dostluğunu her zaman aramıştır. Yaşam şartlarının zorluğu sebebiyle dönemmediği köyüne uzun yıllar sonra döndüğündeyse, tanıdıklarının bir kısmının öldüğünü bir kısmının şehre göç ettiğini öğrenmiş, değişen köy çehresinde tanımadığı gençlerle karşılaşmış yani bıraktığı köyünü bulamamıştır. Köyden kente göçen insanların yaşadığı çelişkiyi o da yaşamış, ne köylü ne de kentli olamamanın sıkıntılarını şiirlerinde şöyle yansıtmıştır:

Halil Çivi derki şaşırıp kaldım,
Ne tam köylü ne de şehirli oldum,
Fazla ara verdim köye geç geldim,
Köyüm bana ben köyüme yabancı. (102)

Halk şairi Halil Çivi, “ Kirli Dünya” adlı şiirinde toplumsal yapının bozulduğunu belirterek, insanın kendisiyle beraber atmosferi de kirletmesini eleştirir. Ona göre ticaret, niyet, para, siyaset, kuvvet, hava, ova, yuva, nehirler, atmosfer, selâm, bilim her şey kirlenmiştir. Bu kirliliğin karşısında kişilerin birey olarak kendini koruması da zordur.

Ticaret kirlendi, niyet kirlendi,
Paralar kirlendi, servet kirlendi,
Siyaset kirlendi, kuvvet kirlendi,
Adil yönetici olmak zor dostum.
.....
Ciğerlere dolan hava kirlendi,
Kirli atıklarla ova kirlendi,
Geçim derdi arttı yuva kirlendi,
Hem yoksul hem dürüst kalmak zor dostum. (108)

Mevlâna'nın “Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol!” sözü Çivi'nin yaşam ilkesi olmuştur. O, kendini olduğundan farklı gösteren, şekilci insanlara karşı onları eleştiren tavrı ile dikkat çeker.

Din, ahlak der ona, buna kızarsın,
Şehvet kokar, bıyık burar gezersin,
Nerde fırsat bulsan uçkur çözersin,
Çağdaş barbarlığın yurттаşısın sen. (110)

Halil Çivi, gördüğü kötülükler ve haksızlıklar karşısında susmayarak şiirlerinde ahlâksızlığın her tarafı sarmasını, toplumsal huzurun garantisi olan hukukun yerini zorbalığın almasını eleştirerek; Türk halkından artık uyanmasını, vatanına ve milletine sahip çıkmasını ister.

Ahlâksızlık kurumlara kök salmış,
Hak almak çeteye, mafyaya kalmış,
Hukukun yerini zorbalık almış,
Neredesin ulusum, uykuda mısın? (111)

Halk Şairi Halil Çivi, her şeyin hoyratça kullanılmasını kabullenemez; çünkü bu hoyratça kullanım doğanın dengesini bozarken, insanların sağlığını da tehlikeye sokmaktadır.

Ciğerlere kirli hava ulaştı,
Gıdalara hormon, zehir bulaştı,
Erozyon sorunu haddini aştı,
Toprak yorgun, ağaç yorgun, dal yorgun. (112)

Toplumda olumsuz bir şekilde değişen değer yargılarından biri de bayramlardır. Eskiden bayramlar dargınların barıştığı, ihtiyaç sahiplerinin kollandığı, eş dostun birbirini ziyaret ettiği günlerken bu gün eski fonksiyonunu yitirmiş, tatil günleri olarak kabul edilir olmuştur. Çivi de bayram anlayışındaki bu yozlaşmayı şöyle işler şiirlerinde:

Tüm komşular birbirini tanırdı,
Yoksullar yetimler hep kollanırdı,
Muhtaç kimselere aş yollanırdı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

.....

Aileler ev ev dolaşırlardı,
Darginlar karginlar konuşurlardı,
Kanlılar, kinliler barıştırlardı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

.....

Bayramın adına tatil diyorlar,
Zenginler kentleri terk ediyorlar,
Çoğunluk misafir istemiyorlar,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar. (114)

Halil Çivi, toplumdaki maddî uçurumun farkındadır. Sadece zengin ve fakirin olduğu bu uçurumun ortası yoktur. Bazı insanlar kiralarını ödeyecek parayı bulamazken, bazıları da aynı parayı bir gece de eğlencede harcar. Bu uçurum toplumun gözü, kulağı, kalbi, dili olan şairin nefesini tıkar, vicdanını kanatır.

Kimi ülke ülke gezer dünyayı,
Kimi bar meyhane harcar parayı,
Kimi bulup ödeyemez kirayı,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar. (117)

Sosyal adaletsizlik, çalışanın emeğinin karşılığını alamamasına sebep olmuş. Beceriksiz, sözünde durmayan yöneticiler, insanımızı yoksulluğu terk etmiştir. Çivi de şiirlerinde köklü çözümler getiremediği bu sorunları, çarpıcı bir şekilde, korkusuzca eleştirerek ortaya koyar.

İstifalar arttı, bölüm boşaldı,
Çoğu fakülteler hocasız kaldı,
Kalanların canı burnuna geldi,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor (122)

Kredi kartları haddini aştı,
Maaşlara haciz yükü bulaştı,
Yaşam kalitesieksiye düştü,
Hani nerde kaldı verilen sözler, (120)

Odunsuz, kömürsüz yaklaştık kışa,
Yılda bir kez bile et girmez aşa,
Nasıl geçinilir böyle maaşa,
Memurluk çetindir çekilmez dostum. (109)

Son yıllarda dünyanın gidişi iyice bozulmuş, ahlâk çökmüş, döneklilik her yeri kaplamıştır. İyice kötüleşen insanoğlu, çıkarlarının peşinde koşup, güçlü ve kuvvetlinin yanındayken, gün gelip de güç ve kuvvet bittiğinde yanında olduklarına sırtını dönmekte tereddüt etmemiştir. Çivi de insanın gücü ve mevkisi varken yanında olanlar, bu gücü ve mevkii kaybettiğinde yanından uzaklaşır, gerçeğini eleştirerek insanları iyi gün dostları konusunda uyarmak ister.

Hani sofradaki aştan yiyenler,
 “ Sen yiğitsin, sen cömertsin.” diyenler,
 Hani her sözünü emir sayanlar,
 İyi günler biter hepsi sır olur. (123)

Halil Çivi, köyünden ayrılıp İstanbul’a geldiğinde gerek insanların, gerekse toplumun yozlaşması ile ilk defa karşılaşmıştır. İstanbul insanı, yaşamı ile ona yabancıdır; çünkü büyüdüğü köyü ve insanları daha yozlaşmamıştır.

Selam versen bile alan olmuyor,
 Komşuluk ne imiş kimse bilmiyor,
 Hiç birisi hoş geldine gelmiyor,
 Apartmanlar bir hoş komşuluk bir hoş.

Küçükler yaşlıya hürmet etmiyor,
 Biraz toplan desen öte gitmiyor,
 Zengini yoksulun elin tutmuyor,
 Fakirleri bir hoş, zenginler bir hoş. (124)

Yozlaşmanın bir başka yansıması kadın erkek ilişkilerinde kendini gösterir. Evli bir kadının evlilik kurumunda üzerine düşen görevleri yerine getirmemesi, Çivi’nin “ Şehir Yaşamı” adlı şiirinde eleştirilmektedir.

Hanım dinlemiyor beyin sözünü,
 Konkene kumara dikmiş gözünü,
 Gece bile görmez evin yüzünü,
 Kadınları bir hoş, beyleri bir hoş. (124)

Son yılların en önemli sorunu küresel ısınma Halil Çivi’nin şiirlerinde de yerini almıştır. O, doğayı hoyratça kullanarak küresel ısınmaya sebep olan insanoğlunu

eleştirilirken, bu sorunu durdurmak için üzerine düşen görevleri yerine getirmesi istemiştir. Bu isteği de dörtlükleri ile şöyle dile getirmiştir:

İklim kuraklaştı, yağmur azaldı,
Nehirlerin su rejimi bozuldu,
Kutuplarda buz dağları çözüldü,
Sonun iyi değil gör insanoğlu.
.....
Doğayı kirleten tek canlı sensin,
Bütün bu hallerden sorumlu sensin,
Uyan ki bu gidiş tersine dönsün,
Sonun iyi değil gör insanoğlu. (127)

Halil Çivi, sosyal nitelikli taşlamalarında toplumdaki olaylara tarafsız kalmayarak haklının yanında, haksızın karşısında tavrını net olarak ortaya koymuştur. Toplumda olumsuz bir şekilde değişen değer yargıları, fertlerin yozlaşması, oluşan maddî uçurumlar, çıkarıcılık, iyi gün dostluğu, adaletsizlik, sözünde durmayan yöneticiler, dinî çıkarları için istismar eden insanlar onun şiirlerinde eleştirilirken, o bu sorunlara köklü çözümler bulunamamasının sıkıntısını yaşamaktadır.

2.2.2.1.6. Nasihat - Öğüt Şiirleri

Halk şairleri içinde buldukları toplumun sözcüsüdürler. Onlar yaşadıkları, gördükleri, duydukları olaylar sonucunda hissettiklerini halkın diliyle anlatırken doğruyu, güzeli gösterme çabasıyla nasihat içerikli şiirler söylerler. Halil Çivi'nin bir halk şairi olarak gerek kendine gerekse topluma dinî-ahlâkî ve sosyal içerikli nasihatlerde bulunduğu şiirleri vardır.

Toplumumuzun en önemli sorunlarından biri olan kız çocuklarının okutulmamasına karşı çıkan Çivi, ailelerin dikkatini çekerek erkek kız demeden çocukların okutulmasını istemektedir.

Boş yere geçmesin vakit,
Akıl çeşmesini akıt,
Kızını oğlunu okut,
Yeter artık uyansana. (130)

Çivi, insanın aklını kullandığı ve çalıştığı sürece hiçbir zaman sıkıntıya düşmeyeceğini şöyle dile getirir:

Falı bırak muskadan geç,
Reçeteni bilimle seç,
Her kapıyı akılla aç,
İnsana yönel insana. (131)

Halil Çivi, kol kanat gerdiği, yardım ettiği insanların ihanetine uğradığında umutsuzluğa düşer ve her gülen yüze aldanmamak gerektiğini, kendi şahsında tüm topluma aldanır.

Kol kanat germe öksüze,
Hiç aldırma gülen yüze,
Yardım etme kimsesize,
Gönül sana demedim mi? (133)

İşini titizlikle yapan, içini dışını bir tutan insanlar, ailelerine de değer verdiklerinde başarı ve mutluluğu yakalayacaklardır.

Titizlikle yap işini,
Bir et içini dışını,
El üstünde tutu eşini,
Mutlu ocak sönmez oğul. (134)

İnsan aklını kullandığı ve çalıştığı sürece hiçbir zaman sıkıntı çekmeyecektir.

Erken kalk rızkını ara,
Çalışanlar düşmez dara,
Boş gezen bulmaz para,
Aklını kullan kardeşim. (135)

Fanî dünyada önemli olan ne kadar yaşadığımız değil nasıl yaşadığımızdır. Bu dünyadan ayrıldıktan sonra, geride bıraktıklarımız bizi ölümsüzleştirir. Çivi de bunun farkındadır ve bu düşüncesini şu dörtlükte en güzel şekilde anlatmıştır:

Kızlar dokur kilim biter,
Zaman biter film biter,
Zalim ölür zulüm biter,
Eserleri baki kalır. (136)

Çivi, Türk halkına ayrılıkları bir yere bırakarak, kardeşlik içinde, oyunlara gelmeden yaşamaları gerektiğini coşkulu bir şekilde anlatır.

Irk ayırıp bölmek olmaz,
Kin ve nefret salmak olmaz,
Oyunlara gelmek olmaz,
Vakit varken uyan kardeş. (137)

Halk Şairi Halil Çivi, vatani bölmek isteyenlerin karşısında dimdik ayakta durmaktadır. O, vatan evlatlarına da bölücülerin karşısında vatan sevgisiyle, birlik ve beraberlik içinde hareket etmelerini şiirleri ile şöyle öğütler:

Eğer vatan yoksa kurulmaz devlet,
Sevgidir vatani yücelten kuvvet,
Toprakla gönenir güçlenir millet,
Dağına düzüne sahip çık oğul. (147)

İnsan elden ayaktan düşüp de gücünü ve varlığını kaybettiğinde, etrafındaki dostlarını da yavaş yavaş kaybeder. Bu gerçek dostluk değildir. Gerçek dostluk, hastalık ve yoksulluk zamanlarında ihtiyacı olanın yanında olmakla olur. Çivi de gerçek sevgi ve dostluğu bulmanın önemine dikkat çeker.

Güçlü iken omuzlara alırlar,
Dediğin her sözü emir bilirler,
Kötü günde döner hasım olurlar,
Yalancı dostlara aldanma gönül. (149)

Bazen insanları tam olarak tanımadan güvenir, onlara sırlarımızı açarız. Yanlış yaptığımızı anlamamız için o insanlarla aramızın bozulması gerekir. Çünkü aramız bozulunca bu sırlar tehdit olarak karşımıza çıkar. O yüzden tatlı dile, güler yüze aldanıp insanları tanımadan güvenmemeli ve sırlarımızı açmamalıyız. Bu da Çivi'nin şiirlerinde en güzel şekilde ifadesini bulur.

Dost sanıp güvenme her gülen cana,
Sırrını yâdlara bildirme gönül,
Zehiri bal diye verirler sana,
Her şirin lokmayı kaldırma gönül. (150)

Halil Çivi, nefretin sevgi ile yok edileceğini; annenin babanın duasının evladı ayakta tutup her türlü beladan uzaklaştırdığını; alçak gönüllü, kibirsiz insanların herkes tarafından sevildiğini şöyle dile getirir:

Sevgiyle yıkanır nefretin pası,
Evlada ilaçtır ata duası,
Alçak gönüllüdür insanın hası,
Kasılmadan yürü, poz olur gönül. (151)

“Savaşa Hayır” diyen Çivi, büyük güçlerin kendi çıkarları için güçsüzü ezmelerine karşı çıkar ve herkesin de karşı çıkmasını ister.

Amerika dönmüş bir zorba güce,
Bütün insanlığı sayıyor hiçe,
Petrol için saldırıyor delice,
Bir olup “savaşa hayır” diyelim. (152)

İnsanlığın özünü sevginin oluşturduğunu bilen Çivi, herkese sevgiyle yaklaşmak, kimseyi kırmamak gerektiğini belirtir; çünkü kırmak kolay; ama yapmak zordur. Hele de kırılan Hakkın tecelli ettiği gönülse.

Gönül bir şişedir kırmaya gelmez,
Kırılan şişeyi yapamazsın ki.
Sevgi olmaz ise insanlık olmaz,
İnsana sevgisiz bakamazsın ki. (141)

Milletimizin yıllardır süren dertlerine (pahalılık, yoksulluk, haksızlık vb) son yıllarda büyük bir dert daha eklenmiştir. Bu dert halkı, devleti sömüren “çete” lerdir. Çivi de bu derde dikkat çekerek milletin, devletin çektiği sıkıntıları dile getirerek, halkı ve yöneticileri çetelerden uzak durmaya çağırır.

Yetimi yoksulu sömürür durur,
Devleti milleti kemirir durur,
Malına mal katıp semirir durur,
Çeteden kötüden kolla kendini. (143)

Çivi, birey ve toplum olarak istediğimiz hedeflere ulaşmamız için herkesin üzerine düşeni en iyi şekilde yapması gerektiğini şiirleri ile şöyle dile getirir:

Ata isen iyi eğit kızını,
Yazar isen dürüstçe yaz yazını,
Ozan isen hakça söyle sözünü,
Sahip çık sazının teline dostum. (153)

İnsanlar arasındaki her türlü ayrıma karşı çıkan Halil Çivi, insanların ayrılıkları bir tarafa bırakarak hoşgörü içinde riyasız, yalansız, kardeşçe yaşamalarını ister.

Hoşgörüyü yapsan yaşamın özü,
Yalandan riyadan arıtsan sözü,
Eşit bilsen zenci ile beyazı,
Herkes kardeşliğin yoluna döner. (160)

Millet olarak çok şeyler borçlu olduğumuz Atatürk, Cumhuriyeti kurmuş, inkılabları gerçekleştirmiş, milletimizi yoksulluktan ve cehaletten kurtarmış bir önderdir. Büyük bir vatansever, cumhuriyet aşığı ve Atatürk hayranıdır olan Çivi, Türk milletinin Atatürk'ün çizdiği yoldan ayrılmaması gerektiğini; çünkü bu yolun onu aydınlık geleceğe ulaştıracağını belirtir. Şiirleriyle de bu düşüncelerini seslendirir.

Türkümüzü sazımızın telinden,
Yurt aşkını yurttaşların dilinden,
Halkımızı Atatürk'ün yolundan,
Ayrıma ki günahların dökülsün. (158)

Kulaktan dolma bilgilerle hareket eden, her türlü yeniliğe karşı olan insanları cahil diye niteleyen Çivi, herkesi yoksulun yanında olmaya, akıllıca hareket ederek, bu insanların meclisinden uzak durmaya çağırır. Ona göre aklını kullanan insan, hem üretir hem de kimseye muhtaç olmadan yaşar.

Cahilin yobazın meclisinden kaç,
Yoksulun sesine kulağını aç,
Üretken ol olma kimseye muhtaç,
Ahlakını düzelt aklını kullan. (154)

En büyük kurtarıcının akıl ve bilim olduğunu belirten Çivi, kurtarıcıya ulaşmanın yolunun eğitimden geçtiğine dikkat çeker.

Mehdi eğitimidir Mehdi bilimdir,
Akıl bilim dışı yollar filimdir,
Eğitimsiz olmak büyük zulümdür,
Mehdi herkes çözüm akıl bilimdir. (161)

Çivi, mizacı itibarıyla kavgayı, kırgınlığı sevmez. Ona göre insan nasıl bakarsa öyle görür. O, bu yüzden her şeye güzel bakmak, iyiye yormak gerekir, düşüncesiyle hareket eder. Tatlı dili de bu düşünceyle birleştiren, hayatın tadına doyum olmayacağını bilir. Bu düşüncesini de şöyle dile getirir:

Öfkeye kapılma sıkma dişini,
İyiye yor kötü geçen düşünü,
Yaşama gülümse eğme kaşını,
Tatlı dil güler yüz bal insanoğlu. (164)

Çivi'nin dinî içerikli nasihat şiirlerinde yaratılmışların en şerefli olarak gördüğü insana nefisle mücadeleyi; eline, diline, beline sahip olarak günah işlememesini; elinden, dilinden, belinden ötürü bir hataya düşmemekle yükümlü olduğunu hatırlatarak, haramdan uzak durmayı telkin eder.

Ahlak kitabı bil dinin özünü,
Haramdan rüşvetten çevir yüzünü,
Elin belin dilin tutsun sözünü,
En şerefli sensin çünkü insansın. (155)

Kalbinle dilinle ol hakka yakın,
Elini belini haramdan sakın,
Fikre saygılı ol edebi takın,
Özünle sözünü bir eyle gitsin. (157)

Ülke gerçeklerini göz önünde bulunduran Halil Çivi, her şeyin farkındadır. O, ayetlere, hadislere körü körüne mana veren, ehli olmadan dinî konularda hükümler vererek, şahsi menfaatleri uğruna dinî istismar edenleri eleştirir ve halka bu insanlara inanmamalarını, akıllarını kullanarak, ehli olanlardan dinlerini öğrenmeleri gerektiğini anlatır.

Dininin özünden şaşma,
Dincinin ağına düşme,
Yobazın peşinden koşma,
Vakit varken uyan kardeş.

.....
Allah'a dürüstçe çevir kalbini,
İçinden eksiltme insan sevgini,
Sömürtme din yobazına kendini,
Bilesin çözümler sendedir sende. (138)

Halil Çivi, insanların yaradılışlarından kaynaklanan ırk ve cinsiyet farklılıklarıyla atalarından gelen özelliklerine saygı duyar ve onları asla yargılamaz. Onun için önemli olan değiştirilemeyen özellikler değil, insanların sonradan kazandıkları adına "insanlık" denilen iyi meziyetlerdir. Bu iyi meziyetler insan da olduğu sürece, Hakk'ın yarattığı en yüce varlık olarak, diğer insanların mutluluğu için çalışacak ve kimseyi kırmayarak yaşayacaktır. Aşağıdaki dörtlükler bu düşüncüyü anlatması bakımından önemlidir:

Doğustandır insan çeşit çeşittir,
Öğren can kardeşim insanlık böyle,
Irklar, cinsler birbirine eşittir,
Öğren can kardeşim insanlık böyle.
.....
Soy ve din insana atadan kalır,
İnsanlık başka şey, arayan bulur,
Herkes çabasınınca bundan pay alır,
Öğren can kardeşim insanlık böyle. (139)

Çivi, kendine dindar süsü verip, dinî kendi çıkarları için kullananları eleştirir. Onlara akşam eve gidip yalnız başlarına kaldıklarında, o gün yaptıklarını düşünmelerini tavsiye eder; çünkü vicdan muhasebesi onlara yanlış yaptıklarını gösterecektir.

Çıkar sermayesi eyleme dini
Gönlünden söküp at nefreti kin
Her akşam hesaba çekip kendini
Çarkı döndürmeyen pilden uzak dur (163)

Halil Çivi, çağdaşlığın temelini atan, verimi arttıran, sofrayı donatan, uçağı uçuran, barınmayı ve beslenmeyi sağlayan, kıtaları uydularla bağlayan, uzayın kalbine füze yollayan, totaliter rejimleri bitiren, demokrasiyi tek çözüm gören, özgür toplumu yaratan,

fabrikalar kurduran, ışık hızı ile bilgi gönderen, kentler kuran, asfalt yollar döşeyen, bilgiyi toplumun emrine veren, eğitimi üretime çeviren, siyaset çarkını döndüren, karanlığa ışık olan kuvvetin “özgür akıl ve üretken emek” olduğunu bilir. İster ki kendisi gibi herkes de bilsin ve karanlığa yönelmesin.

Teknoloji olup çarklar döndüren,
Uzayı insanın emrine veren,
Işık hızı ile bilgi gönderen,
Özgür akıl ile üretken emek. (142)

Halk Şairi Halil Çivi, iyi bir insan, başarılı bir lider, mutlu bir vatandaş olabilmek için “kendini üstün görmemek, insanlara kara çalmamak, emeksiz servete değer vermemek, haram lokma yememek, yüreğinde sevgi taşımak, içi dışı bir olmak, kimseye kötülük etmemek, cahil olmamak, akıl ve bilime yönelmek, yalan söylememek, insanlara hor bakmamak, hava atmamak, öksüzün-güçsüzün hakkını yememek, ayrımcılık yapmamak, halkı kandırmamak, fırıldak döndürmemek, vicdanlı olmak “ gibi önemli meziyetleri taşımak gerektiğini bilir ve şiirlerinde bu konuya dikkat çeker.

Siyaset çarkında hep önde gelen,
Ayrımcılık yapan, kin, nefret salan,
Din, ırk, mezhep diye toplumu bölen,
Milletin lideri olamaz oğul. (148)

Halk Şairi Halil Çivi'nin kendi nefesine, toplum geneline mesajlar verdiği nasihat içerikli şiirleri kimi zaman dinî-ahlakî, kimi zamanda sosyal içeriklidir. Dinî içerikli nasihat şiirlerinde nefisle mücadele, dünyanın geçici olduğunu unutmayarak eline, beline, diline sahip olarak hareket etme ve din istismarına karşı gelme konularında; sosyal içerikli nasihat şiirlerinde ise sevgisizlik, samimiyetsizlik, sadakatsizlik, çıkarıcılık, bencillik, zalimlik, tembellik, ahlâksızlık, adaletsizlik ve cehalet gibi konularda nasihatlerde bulunur. Çivi'nin nasihatleri ders verme, doğruyu gösterme, uyarma, tecrübelerinden yararlandırma yani eğitim amaçlıdır. O, yaşanan olumsuzlukların ancak bu şekilde tekrar edilmesinin önüne geçileceğini düşünür.

2.2.2.1.7. Özlem – Dilek Şiirleri

Halil Çivi'nin mizacının şekillenmesinde içinde büyüdüğü kültürel, coğrafi ve edebî şartlar etkili olmuştur. O, tahsil hayatına başladığı on altı yaşına kadar köyünde yaşamış, on altı yaşından sonra başta İstanbul olmak üzere birçok şehri dolaşmış, yurt dışına çıkmış ama köyünü, maddî ve manevî kültürel değerlerini unutmamış, orada yaşadığı zamanları özlemle anmıştır.

Kimi zaman memleketteki dostlardan gelen bir selâm, memlekete davet onu köyüne ve köyündeki güzel günlere götürmeye yetmiştir.

Çiçek açmış dağlarımız,
Salkım tutmuş bağlarımız,
Haber salmış dostlarımız,
Deli gönlüm götür beni
.....
Kaynıyor bulgur kazanı,
Hedik kokar dört bir yanı,
Lezzeti çeker insanı,
Deli gönlüm götür beni.
.....
Gölgedir söğüdün dibi,
Elinde bal, kaymak kabı,
Bekler beni Elif Bibi,
Deli gönlüm götür beni (166)

Memleket akla gelince özlem sadece tabiat, eş dost değildir Çivi'de. En büyük özlemi doyamadan kaybettiği anne ve babasıdır. Onlarla uzun zaman birlikte olamayan şairimiz geçmişi düşündüğünde ailece yedikleri bulgur pilavının başındaki güzel dakikaları bile özlemle anar.

Babam tutmuş sofrası başı,
Annem yapmış bulgur aşısı,
Özledim bacı kardeşi,
Deli gönlüm götür beni.(166)

Tahsil hayatına devam ederken evlenen ve çocuk sahibi olan Çivi, tahsil hayatının hemen ardından iş hayatına atılmıştır. Bu durum onu köyünden bedenen uzaklaştırırken,

kalbini köyünde bırakmasına engelleyememiştir. Köyüne uzun süre dönmese de köyünü ve insanlarını özlemiş, gittiği zaman göreceği değişiklikleri merak etmiştir.

Hasret çeken deli gönlüm,
Bizim köye var diyorum.
Kırk yıl oldu gitmeyeli,
Neler olmuş gör diyorum.
.....
Kimler göçmüş, kimler kalmış,
Kimler sonra geri gelmiş,
Kimler hasta, kimler ölmüş,
Birer birer sor diyorum.
.....
Yapılmış mı okulumuz,
Asfaltlanmış mı yolumuz,
Düzelmiş mi ahvalimiz,
Öğren haber ver diyorum. (167)

Halil Çivi'nin kendisi ile ilgili en büyük özlemi, anne ve babasıyla çok mutlu günler geçirdiği evlerine dönmek ve sönen ocağı tekrar yakmaktır.

Geçit vermez dağın karları erir;
Yaylalarda sarıçiçek boy verir;
Öksüz büyür baba yurduna varır;
Kırk yıldır yanmayan ocaklar tüter. (168)

Vatanı ve insanını çok seven Halil Çivi, her zaman onların iyiliğini istemiş, onlar için güzel günlerin geleceğine dair umudunu hiç yitirmemiştir.

Kuru dallar çiçeklerle süslenir;
Azgın çaylar muma döner, uslanır;
Herkes helal kazancıyla beslenir;
Malını, mülkünü emekle tutar.
.....
Çetenin, mafyanın borusu ötmez;
Kimse kan bağıını sokağa atmaz;
Komşusu aç olan, rahatça yatmaz;
Varlıklı yoksulu doyurur yatar
.....
Kimse parasızlık, yokluktan ölmez;
İrkin, cinsin, dinin önemi kalmaz;
İnsanlar sevgiden başka yol bilmez;
Sevgi gönüllere güzellik katar. (168)

Çivi'nin gelecekle ilgili dilekleri kendinden çok ulusu içindir. Şöyle ki: doların fırlayıp ekonominin bozulmaması, işsizliğin olmaması, herkesin vicdanlı olması, üretmek için çalışması, enflasyonun belinin kırılması, toplumda birlik olması, barajların su dolması, ürünün bol olması, tabii afetlerin olmaması, mafyanın kökünün kuruması, hukukun üstün olması, rüşvetin bitmesi, fabrikaların çalışması, toplumun mutlu olması, eğitimde dövüşün yerinin olmaması, herkesin eğitim alması, vergilerin düzenli ödenmesi, dış güçlerin bizi yönetmemesi, herkesin kardeşçe birlik beraberlik içinde yaşaması, ayrımcılığın ve bölücülüğün bitmesi, bilimin terk edilmemesi, laiklik rotasından sapılmaması vb dilekleri toplumun refaha ulaşması için istemektedir. İşte bu dileklerini de şu şekilde dile getirir:

Barajlar su dolsun, ürün çok olsun,
Yetimin, yoksulun, karnı tok olsun,
Savaşlar, depremler, seller yok olsun,
Yalvarırım kötülerini unuttur.

.....

Okula gitmemiş kimse kalmasın,
Resmi görevliler rüşvet almasın,
Yoksul hastanede rehin olmasın,
Yalvarırım kötülerini unuttur.

.....

Herkes dostluk denizinde yıkansın,
Barışı bozacak yollar tıkansın,
Ayrımcılık, bölücülük tükensin,
Yalvarırım kötülerini unuttur. (169)

Halil Çivi'nin şiirlerindeki özelemleri geçmişe, köyüne, anne ve babasıyla geçirdiği güzel günleridir. O, on altı yaşında okumak için köyünden ayrılarak İstanbul'a gelince, köyündeki sıcaklığı, samimiyeti bulamamış, hayalinde köyünü, orada anne ve babasıyla geçirdiği güzel günleri, kalbinin derinliklerindeki sızılar şeklinde özlemle yaşatmıştır.

2.2.2.1.8. Millî Konularla İlgili Şiirler

Çivi millî duygularını gayet açık ve duru bir ifade ile anlatmıştır. O, değer verdiği, kutsal saydığı, topraklarında doğduğu, beslendiği, âşık olup çocuk sahibi olduğu, okuduğu, dostlar edindiği mutluluk ve acılar yaşayarak ağlayıp güldüğü, kültürüyle beslendiği, varlık sebebi gördüğü vatanına, Türkiye'sine derin bir sevgi ile bağlıdır. Ondan ayrı olmayı düşünemez bile. Bu derin duygularını da dörtlüklerinde şu şekilde dile getirir:

Senin ile ağar senle gülerim,
 Sensiz doğan güneş, ayı neyerim,
 Sen beni var ettin, ben senle varım,
 Sensin benim alın yazım Türkiye'm.

.....
 Sen benimsin vatanımsın, ilimsin,
 Kültürümsün, yaşamımsın, dilimsin,
 Nakış nakış dokuduğum kilimsin,
 Senle güler benim yüzüm Türkiye'm. (171)

Toplumları ayakta tutan hasletlerden bekli de en önemlisi olan birlik ve beraberlik duygusu, Çivi'nin şiirlerinde en güzel şekilde ifadesini bulmuştur. O, ülkemizin son yıllarda içinde bulunduğu sıkıntıları bilir, bu sıkıntıları yaratan bizlere sıkıntıların sebeplerini tek tek göstererek, birlik ve beraberlik içinde hareket ettiğimizde bu sıkıntıları yeneceğimiz mesajını şiirleriyle verir.

Halil Çivi diyor birlik olalım,
 Vatan tehlikede artık bilelim,
 Vakit geçirmeden tedbir alalım,
 Sen bizi başıyla aziz vatanım. (172)

Üzerinde yaşadığımız bu topraklar, büyük mücadeleler sonucunda elde edilerek atalarımız tarafından bize emanet olarak bırakılmıştır. Çivi, bu emanetin değerinin farkındadır. O, vatana karşı yapılanları (vatanın hoyratça sömürülmesini, toprakların toksinlerle doldurulmasını, ormanların asitlerle doldurulmasını, ovaların çöllere döndürülmesini, balıkların kurutulmasını, ağaçların kurutulup toprağın erozyonla bitirilmesini, çevrenin kirletilmesini vb) "Vatandan Özür" adlı şiiriyle eleştirirken bizlerin de dikkatini bu sorunlara çekmeye çalışır.

Hoyratça sömürdük dört bir yanını,
 Senden özür diliyorum vatanım,
 Hesapsız, kitapsız emdik kanını,
 Senden özür diliyorum vatanım.

.....
 Babam, dedem senin için ölmüştü,
 Bana yeşil bitek bir yurt kalmıştı,
 Ata yadigârım ne hale düştü,
 Senden özür diliyorum vatanım. (172)

Halk Şairi Halil Çivi, mensubu olmakla övündüğü Türk milletine sadakatle bağlıdır. Yoksullukla kazanılan savaşlar sonrasında ekonomik, sosyal alanda atılıma geçen Türk halkı 12 Eylül olayları ile okumuş, bilinçli, aydın insanlar tarafından ileriye götürüleceği yerde kargaşanın, geriliğin, ayrımcılığın, kin ve nefretin, sağ-sol kavgasının içine çekilmiştir. Bu durum Çivi'yi derinden üzer ve halkı bu duruma getirenler adına halktan özür dilemesine sebep olur.

Kimi olmuş dış güçlerin maşası,
Boy verdi her yerde benlik davası,
Memleketi sardı kardeş kavgası,
Senden özür diliyorum ulusum.
.....
Sağduyusu olan korkudan sustu,
Militan cahiller kin nefret kustu,
Babası oğluyla selamı kesti,
Senden özür diliyorum ulusum. (173)

Halil Çivi, kahraman Türk ordusuna çok güvenir. Bu güveni de boşa değildir. Geçmişten bu yana ulusumuzun özgür olarak yaşaması için imkânsızlıklar içinde verilen savaşlar ve bu savaşlar sonucunda elde edilen galibiyetler bu güvenin en güzel ispatıdır.

Ayağımsın, elimsin, gören iki gözümsün,
Savaş meydanlarında, düşmana son sözümsün.
.....
Özgürce yaşıyorsam bu gün öz vatanımda,
Sonsuz güven kaynağı şanlı ordum yanımda. (175)

Halk Şairi Çivi tüm hayatı boyunca yapmacıksız, gösterişten uzak bir şekilde samimi duygularla yaklaştığı Atatürk hayranlığını hiç kaybetmeyen, onun getirdiği cumhuriyete âşık bir vatansever olarak yaşar. Onun gerek yaşam şekli gerek kişiliği gerekse fikirleri ve bunların sonucunda ortaya çıkan şiirleri bu yönünü açıkça ortaya koyar. O, “Atatürk İlkeleri” adlı şiirini Atamızın ilkelerini anlatmak için yazmıştır. Atatürk'ü tarihin en büyük komutanı, ulusuna özgürlük kazandıran bir önder, ileriye gören bir devlet adamı olarak niteleyen Çivi, Cumhuriyeti kurup, inkılâpları gerçekleştiren atamıza borçlu olduklarımızı bilir ve borcumuzu ancak onun izinden yürüyerek, fikirlerini uygulayarak ödeyeceğimizi de şiirlerinde şöyle dile getirir:

Cumhuriyet ilkesi, halkımın gür sesidir,
Halk iradesi varken, saltanat da nesidir,
Yıkılan teokrazi, gelen demokrasidir,
Ulusumun rehberi Atatürk ilkeleri.

.....

Devrimcilik ilkesi köhneyi aşmak için,
Değişimi fark edip çağa kavuşmak için,
Çağdışını bırakıp uygara koşmak için,
Ulusumun rehberi Atatürk ilkeleri. (174)

Özgürlükten, bilimden, akıldan, ahlâktan, adaletten, barıştan, onurdan ve erdemden yana olan Atatürk, derinden etkilediği Çivi'ye hayatının her döneminde yol gösterirken millî konularla ilgili şiirler dışında da yerini almıştır

Çivi, özgür aklın ve pozitif bilimin verilerinden yola çıkılarak Türk toplumunu çağdaşlaştırma hareketine yani Atatürkçülüğe sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılığı da şiirlerinde samimi bir şekilde şöyle anlatır.

Cumhuriyet, laiklik şaşmaz temel taşımız,
Çağdaşlığa koşarız, bitmez bu uğraşımız,
Durmadan üretiriz, bilim bizim işimiz,
Uygarlık aşıyız, Atatürk'ün nesliyiz,
Yolumuz akıl, bilim Üniversiteliyiz. (65)

Atatürk'ün izinden giden Çivi çağdaşlığı, barışı, dostluğu savunur. O, Atatürk gibi her kötülüğün karşısında, her iyiliğin ve gelişmenin yanındadır. Atılan çağdaş adımları, hedeflenen aydınlık, reform dolu günleri, üreten bilgi toplumu yaratma çabalarını kimsenin engellememesini ister ve bu düşüncelerini anlatmada şiiri araç olarak kullanır.

Sür Atatürk'ün izini,
Okut oğlunu kızını,
Dinle bilimin sözünü,
Vakit varken uyan kardeş. (137)

Çivi, “ Fani” Atatürk'ün toprak olduğunu; ama kafalarda düşünce olarak yerini koruyan Atatürk'ün her zaman bizimle yaşadığını bilir. Onun bırakmış olduğu hedefe de

ancak onun ilkelerini benimseyip, özümseyerek; yapıtlarını koruyup, güçlendirerek; ona yaraşır bir şekilde çalışkan, bilgili, ahlâklı, vatanını seven, her zaman yeniliklere açık birer birey olarak ulaşacağımızı belirtir.

Yüce bildim Atatürk'ün adını,
Eşit gördüm erkek ile kadını,
Laiklik de buldum barış tadını,
Laik ve demokrat yurttaş oldum ben (193)

Ayrımcılık yapamam, milleti bölmem,
Birliği bozacak oyuna gelmem,
Atatürk yolundan başka yol bilmem,
Akıl ve bilimi silemem kardeş. (200)

Gerçek Atatürk, yalnızca Türk ulusunun değil, tüm milletlerin özgürlük ve bağımsızlık içinde yaşamalarını ister. Uluslar birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı gösterdiği sürece dünyada barış olacak, savaşlar bitecektir. Çivi de şiirlerinde bu görüşü gönülden destekler.

Yurtta barış olsun dünyada barış,
Atatürk'ten miras böyle bir duruş,
Kendi öz yurdumdan vermem bir karış,
Bir olup "Savaşa Hayır!" diyelim. (152)

Türk olmakla her zaman övünen Çivi, üzerinde yaşadığı, kültürüyle beslendiği vatanına sadakatle bağlıdır. O, büyük fedakârlıklarla bizlere miras bırakılan ülke topraklarına sahip çıkmamız, korumamız gerektiğini bilir. Şiirlerinde ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan çalışılarak kurtulacağını; birlik ve beraberlik duygusuyla da mezhep kavgalarının ortadan kaldırılacağını anlatır.

Halil Çivi; vatan, millet, bayrak, cumhuriyet inancını, Atatürk hayranlığını hiç kaybetmemiş ve geçmişinden kuvvet alarak, millî konulardaki şiirlerini yazmıştır.

2.2.2.1.9. Dinî ve Tasavvufî Şiirler

2.2.2.1.9.1. Alevilik- Bektaşılık Konulu Şiirler

Halil Çivi, yüreği aydınlık, düşüncesi çağdaş, aklın ve bilimin ışığından ayrılmayan, Atatürk hayranı, vatansever bir Türkmen Alevi'sidir.

Türkmen Aleviyim, Türk'ün hasıyım,
Türk dilinin ustasıyım, sesiyim,
Kemal Atatürk'ün öz bendesiyim,
Türkiye'dir ezel – ebed vatanım.

.....

Düşüncesi çağdaş, insanı fakir,
Alevi soyundan gelen bir canım,
Her çağda her derde deva bir fikir,
Üretip söyleyen, çağdaş insanım. (176)

Çivi; ikiliği, senlik-benlik kavgasına karşı Aleviliği ve Sünniliği birleştiren bir anlayışa sahiptir. O, geçmişten bugüne dışarıdan ve içeriden kışkırtılan mezhep kavgalarının korkunç bir tuzak olduğunun farkındadır. Bu farkındalıkla şiirlerinde insanların dikkatini çekmeye çalışır.

Hepimizi bir yaratmış Yaradan,
Çıkarıcılar parçalamış sonradan,
İkiliği kaldır gitsin aradan,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

İstiklal Harbi'nde birlikte öldük,
Kalanlar acıyı paylaştık geldik,
Aynı türkülerle ağladık güldük,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım. (177)

Halk Şairi Halil Çivi, Arap topraklarında yüzyıllar önce siyasî sebepler yüzünden çıkan kanlı iktidar kavgasının, o zaman Müslüman bile olmayan kendi ulusu içinde ayrılık ve kavga sebebi yapılmaması gerektiğini şiirleri ile şöyle anlatmıştır:

Muhammet'le Ali yoldaştır dostlar,
Alevi Sünni'si kardeştir dostlar,
Bizi ayıranlar kalleştir dostlar,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

.....
 Arap boylarının kinini gütmem,
 Ayrım güdenlere itibar etmem,
 Birlikten öteye bir yola gitmem,
 Bunu böyle bilesiniz dostlarım. (177)

Bazı şahsiyetler vardır ki toplumların karanlık, zor ve kahırlı dönemlerinde ortaya çıkıp sükûneti, dengeyi sağlayarak, başarıya giden yolda onlara ışık olurlar. Çivi toplumun içinde bulunduğu şu karanlık dönemde böyle şahsiyetlere ihtiyacımız olduğunu bilir; ama bu fonksiyonları taşıyan liderler göremeyince de geçmişte yaşamış şahsiyetlerin bazılarında “ Hz. Muhammet, Hz. Ali, On İki İmam, Hacı Bektaşî Veli” yardım isteyerek, elimizden tutmalarını bekler.

Hayatımız zorda başımız darda,
 Muhammet Mustafa tut elimizden,
 Çağırır dururuz seni her yerde,
 Ali-El Murtaza tut elimizden.

.....
 Zorbalar, çeteler sardı her yanı,
 Fakir, fukaramın bitti dermanı,
 Nice koç yiğitler terör kurbanı,
 İmam Zeynel Aba tut elimizden

.....
 Ahlak çeşmesinin suyu kurudu,
 İnsanlığın temelleri çürürdü,
 Rüşvet ve iltimas aldı yürürdü,
 Gel ey İmam Rıza tut elimizden

.....
 Halil Çivi der ki akıl verdiniz,
 “Bilim Çin’de olsa git ol.” Dediniz,
 Biz akı ne hale koyduk, gördünüz,
 Hacı Bektaşî Veli tut elimizden. (178)

Halil Çivi, Alevi yani Müslüman, samimi bir Müslüman’dır. O, Aleviliğin gerçeğini ve inceliklerini bilir. Gerçeği bilmeyen, Aleviliği Müslümanlığın dışında gören, cephe alanlara Aleviliğin gerçeğini göstermek ister.

Alevilik nedir bileyim dersen,
 Ali’nin sırrını Alevi’den sor,
 Gerçek kaynağını bulayım dersen,
 Ali’nin sırrını Alevi’den sor,

.....
 Dört kapı kırk makam kime ne sağlar?
 Tevella, teberra kimleri bağlar?
 On Muharrem günü kimler kan ağlar?
 Ali'nin sırrını Alevi'den sor,

.....
 Dede kim, talip kim, cem ne demektir?
 Edep-erkân nedir, dem ne demektir?
 Kurban tığlamak ne nasıl yemektir?
 Ali'nin sırrını Alevi'den sor,

.....
 On iki hizmetin gerçeği nedir?
 Nefesin, değişin ereği nedir?
 Semah dönenlerin dileği nedir?
 Ali'nin sırrını Alevi'den sor.(179)

Aleviliğin Anadolu'daki en yaygın örgütü Bektaşî tarikatının kurucusu Hacı Bektaşî Veli, amele ve ahlâk terbiyesine önem verir, insanı terbiye etmeyi en önemli vazifelerden biri sayardı. O, manevî gücü, hizmetleri ile sosyal ve manevî bütünlüğün oluşmasında önemli rol oynamıştır (Turan, 2004: 42–43). Çivi de yaşamında onu örnek almış, fikirlerini benimsemiş ve hayatında uygulamıştır.

Sen öğrettin insanları sevmeyi,
 Kadını, erkeği eşit bilmeyi,
 Sevgiyle donattın her bir yüreği,
 Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş (180)

Tasavvufta dış değil, maneviyatı yansıtan iç önemlidir. İnsanlara yaklaşırken de içe bakılmalıdır. Dışa bakanlar, Hallac-ı Mansur'u " Ene'l Hak ' Ben Hakk'ım' "dediği için asmışlar, bu sözün arkasındaki gerçeğe " Ben Hak'tan bir parçayım." bakamamışlardır.

Enel Hak deyince astılar beni,
 Din dışı saydılar kestiler beni,
 Öldürüp kuyuya bastılar beni;
 Nesimi göründüm yüzdüler benim. (176)

Alevi inancında insan Hakk'ı temsil eden bir varlık olarak görüldüğü için Hakk'ı insanda aramak gerektiği kabul edilir. Hak insanda olduğuna göre de ona yapılacak iyilik ve kötülükler Hakk'a yapılacağından, tüm yaratılmışlara aynı gözle bakmak ve onları

sevmek temel ilkedir. İnsan ancak nefsinin derinliklerine iner ve orada Hakk'ı bulursa kurtuluşa erer.

Hakka giden yolu bulmak istersen,
İkrar verip orda kalmak istersen,
Daha ölüm yokken ölmek istersen,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor. (179)

Halil Çivi'nin Alevilik-Bektaşilik konulu şiirleri, Aleviliğin gerçek yüzü ve incelikleriyle anlatılması bakımından önemlidir. O, içerden ve dışardan körüklenen mezhep kavgalarının korkunç bir tuzak olduğunun farkındadır ve insanları bu oyunlara gelmemeleri konusunda şiirleriyle uyarır.

2.2.2.1.9.2. Yakarış ve Tasavvuf Şiirleri

İnancı sağlam olan Çivi'nin şiirlerinde dinî konular önemli yer tutar. Onun dinî konulu şiirleri, dinin ahlâkî yönü ile ilgilidir. O; kibir, riya, haset, hayâ, tama, gıybet, yalancılık, sabır, cimrilik, düşmanlık, cömertlik, haram, helâl gibi birçok mefhumu şiirleri ile anlatır.

İslam dinî, toplum ve devlet için değil, insan içindir. Allah'ın, Kur'an-ı Kerim ile gönderdiği emirler insanlara tebliğ edilir. İnsanlar, bu emirlere inanır veya inanmazlar. İnanmayanları zorla inandırmaya çalışmak doğru bir davranış değildir; çünkü o zaman "Dinde zorlama yoktur." diyen Allah'ın emrine karşı çıkmış oluruz. Biz inanana gösterdiğimiz sevgi ve saygıyı inanmayana da göstermeli, onun yaşam ve başka şeylere inanma hakkını garanti altına almalıyız; çünkü dinimiz de bunu emretmiştir.

Müslümanlık esenliktir,
Candan maldan güvenliktir,
Hoşgörüdür, insanlıktır,
Allah için sevgi gerek. (182)

Halil Çivi, Allah'ın zaman içinde farklı kutsal kitaplar gönderdiği insanları zekâ, yetenek, beden, cinsiyet, ırk, sosyal ve kültürel menşee bakımından farklı yarattığını bilir. O, bu farklılıkları Allah yarattığı için kabullenip, insanların tek ortak noktaları olan sevgi kaynağı gönlüyle yaklaşır her şeye. Bu yaklaşımla insanları birbirine hoşgörülle bakmaya, ayrımcılık yapmadan, birlik içinde yaşamaya davet eder.

Din de birdir Rahman da bir,
Tevrat, İncil, Kur'an da bir,
Irklar, cinsler, insan da bir,
Şaşma kurbanım olayım. (183)

Ağız, burun herkes de var,
Hepsi aynı şeye yarar,
Ayrımcılık dine zarar,
Ben "İnsanlık" dinindenim. (184)

Allah, varlık âlemindeki gelişme, değişme ve oluşu devam ettirmek, eksiklikleri tamamlamak, hamlıkları pişirip, olgunlaştırmak için her varlığa kendi gücü, tabiatı ve ihtiyacı oranında sevgi vermiştir. Sevgi, Allah'a bağlı olarak ezeli ve ebedîdir (www.eğitim.aku.edu.tr). İnsan de ezeli ve ebedî bu sevgiden yola çıkarak güzel ahlâkla ahlâklanacak, kötü huylardan kurtulup, nefisini kötü arzularından uzaklaşıp, kendini olgunlaştıracaktır.

Sevgi yollara düşürür,
Sevgi dağlardan aşırır,
Sevgi çiğleri pişirir,
Sevmek güzeldir kardeşim. (185)

Ölümlü bir varlık olan insan eninde sonunda ölümü tadacak ve Allah'ın huzuruna varacaktır. O gün geldiğinde, huzura yol azığı tamam olarak, tertemiz varabilmek için gönlünü Allah sevgisi ile doldurması, nefisini terbiye edip, kötü emellerden, ihtiraslardan, bencillikten, dünya zevklerinden uzak durması gerekir.

Beden hakka yürümeden,
Yol azığın tamam olsun,
Toprak olup çürümeden,
Yol azığın tamam olsun. (186)

"Evren ve İnsan" adlı şiiri ile Çivi insanın evren, evrenin de insan içinde olduğunu anlatır. Şöyle ki insan evrenin içindedir; ama aynı zamanda evreni var eden her şeye insan hükmederek devamlılığı sağlar.

Kitap sensin, bilim sende, yol sende,
Bahçe sensin, diken sende, gül sende,
Baba sende, ana sende, döl sende,
İnsan evren, evren insan içinde. (188)

Çivi “Allah’ım” adlı şiirinde Allah’ı ve yarattıklarını (evrenin maddesinin nasıl var olduğu, güneş-dünya, yıldızın nereden geldiği, kendisinin nasıl var olduğu, canlı-cansız her şeyin nasıl yaratıldığı, çiçeklerin nasıl açtığı, kuşun nasıl uçtuğu, erkek ve dişinin hangi sırla buluştuğu, insan bedeninin nerelerden derlendiği, cennet ve cehennem fonksiyonları vb.) anlamaya çalışan bir insanın bu sırları kendinin de buluşunu anlatmaktadır.

Evrenin maddesi nasıl var oldu,
Bu sırrı bize de söyle Allah’ım,
Gönül mekânımda san dost oldum,
Güneş, dünya, yıldız nereden geldi,

Halil çivi der ki sonunda bildim,
Aradığım sırrı kendimde buldum,
Gönül mekânımda sana dost oldum,
Anladım ki bu sır bizde Allah’ım. (191)

Bu dünya çirkinlik-güzellik, kavga-barış, iyilik-kötülük, varlık-yokluk, günah-sevap, kanaat-tamah vb. özellikleri ile insan için bir sınav dünyasıdır. Kişiler bu sınavı başarı ile geçebilmek için yaratılış sebebini ve sırrını bilerek yaşamalıdır; ancak o zaman dünya ve ahirette huzur bulur.

Haram bahçelerde hiç gül dermedim,
Destur istemeden bağa girmedim,
Zalime, zorbaya aman vermedim,
Yetimle, gariple haldaş oldum ben. (193)

İnsanlar Allah’ın kendileri için uygun gördüğü ahlakla ahlâklanmalı, evrendeki her şeye özellikle de insana sevgi gözü ile bakmalıdır; çünkü sevgi Allah’tan gelir ve kâinatın her tarafına yayılır. Her şeyin özünde sevgi vardır; ancak bu şekilde toplumda birlik sağlanır, ikilik yok olur.

Evrenin varlığı sevgi üstüne,
Bütün evren sema döner sevgiden,
Toplumun birliği sevgi üstüne,
Senlik, benlik erir gider sevgiden. (194)

Halil Çivi, gönül gözü açık bir şair olarak kul olmanın bilincindedir. O, insanlara sevgi ile baktığı için “Bağışla Gitsin” adlı şiirinde bu bilinçte olmayan diğer kullar adına Yaradan’ından bağışlayıcılığını göstermesini şöyle ister:

Sırat köprüsünü asfalta döndür,
Katran kazanının altını söndür,
İnsanı rahmetinle sevindir,
Kuldur, kusur işler bağışla gitsin. (196)

Tasavvuf anlayışına göre nefis ta ezelden beri insanın düşmanıdır. İnsan bu düşmanla mücadele etmeli, onu kontrol altına alıp terbiye etmeye çalışmalı yani güzel ahlâk sahibi olup; içini, dışını, işini temizlemelidir (www.egitim.aku.edu.tr). Bu temizlik her insanın başaramayacağı bir olaydır. Bazen nefis ihtiyacından fazla şeye sahip olmaya çalışır. Sahip olma hırsı, onun dünyayı doğru algılamasını engelleyerek, onu gaflete düşürür. İşte o zaman vicdan sahneye çıkar ve nefis-vicdan büyük bir mücadeleye başlar. Çivi de vicdan ile nefis arasındaki bu mücadeleyi şöyle anlatır:

Nefis doymak bilmez, bulur yolunu,
Fakir, öksüz demez alır malını,
Vicdan kırar bu vahşetin belini,
Vicdan ile nefis düşman mı nedir? (197)

İslamiyet’in kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’in hükümlerinin bir kısmı kalbe ve ahlâka ait hükümlerdir. Bu hükümler kalbi temizlemeye, ruhu yüceltip nefsin geçici, bayağı şeylere düşkün tarafını ıslah etmeye, ahlâkı olgunlaştırmaya yarayan esaslardır. İnancı sağlam bir halk şairi olan Çivi’nin dinî şiirleri de bu esaslarla ilgilidir.

İnsanoğlu doğruluktan sapmasın,
Eli, beli, dili günah yapmasın,
Ahlakı çiğneyip köşe kapmasın,
Üretip tüketin çalmayın diyor. (198)

İslam dinî, Kur'an-ı Kerim'deki birçok ayetle insanı düşünmeye, araştırmaya, incelemeye, anlamaya çağırırken bu gün hala geçmişten gelen yanlış inanışlara yönelerek bunlardan medet uman, akıllıca davranmayan insanların olması düşündürücüdür.

Ağaca, yatıra çaput bağlamam,
Muskalı, büyülü çare aramam,
Kimseyi kandırmam, yalan söylemem.
İnsan kötülük dilemem kardeş. (200)

Halil Çivi'nin dinî içerikli şiirleri, dinin ahlâki yönü ile ilgilidir. O, dinin kalbi temizlemeye, ruhu yüceltmeye, nefsin yani insan benliğinin gelip geçici, bayağı şeylere düşkün tarafını ıslah etmeye, olgunlaştırmaya yarayan esaslarını anlatırken; riya, kibir, haset, kanaat, sabır, cömertlik, haram, helâl gibi birçok mefhumu da şiirleri ile verir.

Çivi'nin şiirleri Allah'ın yeryüzündeki varlıklara sevgi vermesi anlayışıyla desteklenerek, insanları birbirine karşı hoşgörüyü teşvik etmektedir. O, ayrıca toplumsal olarak yaşayan insanların, din konusunda politik bir örgütlenme içine girmemeleri gerektiğini; çünkü dinin politikadan çok birey olarak insana hitap ettiğini belirtir.

2.3. KISSADAN HİSSELER

Halil Çivi'nin eserleri arasında “Kıssadan Hisseler” başlığı altında topladığı beyitleri vardır. Atasözü ve özdeyişlere atıflar yaptığı bu ikilikleri özdeyiş değeri taşıyan, verdiği mesajlar bakımından sayfalarca açılama gerektirecek kadar özlüdür.

Önemli kültür kaynaklarımızdan olan atasözlerine ve özdeyişlere kaynak şiir kitaplarının içinde de dikkat eden şairimiz, onları söylerken söyleyiş tarzını da düşünür; ama hiçbirisine mutlak doğrular olarak bakmaz. Nasıl ki açın doğrusu yemek, susuzun doğrusu içtiği bir bardak suya kavuşmaksa, atasözleri de bir koşulun, bir anın doğrusudur. Çivi'ye göre bulunduğunuz koşullarda ihtiyacınızı karşılayacak şeyler birbirinden farklı olabilir. Mesela bir şarkı dinlersiniz, onun psikolojisinde değilseniz, o şarkı size hiçbir anlam ifade etmez. Radyoyu, televizyonu veya teybi kapatabilirsiniz; ama o şarkının söylendiği psikolojiyi yakalamışsanız, sesi biraz daha açiver, dersiniz;

çünkü aynı frekanstasınızdır, sizinle aynı duyguları söylüyordur. Halil Çivi, buradan yola çıkarak atasözlerinin de kesin, değişmez, mademki atalarımız böyle dedi, diye doğrular olmak yerine belli koşulların doğruları olduğunu düşünür. Böyle olduğu içinde atasözleri ile ilgili kaynakları, kitapları hala da okumaya çalışır. Yani bir atasözü veya özdeyiş bulursa hoşuna gider. Duymadıkları olursa bu daha da hoşuna gider. Çivi, bu konuda düşüncesini şöyle açıklıyor: “ *Geçenlerde bir kitapta daha önce duymadığım bir atasözü ile karşılaştım. Gerçi dış politika ile ilgili söyleniyordu; ama çok doğrudu. Diyordu ki: ‘ Dedesinin yediği erikten torununun dişleri kamaşır.’ yani ben şu anda ülkemi ve ailemi yönetmek için doğru ya da yanlış bir adım atmışsam, hele bu adım yanlışsa sadece ben değil kızım değil, torunum hatta onun torunları bile ondan etkilenecektir. Atalarımız, evlilikle ilgili kadın ve erkeğin bakış açısını yansıtmak üzere “Kadının kaygısı evlenince biter, erkeğin kaygısı evlenince başlar.” demişlerdir. Şimdi doğru mu kadınlar çalışıyor, maaşları var. Ekonomik güvencesi olanın böyle bir kaygı taşımaya gerek yok. Günümüzde kadınlar, eşlerini seçerken çok daha demokratik, insanî, sosyal ölçütler ortaya koyabiliyorlar. Bu söz feodal sistemde sırf bana baksın şeklinde düşündüğünüzde doğrudur. Artık koşulların değiştiğini de düşünüyorum, bu söz mutlak doğru olmaktan çıkmıştır.”*

Halil Çivi'nin zaman zaman atasözlerini tiye aldığı da olur. “ Ağaç yaş iken eğilir.” atasözüne karşılık: “ Yaş iken eğmek gerek diyerek her fidanı; koltuk değneği yapıp kullanırlar insanı.” beyitini söyler. Bu beyitte verilen mesajın da doğru bir tarafı olduğunu görmekteyiz. Küçük yaşta bastırılarak belli kalıplara sığdırılan, kişiliğinin oluşmasına izin verilmeyen insanlar, her zaman başkalarının ezdiği, sırtından geçindiği kişiler olarak karşımıza çıkacaklardır.

“Tatlı söz, yılanı deliğinden çıkarır .” atasözüne karşılık Çivi: “Tatlı söze kanıp yuvadan çıkan yılan; ezdirir kellesini, biter taşıdığı can.” diyerek, her tatlı söze kananın başına tatlı işler gelmeyeceğini belirtir.

Bazen atasözüne eklediği bir mısra ile verilen doğruyu başka bir yöne çeker ve farklı bir doğruyu ortaya çıkarır.

“Toprağı işleyenler ekmeği dişler.” derler;

Marabalar kırıntı, ağalar börek yerler.

Halil Çivi, bu örneklerde de gördüğümüz gibi bazı beyitlerinde atasözlerinin verdikleri mesajları tersinden bakarak değerlendirmektedir.

“Kanı kan ile yumazlar, kanı su ile yurlar.” atasözünü Halil Çivi, bir ileri aşamaya getirmiş, kan davasını sürdürmek adına öldürenlerin de bir gün öldürüleceğini “Kanı kan temizlemez, kanı su ile yurlar; sıra sana da gelir, vurana da vururlar.” beyitle anlatmıştır.

Çivi’nin beyitleri arasında, üzerine kompozisyon yazılacak kadar özlü olanlara rastlıyoruz. En büyük erdem hataları bağışlamaktır. Hataları bağışlamayıp, intikam peşinde koşanlar her zaman kaybetmeye mahkûmdur. Bu düşüncüyü şu beyitte görebiliriz:

İntikam çözüm olmaz, erdem katmaz insana,
Erdemliler bağışlar, olur barıştan yana.

Halil Çivi, evlilik hayatında mutlu olmak isteyen kişilerin eş seçerken dış görünüşüne değil, karaktere bakarak karar vermeleri gerektiğini şu beyitle anlatır bize:

Boyuna göre bulmak, kısa bir yolculuktur,
Huyuna göre bulmak, bir ömür mutluluktur.

Geçmişinden ders çıkaran uluslar, bir daha aynı hataları yapmadıkları için her zaman ileriye gidecek ve başarıya ulaşacaktır, düşüncesini Çivi beyitlerinden biri ile şöyle vermektedir:

Tarihin terazisi çoğu kez doğru tartar;
Geçmiş öğretmen yap, geleceğini kurtar.

Halil Çivi’nin “Kıssadan Hisseler” adını verdiği beyitleri, atasözü ve özdeyişlere hâkimiyetini göstermesi bakımından önemlidir. O, yeni bir bakış açısı getirdiği atasözü ve özdeyişler kadar kendi tecrübeleri ile söylediği beyitleri ile üzerine kompozisyon yazılacak kadar geniş düşünceler vermektedir. Bu düşünceler okuyanı iyiye, güzele, doğruya yönlendirmesi bakımında önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. ŞİİRLER

Halil Çivi'nin incelememize esas alınan şiirlerini ilk olarak konularına göre dokuz bölüme ayırdık. Daha sonra her bölüm içindeki şiirleri yedili, sekizli, on birli, on dörtlü hece ölçüsü sırayla dizerek, hanelerindeki mısra sayısı dört, beş ve altı olanlar, beyitler halinde olanlar, serbest olarak yazılanlar, diye ayırdık. En son olarak şiirlerin ilk hanelerini alarak son mısradaki harflere göre alfabetik olarak dizdik ve şiirlere sıra numaraları verildi.

I. ÖLÜM KONULU ŞİİRLER

Yedili Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

1. KALLEŞ ÖLÜM

Taşa çarpsan kırılmıyor,
Kahrolası kalles ölüm,
Suya atsan boğulmuyor,
Kahrolası kalles ölüm.

Bebek demez, çocuk demez,
Hiç kimseyi canlı koymaz,
İştahlıdır yer yer doymaz,
Kahrolası kalles ölüm.

Zehreder ekmeğe aşı,
Öksüz kor bacı, kardeşi,
Hep acı sızdır işi,
Kahrolası kalles ölüm,

Gelen gider, doğan ölür,
Ne bir sultan ne bey kalır,
Ecel gelir seni bulur,
Kahrolası kalles ölüm.

Ölümlüdür bütün beşer,
Bilim bile buna şaşar,
Her can ölür, ölüm yaşar,
Kahrolası kalles ölüm.

Bıçak kesmez, kurşun delmez,
Ateşlerde yaksan ölmez,
Sevda bilmez, hasret bilmez,
Kahrolası kalles ölüm.

Ne ırk seçer, ne cins bilir,
Nere kaçsan gelir bulur,
Can kimdeyse gider alır,
Kahrolası kalles ölüm.

Her bir nebi her kumandan,
Hep ölüme gitti kurban,
Kurtulmadı hiçbir insan,
Kahrolası kalles ölüm.

Azı da çoğu da biter,
Biten ömür kime yeter,
Ölümün borusu öter,
Kahrolası kalles ölüm.

Halil Çivi etme merak,
Üret, çalış işine bak,
Gönül kazan, eser bırak,
Kahrolası kalles ölüm.

(24.10.2001)

On birli Hece Ölçüsü İle Yazılan Şiirler

2. ECEL VE GÖNÜL

Hiç kimse dünyaya kazık çakamaz,
Bir gün çağırırlar gidersin gönül,
İnsan bu yasaya karşı çıkamaz,
Can borcu kesindir ödersin gönül.

Bilirim bu dünya tatlıdır sana,
Ölüm derdi ağır gelir insana,
Can alıcı melek kıyar her cana,
Er geç bu acıyı tadarsın gönül.

Bu gelenek gelir ta dip dedende,
Bakarsın ki canın çıkmış bedende,
Kul hakkı kesindir kalmasın sende,
Sonra sorgucuya ne dersin gönül.

Gençliğin tükenir kudretin biter,
Varsa oğlun, kızın, ocağın tüter,
Kural böyle işler gelenler gider,
Doğumdan ölüme kadarsın gönül.

İhtiyarlık çöker bezer gidersin,
İşini gücünü bozar gidersin,
Bu kötü kadere kızar gidersin,
Ecel şerbetini içersin gönül.

Çıplak tenin giyer beyaz kefeni,
Musalla taşına koyarlar seni,
Dostların uğurlar cansız bedeni,
Çıkılmaz çukura yatarsın gönül.

Doğarken alınına ölüm yazılır,
Bir gün ömür biter mezar kazılır,
Börtü böcek türer tenin çözülür,
Toprağa karışır tozarsın gönül.

Halil Çivi söyler ibret alsın,
Kadim davran böyle iyi bilesin,
Dünya bir efendi sen bir kölesin,
Bir gün efendinden bezersin gönül.

(07.05.2003)

3. BİLMEM

Vadem yeter bu dünyadan göçersem,
Geride kalanlar anar mı bilmem,
Bir gün ecel şerbetini içersen,
Sevdiklerim bana yanar mı bilmem.

Vakit dolar, tükenirse kepeğim,
Boşa mıdır bir ömürlük emeğim,
Yolumu gözleyen sadık köpeğim,
Başka sahiplere döner mi bilmem.

Diktiğim fidandan meyve yiyenler,
Büyük diye hatırımı sayanlar,
Bilge diye sözlerime uyanlar;
Cahil imiş diye kınar mı bilmem.

Bıraktığım eserlerim olursa,
Benden sonra fikirlerim kalırsa,
Kimileri bundan ibret alırsa,
Konup göçtüğümü sanır mı bilmem.

Öldükten sonra da olursa bilen,
Mezar adresimi arayıp bulan,
Bayramdan bayrama kabrime gelen,
Ruhuma Fatiha sunar mı bilmem.

Halil Çivi derki öldüğüm zaman,
Dönülmez katarıma bindiğim zaman,
Toprağın bağına döndüğüm zaman,
Çektiğim acılar diner mi bilmem.

(24.02.2001)

4. SON YOLCULUK

Vakit tamam, son yolculuk başlıyor,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!
Sevdiklerim kanlı yaşla ağlıyor,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

İmam beni teneşirde yıkıyor,
Kimileri ibret için bakıyor,
Bazı dostlar veda suyu döküyor,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Damarlarım taşımadı kanımı,
Azrail'e teslim ettim canımı,
Artık ruhum taşımıyor tenimi,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Sardılar tenime beyaz kefeni,
Musalla taşına koydular beni,
Yola çıktı son yolculuk treni,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Tabutumu indirdiler mezara,
Hiç bir kimsem yoktu benimle dura,
Yeraltında kaldı bu bahtı kara,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Her tarafım lime lime eridi,
Bedenime kurtlar düştü çürüdü,
Bu dünyadan ayrılması zor idi,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

İstersen kral ol, istersen paşa,
İster otuz, ister isen yüz yaşa,
Yine ölüm gelir, yaşayan başa,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Ne kadar soğukmuş ölümlü yüzüm,
Lal oldu dillerim, görmüyor gözüm,
Artık ne emreder, ne geçer sözüüm,
Doyamadı yaşamaya eyvah ey!

Mal, mülk, evlat şöhret geçici imiş,
Her beden dünyadan göçücü imiş,
Her insan ölümü tadıcı imiş,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

Halil Çivi diyor, geri dönülmez,
Azrail'in kayığından inilmez,
Dünya çok tatlıdır, kolay geçilmez,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey!

(03.09.1999)

II. KENDİSİNİ KONU ALAN ŞİİRLER

Sekizli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

5. YAZGI

Gönlümdeki gizli derdi,
Kalem bulup yazamadım.
İçimdeki kördüğümü,
Kılıç vurup çözemedim.

Öksüz kaldım hep dövdüler,
Ne işe girsem kovdular,
Küçük çaylarda boğdular
Deryalarda yüzemedim.

Diken oldu solum sağım,
Yokluk benim dert ortağım,
Ne bahçem oldu ne bağım,
Çapa tutup kazamadım.

Ne hamım oldu, ne baldız,
Ne oğlan doğdu, ne de kız,
Kalmışım yapayalınız,
Şöyle gezip tozamadım.

Yıllar oldu bana zulüm,
Hep yokluğa çıktı yolum,
Hiç olmadı param pulum,
Kimselere kızamadım.

Ömür bana oyun etti,
İhtiyarlık gelip çattı,
Gençlik elden geçti gitti,
Kıymetini sezemedim.

Halil Çivi diyor, şaştım,
Bin bir dertle karşılaştım,
Vefasız dostlara düştüm,
Gönüllere sızamadım.

(20.01.2002)

6. SEVGİ YOLU

Yürüyorum yolum doğru,
Sevgidir yolum benim,
Konuştuğum kelam doğru,
Bal akıtır dilim benim.

Yalan demem, gönül kırmam,
Kötülere destek vermem,
Çulumu namerde sermem,
Leke tutmaz çulum benim.

Arı olur dolaşırım,
Çiçek komaz ulaşırım,
Kovanlara bal taşırım,
Kudrettendir balım benim.

Elimi harama sunmam,
Dürüslükten geri dönmem,
Haram girmiş aşı banmam,
Alın teri pulum benim.

İnsana sevgiyle baktım,
Tohumu sevgiyle ekтім,
Gülleri sevgiyle diktim,
Sevgi kokar gülüm benim.

Özüm sevgi, sözüm sevgi,
Gören iki gözüm sevgi,
Kitap olan yazım sevgi,
Sevgi yazar elim benim.

Halil Çivi seven yaşar,
Sevgiden var oldu beşer,
Sarı saz sevgiden coşar,
Sevgi tınlar telim benim.

(28.12.2001)

7. DOĞUM GÜNÜM

Bugün benim doğum günüm,
Sanki sevdaya doğmuşum,
Dünya güzel, yaşam tatlı,
Lezzet almaya doğmuşum.

Güzel eşim, üç de kızım,
Bunlar benim iki gözüm,
Mutluluktur alın yazım,
Mutlu olmaya doğmuşum.

Elli beşi buldu yaşıım,
Gerçek oldu birçok düşüm,
Tüm insanlarla kardeşim,
Kardeş olmaya doğmuşum.

Çok okudum, çok da yazdım,
Evrenin sırrını sezdim,
Yaşam denklemini çözdüm,
Sevgi sunmaya doğmuşum.

Halil Çivi der ben buyum,
Gelecekte umutluyum,
Yaşam doluyum, mutluyum,
Ben yaşamaya doğmuşum.

(18.01.2000)

8. DİVANE GÖNLÜM

Almış eline kalemi,
Yazar bu divane gönlüm,
Katmer katmer dertlerini,
Çözer bu divane gönlüm.

Bazen bitkindir hastadır,
Bazen de kara yastadır,
Bazen olmaz hevestedir,
Gezer bu divane gönlüm.

Bazen uyuzdur kaşınır,
Bazen mağrurdur şişinir,
Bazen bilgece düşünür,
Çözer bu divane gönlüm.

Bazen çiçek gibi açar,
Bazen bir kuş olur, uçar,
Bazen insanlardan kaçar,
Tozar bu divane gönlüm.

Bazen okul yolundadır,
Bazen halkın dilindedir,
Kıymet bilmez elindedir,
Bezer bu divane gönlüm.

Bazen ustadır kurs verir,
Bazen hocadır ders verir,
Bazen şiirdir ses verir,
Çınlar bu divane gönlüm.

Bazen sıcaktır, köz gibi,
Bazen soğuktur, buz gibi,
Bazen sudaki tuz gibi,
Erir bu divane gönlüm.

Bazen dağda koyun güder,
Bazen başın alır gider,
Bazen dolaşır, derbeder,
Tozar bu divane gönlüm.

Bazen imam olur okur,
Bazen halı, kilim dokur,
Derdin gömmek için çukur,
Kazar bu divane gönlüm.

Bazen sevmiştir, âşıktır,
Bazen akli karışıktır,
Bazen geceye ışıktır,
Sızar bu divane gönlüm.

Bazen rüzgâr olur eser,
Bazen bol bol ahkâm keser,
Bazen sevdiğine küser,
Üzer bu divane gönlüm.

Bazen çarşı, pazar gezer,
Bazen bulmacalar çözer,
Sıra sıra mısra dizer,
Yazar bu divane gönlüm.

Bazen alır, bazen satar,
Bazen duman olur tüter,
Bazen bülbül gibi öter,
Çiler bu divane gönlüm.

Bazen kıştı, bazen bahar,
Bazen yağmur olur, yağar,
Bazen güneş gibi doğar,
Parlar bu divane gönlüm.

Bazen uyanmaz uykudan,
Bazen hoşlanır kuytudan,
Bazı bazı sıkıntidan,
Patlar bu divane gönlüm.

Bazen yok demez utanır,
Bazen yalana aldanır,
Sahtekârları dost sanır,
Kanar bu divane gönlüm.

Bazen gider meyhaneye,
Bazen çağırır hak diye,
Bazen derki bunlar niye,
Sorar bu divane gönlüm.

Bazen ne bulursa yutar,
Bazen ince ayar tutar,
Haram yiyenlere çatar,
Kızır bu divane gönlüm.

Bazen yolcu, bazen yoldur,
Bazen ateş bazen seldir,
Bazen toprak, bazen yeldir,
Döner bu divane gönlüm.

Bazen **Çivi**, bazen **Halil**,
Hakkın varlığına delil,
Bazen diken, bazen de gül,
Söylar bu divane gönlüm.

Bazen merttir, bazen namert,
Bazen cimri bazen cömert,
Bazen sevgi, bazen hiddet,
Saklar bu divane gönlüm.

Bazen baba kudretidir,
Bazen süt dökmüş kedidir,
Bazen ana şefkatidir,
Yanar bu divane gönlüm.

Bazen velidir, kâmildir,
Bazen delidir, cahildir,
Bazen eğri söyler dildir,
Üzer bu divane gönlüm.

Bazen yağcı, yadağcıdır,
Bazı bazı şakşakçıdır,
Bazen dürüst, ahlakçıdır,
Kınar bu divane gönlüm.

Bazen siyah, bazen beyaz,
Bazen sıcak, bazen ayaz,
Bazen nefret, bazen de naz,
Çeker bu divane gönlüm.

(05.01.1999)

9. DELİ GÖNLÜM

Saçlarıma aklar düştü,
Kocamadı deli gönlüm.
Gözlerimin ferî taçtı,
Kocamadı deli gönlüm.

Kollarım saramaz oldu,
Kulaklar duyamaz oldu,
Dil hatır soramaz oldu,
Kocamadı deli gönlüm.

Ağzımda dişler döküldü,
Dal gibi boyum büküldü,
Damarlar tek tek çekildi,
Kocamadı deli gönlüm.

Yaşasan da yüz yüzeli,
Ta doğuştan ölüm belli,
Çoluk çocuk tek teselli,
Kocamadı deli gönlüm.

Bindirdiler cansız ata,
imam tekbir tuta tuta,
Gidiyorum ahirete,
Kocamadı deli gönlüm.

Kocadım geçmiyor sözüm,
Kırış kırış olmuş yüzüm,
Uyku tutmaz oldu gözüm,
Kocamadı deli gönlüm.

Tutan dizler tutmaz oldu,
Giden ayak gitmez oldu,
Gelen nefes yetmez oldu,
Kocamadı deli gönlüm.

İhtiyarlık geldi çattı,
Yaşam gemisi yan yattı,
Dostlarım bırakıp gitti,
Kocamadı deli gönlüm.

Bu yaşam sonsuza gitmez,
Diploma, mal fayda etmez,
Azrail'e gücüm yetmez,
Kocamadı deli gönlüm.

Halil derki ölüm geldi,
Can alıcı canım aldı,
Ama yaşamak güzeldi,
Doyamadı deli gönlüm.

(16.01.1997)

10. GEÇTİ ÖMRÜM

Şu dünyada mutluluğu,
Bulamadım, geçti ömrüm.
Şöyle ağız dolusuyla,
Gülemedim, geçti ömrüm.

Gençliğimi bilemedim,
Oynayıp da gülemedim,
Canım çekti alamadım,
Giyemedim, geçti ömrüm.

Dertlerim var dizi dizi,
İçimdeki, eski sızı,
Karşılıksız sevgi sözü,
Duyamadım geçti ömrüm.

Kara imiş alın yazım,
Kimse duymadı avazım,
Hiç düzen tutmadı sazım,
Çalamadım, geçti ömrüm.

Talih hiç gülmedi bana,
Yoksulluk tak etti cana,
Düzen zenginlerden yana,
Bilemedim geçti ömrüm.

Çok dolaştım orda burda,
Belki deva diye derde,
Bir dost gönlü bulup orda,
Kalamadım, geçti ömrüm.

Aylar yıllar sanki hışım,
Hep tersine gitti işim,
Eksik olmadı gözyaşım,
Silemedim, geçti ömrüm.

Halil Çivi bitir sözü,
Bas gitsin yarana tuzu,
Beni seven bir çift gözü,
Göremedim, geçti ömrüm.

(01.07.1999)

11. ÇEKİP DURUR

Gönlüm sevda kervanını,
Yıllar yılı çekip durur.
Bulamamış cananını,
Hep yollara bakıp durur.

Felek vurmuş sillesini,
Patlatmışlar ensesini,
Kimse duymamış sesini,
Gözyaşların döküp durur.

Yol vermemiş karlı dağlar,
Halinden bilmemiş sağlar,
Boşa gitmiş bütün çağlar,
Ayakların tepip durur.

Mevla unutmuş bu kulu,
Esirgemiş para pulu,
Yok ki oturmaya çulu,
Cıgarayı yakıp durur.

Tat vermemiş yazlar, kışlar,
Zehir olmuş bütün aşlar,
Hep tersine gitmiş işler,
O boynunu büküp durur.

Açmamış bahçede gülüm,
Göklere savrulmuş külüm,
İki büklüm olmuş belim,
Cancağızım bıkip durur.

Dertlerim derindir, benim,
Ne yurdum var, ne mekânım,
Tek başına bir insanım,
Dertler beni ezip durur.

Halil Çivi yaşam ağır,
İstersen bin kere çağır,
Dostlar seni duymaz sağır,
Derin bir ah çekip durur.

(02. 06. 1999)

On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

12. KAZ DİLE GELDİ

İçimdeki derdi yazmazsam dedim,
Kalem dile geldi, söz dile geldi.
Yürek yangınımı saklasam dedim,
Ateş dile geldi, köz dile geldi.

İşsiz, aşsız kaldım kimse görmedi,
Dostlarım kapıyı açıp sormadı,
Bir yıl tencereye hiç et girmedi,
Tabak isyan etti, tuz dile geldi.

Gurbetlik başıma neler getirdi,
Gençliğimi benden aldı götürdü,
Sıla derdi beni yaktı bitirdi,
Yolumu bekleyen kız dile geldi.

Talihim olmadı sevgiden yana,
Yüreğim yanmaktan döndü külhana,
Erkekler ağlamaz dediler bana,
Fıskırdı yaşlarım göz dile geldi.

İnsanda dürüstlük huyu kalmadı,
Çalışanın emek payı kalmadı,
Yoluna yoluna tüyü kalmadı,
Bıktı yolunmaktan kaz dile geldi.

Halil Çivi zordur yokluk yılları,
Sahte dostlar yedi eldeki varı,
Kötü günde ayırdılar yolları,
Tezene çırpındı, saz dile geldi.

(10.02.2000)

13. BAYRAM HÜZNÜ

Çiçeği açmayan güllere benzer,
Annesiz, babasız bayram günleri.
Yolcusu kaybolmuş yollara benzer,
Annesiz, babasız bayram günleri.

Bayramın tadıdır, babayla ana,
Varlıkları huzur verir insana,
Eğer onlar yoksa dön yana yana,
Annesiz, babasız bayram günleri.

Herkes güler senin boynun bükülür,
Özlemlerin can evinden sökülür,
Sanki ocağına incir dikilir,
Annesiz, babasız bayram günleri.

Lokmaların boğazına dizilir,
Yüreğin kavrulur, için ezilir,
Gözyaşların yanağından süzülür,
Annesiz, babasız bayram günleri.

Kimse bilmez gönlündeki sızımı,
Başın arar annesinin dizini,
Artık göremezsün baba yüzünü,
Annesiz, babasız bayram günleri.

Yıllar geçse bile hiç kopmaz bağlar,
Başın dumanlanır, için kan ağlar,
Hasret ateşinle kül olur dağlar,
Annesiz, babasız bayram günleri.

Halil Çivi, olsa bile yaş elli,
Ataların yeri dolmaz, besbelli,
Mezarlara bir fatiha teselli,
Annesiz, babasız bayram günleri.

(18.12.2001)

14. SAL BULAMADIM

Uğraştım, didindim, candan usandım,
Düzlüğe götüren yol bulamadım.
Hangi bağa girsem hazan uğramış,
Alıp koklamaya gül bulamadım.

Öksüz bir çocuktum, gülmedi yüzüm,
İtibar görmedim, geçmedi sözüm,
Ozan oldum düzen tutmadı sazım,
Yeni bir düzene tel bulamadım.

Öğrenciydim, siyasete bulaştım,
İşçi oldum, patronlarla dalaştım,
Memur oldum aç ve sefil dolaştım,
Bakkala, kasaba pul bulamadım.

Bilgin olsam dedim, ömrüm yetmedi,
Yelken açtım, dümen, uskur tutmadı,
Hiçbir işim rotasında gitmedi,
Rotayı düzelten el bulamadım.

Gezgin oldum yollarımı yitirdim,
Tüccar oldum, sermayeyi batırdım,
İflas ettim, kara yere oturdum,
Üstüne yatmaya çul bulamadım.

Ekin ekim tohumları çürüdü,
Taşı tuttum bir buz gibi eridi,
Fidan diktim kök salmadı kurudu,
Tutunup kalmaya dal bulamadım.

Felek bana sillesini indirdi,
Nerde bir mum yaksam bulup söndürdü,
Kime güvendiysen beni kandırdı,
Dost demeye bir tek kul bulamadım.

Halil Çivi diyor zaman kalmadı,
Biri çıkıp gözyaşımı silmedi,
Ömür bitti, gülmek nasip olmadı,
Kabire gitmeye sal bulamadım.

(22.08.2000)

15. BULAMADIM

Şu dünyayı karış karış dolaştım,
Mutluluk sırrına iz bulamadım,
Dere-tepe geçtim, dağları aşım,
Yerleşip kalmaya düz bulamadım.

Annem beni çile için doğurdu,
Kader tuttu gurbet ile savurdu,
Zemheri ayazı yaktı kavurdu,
İçimi ısıtan köz bulamadım.

Sevda kervanına katıldım, gezdim,
Başıma geleni oturup yazdım,
Aşkı aramaktan yoruldum, bezdim,
Başımı koyacak diz bulamadım.

Dünya kaç bucakmış görüp anladım,
Zengin, fakir her insanı, dinledim,
Bir ney gibi yanık yanık inledim,
Besteye dökcek saz bulamadım.

Talih kuşu beden çok uzak uçtu,
Ne bir bahçem oldu ne çiçek açtı,
Ömrüm soğuklarla kışlarla geçti,
Beni ısıtacak yaz bulamadım.

Sanmayın kaderim yüzüme güldü,
Şansızlık peşimden her yere geldi,
Yaban otlarından bir aşım oldu,
Tadını vermeye tuz bulamadım.

İşe yaramadı öğrendiklerim,
Heba oldu gitti tüm emeklerim,
Kuyumu kazdılar dost bildiklerim,
Kimseye diyecek söz bulamadım.

Halil Çivi diyor artık yoruldum,
Önce bulanıktım, şimdi duruldum,
Tövbe ettim, yâr eline sarıldım,
Vakit geç olmuştu, yüz bulamadım.

(10.06.2003)

16. HÜNER

Ben insanoğluyum, insan aklıyım,
Evrenin sırrını çözenlerdenim.
Anne-baba sevgisinden saklıyım,
Evrin kitabını yazanlardanım.

Ben ölür giderim, hep sürer soyum,
Nesilden nesile devreder huyum,
Evlatlara miras kalır bildiğim,
Var olma sırrını sezenlerdenim.

Bin bir zorluk olsa yaşamdan yana,
Doğa yasaları ders verir bana,
Akıl her nimeti sunar insana,
Bilim evrenini çizenlerdenim.

Uçağı göklerde uçuran benim,
Deryalarda gemi geçiren benim,
Zehiri bal yapıp içiren benim,
Kader çizgisini bozanlardanım.

Madenleri potalarda erittim,
Sıvıları ince ince arıttım,
Cansızlara motor taktım, yürüttüm,
Uzayın kalbine sızanlardanım.

Köyler kentler kurdum, okullar yaptım,
Hastaneler kurdum hastalar baktım,
Gönülden gönüle sevgiyle aktım,
Sevgi denizinde yüzenlerdenim.

Halil Çivi derki hüner insanda,
Keşifler, icatlar, teknikler onda,
Tanrının kudreti yaşayan canda,
Toprağına karışıp tozanlardanım.

(22.07.2002)

17. BEN DAĞLARIN AŞIĞIYIM

Ferman padişahın dağlar da benim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.
Oralarda huzur bulur bedenim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Gayet esrarlıdır dağların başı,
Kim bilir kaç milyar, taşların yaşı,
Seyreyle zirveden bin bir cümbüşü,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Gökteki yağmurlar dağlardan gelir,
İçtiğimiz sular dağlardan gelir,
Tertemiz havalar dağlardan gelir,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Güzel ormanların yurdudur dağlar,
Her bir yamacında bir dere çağlar,
Vahşi hayvanlara o yaşam sağlar,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Sevene fark etmez, ne yaz ne de kış,
Biraz emek ister zirveye çıkış,
Ardından çevreye doruktan bakış,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Yayladan yaylaya geçesim gelir,
Buz gibi sulardan içesim gelir,
Zirveden zirveye uçasım gelir,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Pırpır kanat çırpan kelebekleri,
Renklerin dilidir kır çiçekleri,
Doruklar gönlümü çalalı beri,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

Halil Çivi der ki dağlar öz yârim,
Dağlarda büyüdüm, dağlarla varım,
Yüce bir doruğa kazın mezarım,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.

(1.06.1999)

18.SEVGİ DENEN ÇÖZÜM

Kusur bulmak için baktım insana,
Kusurları kendi özümde buldum.
Hatalar aradım hep yana yana,
Hataları kendi sözümde buldum.

Nefsimle savaştım, galibim sandım,
İnsana hizmete talibim sandım,
Bilimle uğraştım âlimim sandım,
Yanlışları kendi yazımda buldum.

Malımı kazandım kendi elimle,
Eğri söz demedim asla dilimle,
Namuslu yaşadım fakir halimle,
Eğriliği kendi tarzımda buldum.

Sevgi deryasına dalayım dedim,
Sonsuz mutluluğu bulayım dedim,
İnsanlara örnek olayım dedim,
Eksikleri kendi gözümde buldum.

Halil Çivi derki yollara düştüm,
Diyar diyar, gönül gönül dolaştım,
En sonunda bir gerçeğe ulaştım,
Hakk'ı sevgi denen çözümde buldum.

(14.02.2000)

19. GEÇEMEDİM BEN

Bir ömürdür köşe bucağ saklandım,
Gönlümün elinden kaçamadım ben.
Yıllardır bu dertle kavruldum yandım,
Sırrımı kimseye açamadım ben.

Ben kaçsam da yine gelip buldular,
Yüreğimi bir kaz gibi yoldular,
Duygular aklımı esir aldılar,
Eğriyi, doğruyu seçemedim ben.

Kar yağdı, kış oldu, güneş doğmadı,
Çektiklerim deryalara sığmadı,
Kurt kaptı, kuş yedi, yağmur yağmadı,
Ektiğim tarlayı biçemedim ben.

Alın yazım ateş ile yazıldı,
Garip kaldım, ciğerlerim ezildi,
Günahlarım dağlar gibi dizildi,
Kuş olup üstünden uçamadım ben.

Yıl yıla eklendi, gençlik eridi,
Yaz geçti, güz bitti, yaprak çürüdü,
Hayat çeşmesinin suyu kurudu,
Tadına vararak içemedim ben.

Sağcı, solcu diye taraf tuttular,
Kin kustular, iftiralar attılar,
Ülkeme, yurduma sığmaz ettiler,
Başka diyarlara göçemedim ben.

Halil Çivi der ki güllerim soldu,
Gençlik uçup gitti, günlerim doldu,
Sırat köprüsünü geçen kurtuldu,
Günahım çok imiş, geçemedim ben.

(02.12.2004)

20. VİCDANİYİM BEN

İnsan aşığım, insanoğluyum,
İnsanlık soyunun hayranıyım ben.
Mazlumların hak isteyen diliyim,
Dertli gönüllerin dermanıyım ben.

Kanadı kırılmış kuş beni üzer,
Ayağa dokunan taş beni üzer,
Odunsuz, ocaksız kış beni üzer,
Çobansız sürünün çobanıyım ben.

Her yaptığı işe dürüstlük katan,
Kin ile nefreti içinden atan,
Fakirin, garibin elinden tutan,
Vicdanlı kalplerin vicdanıyım ben.

Beyinlere barış tohumu eken,
Şiddeti, nefreti gönlünden söken,
Yerine sevgiden çiçekler diken,
İnsanlık bağının bağbanıyım ben.

Kimsenin malında gözü olmayan,
Fitne pazarında sözü olmayan,
Haram tezgâhında bezi olmayan,
Dürüst insanların irfanıyım ben.

İnsandır evrenin en temel taşı,
Emek, sevgi, bilgi her şeyin başı,
Tüm insanlar birbirinin kardeşi,
Bunu bilenlerin kurbanıyım ben.

Halil Çivi esirgeme sözünü ,
Anlat insanlara işin özünü,
Hiç cahil kalmasın, açsın gözünü,
Bilgin insanların yaranıyım ben.

(07.02.2001)

21. DİK YOKUŞ

Saçıma kar yağdı, yüreğimde kış,
Hislerim kan ağlar, gönlüm kan ağlar.
Yaşım tam yetmiş beş, önüm dik yokuş,
Dizlerim kan ağlar, belim kan ağlar.

Felek gençliğimle bozdu arayı,
Bana verdi şu dermansız yarayı,
Fark edemez oldum akı karayı,
Gözlerim kan ağlar, halim kan ağlar.

Güzelim kırlarda gezemez oldum,
Şirin plajlarda yüzemez oldum,
Vücudum titriyor, yazamaz oldum,
Kalemim kan ağlar, elim kan ağlar.

Geceleri ağrılarım tutuyor,
Döşek diken olup bana batıyor,
Gençlik bağlarında baykuş ötüyor,
Bülbülüm kan ağlar, gülüm kan ağlar;

Kışım hiç bitmiyor, çiçek açmıyor,
Belleğim karıştı, aklım seçmiyor,
Nicedir kimseye sözüm geçmiyor,
Kelamım kan ağlar dilim kan ağlar;

Gençlik güllerimi kırağı çaldı,
İhtiyarlık beni emrine aldı,
Sarı sazım bile duvarda kaldı,
Tezenem kan ağlar, telim kan ağlar;

Halil Çivi derki dinleyin beni,
Toprak geri alır cansız bedeni,
Yola çıkar son yolculuk treni,
Mendilim kan ağlar, kolum kan ağlar.

(07.01.2002)

22. BEN DE BİLMİYORUM

Dostlar, "geçmiş olsun, neyin var" diyor,
Ben de bilmiyorum, nasılım dostlar,
Tam dört aydır bu sağ kolum ağrıyor,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Boyun omurumdan sinir çıkıyor,
Kireçler bu sinirleri sıkıyor,
Doktorlar "boynunda fitik var" diyor,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Sağ kolum dönmüyor sağa ve sola,
Ağrılar vermiyor on dakika mola,
Fizik tedaviyle geçer mi ola,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Boynumda boyunluk gezer dururum,
Her sorana cevap, bezer dururum,
Bu kötü illete kızar dururum,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Ağrılar geçer mi, yoksa kalır mı,
Ameliyat kesin çare olur mu,
Kolum eski durumuna gelir mi,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Kemiklerim sızım sızım sızlıyor,
Şimdi yaşım elli beşi düzlüyor,
Öğrenciler yollarımı gözlüyor,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar.

Halil Çivi der ki buymuş kaderim,
Doktorlar bilgili, Allah'ta kerim,
Nasıl olsa ben bu derdi yenerim,
Artık biliyorum, iyiyim dostlar.

(10.03.1999)

23. BENİM HİKÂYEM

Dinleyin dostlarım dediklerimi,
Bu geçen yılların hikâyesidir.
Şimdi asfaltharda gezerim ama,
Dikenli yolların hikâyesidir.

Anamdan doğunca kucakladılar,
Saçlarım gür imiş saçakladılar,
Tam göbek bağımdaymış bıçakladılar,
Köyde doğanların hikâyesidir.

Köylü çocuğuyum Halil'dir adım,
Babamdan miras "ÇİVİ" soyadım,
Çocukluk çağıma yetim başladım,
Bu yetim kulların hikâyesidir.

Koyun güttüm, sığır güttüm, çobandım,
Ayet, hadis bilen "Küçük İmam'dım,
Sonra devlet okuluna yollandım,
İşhanlı yılların hikâyesidir.

Erzurum'da iken asistan idim,
Bilimsel bilgiye aç bir can idim,
Özgürlüğü Fransa'da tanıdım,
Nant'taki günlerin hikâyesidir.

Sivas'tayken her yapıya taş oldum,
Sosyoloji Bölümü'ne baş oldum,
Herkesle, çok candan, arkadaş oldum,
Bazı soysuzların hikâyesidir.

Profesör oldum cakalar sattım,
Yüklendim göçümü Tokat'a gittim,
Orada tam beş yıl meskenet ettim,
Çok candan dostların hikâyesidir.

Sivaslıyım Kervansaray köyümüz,
Türkmenlikten türemiştir soyumuz,
İklimi sert, insanı mert huyumuz,
Bu bizim ellerin hikâyesidir.

1945 doğduğum yıldır,
Annem Zöhre Hatun, Babam da Hıdır,
Sülalemiz geniş akraba boldur,
Bu Culfagillerin hikâyesidir.

Köyler arasında mekik dokudum,
İmamların rahlesinde okudum,
Kitapları besteleyip şakıdım,
Okulsuz köylerin hikâyesidir.

Gittim İstanbul'a yazdım okudum,
Tembellerin meskeninde yok idim,
Fikirleri tel tel edip dokudum,
Kente göçenlerin hikâyesidir.

Payelendim, doçent oldum sevindim,
Bazen mutlu, bazen mutsuz göründüm,
Zulüm çektim, isyanlara büründüm,
Darbeli yılların hikâyesidir.

Bu bizden değildir, suçu dediler,
Bazen sağcı bazen solcu dediler,
Karpuz kabuğuyla yolcu dediler,
İnsan yiyenlerin hikâyesidir.

Aydın'a da Üniversite kurdular,
Nazilli'ye dekan oldun dediler,
Binasız, bütçesiz görev verdiler,
Bu YÖK'lü yılların hikâyesidir.

Emirgan'da mesken oldu bir oda,
Ne ışık ne banyo yok idi orda,
Şiltesi ot idi, karyola hurda,
Acılı günlerin hikâyesidir.

Parasız okumak bir kurtuluştı,
Sınavı kazanmak büyük sevinçti,
Liseli yıllarım yatılı geçti,
Çalışkan gençlerin hikâyesidir.

Bilgi, yaşamdaki tek gerçek yoldu,
İstanbul İktisat Fakültem oldu,
Diploma almaya artık az kaldı,
Gururlu günlerin hikâyesidir.

Mefaret'tir benim eşimin adı,
Benim ile güldü, benle ağladı,
Gönlümü gönlüne ipsiz bağladı,
Bu mutlu yılların hikâyesidir.

Sıcakta soğukta evrildim, durdum,
Esti deli poyraz savruldu durdum,
Özgürlük aşkıyla kavruldu durdum,
Özgür tutkuların hikâyesidir.

Kalpten kalbe köprü gerek geçmeye,
Gönüllerin kilidini açmaya,
Dostluk gerek dost bağına uçmaya,
Olgun insanların hikâyesidir.

Küfeyle odunlar taşıdım durdum,
Bahçıvanlık yaptım, duvarlar ördüm,
Emeğe saygısız patronlar gördüm.
Yoksul insanların hikâyesidir.

Bekâr yıllarımın tümü boyunca,
Para bulup gezemedim doyunca,
Yoksulluk kesemi delik koyunca,
Hayal kuranların hikâyesidir.

Arı gibi çiçek çiçek dolaştım,
Aldım sazı telleriyle söyleştim,
Kuzu gibi, yar peşinde meleştim,
Sevda yılların hikâyesidir.

Sonraları yaşam bana da güldü,
Zerrin, Berrin, Banu üç kızım oldu,
Her birisi dünyalara bedeldi,
Meyveli dalların hikâyesidir.

Keskin sirke küpe zarar diyorlar,
Her şeyin kıvamı karar diyorlar,
Vefasızlık dostu yorar diyorlar,
Değer bilenlerin hikâyesidir.

Halil der dostluktan ötesi yalan,
Bıraktığın eser tek baki kalan,
Mal, mülk çoluk, çocuk, biraz oyala
Dönülmez yolların hikâyesidir.

(06.07.1998)

24. YAŞAM DÖNGÜSÜ

Annen, baban sevgi mektubu yazar,
Canlanıp bir insan olasın gelir.
Dokuz aylık yoldan bir ışık sızar,
Dünya denen yere gelesin gelir.

Büyüdükçe etrafını süzersin,
Bir yaşında ayaklanır gezersin,
İkisinde dil bağını çözersin,
Gördüğün her şeyi sorasın gelir.

5Bir gün gelir ergen gibi yürürsün,
Bir bakışa bin bir anlam verirsin,
Karşı cinsi hayal eder durursun,
Herkesin gönlünü çalasın gelir.

Gençken gezmek ister insanın canı,
Sevda derdi gelir, tutar yakarı,
Geçim derdi bozar bu fiyakarı;
Çarnaçar bir meslek bulasın gelir.

En sonunda deli gönlün durulur,
İki can bir olur, yuva kurulur,
Çocukların doğar, yaşam dirilir,
Her yana şan, şöhret salasın gelir.

Torunların dizlerine sarılır,
Yaşam çarkı yeni baştan kurulur,
Solun tenin sanki tekrar dirilir,
Ömrünü onlara veresin gelir.

Bedenin tükenir, bezer gidersin,
Ölüm kaçınılmaz, sezer gidersin,
Bir ibret destanı yazar gidersin,
Dönüp hallerine gülesin gelir.

Tezce unutulur doğum feryadı,
Nüfusa işlenir doğanın adı,
Tüm ailen senden alır muradı,
Sevgi denizine dalasın gelir

Oyun çağın gelir, derslerin başlar,
Kıskançlığın gide gide yavaşlar,
Gelecek üstüne görülür düşler,
Hayal dünyasında kalasın gelir.

Delikanlıyım der evde durmazsın,
Zamanında meskenine varmazsın,
Annene, babana hatır sormazsın,
Ellerin uğruna ölesin gelir.

Ya bir meslek öğren, seni kurtarsın,
Ya da okur, masa başı tutarsın,
Sonra döner para ile satarsın,
Evlenip bir yuva kurasın gelir.

Mal, mülk derdi seni çokça oylar,
Geçim endişesi derin kök salar,
Gençlik uçup gider, ten rengin solar;
Bu acı yazgıyı silesin gelir.

Bu yalancı bahar çabucak biter,
Öbür dünya derdi giderek artar,
Mirasçılar seni malınla tartar,
Saçını, başını yolasın gelir.

Halil Çivi haber var mı Öte'den,
Toprağa karışır, toz olur beden,
Kimseler bilemez geri dönmeden,
Bu sırrı arayıp bulasın gelir.

(06.09.2003)

25. YENİ YILLAR

Yıllar biriktikçe ömürler biter,
Yeni yıllar insanları eskitir,
Gençliğin özlemi burnunda tüter,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Yaşamak güzeldir, herkes hoşlanır,
Zaman çarkı işler, insan yaşlanır,
Gün gelir, evinde bile dışlanır,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Doğa kuralıdır, buna güç yetmez,
Bebek, çocuk, genç, ihtiyar fark etmez,
Kralın, zenginin borusu ötmez,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Ne güzellik kalır, ne şöhret ne şan,
Ömür ok gibidir, ölüme nişan,
Bu ortak yazgıdır, olma perişan,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Her çıkışın bir inişi var derler,
Fırsat varsa kul hakkını ver derler,
Bu yer, her insanı yutar- yer derler,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Eserler bırak ki çağlar asasin,
Nesilden nesile şanın yaşasın,
Bu şaşmaz kuraldır, niçin şaşasın,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Dolu dolu yaşa ölüme inat,
Helal kazan, servetine servet kat,
Dünya nimetinden onurluca tat,
Yeni yıllar insanları eskitir.

Halil Çivi sakın küsme bu işe,
Çalış, üret, azık devşir her kışa,
Adil ol, sevgi saç, yaşa pürneşe,
Yeni yıllar insanları eskitir.

(30.12.2005)

26. SÖYLEŞİ

Dosta doğru giden karmaşık yollar,
Bilmem yokuş muydu, yoksa düz müdür?
Örtünmüş, gizlenmiş yol vermez dağlar,
Bilmem karlı mıydı, yoksa buz mudur?

Ateş olup ciğerimi kavuran,
Yüreğimi yakıp göğsü savuran,
Bu derdin yüzünden inleyip duran,
Bilmem ozan mıydı yoksa saz mıdır?

Diken gibi batan, gül gibi kokan,
Zehirli çeşmeden, bal gibi akan,
Kırk yıldır gönlümü kavurup yakan,
Bilmem sevdamiydi, yoksa köz müdür?

Bir zamanlar ne günlerim var idi,
Kısa sürdü, kar misali eridi,
Yeni filizlenmiş gülüm kurudu,
Bilmem bahar mıydı, yoksa güz müdür?

Yıllar yılı gözyaşları döktüğüm,
Gece, gündüz yollarına baktığım,
Yaram için derman diye ektiğim,
Bilmem ilaç mıydı, yoksa tuz mudur?

Bütün gençlik çağım hasretle geçti,
Çektiğim çileler haddini aştı,
Benim hesabıma gözyaşı düştü,
Bilmem yeter miydi, yoksa az mıdır?

Sevdamın yükünü çekenler bilir,
Vefasız sevginin derdi çok olur,
Açtığı yaradan yiğitler ölür,
Bilmem kılıç mıydı, yoksa söz müdür?

Gönül acısını diyemiyorum,
Çözülmez bir bağmış, cayamıyorum,
Dertlerim çoğaldı, sayamıyorum,
Bilmem doksan mıydı, yoksa yüz müdür?

Yapılan yolları beğenip geçmez,
Sunulan şerbeti kaldırıp içmez,
Gönlünün derdini gönlüme açmaz,
Bilmem sitem miydi yoksa naz mıdır?

Halil Çivi sorar kimdir bu ceren,
Attığı hedefi şaşmadan vuran,
Ömrümü tüketen, kanıma giren,
Bilmem kirpik miydi yoksa göz müdür?

(27.02.2002)

27. GÖNÜL YORGUNU

Yıllar geçti, bak saçlarım ağardı,
Ben, bir zaman yorgunuyum arkadaş.
Yaşlanınca, yüreğime kar yağdı,
Ben, bir sevda yorgunuyum arkadaş.

Ne bir tarlam oldu, ne dükkân açtım,
Memur oldum, şehir şehir dolaştım,
Haneden haneye kiraya göçtüm,
Ben, bir mekân yorgunuyum arkadaş.

Hep etsiz, meyvesiz donandı aşım,
Bekledim ki bir gün yeter maaşım,
Umut deryasında tükendi yaşım,
Ben bir umut yorgunuyum arkadaş.

Dümen, yalan dolan, çok usandırdı,
Dostum dedi, ocağımı söndürdü,
Kime güvendiysen, beni kandırdı,
Ben bir güven yorgunuyum arkadaş.

Mazi oldu, yaşadığım, gezdiğim,
Heba oldu, uçtu gitti gençliğim,
Ne bir dostum kaldı, ne bir sevdiğim,
Ben bir vefa yorgunuyum arkadaş.

Birer birer benden koptu dişlerim,
Kâbusa dönüştü, renkli düşlerim,
Gece, gündüz, sızlar durur her yerim,
Ben bir beden yorgunuyum arkadaş.

Halil Çivi, yine dilin durmuyor,
İhtiyarlık çökmüş aman vermiyor,
İyi gün dostları, hatır sormuyor,
Ben bir gönül yorgunuyum arkadaş.

(21.01.2000)

28. DERMANI YOKMUŞ

Kurtar diye Yaratana yalvardım,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.
Gençliğimi verin diye yakardım,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.

Hazan çökmüş, yaprakları kurutmuş,
Hasret, gurbet benliğimi eritmiş,
Yıllar acımamış, teni çürütmüş,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.

Çekilen acılar yakar, kavurur,
Sam yelleri anıları savurur,
Deli gönül feryat eder, bağırır,
Yaşlık derdinin dermanı yokmuş.

Duman tutmuş geçit vermez dağları,
Hoyrat bozmuş bezediğim bağları,
Beni terk eylemiş gençlik çağları,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.

Güller toprak olmuş, dikenler kalmış,
Bülbülün yerini baykuşlar almış,
Ağrılar, acılar derin kök salmış,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.

Dostlar kesmiş muhabbeti, selamı,
Bu bir işkence mi, yoksa bela mı,
Yoksa rota bir dönülmez yola mı,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.

Halil Çivi, yıllar bitti, ay bitti,
Şu dünyada yiyeceğin pay bitti,
Söyleye söyleye dilde tüy bitti,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş.

(10.03.2005)

III. YAKIN ÇEVRESİNİ KONU ALAN ŞİİRLER

Yedili Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

29. POYRAZIM ÜÇ YAŞINDA

Haftalar aylar doldu,
Aylarla yıl oluştu.
Benim tatlı Poyraz'ım,
Üç yaşına kavuştu.

Baban altın yürekli,
Annen anneler hası.
Ne kadar güzel olmuş,
Poyrazımın pastası.

Üfleyiver üç mumu,
Alkışlar göğge çıksın,
Poyraz pastayı kessin,
Herkes tadına baksın.

Yaş günün kutlu olsun,
Sağlıklı ol, bin yaşa.
Seni çok seviyorum,
Torunum Poyraz Paşa.

Halil Deden sevgiden,
Bir buket yaptı sana.
Yanına geledim,
Sakın darılma bana.

(09.06.2005)

Sekizli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

30. GÖNLÜMÜN SULTANLARINA

Hayatımın direkleri
Siz gönlümün sultanları,
Altın gibi yürekleri,
Siz gönlümün sultanları.

İncilerin başı Zerrin,
Sevdim onu çokça derin,
Aşla doldurulmaz yerin,
Siz gönlümün sultanları.

Üç incinin sonu Banu
Kendi can evimin canı,
Dünyaya değişmem onu,
Siz gönlümün sultanları.

Dikensiz olsun yolunuz,
Taşa değmesin eliniz,
Hakça söylesin diliniz,
Siz gönlümün sultanları.

Gönlüm sizle bilesiniz,
Halil Çivi'nin kızları,
Yaşam boyu gülesiniz,
Arşın parlak yıldızları,

Zerrin, Berrin, Banu kızım,
Her üçü de iki gözüm,
Ömür boyu üç yıldızım,
Siz gönlümün sultanları

Berrin inciler incisi,
Üç kızımın ikincisi,
Can evimin birincisi,
Siz gönlümün sultanları.

Eğilmesin başlarınızı,
Yıkılmasın kaşlarınızı,
Hep rast gitsin işleriniz,
Siz gönlümün sultanları.

Altın olsun tuttuğunuz,
Sevgi olsun tattığınız,
Mutlu geçsin tüm ömrünüz,
Siz gönlümün sultanları.

Hep sağ, salim olasınız,
Çok seviyorum sizleri,
Siz gönlümün sultanları.
Siz gönlümün sultanları

(10.11.1999)

31. BİRİCİK EŞİM MEFARET'E

Yıl dokuz yüz elli dördtü,
Sekiz mayıs geldi çatı,
Doğan bu kız Mefaret'ti,
Doğum günün kutlu olsun.

Tam kırk yedi oldu yaşın,
Eğilmesin asla başın,
Hep bal kaymak olsun aşın,
Doğum günün kutlu olsun.

Gerçeğim sen, düşün sensin,
Sevgilim sen, eşim sensin,
Mutlu sofram, aşım sensin,
Doğum günün kutlu olsun.

Hayatımın harmanısın,
Dertlerimin dermanısın,
Gönlümün tek sultanısın,
Doğum günün kutlu olsun.

Halil Çivi der benimsin,
Çiçeğimsin, fidanımsın,
Ruhum, canım, bedenimsin,
Doğum günün kutlu olsun.

(08.05.2001)

32. NERDESİNİZ ANNEM BABAM

Yaralarım göz göz oldu,
Nerdesiniz annem babam?
Yandı ciğerim köz oldu,
Nerdesiniz annem babam?

Felek beni kötü biçti,
Bütün ömrüm sızsiz geçti,
Dertlerim başımdan aştı,
Nerdesiniz annem, babam?

Bekleseydim yolunuzu,
Koklasaydım teninizi,
Öpmek için elinizi,
Nerdesiniz annem, babam?

Arayanım, soranım yok,
Okşayanım, sevenim yok,
Yâd, yabana güvenim yok,
Nerdesiniz annem, babam?

Baba başımızın tacı,
Dünya böyle, gelen gider,
Sızsiz kalmak büyük acı,
Nerdesiniz annem, babam?

Beni hiç anlamadılar,
Payladı, azarladılar,
İtip, kakıp, horladılar,
Nerdesiniz annem babam?

Sızsiz günler zehir oldu,
Gözyaşlarım nehir oldu,
Öksüz kalmak çok zor geldi,
Nerdesiniz annem, babam?

Gündüzler kokutur beni,
Geceler ürkütür beni,
Öksüzlük ağlatır beni,
Nerdesiniz annem, babam?

Karşılıklı söyleşmeye,
Tatlı tatlı gülüşmeye,
Lokmamızı paylaşmaya,
Nerdesiniz annem, babam?

Halil Çivi artık yeter,
Ana her derdin ilacı,
Ayrılık ölümden beter,
Nerdesiniz annem, babam?

(18.11.1999)

33.SEN GÜLÜNCE

Yanaklarım al al olur,
Sen gülünce Mefaret'im,
Sanki bana bir hal olur,
Sen gülünce Mefaret'im

Bala döner zehir aşlar,
İçimde bir sevinç başlar,
Gerçeğe dönüşür düşler,
Sen gülünce Mefaret'im

Yüreğim yerinden oynar,
Kanım fokur fokur kaynar,
Başım fırl fırl döner,
Sen gülünce Mefaret'im

Bütün acılarım diner,
Evimiz bayrama döner,
Duygularım olur pınar,
Sen gülünce Mefaret'im

Âşık maşukunu bulur,
Dünya şeker, şerbet olur,
İçime bir neşe gelir,
Sen gülünce Mefarefim

Gönül kuşu cik cik öter,
Sevincime sevinç katar,
Yılların özlemi biter,
Sen gülünce Mefaret'im

Gözlerim sevginle ıştır,
Gönlüm gönlünle birleşir,
Hayallerim gerçekleşir,
Sen gülünce Mefaret'im

Halil Çivi söyler sözü,
Yüreği andırır közü,
Dünya mutluluk denizi,
Sen gülünce Mefaret'im

(02.06.1999)

34. GÜZEL DOSTLARA

Onur duydum ben sizlerle,
Güzel dostlar hoş geldiniz,
Gelip oldunuz bizlerle,
Güzel dostlar hoş geldiniz.

Dostlar başımızın tacı,
Dostluk her derdin ilacı,
Dostsuz kalmak büyük acı,
Güzel dostlar hoş geldiniz.

Güzel güzel söyleşmeye,
Bacı, kardeş, dertleşmeye,
Lokmamızı paylaşmaya,
Güzel dostlar hoş geldiniz.

Dost dostun ağusun alır,
Derde derman dosttan gelir,
Dost kıymetini dost bilir,
Güzel dostlar hoş geldiniz.

Sevgi gönüller ışığı,
Dostluk sevgi sarmaşığı,
Halil Çivi dost aşığı,
Güzel dostlar hoş geldiniz.

(08.11.1999)

On Birli hece Ölçüsü ile Yazılan şiirler

35. ADNAN ABANA DOSTUMA

Bir dost buldum, adı Adnan Abana,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.
Özü, sözü güven verir insana,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.

Duygulu, coşkulu bir yürek taşır,
Kalpten kalbe köprü kurar, ulaşır,
Gani gönüllüdür, dostça söyleşir,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.

Sevginin sırrını Yunus'ta bulmuş,
İnsanı en yüce bir değer bilmiş,
Şair olmuş, dört bir yana ün salmış,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.

Sevgi saçar sevgilerle beslenir,
Beste yapar, ezgilerle seslenir,
Böyle güzel dosta çok az rastlanır,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.

Olgunlaşmış, içi, dışı bir olmuş,
Bilge olmuş, aydınlara pir olmuş,
Sevgi olmuş, gönüllerde yer almış,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.

Halil Çivi bilir dostun hasını,
Dostlar siler dost gönlünün pasını,
Duymak ister Abana' nın sesini,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif.

(03.07.2001)

36. BERRİN'İME

Zümrüt gözlüm beni yalnız bıraktı,
Benim gözyaşlarım içime aktı,
Evlendi, eşini koluna taktı,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

Hem yeri boş kaldı, hem de yatağı,
Üstüme yıkıldı, evin mutfağı,
Öksüz kaldı çay içtiği bardağı,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

O, kızım değildi, arkadaşımdı,
Derdimi paylaşan bir sırdaşımdı,
Kanım, canım, ekmeğimdi, aşımdı,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

Derdim beni adım adım kovalar,
Boğdu, Onsuz soluduğum havalar,
Diken oldu boğazımda lokmalar,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

Hisleri bıraktım, gerçeğe geldim,
Sevdiği insanı öz oğlum bildim,
Akan yaşlarımı gizlice sildim,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

Kaf Dağı'nda kalsın, kederin, gamın,
Engelsiz, sorunsuz olsun yaşamın,
Sakin geciktirme, gelsin selamın,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

Toplumun kuralı galebe çaldı,
Elin oğlu geldi, kızını aldı,
Halil Çivi elin koynunda kaldı,
Benim gözyaşlarım içime aktı.

(17.07.2001)

37. MUHTAR GAZİ DOSTA

Muhtar Gazi dosttan bir name aldım,
Gönülden gönüle yol gibi geldi.
Name sahibini can dostum bildim,
Sevgiyle uzanan el gibi geldi.

Dikkatle okudum, baktım neylemiş,
Ozanların deryasını boylamış,
Ne olgun, ne şirin sözler söylemiş,
Petekten damlayan bal gibi geldi.

Benliğini kültürüyle yoğurmuş,
Sevgisini avaz, avaz bağırması,
Mısraları ibrişimle eğirmiş,
Özenle işlenmiş tel gibi geldi.

Mustafa Kemal'i baş tacı yapmış,
Yobazın çanına otları tepmiş,
Çağdaş bir toplumun sırrını kapmış,
Özgürce konuşan dil gibi geldi.

Halil Çivi der ki Muhtar elinden,
Ne güzel nameydi sevgi dilinden,
Büyük /Atatürk'ün çağdaş yolundan,
Burcu burcu kokan gül gibi geldi.

(27.04. 2007)

38. ÂŞIK MAHZUNİ'NİN ARDINDAN

Kendisi dünyadan çekip gitse de,
Gönüllere demir attı Mahzuni.
Mezar taşlarında baykuş ölse de,
Dilimize lezzet kattı Mahzuni.

Çağlayan misali şiir yazandı;
Halkın bağrındaki büyük ozandı.
Sevgi ekti, biçti; sevgi kazandı,
Sevgi pınarından tattı Mahzuni.

Evren kitabının ilmını yazdı;
Varlık Birliği'nin sırrını çözdü;
İnsanla doğanın bağını sezdi,
Sanki kâinatı yuttu Mahzuni,

Toplumun derdiyle kavruldu, yandı,
İsyan etti; haksızlığa direndi,
Kimileri O'nu bir asi sandı,
Zorbaya, haksıza çattı Mahzuni.

İnsanlık sevgisi coştı gürleştı,
Irklar, cinsler, dinler O'nda birleştı,
Ezgileri kulaklara yerleştı,
Dertli bülbül gibi öttü Mahzuni.

İnsanı en yüce bir değer gördü,
Sazını, sözünü bu yola verdi,
Erenlerin kadim yolunu sürdürdü,
Verdiği ikrarı tuttu Mahzuni.

Halil Çivi diyor beden yoruldu,
Su kepek tükendi, hesap görüldü,
Ömür sona erdi, defter dürüldü,
Hazreti Pir'ine gitti Mahzuni.

(23.05.2002)

39. OZANDAN OZANA

Hüseyin Akdemir lütfetmiş yazmış,
Dosta şiir yazan eller ne güzel.
Bal tadında şirin mısralar dizmiş,
Bal peteği gibi diller ne güzel.

Bilim yuvasına bilginler gelir.
İnsan benzerini arayıp bulur.
Herkes muhabbetten payını alır.
Muhabbet bağında güller ne güzel.

Altın kıymetini sarraflar yazar,
Hakikat sırrını arifler sezer,
Dostun müşkülünü dostları çözer,
Dostla halleş ilen haller ne güzel.

Dost benim yarım, ben dosta yarım,
İkimiz bir olur, birlikte varım,
Aynı kökten biter, yaşam dallarım,
Tek kökte birleşmiş dallar ne güzel.

Dost dostu arzular dağlar yol olur,
Sevgi dost gönlünde açan gül olur,
Sarı sazda name olur, tel olur,
Ozanın sazında teller ne güzel.

Hoş görü denince Mevlâna oldum,
Hacı Bektaş ile özümü buldum,
Koşulsuz sevgiyi Yunus'tan aldım,
Sevgi peteğinde ballar ne güzel.

Ne pirim, ne mirim, ben bir insanım,
İnsan sevgisiyle dolmuş bir canım,
Akıl ilacımdır, bilim dermanım,
Bilimle gidilen yollar ne güzel.

Laik ve demokrat bir Türkiye'de,
Çağdaşlığa koşar torunla dede,
Halil Çivi, kalmak için ebede,
Tek bir kuvvet olmuş eller ne güzel.

(04.06.2001)

40. BABAM

Gözyaşlarım aktı, gören olmadı,
Neden beni öksüz bıraktın babam.
Aç ve susuz kaldım, soran olmadı,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Feleğin sillesi okkalı oldu,
Köyün ağaları sopalı oldu,
Yaşamın oltası zokalı oldu,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Gurbet ilin mihnetine alıştım,
Toprak kazdım, duvar ördüm, çalıştım,
Hayalimde hep seninle buluştum,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Felek bana dileğimi zor verdi,
Adın bana sabır verdi, fer verdi,
Başarı yolunda bin bir sır verdi,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Gurbet ellerinde yalnız başıma,
Hem okurdum hem giderdim işime,
Sen girerdin geceleri düşüme,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Annem bile düştü geldi peşime,
Beni bıraktınız yalnız başıma,
Hayal kurdum durdum boşu boşuna,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Hayatın kurduğu bana tuzaktı,
Mezarınız bile çokça uzaktı,
Her bayram içime bir şeyler aktı,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Giysilerim lime lime eridi,
Ayağımda çarıklarım çürüdü,
Yıllarımı acı, kader bürüdü,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Çocuk yaşta kendim gördüm işimi,
Kazanmak zorunda kaldım aşımı,
Kimse candan okşamadı başımı,
Nerden beni öksüz bıraktın babam?

Sevgin gönlümdeydi, ruhun yanımda,
Hep dolaştın damarımda, kanımda,
Sevinçte, kederde, heyecanımda,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Oyunlar doğradım, küfeler çektim,
Dirsek taşta geldi, gözyaşı döktüm,
Bazen dua için yere diz çöktüm,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

İftiharla geçtim duyan olmadı,
Elini başıma koyan olmadı,
“Aferin evladım.” diyen olmadı,
Neden beni öksüz bıraktın

Ne gelini gördün ne torunları,
Dedesiz bıraktın gittin onları,
Bana devreyledin tüm sorunları,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

Halil Çivi erdi bak muradına,
Profesör oldu senin adına,
Varamadı başarının tadına,
Neden beni öksüz bıraktın babam?

(23.07.2001)

41. MİNİK POYRAZ'IMA

Yıl 2002 Dokuz Haziran,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.
İzmir'de doğmuştu nur topu bir can.
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

Dokuz ay çok dedin, acelen vardı,
Doktorlar annenin karnını yardı,
Bu sezaryen ikinizi kurtardı,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

Annen Berrin Hanım, baban da Osman,
Anneannen Mefaret, babaannen Şencan,
Olmak istiyorlar derdine derman,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

Bir deden Mustafa, öteki Halil;
Seni çok sevdiler, bunu iyi bil;
Hadi çabuk büyü, hem konuş, hem gül;
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

Bütün yakınların sevinç yumağı,
Kurdular yürekten bir sevgi bağı,
Nasıl da yakışmış mavi kundağı,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

İnşallah ayağın hiç değmez taşa,
Sorunsuz, tasasız, ömürlü yaşa,
Verdiğin emekler gitmesin boşa,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

Halil Çivi diyor Poyraz canımdır,
Mutluluk kaynağım, nurlu günümdür,
Kanımdır, tenimdir, baş sultanımdır,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım.

(11.06.2007)

42. GÖLKENT'TE BİR AKŞAM

Gölkent Sitesi'nde Çobangillere,
Merhaba dostlarım demeye geldim.
Gönülden gönüle köprü kurarak,
Sevgiden bir buket vermeye geldim.

Selma ile Mümin dostların hası,
Çağrı'yı sorarsan bu evin ası,
Sarmış aileyi sevgi halkası,
Bu güzel dostları görmeye geldim.

Mümin Hoca mangalını yakıyor,
Çağrı kadehlere içki döküyor,
Benim canım nasıl rakı çekiyor,
Kadehi kadehe vurmaya geldim.

Çevirdik masayı bayanı bayı,
Selma Hoca ne bezemiş sofrayı,
Seviyor dostlarla hep paylaşmayı,
Oturup beraber yemeye geldim.

Halil Çivi diyor güzel bir akşam,
Kaldır kadehini içelim paşam,
Dostlarla olunca hafifler yaşam,
Söyleşip, halleşip gülmeye geldim.

(28.7.2000)

43. GENÇLERLE SÖYLEŞİ

Hasan Kavruk dosttan bir çağrı aldım,
Çağrıyı kendime bir görev bildim,
Dosyamı kaparak sınıfa geldim,
Geçmişten bugüne başladık söze.

Dostum onur verdi, tanıttı beni,
"İşte karşınızda bir halk Ozanı",
Genç bakışlar mutlu etti bu canı,
Hemen söze girdim çekmedim naza.

Yaşam öyküsünü şiirle sundum,
Söz edilen kendim, söz eden bendim,
Kültürel dokuyu sevgiyle andım,
Kalpler sevgi doldu, geldik göz göze.

Gün dokuz mayıstı, iki bin beşti,
Gençler muhabbete gönlünü açtı,
Alkışlar çınladı, salondan taştı,
Geçmişle gelecek geldi yüz yüze.

Hepsinin yüreği sevgi doluydu,
Her biri bu halkın kızı oğluydu,
Gittiğimiz halkın kendi yoluydu,
Dağı, beli geçtik, eriştik düze.

Halk kültürü ozanlığın özüdür,
Ozan halkın kulağıdır, gözüdür,
Dillenen dizeler halkın sözüdür,
Halk bana öğretti, ben dedim size.

Bilinçli insanlar aslını bilir,
İz sürer, özünü arayıp bulur,
Ozan dizeleri saza söz olur,
Âşık bu kültürü söyletir saza.

Halil Çivi der ki esen kalını,
"Halkın sesi Hak sesidir" biliniz,
Ozansanız sivri kaçır diliniz,
Sakın darılmayın, dost kalın bize.

Not: bu şiir 9 Mayıs 2005 tarihinde İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Kavruk Beyin çağrısı üzerine öğrenciler ile yapılan söyleşiden sonra yazılmıştır.

44. BİRİCİK EŞİME

Sen benim kaderim, sen benim bahtım,
Gönlümün sultanı biricik eşim.
Sırmalı, çiçekli ebedi tahtım,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Gündüzleri umudumu besleyen,
Geceleri hayalimi süsleyen,
Şefkat dolu sözcüklerle sesleyen,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Soframı donatan aşımı yapan,
Hayatın yükünü sırtımdan kapan,
Yaptığı yuvaya bir ömür tapan,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Evi için her gün didindi, durdu,
Ana oldu, tam üç evlat doğurdu,
Yuvamızı mutlulukla yoğurdu,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Kadifeden gönlü, ipekten sözü,
Hiç dünya malında olmadı gözü,
Yokluklarda bile hep güldü yüzü,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Ailesi için her kahrı çeken,
İşine, aşına mutluluk eken,
Gönlünde sevgisi çağlayıp akan,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Kaşlarım eğilse halimden anlar,
Sarılıp oturur, derdimi dinler,
Onun sevgisiyle biter zor günler,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Bin bir marifetle donanmış eli,
Arı gibi işler üretir balı,
Evimin direği, sevgimin gülü,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

Halil Çivi derki doyulmaz sana,
Sonsuz mutluluklar tattırdın bana,
Rastlamışım insanoğlu insana,
Gönlümün sultanı biricik eşim.

(14.03.2001)

45. ANNEYE ÖZLEM

Anneler günü var, yok benim annem,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.
Çoktan toprak oldu benim bir tanem,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.

Annemdi gönlümün kutup yıldızı,
Doyamadan ecel ayırdı bizi,
Hiç eksik olmadı içimde sızı,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.

Ne suyun tadı var ne yemeklerin,
Ne bahar tadı var ne çiçeklerin,
Yanağımı okşamıyor ellerin,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.

Anne kucağıdır en güzel kucak,
Ağustosta serin, Ocakta sıcak,
Benim hislerimi kim anlayacak,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.

Seni görmeyeli çok yıllar oldu,
Sensiz geçen zaman bana zor geldi,
Mezar taşın bile uzakta kaldı,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.

Halil Çivi diyor gelmiyor sesin,
Söyle bana güzel annem neredesin,
Biliyorum dönülemez yerdesin,
Sarılıp koklayıp öpemiyorum.

(14.05.2000)

46. MAHMUT ERDAL'A

Lütfetmiş gelmişler Aydın iline,
Çok sevdim halini Mahmut Erdal' in.
Baş koymuşlar erenlerin yoluna,
Çok sevdim yolunu Mahmut Erdal'ın.

İlim irfan fışkırıyor sözleri,
Yüreklerle su serpiyor gözleri,
Keskin dille uyarıyor yozları,
Çok sevdim dilini Mahmut Erdal'ın.

Yüreği terk etmiş dünya malını,
İnsana sunuyor sevgi yolunu,
Sazı titretiyor gönül telini,
Çok sevdim telini Mahmut Erdal'ın.

Bütün sermayesi eldeki sazmış,
Diyar, diyar ülke ülke çok gezmiş,
İmbikten süzülen şiirler yazmış,
Çok sevdim elini Mahmut Erdal'ın.

Hali Çivi diyor sevdim bu canı,
Nükteleri mest ediyor insanı,
Meclisleri olmuş dost gülistanı,
Çok sevdim gülünü Mahmut Erdal'ın.

(23.02.2001)

47. MİNİK DOĞA'MA

Gün 21 Mayıs 2003'tü,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.
Seni bekleyenler sevinçten uçtu.
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

Doğuma direndin, didindin durdun,
Gece, gündüz aileni çok yordun,
Vakit doldu, dünyamıza buyurdun,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

Annannen Mefaret çokça yoruldu,
Yüreğinde sana bir taht kuruldu,
Doğar doğmaz kundağına sarıldı,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

Babanın adı Cem, annenin Zerrin,
Onların gönlünde sevgin çok derin,
Doğmadan hazırdu, beşiğin, yerin,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

Başkent Ankara'dır doğduğun şehir,
Sevgin gönlümüzde, coşkun bir nehir,
Hadi çabuk büyü, "dede" deyiver,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

Berrin, Banu teyzelerin geldiler,
Sana türlü, türlü giysi aldılar;
Sevip kokladılar, hayran kaldılar;
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

İnşallah ayağın hiç değmez taş;
Uzun ve sağlıklı bir ömür yaşa;
Verdiğin emekler gitmesin boşa;
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

Halil Çivi deden sana mest oldu,
Yüreğini açıp içten dost oldu,
Yazdığı bu şiir bir anı kaldı,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın.

(29.05.2003)

48. SEYİT DURSUN DOĞANAY'A

Sevgi dolu, bilgi dolu bir insan,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.
Cahillik, yobazlık derdine derman,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

Yaşı yetmiş ama fikri diridir,
Doğrudan şaşmayan yiğit biridir,
Kendisi erendir, gönül eridir,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

Saz ustası, söz ustası bir candır,
Dost gönlünün köşkündeki sultandır,
Edep- erkân bilen olgun insandır,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

Çiğli'de oturur çiği pişirir,
Çorak ovaları ekse yeşerir,
Sevgiden aş yapar herkese verir,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

Dili biraz sivri, içi sıcaktır,
Sevgisi, saygısı kucak kucaktır,
Mertlikte, dostlukta üstüne yoktur,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

Bir ömür gönlünce sevgi yoğurmuş,
Yunus Emre için bir dernek kurmuş,
Fikrini, zikrini bu işe vermiş,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

Halil Çivi bu erenle tanıştı,
Yunus Emre şöleninde buluştu,
Lokmasını yedi, suyunu içti,
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay.

(27.01.2001)

49. İSMET TAMBAŞ'A

Turan'la salmışsın selamın geldi,
Selamın ne güzel ismet Tambaş Bey.
Şiire dönüşmüş kelamın geldi,
Kelamın ne güzel İsmet Tambaş Bey.

İnsanı en yüce bir değer bilen,
Mustafa Kemal'de kemali bulan,
Yaşamın sırrını bilimden alan,
Bilimin ne güzel ismet Tambaş Bey.

Duyguların bir sel olmuş akıyor,
İçin, dışın Anadolu kokuyor,
Satırların nakış nakış dokuyor,
Kilimin ne güzel ismet Tambaş Bey.

Anamız anadır, yarımız da yar,
Herkes fitratınca bir sevgi duyar,
Tambaş'ın sevgisi yirmi dört ayar,
Ayarın ne güzel İsmet Tambaş Bey.

Halil Çivi her insanı bir bilir,
Bunda Turan'ım da payını alır,
Bir gün mezun olur evine gelir,
Evladın ne güzel ismet Tambaş Bey.

(24.05.2001)

NOT: Turan TAMBAŞ İsimli öğrencinin babası İsmet TAMBAŞ'ın "Hocam" adlı şiirine yanıt olarak yazılmıştır.

50. DOSTUM TURGAY AYDIN'A

Tanıtayım size Turgay Aydın'ı,
Yazmış "Avcılığın Tekniklerini,
Teker teker demiş bildiklerini,
Eline, diline sağlık Turgay Bey.

Çok iyi çalışmış bütün dersini,
Söylemiş bu işin insancasına,
Yıkmış "zalim avcı" önyargısını,
Eline, diline sağlık Turgay Bey.

Av yasaklarıdır, doğanın dostu,
Kural tanır avcıların dürüstü,
Soykırım olamaz avcının kastı,
Eline, diline sağlık Turgay Bey.

Meyvelerin hası bellidir dalda,
Doğanın bestesi yaşar bülbülde,
Yazarın ustası, üslupta, dilde,
Eline, diline sağlık Turgay Bey.

Doğa, çevre, canlı birlikte güzel,
Av, avlak ve avcı birlikte güzel,
Doğa ile dostluk hepsinden güzel,
Eline, diline sağlık Turgay Bey.

Halil Çivi der ki, çevreye saygı,
Bu kitaptan sonra kalmadı kaygı,
Doğruyu diyorum, değil bir övgü,
Eline, diline sağlık Turgay Bey.

(16.14.1999)

On Dörtlü Hece Ölçüsü İle Yazılan Şiirler

51. SEN ÖLSEN DE HEP VARSIN

Sen benim hayatımda, kep çiçekli baharsın,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.
Ayakta durmak için, yaslandığım çınarsın,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

Bedeninle, kanınla, bana sen hayat verdin,
Beşiğimi salladın, uykuna kilit vurdun,
Karabasanlar görsem, başucumda sen durdun,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

Sırtıma bezler koyup, terimi silen sendin,
Gözlerime bakarak, derdimi bilen sendin,
Umutsuz günlerimde, çareler bulan sendin,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

Gönlümden geçenleri, birer birer bilirdin,
Yaşamını adadın, bana ömrünü verdin,
Gözümdeki yaşları, şefkatinle dindirdin,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

Hiç kimse emeğini, karşılıksız vermedi,
Hiç kimsenin kolları, senin gibi sarmadı,
Hiç kimsenin sevgisi o doruğa varmadı,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

Hayallerin yaşıyor, sarıyor varlığım,
Sevgin diri tutuyor, besliyor benliğimi,
Topraklar yok edemez, biricik sevdiğimi,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

Halil Çivi diyor ki, Annem başımın tacı,
Varlığımın sebebi, her derdimin ilacı,
Annesizlik duygusu, katlanılmaz bir acı,
Sevgili Anneciğim, sen ölsen de hep varsın.

(12.03.2001)

52. BEN ANAYIM

Ben anayım.
Ben üretenim, çoğaltanım.
Ben var edenim, artıranım.
Var ettiklerime verdiklerimse, kendi kanım kendi canım.
Ben özveriyim.
Ağlasam da, ağlayanların gözyaşlarını silenim,
Acıları dindirenim,
Cefalara, yokluğa yoksulluğa Katlananım.
Üşüyenı bağıma basanım.
Ben dertlere derman hastalara şifayım.
Zemheri ayında gürül gürül yanan sıcak bir ateşim.
Ağustos ayında buz gibi akıp serinleten bir çağlayanım.
Sevinçleri bölüşüp çoğaltanım,
Acıları paylaşıp dindirenim.
Ben İzis'im, Kibele'yim, Meryem'im, Amine'yim. ,
Bugünü geçmişten getirenim.
Ben tarihim, Kültürüm.
Sokrat'ları, Mimar Sinan'ları, Mozart'ları insanlığa gönderenim.
Ben bilgiyim, sanatım, musikiyim.
Mevlana'yı, Yunus'u, Hacıbektaş'ı sevgiyle donatanım.
Bütün sevgilerin ve güzelliklerin de anasıyım.
Ben sevgiyim.
Ben İskenderlerin, Sezarların, Alparslanların, Fatihlerin,
Ben bütün Kahramanların da anasıyım.
Ben ATATÜRK'ü doğuranım.

(13.01.1998)

IV. ÇEŞİTLİ KURUM VE KURULUŞLAR ÜZERİNE SÖYLENEN ŞİİRLER

Yedili Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

53. CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ MARŞI

Ellinci yılda doğduk,
Bilim yuvası olduk.
Vız geldi tüm zorluklar,
Saygın bir kurum olduk.

En gerçek mürşit bilim,
En doğru çözüm bilim.
Bilimden sapmak olmaz,
Bizim işimiz bilim.

Adımız Cumhuriyet,
Kenetlendik hepimiz.
Çağları aşmak için,
Bilim bizim gücümüz.

En gerçek mürşit bilim,
En doğru çözüm bilim.
Bilimden sapmak olmaz,
Bizim işimiz bilim.

Yırtılır karanlıklar,
Aydınlanır ufuklar.
Yurda hizmet azmimiz,
Sürer sonsuza kadar.

En gerçek mürşit bilim,
En doğru çözüm bilim.
Bilimden sapmak olmaz,
Bizim işimiz bilim.

(26.03.1999)

Sekizli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

54. NAZİLLİ İL OLMALIDIR

Atatürk'ten vasiyettir,
Nazilli il olmalıdır.
Bu bizlere bir nimettir,
Nazilli il olmalıdır.

Aradan çok yıllar geçti,
Nüfusu yüz bini aştı,
İnsanların sabrı taştı,
Nazilli il olmalıdır.

Cadde, sokak hep tertemiz,
Tam bir kenttir Nazilli'miz,
Bu çok eski bir sevdamız,
Nazilli il olmalıdır.

Tüm odalar, tüm dernekler,
Tek yumruk olmuş yürekler,
İl olacak günü bekler,
Nazilli il olmalıdır.

Yalan dolan devri bitti,
Vaatler cana tak etti,
Karar vakti geldi çattı,
Nazilli il olmalıdır.

Yıl dokuz yüz otuz yedi,
Atam Nazilli'ye geldi,
Burası il olsun dedi,
Nazilli il olmalıdır.

Parklar, yollar çok şirindir,
İnsanları yetişkindir,
Sanayisi gelişkindir,
Nazilli il olmalıdır.

Okulları, Fakültesi,
Bu sevda sardı herkesi,
Dört gözle bekliyor hepsi,
Nazilli il olmalıdır.

Şimdi seçmenler uyandı,
Bıçak kemiğe dayandı,
Bütün şehir ayaklandı,
Nazilli il olmalıdır.

Halil Çivi, sözün özü,
Ey bakanlar, duyun bizi
Tarihe yazalım sizi,
Nazilli il olmalıdır.

(14.06.1999)

On Birli hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

55. BİZİM SİVAS İLLERİ

Çok hoş tınlar bağlamanın telleri,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.
İtrılı, rengârenk yaban gülleri,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Nüfusunun çoğu orta hallidir,
İnsanları bazen sivri dillidir,
İklimi sert, insanı mert, bellidir,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Çok güzeldir kalesinde manzara,
Gel otur; demli çay iç ara sıra,
Evine dönerken müzeye uğra,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Çerkezin Kahvesi müze misali,
Çokça gezdim hiç yok idi emsali,
Tiryakisi olur bilen ahali,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Üniversite beni unutmuyor diyor,
Halkın bilgisine bilim katıyor,
Güneş gibi karanlığı yırtıyor,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Gayet meşhur olur Sivas gümüşü,
Çok güzel işlenir, kehribar taşı,
Sivas ağzılığı bir sanat işi,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Âşıkların ilhamıdır her yanı,
Dillere destandır, bağı, bostanı,
Hem yığittir, hem sıcaktır insanı,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

İstasyon yolunu göresim gelir,
Etembey Parkı'na varasım gelir,
Kepenek suyundan içesim gelir,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Gökmedrese meydan okur zamana,
Ulu Cami derki bir bak bu yana,
Çifte Minare'si ders verir sana,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Kurşunlu Hamamı bekler sizleri,
Cıbıllar parkı'dır dinlenme yeri,
Sizi çaya sesler tanıdık biri,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Dört Eylül Kongresi kurtuluş yolu,
Sivas'ta kükredi tüm Anadolu,
Cumhuriyet oldu, bu sevgi seli,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Soğuk Çermik çeker durur milleti.
Sıcak Çermik sanki sağlık cenneti,
Gidenlerin orda kalır illeti,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Tödürge, Gökpınar, Hafik gölleri,
Sivaslının şirin piknik yerleri,
Paşafabrikası bekler sizleri,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Kangal Köpeği'ni görmeyen mi var,
Sivas Bıçağı'nı duymayan mı var,
Halısı meşhurdur, bilmeyen mi var,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Koyulhisar Eğriçimen Yaylası,
Hoş kokulu olur Gürün Elması,
İmranlı balıdır, balların hası,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Peskütan Çorbası çorbalar başı,
Aklımdan çıkmıyor madımak aşısı,
Pastırmayla sucuk "Dayı"nın işi,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Hanımlar gününün başyemeği bat,
Pezik turşusunda doyulmaz lezzet,
Evelik dolması damağımda tat,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Sivas Halayı'dır "Yiğit Duruşu",
Kardeşin kardeşe kenetlenişi,
Tokmağın davula güm güm vuruşu,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Balıklı Kaplıca Kangal'ın sesi,
Şifa bulur orda sedef hastası,
Balıklardır bu işlerin ustası,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Olanı sizlere söylüyor dilim,
Gemerek'te kömür, Zara'da kilim,
Cürek'te demir çok, bilesin gülüm,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Bu dediklerimi iyice belle,
Şehirde kahvaltı, fırında kelle,
Pideler ne sıcak, şöyle bir elle,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Git bir Sanayi'de köfte ye hele,
Bonfile, kuşbaşı peşinden gele,
Garson der, böylece afiyet ola,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Sivas'ın şanıdır bayram sofrası,
Çorba, etli pilav, yaprak dolması,
Kalburabastısı, sarı burması,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

Kurban olam yaprağına gülüne,
İnsan âşık olur kendi iline,
Halil Çivi Sivaslıdır, biline,
Ne güzeldir bizim Sivas elleri.

(25.3.1999)

56. ÜNİVERSİTEM

Mensubu olmuşum, gurur doluyum,
İnönü'dür benim Üniversitem.
Aklın ve bilimin özgür diliyim,
İnönü'dür benim Üniversitem.

Malatya'nın köklü bilim Çınarı,
Gür ve berrak akan, akıl pınarı,
Topluma hizmete gider yolları,
İnönü'dür benim Üniversitem.

Doğruyu arayan, uygara koşan,
Akılla yücelen, bilimle coşan,
Kabına sağmayan, kabarıp taşan,
İnönü'dür benim Üniversitem.

Büyümüş, gelişmiş saygın bir site,
Öncü olmuş, başı çekmiş bilgide,
İşte böyle olur Üniversite,
İnönü'dür benim Üniversitem.

Rektörlüğü çağdaş, Rektörü çağdaş,
Herkes üretiyor, herkes arkadaş,
Çağdaşlığa gider kutsal bir uğraş,
İnönü'dür benim Üniversitem.

Halil Çivi söyle işin özünü,
Bilimle sür Atatürk'ün izini,
Akıl, bilim açar halkın gözünü,
İnönü'dür benim Üniversitem.

(02.07.2003)

57. GÜZEL ERZURUM

Sırtını dayamış Palandöken'e,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.
Rakımı yaklaşır tam iki bine,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Erzurum Ovası batıyı süsler,
Pasinler Ovası doğuyu besler,
Dumlu Dağı sizi zirveye sesler,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Herkes kendi tarihini bilmeli,
Aziziye Tabyası'na gelmeli,
Nene Hatun kimmiş, gidip sormalı,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Erzurum, Doğu'nun en seçkin ili,
Üniversite Erzurum'un sağ kolu,
Akılla, bilimle gösterir yolu,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Çifte Minare'dir kentin simgesi,
Yakutiye hayran eder herkesi,
Çok zengindir Arkeoloji Müzesi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Erzen-i Rum'dandır Erzurum adı,
Bizanslardan Saltuk Beyliği aldı,
Selçuklu, Osmanlı bu güne geldi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Ağzı dili olsa, şu Yanık Dere,
Ermeni zulmünü dese sizlere,
Binlerce teşekkür Karabekir'e
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Kemal Atatürk'ün bilinçli eli,
Erzurum Kongresi kurtuluş yolu,
Tek bir yürek oldu tüm Anadolu
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Şehir sanki eski eser müzesi,
Camii, kümbeti ve medresesi,
İç Kale, içinde saat kulesi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Lala Paşa Camî'ini bil dostum,
Ulu Cami seni bekler, gel dostum,
Bu diyarda eski eser bol dostum,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Rüstem Paşa Hanı, hanların başı,
İçinde işlenir, saf Oltu Taşı,
Her çeşidi ince bir sanat işi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Şehrin merkezidir Taş Mağazalar,
Dükkân dükkân gezer, kızlar, analar,
Belde gümüş kemer, kolda "burmalar"
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Yazları kısadır, kışları uzun,
Palandöken, Kayakevi'ni gezin,
Kayak yapmak için tüm pistler sizin,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Tortum Şelalesi, doğanın sesi,
Manzarası büyülüyor herkesi,
Paşa Pınarı'dır piknik çevresi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum,

Gururlu, dimdiktir dadaşın başı
Elinde tesbihi Oltu'nun taşı,
Saati, kösteği hep gümüş işi,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Çok ünlüdür, Erzurum'un kaymağı,
Mor koyun sütünden peyniri, yağı,
Et ve hamur işi süsler mutfağı,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Çok lezzetli olur şu lor dolması,
Burnuma tütüyor kesme çorbası,
Hadi gelin bacı, doldur ver tası,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Çoktur mahallesi, geniştir çapı,
Ortada Kalesi, tarihi yapı,
Tebriz Kapı, Gürcü Kapı, Kars Kapı,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Yüksek yaylalarda eksik olmaz kar,
Suları çok berrak, hem soğuk akar,
Göçerler sürüyle yaylaya çıkar,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Erzurum ilinde bol kaplıcalar,
Ilıca, Pasinler, Akdağ'da da var,
Her derde devadır, illeti savar
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Davul-zurna çalar, insanlar coşar,
Dadaş bar tutunca, görenler şaşar,
Duygular kabarıyor, kabından taşar,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Âşıkları çoktur, köy köy dolanır,
Ata sporudur, cirit oynanır,
Lavaş ekmeğini herkesler tanır,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Çağ kebabı yiyen doymazmış meğer,
Tabakta bir lokma koymazmış meğer,
Kadayıf dolması her şeye değer,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

Halil Çivi der ki marifet dilde,
Tam on yıl yaşadım bu güzel ilde,
Derine kök salmış aşkı gönülde,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum.

(14.04.1999)

58. AYDIN GÜZELLEMESİ

Nasıl tanıyım Aydın İlini,
Çok güzeldir her bir yanı Aydın'ın,
Denizli'ye giden İzmir yolunu,
Dağlarında bol ormanı Aydın'ın.

Antikçağı aşır gelmiş bir şehir,
Roma, Bizans akır gitmiş bir nehir,
Osmanlıya Selçuklulardan devir,
Türkiye'dir son vatanı Aydın'ın.

Davullar vurunca efeler coşar,
Kadını erkeğı zeybeğı koşar,
Gururu kabırır kabından taşar,
Çok severim folklorunu Aydın'ın.

Bozdoğanlı, doğasıyla barışık,
Kemer Barajı'ndan ülkeye ışık,
Akçay Vadisi'ne olmuşum âşık,
Çok severim pikniğini Aydın'ın.

Bak nasıl uzamış Çine Ovası,
Orada yetişir biberin hası,
Topçam'ı, balığı, Alabanda'sı,
Çine tarımdaki canı Aydın'ın.

Dünyaya ün salmış Aydın inciri,
Teker teker emek ister her biri,
Adını İncir'den almış bir yeri,
İncirlioğa batı yönü Aydın'ın.

Toprak fakir ama insan çalışkan,
Gece gündüz çalış, güneşlerde yan,
Tarlayla, bahçeyle kaplanmış heryan,
Karpuzlu'dur bahçivani Aydın'ın.

Bilimin babası Milet'li Thales,
Tarih kokar, eski şehir Tralles,
Kıvrım kıvrım akır durur Menderes,
Çok zengindir tarih yanı Aydın'ın.

Ovalar bal dolu, dağlar yağ akar,
Herkes gıpta ile Aydın'a bakar,
Burada çok ünlü insanlar çıkar,
Adnan Menderes'tir ünü Aydın'ın.

Olmuş Aydınliya büyük abide,
Menderes adına Üniversite,
Durmadan büyüyor bak gide gide,
Gelişmeye taze kanı Aydın'ın.

Yeraltından göğe fırlar buharlar,
İnsanlar buhardan buzlar yaparlar,
Buharlarla ısıtılır seralar,
Buharkent'tir sıcak yanı Aydın'ın

Gittikçe artıyor fabrikaları,
Boldur bu ilçenin kaplıcaları,
Hastalara şifa verir suları,
Germencik, incir vatanı Aydın'ın.

Aydın'ın yaylası Karacasu'su,
Çok meşhurdur Karacasu elması,
Tarihin incisi Afrodisyas'ı,
Dünyaya taşıyor şanı Aydın'ın.

Tarla, tapan çalışıyor insanı,
Bak süslemiş pamuk, zeytin her yanı,
Adnan Menderes'in baba vatanı,
Koçarlı'dır güney yanı Aydın'ın.

Tarlaları traktörle sürülür,
Evin eksikleri böyle görülür,
Kestane pazarı orda kurulur,
Köşk İlçesi, doğu yönü Aydın'ın.

Kuyucak törede çekiyor başı,
Her yıl düzenlenir deve güreşi,
Gayet lezzetlidir peyniri, keşi,
Çalışkandır şu insanı Aydın'ın.

Sümerbank'ı Atatürk'ten hediye,
Nazilli basması giydi Türkiye,
Atamız buyurmuş "İl olsun" diye,
Nazilli'dir bekleyeni Aydın'ın.

İnsan zanneder ki her zaman bahar,
Çilek tarlaları dört yanı sarar,
Portakalla limon her bahçede var,
Sultanhisar meyve şanı Aydın'ın.

Madran eteğinin güzel beldesi,
Çok meşhurdur çeşit çeşit pidesi,
Gururudur Yörük Ali Efe'si,
Yenipazar yiğit yanı Aydın'ın.

Kısa olur derler, Aydın havası,
Çok ünlüdür Kel Mehmed'in Atça'sı,
Sevimlidir İsabelli beldesi,
Pamukören, mert insanı Aydın'ın.

Duyun ey insanlar böyle biline,
Halil Çivi âşık Aydın iline,
Ömür el verirse yazarım yine,
Bu sözlerim sohbet sana Aydın'ın.

Türkiye'nin gözde turizm beldesi,
Milli Parkı büyülüyor herkesi,
Ne hoş olur gündüz, gece gezmesi,
Kuşadası döviz yönü Aydın'ın.

Çok güzeldir Nazilli'de "Gencer'ler,
Efeler gösterir orda hünerler,
Gençler "Gencer Macunu"nu severler,
Çok zengindir, kültür yönü Aydın'ın.

Söke'nin dünyada menendi yoktur,
Ovası geniştir, geliri çoktur,
İnsanı zengindir, karınlar toktur,
Pamuklar da, başka yanı Aydın'ın.

Turistin rüyası Didim diyorlar,
Sahilleri bezemiştir villalar,
İnsanlar Didim'i çok seviyorlar,
Dünyaya yayılmış şanı Aydın'ın.

Lokantalar sıra sıra, girmeli,
Gidip Ortaklar'a "çöpşiş" yemeli,
Umurlu'da fabrikalar görmeli,
Çeşit çeşit her bir yanı Aydın'ın.

Çok üzgünüm yazamadım her yeri,
Unutkanlık âşıkların kaderi,
Bağışlayın gitsin bu derbederi,
Herkeseye yetişir şanı Aydın'ın.

(23.12.1998)

59. TOKAT ELLERİ

Bağ, bahçe diyarı şirin Tokat'ta,
Bahçede yetişen güller güzeldir,
Eğer görmediysen hemen düş yola,
Tokat'a götüren yollar güzeldir.

Tarihi açıdan benzeri yoktur,
Evliyası boldur, camisi çoktur,
Yaylalar yemyeşil, sular soğuktur,
Sıra sıra duran, dağlar güzeldir.

Buram buram tarih kokar müzesi,
Şehrin merkezinde saat kulesi,
Taşhan'da dokunur Tokat basması,
Basmayı süsleyen güller güzeldir.

Gılgıj'ın başından bak kuzey yana,
Bağ evleri neşe verir insana,
Cümbüşle bağlama tınlar yan yana,
Tokat'tan ses veren teller güzeldir.

Topçam'ın başında güzel manzara,
Etrafi seyreyle, git ara sıra,
Dönüşte göz gezdir şöyle bağlara,
Yamaçların süsü bağlar güzeldir.

Sucuğu, çemeni güzel mi güzel,
Ya Tokat Kebabı her şeye bedel,
Tatmak istiyorsan Tokat'a bir gel,
Kebabı pişiren közler güzeldir.

Bilmem üç bin midir, dört bin mi yaşı,
Antik çağa gider şehrin geçmişi,
Gazi Osmanpaşa ünlü bir kişi,
Tokat'ı anlatan diller güzeldir.

Fazla sert değildir, kışın ayazı,
Güzeldir, şirindir, baharı yazı,
Her tür meyve olur beklersen güzü,
Bin bir meyve veren dallar güzeldir.

Batıdan yükselir, Tokat Kalesi,
Hemen dikkat çeker Behzat Deresi,
Bilmez misin Bey Sokağı neresi,
Tokat'taki eski evler güzeldir.

Ne güzeldir Latifoğlu Konağı,
Nasıl unuturum Sulu Sokağı,
Bakır döğer, ustaların tokmağı,
Bakırı işleyen eller güzeldir.

Tokat domatesi, Tokat biberi,
Lezzet bakımından yoktur benzeri,
Çökelekli süsler, tüm piknikleri,
Pikniğe gidilen yerler güzeldir.

Kazova'da üzüm almamak olmaz,
Zile Pekmezi'ni bilmemek olmaz,
Turhal Keşkeği'ni yememek olmaz,
Tokafta yaşanan yıllar güzeldir.

Yaylaya göçülür eskiden beri,
Niksar Çamiçi'nde yayla evleri,
Yayla sefasına bekler sizleri,
Sefalı yaşanan günler güzeldir.

Yeşilyurt, Artova tam güney yanı,
Çalışkandır Erbaa'nın insanı,
Reşadiye der ki unutma beni,
Tokat'ta ilçeler köyler güzeldir,

Akıl ve bilimin ışık küresi,
Tokat'ın bilimde kükreleyen sesi,
Gaziosmanpaşa Üniversitesi,
Halkı aydınlatan roller güzeldir.

Tokatlının şirin piknik yerleri,
Almus Barajı'nın Orman Evleri,
Gümenek kırdaki eğlence yeri,
Çengi'nin taktığı ziller güzeldir.

Bilmeyenler duysun Sulusaray'ı,
Güzel bir kaplıca süsler burayı,
Orda şifa bulur ağası beyi,
Şifa veren sıcak sular güzeldir.

Halil Çivi sevmiş Tokat ilini,
Belki gene uğratacak yolunu,
Diyecek dostlara arzuhâlini,
Dostlukla yaşanan hâller güzeldir.

(12.04.2007)

60. ARAPGİRDE BAĞ BOZUMU

Kısmetimde seni görmek de varmış,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.
Kara üzümünle yüzün ağarmış,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir,

Bağbozumu gelmiş, herkes sevinmiş,
Gurbetçiler ecdat yurduna dönmüş,
Boş haneler yeni baştan şenlenmiş,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.

Çıplak dağlar, bağlarınla kaplanmış,
Üretimin üçe, beşe katlanmış,
Sevenlerin şenlik için toplanmış,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.

Üzümlerin tezgâhlara dizilmiş,
Her kasaya puanları yazılmış,
Ödül için plaketter kazılmış,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.

Siyah üzümünlerin hep birincidir,
Beyazların aynı cinsten incidir,
İnsanların insanlıkta öncüdür,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.

Yüksek okul olmuş, ulu bir çınar,
Arapgir'e akar bilimden pınar,
Mesleğin sırrını gençlere sunar,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.

Halil Çivi diyor kestim sözümü,
Şöhretlidir Arapgir'in üzümü,
Dostları topluyor bu bağbozumu,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir.

(10.9.2004)

61. GÜNÜMÜZ İSTANBUL'U

İstanbul iline şöyle uğradım,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.
Çok aradım, bulamadım ağladım,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Ormanlar kesilmiş parklar sökülmiş,
Yerine hoyratça bina dikilmiş,
Çeşmeler yok olmuş, sular çekilmiş,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Doğayla dost olan insan kalmamış,
Pikniğe, gezmeye mekân kalmamış,
Bülbül ötüşünü duyan kalmamış,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Denizi kirlenmiş, koyu kirlenmiş,
Havası kirlenmiş, suyu kirlenmiş,
Orda yaşayanın huyu kirlenmiş,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

İstanbul'a yeni sakinler gelmiş,
Beyefendi, çelebiler yok olmuş,
Onların yerini "yuppiler" almış,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Rant aracı olmuş din ve siyaset,
Yoksulu sömürmek olmuş marifet,
Cahili kandırmak en büyük nimet,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Görmemiş zenginler ceket yakıyor,
Şampanyayı ayaklara döküyor,
Görgüsüzlük paçasından akıyor,
Ne İstanbul kalmış, ne İstanbullu.

Mitili sırtlayan oraya koşmuş,
Çetesi, hırsız gelmiş dolmuşmuş,
Mafya babaları şehri bölüşmüş,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Güzelim yeşilden eser kalmamış,
Kuşların öttüğü seher kalmamış,
Erguvan çiçekli bahar kalmamış,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Sahiller kapanın elinde kalmış,
Eski koylar beton binayla dolmuş,
Bahçeli konaklar apartman olmuş,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Kırmızı ışığı kimse takmıyor,
Trafığı kilitlemiş akmiyor,
Yollar artık bu sıkleti çekmiyor,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Kabalık, küstahlık kök salmış meğer
Terbiye, nezaket kaybolmuş değer,
Zorbayı görenler başını eğer,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Küçüğün büyüğe hürmeti kalkmış,
Büyüğün sevgisi suyunu çekmiş,
Sevgi saygı bağı yok olmuş, çökmüş,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

Halil Çivi diyor burası nere,
Ne köye benziyor ne de şehire,
Çirkinlikler boy veriyor habire,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu.

(21.03.2000)

*On Dörtlü Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler***62. ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ**

Sağduyunun, aklın, bilimin sesi,
 Uygarlığın, gelişmenin simgesi,
 Bilimselliğin onur abidesi,
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

Çalışanı, öğrencisi, hocası,
 Aydınlık Türkiye'nin güvencesi,
 Atatürkçü düşüncenin gür sesi,
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

Cahillerin, yobazların korkusu,
 Aydınlık saçıyor bilim ordusu,
 Mutluluk veriyor hizmet coşkusu,
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

Hocaları gece, gündüz didinir,
 Öğrenciler bilgilenir, sevinir,
 Yönetici hizmet sunar övünür,
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

Her konuda fikir beraberliği,
 "Takım ruhu" sağlıyor bu birliği,
 İvme kazandırır "kurum kimliği",
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

İnsanlığa ışık saçan yapınla,
 Tüm gençlere açık olan kapınla,
 Bilim denizini aşan çapınla,
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

Laik, çağdaş bir Türkiye ülkünle,
 Her ferdini sarmış ATA sevginle,
 Çağlar aşmış bir uygarlık tutkunla,
 Adnan Menderes Üniversitesi,
 Bilgelikle kucaklarsın herkesi.

(26.11.1998)

63. CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Cumhuriyet erince elli onur yaşına,
Sen katıldın, ÷lkemin uygarlık savaşına,
Bilim âşıklarını toplayarak başına,
Tuttun tüm Türkiye'ye bir bilim meşalesi,
Seni çok seviyorum Cumhuriyet Üniversitesi.

Bir güneş gibi doğdu, aklın, bilimin sesi,
Seninle gurur duyar, Atatürk Türkiye'si,
Sayende yükseliyor, bilimin mertebesi,
Orta Anadolu'nun özgürlük abidesi,
Seni çok seviyorum, Cumhuriyet Üniversitesi.

Açtığın bilim yolu, ÷lkemin umududur,
Yapılacak buluşlar halkımın gururudur,
Dört Eylül Kongresi Sivas'ın onurudur,
Sivas bozkırlarında bilimin gür nefesi,
Seni çok seviyorum, Cumhuriyet Üniversitesi.

Atatürk'ten armağan Cumhuriyet ÷lküsü,
Sayende yırtıyor karanlığın örtüsü,
Yurdumu kuşatıyor özgürlüğün türküsü,
Özgür aklın bilimin ve uygarlığın sesi,
Seni çok seviyorum, Cumhuriyet Üniversitesi.

Fikri hür vicdanı hür, sesi gür kimliğinle,
Özgürlük âşıkları tertemiz gençliğinle,
Hiç durmadan çalışan, araştıran beyninle,
Varlığınla düşecek yobazlığın maskesi,
Seni çok seviyorum, Cumhuriyet Üniversitesi.

Ülkem gurur duyuyor yetişen gençlerinle,
Çağdaş uygarlık yolu aydınlandı seninle,
Hocası, öğrencisi seçkin bilim ordunla,
Halkımıza açtığın uygarlık penceresi,
Seni çok seviyorum, Cumhuriyet Üniversitesi.

Vız gelir tüm zorluklar, bilim gibi gücün var
Ürettiğin hizmetler bir nehir olmuş akar
Diğer bütün kurumlar sana gıptayla bakar
Sevgiyle, hoşgörüyle kucaklarsın herkesi
Seni çok seviyorum, Cumhuriyet Üniversitesi

(11.12.1998)

64. ÜNİVERSİTELİYİZ

Malatya 'ya kök salmış, gürleşen bir çınarız.
Akıl, bilim yoluyla, halkımız için varız.
Çağdışı fikirlere, geçit vermez, boğarız.
Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim; Üniversiteliyiz.

Topluma hizmet için, içimiz inanç dolu.
Bilimin ışığıyla, kalkınır Anadolu.
Adımız İnönü'dür; yolumuz bilim yolu.
Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim; Üniversiteliyiz.

Cumhuriyet, Laiklik; şaşmaz temel taşımız.
Çağdaşlığa koşarız, bitmez bu uğraşımız.
Durmadan üretiriz, bilim bizim işimiz.
Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim; Üniversiteliyiz.

Gelişmiş bir kurumuz, bilimin gür sesiyiz.
Tercihlerde öndeyiz, gençlerin gözdesiyiz.
Çağdaşız, çalışkanız; onur abidesiyiz.
Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim; Üniversiteliyiz.

Giderek gürleşecek, aklın, bilimin sesi.
Yırtılıp atılacak yobazlığın maskesi.
Ebedi yaşayacak Atatürk Türkiye'si.
Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim; Üniversiteliyiz.

Biz yorulmak bilmeyiz, güçlüklerden yılmayız.
Gericiyi, yobazı; aramıza almayız.
Çağdaşlık ülküsünden, bir milim ayrılmayız.
Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim; Üniversiteliyiz.

(15.07.2003)

65. ONUNCU YIL TÜRKÜMÜZ

Öğretirken üreten, üretirken öğreten,
Bilime sevdalanan, ülkesini şenleten,
Çağdaşlık türküsünü her mekânda söyleten,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldik,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

Kök salmış bir çıkarız, gelecek için varız,
İşimiz deney, gözlem, gerçekleri ararız,
Hem çağdaş hem uygarız, aydınlığa koşarız,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldik,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

On yılda çok çalıştık, fidandık ormanlaştık,
Çağlayan gibi coştuk, tüm engelleri aştık,
Atatürk'ün izinden, bilim yoluyla koştuk,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldik,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

Ne coşkumuz tükenir, ne de azmimiz biter,
Adnan Menderes adı bilime ışık tutar,
Güçlü ve diri kalır, yaşar sonsuza kadar,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldi,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

Güzel Aydın ilinde, bilim yuvası kurduk,
On yıldır kenetlendik, bilim harcı yoğurduk,
Gençlerle kucaklaştık, onlara meslek verdik,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldik,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

Engelleri aşmaya, gerçekle yüzleşmeye,
Bilimle yol açmaya, insanla buluşmaya,
Gururlanıp coşmaya, uygarlığa koşmaya,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldik,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

Müşterek harcıımızdır, özgün kurum kimliği,
Ortak amacımızdır, halkımızın birliği,
İçimize sindirdik, bilimsel özgürlüğü,
Üniversite olduk, onuncu yıla geldi,
Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık.

(17.01.2002)

66. ASLAN KÜKREMESİ

On yedi Mayıs günü, bir aslan kükremesi,
Bütün dünya tanıyor, bu Türkiye'nin sesi.

Cimbomum Milenyumda, Avrupa Şampiyonu,
Ulusumu coşturdu, tarihler yazdı bunu.

Göğsünüzde parlıyor, yıldızımız, ayımız,
Bizi sevince boğdu Galatasarayımız.

Ey Türk vatandaşları, müjdeler olsun bize,
Cimbom destanlar yazdı, şan oldu hepimize.

Galatasaray coştı, Avrupa dize geldi,
Rüyalar gerçek oldu, Kupası bize geldi.

Türkiye'nin gururu, ulusumun onuru,
Futbolcusu dipdiri, futbolu arı, duru.

Formasıyla ıslatır, sahanın her yerini,
Döktürür çimenlere, futbolun hünerini.

Sağ kanattan akınlar, sol kanattan baskınlar,
On bir aslan kükremiş, şiir gibi oyunlar.

Cimbom tek yürek oldu, tüm engeller aşıldı,
Avrupa kupasında, zafere ulaşıldı.

Fatih ve aslanları, sizi çok seviyoruz,
Hepinizin anlından gururla öpüyoruz.

Halil Çivi diyor ki, zaferin kutlu olsun,
Sen halkımın onuru, ülkemin gururusun

(18.05.200)

67. GALATASARAY'IMA

Galatasarayımız, başımızın tacıdır,
Coşkusu coşkumuzdur, gönüller ilâcıdır.

Coşkuyla izliyorum, cim bomun futbolunu,
Ne dünya ne Avrupa bükemezler kolunu.

Oynadığı futbolun, doyulmuyor tadına,
Güzel futbol yaraşır, cim bomumun adına.

Avrupalı takımlar, geldiler bir bir dize,
Cim bom bayram yaşattı, ülkece hepimize.

Kupaların kralı, cim bomum şampiyonum,
Ben sana sevdalıyım, renklerine vurgunum.

Ülkemin gururusun, gönlümün sultanısın,
Bileği bükülmezsin, aslanlar aslanısın.

Yaşa cim bomum yaşa, yaşa Galatasaray,
Sana rakip olanın, vay geldi başına vay!

Futbolu şiir gibi, taktiği zehir gibi,
Sevgisi gönüllerde, çağlıyor nehir gibi.

İnançla kenetlenmiş, bilgiyle donanmıştır,
Zaferler hep onundur, çünkü o inanmıştır.

Halil Çivi diyor ki, canım feda Aslan'a;
Avrupa takımları şapka çıkardı sana.

(11.04.2000)

V. AŞK KONULU ŞİİRLER

Yedili Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

68. AŞK HARMANI

Hatırımdasın gülüm,
Zemherinin karında.
Dünya buz olsa ne gam,
Sen var iken yanımda.

Hatırımdasın gülüm,
Nisan yağmurlarında.
Çiçekler daha güzel,
Sen var iken yanımda.

Hatırımdasın gülüm,
Temmuzun sıcağında.
Cehennemler serinler,
Sen var iken yanımda.

Hatırımdasın gülüm,
Keskin güz rüzgârında.
Hazanlar bahar olur,
Sen var iken yanımda.

Hatırımdasın gülüm,
Yaşamın her anında,
Zaman su gibi akar,
Sen var iken yanımda.

Hatırımdasın gülüm,
Sofralar kurulanda.
Zehir aşlar bal olur,
Sen var iken yanımda.

Hatırımdasın gülüm,
Lakin yoksun yanımda,
Kurumuş ağaç oldum,
Ben bu aşk harmanında.

(08.12.1998)

69. HAYAL

Bakarak vurdun beni,
Bakıştık cana geldim.
Gözlerin ilaç imiş,
Derde dermana geldim.

Gecem, gündüzüm sensin,
Yürekte sızım sensin,
Çorbada tuzum sensin,
Gülüm ben sana geldim.

Rüyamsın, emelimsin,
Sümbülüksün, gülümsün,
Şakıyan bülbülüksün,
Sana kurbanı geldim.

Zülüflerin tel olmuş,
Yanakların al olmuş,
Dudakların bal olmuş,
Güzel sofrana geldim.

Halil Çivi, hep yandım,
Söylemeye utandım,
Ayrılıktan usandım,
Koştum canana geldim.

(17.06.2001)

70. SERZENİŞ

Bir eli tutmak için,
Bir göze bakmak için,
Bir gön'le akmak için,
Biraz geç kalmadın mı?

Gönlünü bağlamaya,
Aşk için ağlamaya,
Sineni dağlamaya,
Biraz geç kalmadın mı?

Kollarını açmaya,
Sarılıp koklaşmaya,
Bir ömrü paylaşmaya,
Biraz geç kalmadın mı?

Hiç solmayan bir güle,
Tertemiz bir gönüle,
Sevgi denen ödüle,
Biraz geç kalmadın mı?

Güzel her akşam için,
Bir ömür bayram için,
Mutlu bir yaşam için,
Biraz geç kalmadın mı?

Sevginin sıcakına,
Kopmaz gönül bağına,
Aile ocağına,
Biraz geç kalmadın mı?

Halil Çivi gezmeye,
Gönül derdi sezmeye,
Aşk şiiri yazmaya,
Biraz geç kalmadın mı?

(25.01.2007)

71. GÖNÜL DİRDİ

Gözüme bakma gülüm,
Sırrımı çözezsın
Kalbime girme gülüm,
Derdimi sezezsın.

Sevdiğini söyleme,
Geriye dönemezsin.
Gönül tahtıma binme,
Bir daha inemezsin.

Sakın tutma elinden,
Buz, gibidir, donarsın.
Dokunma dudağıma,
Alev alev yanarsın.

Savurma saçlarını,
Aklımı götürürsün.
Akıtma yaşlarını,
Ömrümü bitirirsin.

Gönül derdi derindir,
Sanma ki unutulur.
Halil Çivi, bu dertten,
Ancak Ölen kurtulur.

(28.05.2003)

*Sekizli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler***72. GÖNÜL**

Olmaz bir sevda peşine,
Takılmış da gider gönül,
Düşmüş aşkın ateşine,
Yanıp yanıp tüter gönül.

Gece gündüz hep düşünde,
Akli kalmamış başında,
Epeyce geçkin yaşında,
Mecnun'dan da beter gönül.

Şaşırmış bu hale çoktan,
Gözleri şiş, ağlamaktan,
Ciğerini dağlamaktan,
Yaraların azar gönül.

Derdin demeye utanır,
Köşe bucağ hep saklanır,
Sevda öldürecek sanır,
Talihine kızar gönül.

Gönül derdi onmazımış,
Herkesi sır denmez imiş,
Kavuşmazsa denmez imiş,
Bu sevdadan bizzar gönül.

Aşkın oku vurmuş onu,
Bu dert gelip bulmuş onu,
Kara sevda sarmış onu,
Yar yoluna yatar gönül.

Bir ateş düşmüş özüne,
Uyku girmiyor gözüne,
Karasu inmiş dizine,
Diyar diyar gezer gönül.

Sular gibi akar dertler,
Ateş olmuş yakar dertler,
Kurşun gibi çöker dertler,
Taşyanı ezer gönül.

Yaşadığın serap mıdır?
Sevda hep ızdırıp mıdır,
Sazı çalan mızrap mıdır,
Name name dizer gönül.

Halil Çivi söyler sözü,
Gönül dinlemiyor bizi,
Sevgidir her şeyin özü,
Sevdasını yazar gönül.

(2.05.1999)

73. DİLBER

Ey gözleri ela dilber,
Sevgin başa bela dilber,
Hem sağır hem dilsiz idim,
Sen getirdin dile dilber.

Saçlarının sarısına,
Kaşlarının karasına,
Senin gibi birisine,
Ben olurum köle dilber.

Cennet elması yanaklar,
Güller bezenmiş dudaklar,
Bakışların bir sır saklar.
Koyar halden hale dilber.

Kim yarattı böyle seni,
Dolunay gibi sineni,
Esir alır benler beni,
Çektirirsin çile dilber.

Şeker şerbet ezilmişsin,
İmbiklerden süzölmüşsün,
Sen alnıma yazılmışsın,
Gel olalım bile dilber.

Yalanım yok, dolanım yok,
Beklemeye dermanım yok,
Ben garibim mekânım yok,
Gönlün bana sıla dilber.

Halil Çivi bu bir hışım.
Sevdasından döner başım,
Kurumaz oldu gözyaşım,
Bir gün gele sile dilber.

(08.12.1999)

74. İMZA

Alnıma yazılan yazım,
Gözlerinin imzasıdır.
Gönlümdeki tatlı sızım,
Gözlerinin imzasıdır.

Yüreğimde yağ eriten,
Gözümde mendil çürüten,
Beni nikâha yürüten,
Gözlerinin imzasıdır.

Yollarına düşmüş isem,
Gönlüne ulaşmış isem,
Kendime eş seçmiş isem,
Gözlerinin imzasıdır.

İçimdeki közü gören,
Sevgiden bir dünya ören,
Baba yapan, evlat veren,
Gözlerinin imzasıdır.

Gönlümdeki sönmez ışık,
Çorbamı içtiğim kaşık,
Evimi süsleyen beşik,
Gözlerinin imzasıdır.

İçimdeki derdi bilen,
Acımı azaltıp alan,
Benimle ağlayıp gülen,
Gözlerinin imzasıdır.

Yüreğime demir atan,
Yaşamıma lezzet katan,
Ömür boyu bana yeten,
Gözlerinin imzasıdır.

Sensin basımdaki tacım,
Sensin yürekteki gücüm,
Halil Çivi der, ilacım,
Gözlerinin imzasıdır.

(10.01.1002)

On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılan şiirler

75. KAL DA GEÇ

Sakın ha, gizlice geçme buradan,
Geleceğim diye haber sal da geç,
Bilir misin kaç yıl geçti aradan,
Yaralı gönlüme merhem çal da geç.

Hiç durmadan aşğını üzersin,
Nasıl sevdiğimi sen de sezersin,
Neden böyle kenar kenar gezersin,
Bizim kapımızdan, doğru yolda geç.

Gel beraber şu buzları çözelim,
Seni çok seveni üzme güzelim,
Bana konuk olman, gizli emelim,
Gel bizim kapıya zili çal da geç.

Görmezlikten gelip yâd gibi geçme,
Utanıp ellerden kenara kaçma,
İstersen sunulan badeyi içme,
Ama bir gün hanemizde kal da geç.

Sevdiceğim uyma eller sözüne,
Yürek mi dayanır senin nazına,
Yaslayayım şu başımı dizine,
Benliğimi benden kopar, al da geç.

Salın servi gibi, görünsün boyun,
İnsanı delirtir şu nazlı huyun,
Gel yanı başıma usulca soyun,
Aşkın deryasına şöyle dal da geç.

Bazıları aşkı delilik sanar,
Büyüsün sevdamız olsun bir çınar,
Halil senin için durmadan yanar,
Şöyle bin yıl kollarımda kal da geç.

(15.12.1998)

76. VUSLAT ÖZLEMİ

Ömür boyu yolarını gözledim,
Nerelerde kaldın canımın içi,
Toprak suyu özler gibi özledim,
Nerelerde kaldın canımın içi.

Gönlümün derdini bilen olmadı,
Gözümün yaşını silen olmadı,
Kırk yıldır kapımı çalan olmadı,
Nerelerde kaldın canımın içi.

Baharın tadı yok kışın tadı yok,
Ekmeğin tadı yok aşın tadı yok,
Seni görmediğim düşün tadı yok,
Nerelerde kaldın canımın içi.

Ağladım, yutkundum, akıttım yaşı,
Alev alev yandı bağrımın başı,
Ayrılık ölümün ikiz kardeşi,
Nerelerde kaldın canımın içi.

Ömrüm bitti, buradan gelip geçmedin,
Oturup da bir kahvemi içmedin,
Gönül kilidini bir kez açmadın,
Nerelerde kaldın canımın içi.

Aşkta menzil yoktur, Bağdat sorulmaz,
Halil Çivi beklemekten yorulmaz,
Kavuşmadan ahirete varılmaz,
Nerelerde kaldın canımın içi.

(03.10.200)

77. BİRİSİ

Ben beni terk ettim, benliğim bitti,
Tuttu beni benden çaldı birisi.
Kışın ayazında yaktı kül etti,
Zehrini gönlüme saldı birisi.

Bakışları benliğime süzüldü,
Sanki dizlerimin bağı çözüldü,
Ciğerlerim ezim ezim ezildi,
Ok oldu sinemi deldi birisi.

Gönlümü tutkulu bir ateş sardı,
Kırpikler ok oldu, kalbimi vurdu,
Gözlerim karardı, benzim sarardı,
Sanki yüreğimi dildi birisi.

Yıllar var kapımı çalan olmadı,
Bıktırdı hasretlik, gelen olmadı,
Gönlümdeki sırrı bilen olmadı,
Halime bakarak güldü birisi.

Günleri şaşırdım, sayamaz oldum;
Hazır lokmaları yiyemez oldum,
Derdimi kimseye diyemez oldum,
İçimdeki derdi bildi birisi.

Aşkın ateşine yıllardır yandım,
Günbegün tükendim, candan usandım,
Derdimin dermanı bulunmaz sandım,
Anladı da derman oldu birisi.

Sanki hayatıma zehir katıldı,
Ellerim titredi, dilim tutuldu,
Halil Çivi bir kul gibi satıldı,
Açık artırmayla aldı birisi.

(28.12.1999)

78. OLSAM

Ayna olsam, o yar baksa yüzüme,
Ben de muradıma ermiş olurdum.
Bebek olsam sevse, alıp dizine,
Ben de muradıma ermiş olurdum.

Bir taç olsam, saçlarına takılsam,
Sürme olsam, gözlerine çekilsem,
Zülûf olsam gerdanına dökülsem,
Ben de muradıma ermiş olurdum.

Kilim olsam, nakış nakış dokusa;
Dileğimi gözlerimde okusa,
Gönül bahçemdeki gülde şakısa,
Ben de muradıma ermiş olurdum.

Kaşık olsam, ellerine tutuşsam,
Kadeh olsam, dudaklarla buluşsam,
Kemer olsam, ince bele dolaşsam,
Ben de muradıma ermiş olurdum.

Kalem olsam, alsa beni eline,
Koku olsam, kokladığı gülüne,
Şarkı olsam, dolasaydı diline,
Ben de muradıma ermiş olurdum.

Hava olsam solusaydı aşkıımı,
Gelip yoklasaydı gönül köşkümü,
Ömür boyu paylaşıyaydı coşkumu,
Ben de muradıma ermiş olurdum.

Al elmanın alı olsam yanakta,
Bir çift küpe olsam iki kulakta,
Halil Çivi alyans olsam parmakta;
Ben de muradıma ermiş olurdum.

(21.4.2003)

79. MERHEM

İçimden fıskırır sevda ateşi,
Yakıtı sen oldun, bilsene gülüm.
Gözlerin saçıyor bahar güneşi,
Yanağın gül açmış, gülsene gülüm.

Gençliğim tükendi, çürüttün beni,
Sudaki tuz gibi erittin beni,
Nerdesin vefasız, kuruttun beni,
Hiç olmazsa haber salsana gülüm

Ayrılık tüketti gençlik çağımı,
Hasretlik eritti yürek yağımı,
Ancak sen çözersin bu kör düğümü,
Hani neredesin, gelsene gülüm.

Gönlümü bağlamış zülfünün teli,
Yaşamım özlemlerle, hasretle dolu,
Dinmiyor gözümün yağmuru seli,
Uzat ellerini silsene gülüm.

Halil Çivi diyor ömür bitmeden,
Devran dönüp gençlik elden gitmeden;
Mezar taşlarımda baykuş ötmeden;
Dertlerime merhem çalsana gülüm.

(07.05.2001)

80. PLATONİK AŞK

Kaşını kaldırıp bakmasan bile;
Ben seni yine de severim gülüm.
Gönlüme bir ışık yakmasan bile;
Ben seni yine de severim gülüm.

Arayıp hanemi yoklamasan da,
Kapıyı açmaya beklemeden de,
Gönderdiğim gülü koklamasan da,
Ben seni yine de severim gülüm.

Duymazdan gelsen de çarpan kalbimi,
Anlamaz olsan da büyük aşkıma,
Alaya alsan da duygularımı,
Ben seni yine de severim gülüm.

Gökleri inletse haykırırlarım,
Nehirlere dönse akan yaşlarım,
Umutsuz olsa da bekleyişlerim,
Ben seni yine de severim gülüm.

Göz göz yara açsan duygularımda,
Hiç kavuşmasak da günün birinde,
Benden kaçamazsın rüyalarımda,
Ben seni yine de severim gülüm.

Halil Çivi der ki kanım çekilse,
Dişlerim dökülse, belim bükülse,
Mezartaşım başucuma dikilse,
Ben seni yine de severim gülüm.

(20.05.2000)

81. GÜLÜM

Gönlünden gönlüme sevgi akıyor,
Neden yâdlar gibi durursun gülüm.
Gözlerin gözlerime mutlu bakmıyor,
Beni can evimden vurursun gülüm.

Katlanamam, asla kırgın duramam,
Kör olurum, hiçbir şeyi göremem,
Senden başkasına gönül veremem,
Niçin beni bir yâd görürsün gülüm.

Yasamla bağımın kaynağı sensin,
İçime o tatlı bakışın sinsin,
Gülsün o yüzün dargınlık dınsın,
Neden güzel günler kararsın gülüm.

Yokluğun ateştir yakar özümü,
Senin sevgin ile açtım gözümü,
Kıble bildim, sana döndün yüzümü,
Niye konuşmazsın, susarsın gülüm.

Ne güzeldir ceylan gibi bakışın,
Işık olup can evime akışın,
Sen zalim misin ki, hele bir düşün,
Beni hiç düşünmez, üzersin gülüm.

Sevgin sonsuza dek belleğimdedir,
Bir kusur ettimse kulluğumdadır,
Kesilesi sivri dilliğimdedir,
istersen dilimi kesersin gülüm.

Sebepsiz dargınlık revamı cana,
Dayanamam yokluğuna, acına,
Razıyım gitmeye darağacına,
Bağışlarsın ya da asarsın gülüm.

Halil Çivi der ki bağışla gitsin,
Gönül bahçemizin bülbülü ötsün,
Yürekler birleşsin, dargınlık bitsin,
Niye daha surat asarsın gülüm.

(14.12.1999)

82. GEL KARA GÖZLÜM

Gönlümdeki akan sevda selinden,
Sular çekilmeden gel kara gözlüm,
Kaçıyorum Azraillin elinden,
Adresi bulamadan gel kara gözlüm.

Hoştur yaşamanın lezzeti hoştur,
Sevip sevimekten ötesi boştur,
Düşmüşüm aşkına, gönlüm sarhoştur,
Sarhoşluk geçmeden gel kara gözlüm.

Bindim aşk atına ovaya sürdüm,
Sevda ne büyükmüş yaşadım gördüm,
Hasretten bunaldım, kavuşmak derdim,
Mahşere kalmadan gel kara gözlüm.

Arı gezer çiçekleri bal için,
Bülbüller ötüşür gonca gül için,
Aşk atını eğerledim yol için,
Çölde kaybolmadan gel kara gözlüm.

Şakısın dillerin özün şad olsun,
Gül yüzünü gören şad olsun,
Nağmeler söyleyen sazım şad olsun,
Gözlerim dolmadan gel kara gözlüm.

Yıllardır bekledim, kalmadı mecal,
Gitme hiç bir yere hep yanımda kal,
Halil der almadan canımı ecel,
Artık ben ölmeden gel kara gözlüm.

(19.06.1998)

83. ZORDA MISIN SEN

Bir elde sigara, bir elde kadeh,
Söyle deli gönlüm barda mısın sen.
Şişeler boşalmış, küllükler dolmuş,
Derdin çok mu derin, darda mısın sen?

Görünmezsın dostlarının gözüne,
Gülücükler konmaz olmuş yüzüne,
Acı, keder yüklemişsin sözüne,
Çaren mi tükendi, zorda mısın sen?

Gözlerin boş bakar, kulağın duymaz,
Akıl ettiklerin gönlüne uymaz,
Kendine gelmeye derdin mi koymaz,
Yangına mı düştün, korda mısın sen?

Yüreğinde aşk namesi çalınır,
Geceleri uykuların bölünür,
Gözlerin kurumaz, bağrın delinir,
Sevdaya mı düştün yarda mısın sen?

Kaşların eğilmiş, boynun bükülmüş,
Saçların ağarmış, dişin dökülmüş,
Gözlerinin ferri, fesi çekilmiş
Yaz- bahar tükenmiş, karda mısın sen?

Eğer kimsen yoksa gelip gidecek,
Meraklanma, kötü günler bitecek,
Halil Çivi sana yardım edecek,
Bildir adresini, orda mısın sen?

(14.11.2001)

84. TESPİT

Duygular gönlünde yelken açarsa,
Kelebeğin kanadıyla uçarsın.
Yüreğine aşk okları geçerse,
Bulutlara sevda eker, biçersin.

Gözlerin kör olur, kulağın duymaz,
Arzular, aklının sözüne uymaz,
Ayağın toprağın üstüne deymez,
Hayal dünyasına yelken açarsın.

Ayrılık bağrını köz olur, yakar,
Gecelerin hasret kokar, düş kokar,
Yanağından nehir gibi yaş akar,
Yüreğini gözlerinden saçarsın.

Cadde, sokak dalgın dalgın yürürsün,
Yemez, içmez, zayıflarsın kurursun,
Sevdiğinin hasretiyle erirsin,
Dertlerin kördüğüm, sen de içersin.

Yâr haber salmazsa yaralanırsın,
Geçtiği yollara sıralanırsın,
Bir anlık görmeye paralanırsın,
Adımını uzaklardan seçersin.

Sanki balyoz inmiş olur düşüne,
Kimse akıl erdiremez işine,
Annen, baban adam takar peşine,
Sen herkesten köşe, bucak kaçarsın.

Halil Çivi anlar aşkın dilinden,
Az mı çekti bu meretin elinden,
Çarıklar eskitti sevda yolundan,
Sen bu yoldan daha yeni geçersin.

(17.12 2001)

85. NE DERSİN

Hasretlikten köze döndü ciğerim,
Varsam hatırını sorsam ne dersin?
Yıllar var ki öksüz kaldı ellerim,
Uzatıp yüzüne sürsem ne dersin?

Ayrılık ateşi yakar kavurur;
Hasret yeli küllerimi savurur,
Deli gönlüm can evinden çağırır,
Ömrümü yoluna versem ne dersin?

Gündüzleri hayalimde gezersin,
Geceleri düşlerimi bezersin,
Sen arırsın, hallerimi sezersin,
Ara sıra gelip görsem ne dersin?

Söylenecek söz kalmadı tükendi,
Yaşanacak yaz kalmadı tükendi,
Beklenecek güz kalmadı tükendi,
Bir gece ansızın varsam ne dersin?

Her gece içimi bir sızı sarar;
Hasret âşıkların ömrüne zarar;
İnsan kavuşmazsa aşk neye yarar;
İnce bellerini sarsam ne dersin?

Halil Çivi derki düşsem yollara,
Duman çökmüş aşacağıım dağlara,
Elimi uzatsam, ulaşmaz yâra,
Anılarla hayal kursam ne dersin?

(27.07.2003)

86. BAHAR UMUDU

Yine bahar vakti geldi, erişti,
Gönlümün baharı gelir mi dersin?
Ağaçlar bezendi, çiçekler açtı,
Bu derdime derman olur mu dersin?

Bülbüller ötüyor, güller açıyor,
Göçmen kuşlar öz yurduna göçüyor,
Yâr bana darılmış, yan yan geçiyor,
Gönlümdeki derdi bilir mi dersin?

Sular coşa gelmiş, dereler coşmuş,
Canlı, cansız sevdiğine kavuşmuş.
Benim kaderime hasretlik düşmüş,
Seven sevdiğini bulur mu dersin?

Kır çiçeği nakış olmuş bayıra,
Kelebekler cümbüş katmış çayıra,
Gördüğüm düşleri yorsam hayıra,
Gülüm bizim evde kalır mı dersin?

Halil Çivi, bahar bir can suyudur,
Naz eylemek âşıkların huyudur,
Baharlar cömerttir, barış ayıdır,
O yar selamımı alır mı dersin?

(30.03.2000)

87. SEN YOKSUN

Evrendeki en değerli gül olsan,
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun.
Anzer Yaylası'nda petek bal olsan,
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun.

Kaşın hilâllense, ay kendi sansa,
Kırpıkların oklar gibi uzansa,
Gözlerini güneş bile kıskansa,
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun.

Yanakların al elmaya al olsa,
Dudakların kiraz olsa lâl olsa,
Bülbülün ötüşü sana dil olsa,
Gören bilen, seven yoksa sen yoksun.

Ak gerdanın tomur tomur güllense,
İpek saçlar üzerine tellense,
İnce belin "sarı", diye dillense,
Gören bilen, seven yoksa sen yoksun.

Göğsüne Kaşıkçı Elması taksan,
Turna kuşu gibi yükseğe çıksan,
Işık gibi her bir gönüle aksan;
Gören bilen, seven yoksa sen yoksun.

Âdemden bu yana bilsen soyunu,
Fatma Ana'mızdan alsan huyunu,
Serviler kıskansa fidan boyunu,
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun.

Aklınla güneşi yere indirsen,
Nefesinle yanardağlar söndürsen,
Endamınla peygamberler kandırsan,
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun.

Halil Çivi diyor solar gidersin,
Saçını başını yolar gidersin,
Derin bir çukura dolar girersin,
Mezarına gelen yoksa sen yoksun.

(09.03.2007)

88. BEKLE YÂR

Yıllar var ki bekliyorum gurbeti,
 Kurban olam sende beni bekle yâr.
 İçimi burkuyor sıla hasreti,
 Kurban olam sen de beni bekle yâr.

Bekle beni, gel eyleme etme yâr,
 Ne olursun el yerine tutma yâr,
 Kulun olam, lakin beni satma yâr,
 Bırakıp da bir soysuza gitme yâr.

Yardan ayrı düştüm hallerim yaman,
 Hasretlik zor geldi bana her zaman,
 Ben gelirim, felek verirse aman,
 Kurban olam sen de beni bekle yâr.

Bekle beni, gel eyleme, etme yâr,
 Ne olursun el yerine tutma yâr,
 Kulun olam, lakin beni satma yâr,
 Bırakıp da bir soysuza gitme yâr.

Eksik olmaz sevenlerin gözyaşı,
 Her zaman çetindir gurbetlik işi,
 Ateştir gömleği zehirdir aş,ı,
 Kurban olam sen de beni bekle yâr.

Bekle beni gel eyleme etme yâr,
 Ne olursun el yerine tutma yâr,
 Kulun olam lakin beni satma yâr,
 Bırakıp da bir soysuza gitme yâr.

Halil Çivi der ki gurbetlik zormuş,
 Aşkın mayasında hasretlik varmış,
 Benliğimi vuslat özlemi sarmış,
 Kurban olam sen de beni bekle yâr.

Bekle beni gel eyleme etme yâr,
 Ne olursun el yerine tutma yâr,
 Kulun olam, lakin beni satma yâr,
 Bırakıp da bir soysuza gitme yâr.

(20.06.1999)

89. HASRET

Yıllardır ararım ben diyar diyar,
Gönlüm sende, derdin bende kaldı yâr.
Hasretlik içimi çürütür, oyar,
Gönlüm sende, derdin bende kaldı yâr.

Acılar içinde, arar gezerim,
Nerde olduğunu, sorar gezerim,
Kötü düşü hayra yorar gezerim,
Gönlüm sende, derdin bende kaldı yâr.

Kırk yıl geçti ama gönlüm sıcaktır,
Bu sızı bir ömür dinmeyecekti,
Ellerim hep seni arayacaktır,
Gönlüm sende, derdin bende kaldı yâr.

Bilmem ki öldün rnü, yaşıyor musun,
Bensiz gecelerde üşüyor musun,
Sen de bu sızıyı taşıyor musun,
Gönlüm sende, derdin bende kaldı yâr.

Bu dert ömür boyu zehir salsada,
Artık kavuşmamız hayal olsa da,
Halil Çivi diyor ecel alsada,
Gönlüm sende, derdin bende kaldı yâr.

(18.01.2002)

90. GÜZELLER GÜZELLEMEŞİ

Onlar benim varlığımın nedeni,
Beni öldürecek ah şu güzeller.
Her birisi ayrı etkiler beni,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi şehirlidir, kimi köylüdür,
Kimi kısa, kimi uzun boyludur,
Her birisi türlü türlü huyludur,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi sarışındır, baygındır gözü,
Ay gibi parlıyor baktıkça yüzü,
İnsanı delirtir, cilvesi, nazı,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kiminin gözleri mavidir, yakar,
Kimi çeşit çeşit küpeler takar,
Kimi bir bakışla ocaklar yıkar,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi İstanbullu, kimi Tokatlı,
Kimi güler, kimi asık suratlı,
Kimi yeşil gözlü, tatlı mı tatlı,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi beyaz tenli, dudu dillidir,
Daha evlenmemiş, yaşı ellidir,
Mutsuzluğu duruşundan bellidir,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi esmer olur, olgun görünür,
Çeşit çeşit giysilere bürünür,
Uzun saçlar topuklara sürünür,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi nişanlıdır, kimi sözlüdür,
Kimi ceylan gibi ela gözlüdür,
Bazen merttir, bazen ikiyüzlüdür,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi asker yolu bekler âşıkır,
Kimisinin aklı çok karışıkır,
İki dirhem, bir çekirdek çok şıkır,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi cıvıl cıvıl kabına sığmaz,
Kimi Çerkez kimi Gürcü kimi Laz,
Her birinde başka endam başka naz,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi çok akıllı âlime benzer,
Hâlleri şu benim hâlime benzer,
Kimi zulüm eden zâlime benzer,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

Kimi bülbül gibi şakır gönülden,
İnsan ne çekerse çekermiş dilden,
Halil Çivi der ki ne gelir elden,
Beni öldürecek ah şu güzeller.

(17.02.1999)

91. NE ZORDUR

Kırmızı gül açar, dostun bağları,
Uzaklardan bakıp gitmek ne zordur.
Kışlar biter, gelir bahar çağları,
Kalamadan çekip gitmek ne zordur.

Gönül aşka düşer, bu dertten çürür,
Yüreklerin yağı, mum gibi erir,
Sanmayın aşığın gözyaşı kurur,
Umutsuzca döküp gitmek ne zordur.

Yüzüne bakamaz iz olur sanır;
Derdini diyemez söz olur sanır;
Her kışın sonunda yaz olur sanır;
Karakıştan bıkip gitmek ne zordur.

Yüreğin yangını çöllerden beter,
Dumanın savrulur güneşi tutar,
Hasretin ateşi hiç sönmez tüter,
Söndürmeden yakıp gitmek ne zordur.

Sevdaya düşenin derdi büyüktür,
Yanıp kavrulmuştur, içi oyuktur,
Çekilen dertlerin çaresi yoktur,
Kördüğümü çözüp gitmek ne zordur.

Halil Çivi aşka akıl yetirir,
"Çok muhabbet tez ayrılık getirir."
Âşığın dermanı aşkı bitirir,
Bu sonucu sezip gitmek ne zordur.

(09.02.2002)

92. ÇÖZÜMSÜZ

Gözünden gönlüne aksa da yaşın,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.
Sevda ateşiyle dönse de başın,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Gerçek âşıkların derdi dermansız,
Gönlünün köşküne girer, fermansız,
İçinde bir yangın başlar dumansız,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Aşka düşen hiçbir şeye aldırılmaz,
Aşk yükünü hiçbir kervan kaldırmaz,
Gönül derdi süründürür, öldürmez,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Hiç bir yürek sevemeden duramaz,
Hiçbir kuvvet aşka zincir vuramaz,
Aşk ehli derdine derman aramaz,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Bakışlar bağrını oklayıp durur,
Hayaller rüyayı yoklayıp durur,
Gönlün umudunu saklayıp durur,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Aşk ani salgındır hemen ulaşır,
Genç, yaşlı dinlemez, gelir bulaşır,
Her yürek içinde bu derdi taşır,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Sevda derin derttir, çilesi çoktur,
Ne bir doktor ara, ne de fal baktır,
Bu işin, ilacı, çaresi yoktur,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

Aşk güdümlü oktur, her gönlü vurur,
Kral olur, her yüreğe buyurur,
Halil Çivi bıkmaz, anlatır, durur,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur.

(19. 05.2003)

93. PAYLAŞIM

Hasretliği tam ortadan bölmüştüm,
Gurbet bana, sıla sana düşmüştü.
Gönül dertlerini ikiye biçtim,
Keder bana, sitem sana düşmüştü.

Azgın çaylar geçtim, geçitler aştım,
Senin için diyar diyar dolaştım,
Harlı ateşlerde kavruldu m piştım,
Yanmak bana, yakmak sana düşmüştü.

Gelir diye bin bir çiçek dikmişim,
Gizli gizi gözyaşları dökmüşüm,
Yıllar yılı yollarına bakmışım,
Sabır bana, zulüm sana düşmüştü.

Acı sözlerini siteme yordum,
İçimde bir sızı, bekledim durdum,
Senin için gülden bir bahçe kurdum,
Diken bana, güller sana düşmüştü.

Tükettim bir ömrü hiçi hiçine,
Bilemedim sevenlerin suçu ne,
Götürdüler beni darağacına,
Hüküm bana, karar sana düşmüştü.

Mademki bir ömür gelmedi seda,
Kavuşmayan nasıl ersin murada
Halil Çivi sana dedi elveda,
Ahret bana, dünya sana düşmüştü.

(19.01.2002)

94. KÜSMEYE GELMEZ

Gönlümün sultanı, başımın tacı,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.
Derdimin dermanı canımın içi,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

Su bazen buhardır, bazen buz olur,
Yol bazen yokuştur, bazen düz olur,
Aşk bazen tatlıdır, bazen naz olur,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

Yaşamı zehirler öfkeli çıkış,
Sabırla düz olur; bayır, dik yokuş,
Mutluluğun sırrı bir tatlı bakış;
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

Çok merak insana bela getirir,
Dedi -kodu vesveseyi artırır,
Stresli yaşamak ömrü bitirir,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

Hiçbir kral tahta sonsuz oturmaz.
Giden makamını alıp götürmez;
Zenginlik ölüme çare getirmez;
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

Bal arısız olmaz arı da balsız,
Gül dikensiz olmaz, diken de gülsüz,
İnsan yaşayamaz sevgisiz, dilsiz,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

Halil Çivi söyler yol çeşit çeşit,
Ağaç bir olsa da dal çeşit çeşit,
Sevda tektir lakin hal çeşit çeşit,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez.

(30.07.2003)

95. KİMİ GÖZLER

Kimi göz karadır, üzüm misali,
Mavi deniz gibi bakar kimi göz,
Kimi yeşil gözün yoktur emsali,
Çoğu ela, bazen çakır kimi göz.

Kimi gözler bir bakışla kandırır,
Kimi gözler ateşlere yandırır,
Kimileri hasretleri dindirir,
Yağmur gibi yaşlar döker kimi göz.

Kimi göze yetmez Karun serveti,
Kimi gözler kusar kini, nefreti,
Kimi gözler keser sevda bileti,
Nikâh masasına çeker kimi göz.

Kimi göz mahzundur, boynunu büker,
Kimi göz delirtir, hapise tıkar,
Kimi gözler hışım saçar, can yakar,
Hiç anlamaz boş boş bakar kimi göz.

Kimi gözün hiç görülmez mürveti,
Kimi göz var yalar, yutar serveti,
Kimi gözler yıkar, sarayı tahtı,
Meteliğe muhtaç eder kimi göz.

Kimi göz süzülür, fırlatır oklar,
Kimi göz gizemli bir anlam saklar,
Kimileri gönül kilidin yoklar,
Alıp hâlden hale sokar kimi göz.

Kimi gözün içi güler insana,
Kimi göz zâlimdir, zulmeder cana,
Kimi göz şaşkınca bakar her yana,
Merakından duvar yıkar kimi göz.

Kimi göz tozpembe görür her şeyi,
Kimi göz istemez malı parayı,
Kimileri yutsa doymaz dünyayı,
Kara topraklarla doyar kimi göz.

Kimi gözler baka baka usanır,
Kimi gözler hiç bakamaz, utanır,
Halil Çivi her bakamı dost sanır,
Ocaklara incir diker kimi göz.

(31.01.200)

*On Dörtlü Hece Ölçüsü ile Şiirler***96. ÇAĞRI**

Şöyle geç de karşıma, tatlı tatlı bakıver,
 Küllenmiş aşkımızı, yeni baştan yakıver,
 Bağlama saçlarını, gerdanına döküver,
 Gönlümün kilidinin, paslarını söküver.

Dargınlıktan ne çıkar, sevgi her derde ilaç,
 Gözlerim seni arar, yüreğim sana muhtaç,
 Yetsin artık ayrılık, kollarını bana aç,
 Gönlümün kilidinin, paslarını söküver.

Hayat deniz gibidir, yüzenler batmaz suya,
 Sevmesini bilenler, yaşarlar doya doya,
 Boş ver şu kör inadı, gidelim bir kuytuya,
 Gönlümün kilidinin, paslarını söküver.

Nasıl da becermişiz yıllardır saklanmayı,
 Bırak eski günleri söylenip sızlanmayı,
 Bırak şu nazlanmayı durdur her gün yanmayı,
 Gönlümün kilidinin, paslarını söküver.

Adın ağzımın tadı, sen gönlümün muradı,
 Benim hiç suçum yoktu, aşkın beni bağladı,
Halil Çivi, hasretten, için için ağladı,
 Gönlümün kilidinin, paslarını söküver.

(17.05.2001)

97. BEN SANA YANGINIM

Canım, bir tanem, altın yüreklim,
 Yaşamımın lezzeti,
 Kadınım..... Ben sana yangınım.
 Rüyalarımın değişmez prensesi,
 Pembe hayallerimin süsü,
 Ömrümün solmayan tek çiçeği,
 Kadınım..... Ben sana yangınım.
 Damarlarımdaki kan,
 İçimdeki hiç bitmeyen heyecan.
 Alıp verdiğim nefes, dizlerimdeki derman,
 Kollarımda ki kuvvet, gözlerimdeki fer,
 Çarpan yüreğim, düşünen beynim,
 Kadınım..... Ben sana yangınım.
 Yuvamın dişi kuşu, çocuklarımın anası.
 Sofrasında doydüğüm, ekmeğim, aşım.
 Seninle bağlanmıştı, bekâr başım.
 Acılarımı bölüp azaltan, içimi rahatlatan.
 Mutluluğumu paylaşıp artıran,
 Kadınım Ben sana yangınım.
 Beraber yaşadığım, birlikte üşüdüğüm,
 Acısı tatlısıyla, nefreti sevgisiyle,
 Zaman zaman üzdüğüm,
 Bazen de üzüldüğüm,
 Doyulmaz sevgisiyle, kemiğiyle etiyle,
 Bir ömür boyu süren yaşam bereketiyle,
 Yastığına baş koyduğum.
 Bak aşkımız kördüğüm...
 Kadınım Ben sana yangınım.

(08. 03.1999)

VI. DERT ŞİKÂYET ELEŞTİRİ GİBİ KONULARI ELE ALAN ŞİİRLER

Sekizli Hece Ölçüsü ile Yazıla Şiirler

98. DİLİM

Lime lime etsem seni,
Söz dinlemez uzun dilim,
Kaynar suya atsam seni,
Söz dinlemez uzun dilim.

Bozdun dostluk tapusunu,
Kırdın gönül kapısını;
Yıktın hakkın yapısını,
Söz dinlemez uzun dilim.

Ne işler açtın başıma,
Zehirler kattın aşıma,
Düşman ettin kardeşime,
Söz dinlemez uzun dilim.

Nedir bu çektiğim senden;
Eşim dostum kaçtı benden;
Usandım senin elinden;
Söz dinlemez uzun dilim.

Doğru işe takoz oldun,
Vakit bilmez horoz oldun,
Tutulmayan bir söz oldun,
Söz dinlemez uzun dilim.

Gem vurulmaz at gibisin,
Şaklayan tokat gibisin,
Hal bilmez avrat gibisin,
Söz dinlemez uzun dilim.

Bazen yılanı kandırdın,
Bazen beni utandırdın,
Ev halkını usandırır,
Söz dinlemez uzun dilim.

Ne ölçün var ne ayarın,
Eğri büğrü her bir yerin,
Yara açtın derin derin,
Söz dinlemez uzun dilim.

Taktın polisi peşime,
Gidemez oldum işime,
Korkular saldın düşüme;
Söz dinlemez uzun dilim;

Saldırırsın aslan gibi,
Sel olursun tufan gibi,
Isırırsın yılan gibi,
Söz dinlemez uzun dilim.

Frenin yok durmuyorsun,
Tehlikeyi görmüyorsun,
Neden ödün vermiyorsun,
Söz dinlemez uzun dilim.

Utanmam sıkılmam yoktu,
Devirdiğin çamlar çoktu,
Halil Çivi senden bıktı,
Söz dinlemez uzun dilim.

(20.12.2000)

99. CAHİLİN KÖRLÜĞÜ

Gözü köre kör diyemem,
Cahil insan kör insandır.
Köre bühtan eyleyemem,
Cahil insan kör insandır.

Dolduruşa gelir, koşar,
Kurulan tuzağa düşer,
Neden düştüğüne şaşar,
Cahil insan kör insandır.

Yüzme bilmez, dalgıç olur,
Hukuk bilmez, yargıç olur,
Bilgisi yok, bilgiç olur,
Cahil insan kör insandır.

Suyu gölü bulanıktır,
İşi gücü fenalıktır,
Gittiği yol karanlıktır,
Cahil insan kör insandır.

Cahil hekim alır canı,
Cahil imam bozar dîni,
Dinden soğutur insanı,
Cahil insan kör insandır.

Bakar ancak göremez ki,
Bilmez fakat soramaz ki.
Kabuğunu kıramaz ki,
Cahil insan kör insandır.

Bilemez cahilliği cahilliğini,
Sezemez sefilliğini,
Anlamaz rezilliğini,
Cahil insan kör insandır.

Düşme cahilin peşine,
Bela getirir başına,
Düşman eder kardeşine,
Cahil insan kör insandır.

Utanmaz cahilin yüzü,
Zehir zemberektir sözü,
Kaş yaparken alır gözü,
Cahil insan kör insandır.

Halil Çivi der biline,
Gitme cahilin yoluna,
Hiç uğrama menziline,
Cahil insan kör insandır.

(07.02.2000)

*On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılanlar***100. İFTİRA**

Masum insan için en büyük kara,
İftiradır, iftiradır, iftira.
Beyne çivilenmiş sağalmaz yara,
İftiradır, iftiradır, iftira.

Rüzgâr olup kapı kapı dolaşan,
Büyük küçük her insana ulaşan,
Mikrop olup onurlara bulaşan,
İftiradır, iftiradır, iftira.

İz bırakan, leke yapan, can yakan,
Kardeşi kardeşin ardına takan,
Mutluluğu bozan yuvalar yıkan;
İftiradır, iftiradır, iftira.

Nefreti kıskırtan, sevgiyi silen,
Helâl ekmeğini elinden alan,
Fişlenip arşivde bir ömür kalan,
İftiradır, iftiradır, iftira.

Halil Çivi derki asla bıkmayan,
Vicdanı karartıp ışık yakmayan,
Bir zift olup ömür boyu çıkmayan,
İftiradır, iftiradır, iftira.

(17.01.2005)

101. NEREDE

Her böcek bilemez bal yapmasını,
Arıyım diyorsan balın nerede?
Her insan bilemez mal satmasını,
Tüccarım diyorsan pulun nerede?

Bilmediğim şeyi sordum diyorsan,
Olgunluğa erken erdim diyorsan,
Zahmet çektim, ömür verdim diyorsan,
Bu zahmete karşı malın nerede?

Cimri kıymaz, cömert malını saçar,
Kimler ne ektiye onları biçer,
Her açan goncalar emekle açar,
Bahçıvan olduysan gülün nerede?

Yüce dağlar sana düz mü göründü,
Eksisiz, artısız yüz mü göründü,
Okyanuslar bile vız mı göründü,
Irmağı geçmeye salın nerede?

Her makam sözüne boyun mu eğdi,
Sofranda fakir mi, öksüz mü doydu,
Her güzelden sana gamzemi değdi,
Muhabbet kurmaya dilin nerede?

Mazlumu koruyan el mi gösterdin,
Garibi kurtaran dal mı gösterdin,
Bilgin olup halka yol mu gösterdin,
Bir ışık yaktıysan pilin nerede?

Halil Çivi derki kaynadın, piştin,
Baktın ömür bitmiş, kendinden geçtin,
Sonunda ecelin ağına düştün,
Tabuta sarmaya şalın nerede?

(16.11.2005)

102. KÖYÜM VE BEN

Gidince köyüme döndüm şaşkına,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.
Bak nasıl yıkılmış Allah aşkına,
Köyüm bana, ben köyüme yabana.

Bütün evler teker teker yıkılmış,
Hâne hâne, sokak sokak yok olmuş,
Eğer kalan varsa kilit takılmış,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Tarlalar ekilmez, biçilmez olmuş,
Yolları bozulmuş, geçilmez olmuş,
Pas tutmuş kilitler, açılmaz olmuş.
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Ne arayıp soran, ne de kalan var,
Ne bir düğün tutan, davul çalan var,
Sanırsın ki hâne hâne talan var,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

İnsanlar yok olmuş, sürüler gitmiş,
Herkes köyü birer birer terk etmiş,
Her biri bir şehrin yolunu tutmuş,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Kapı açılmıyor, baca tütmüyor,
Köpek havlamıyor, horoz ötmüyor.
Çok senedir kimse gelip gitmiyor.
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Armutlar kurumuş kavaklar küsmüş,
Mezarları ayrı otları basmış,
Baykuş öter olmuş bülbüller susmuş,
Köyüm bana ben köyüme yabancı,

Dereler, tepeler, dağlar değişmiş,
Mor salkımlı güzel bağlar değişmiş,
Köy-şehir değişmiş çağlar değişmiş,
Köyüm bana ben köyüme yabancı.

Artık akamaz olmuş çeşmenin suyu,
Çoktandır yıkılmış çukurluk kuyu,
Ne Elif Teyze var ne Rıza dayı,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Güzelim köyümü bir kasvet almış,
Ne sığır ne davar ne insan kalmış,
Okuduğum okul virane olmuş,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Gittim şehre fabrikada çalıştım,
Şehir hayatına biraz alıştım,
Bu yüzden köyümden çok ayrı düştim,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı.

Halil Çivi der ki şaşırıp kaldım,
Ne tam köylü ne de şehirli oldum,
Fazla ara verdim köye geç geldim,
Köyüm bana ben köyüme yabancı.

(26.08.1999)

103. DIŞLANDI

Ayrımcılık kanser gibi yayıldı,
Allah'ın evinde kulu dışlandı,
Cenazeler bile farklı sayıldı,
Cami avlusunda ölü dışlandı..

Çete, mafya her damara kök saldı;
Zorbadan, hırsızdan toplum bunaldı;
Hak arama yolu mahşere kaldı;
Adaletin uzun kolu dışlandı.

Akıl buharlaştı, vicdan eridi,
Değerler yozlaştı, ahlak çürüdü,
Senlik-benlik derdi aldı, yürüdü,
Birliğin, sevginin yolu dışlandı.

Siyasetçi kesti bindiği dalı,
Haraç-mezat gitti milletin malı,
Yaradana kaldı işçinin hali,
Üretenin işten eli dışlandı.

Yoz siyaset yıktı temel taşını,
Düşünen kalmadı halkın aşını,
Yalakalar tuttu köşe başını,
Gerçek aydınların dili dışlandı.

Zorba Amerika oldu baş tacı,
İMF yutturdu acı ilacı,
Küresel sermaye yedi haracı,
Ulusal güçlerin malı dışlandı.

Halil Çivi hakça söyle sözünü,
Millet duysun, iyi açsın gözünü,
Görsün ihanetin gerçek yüzünü,
Tutunup kalmaya dalı dışlandı.

(07.03.2005)

104. İNSAN DOĞASI

Kavgaya tutuşur, çarpışır durur,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.
Birbirine zıt emirler buyurur,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri uçarıdır, hayalle yaşar,
Yöntemini bilmez, düz yolda şaşar,
Öteki bilgindir, engeller aşar,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri çıkar için taklalar atar,
Meyve hangi dalda, o dalda öter
Öteki bağırır 'ettiğin yeter,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri biner gezer, şeytan atına,
Varmak için her meyvenin tadına,
Öteki yol arar, Rabbin katına,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri teknik arar, ürün üretir,
Madenleri potalarda eritir,
Öteki tembeldir, minder çürütür;
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri yola gelse, biri yan çizer,
Biri yalan dese, öteki kızar,
Biri gönül alsa diğeri üzer,
İçimizde çifte ben çelişkisi.

Biri bireycidir, sınırı yoktur,
Sanır ki dünyada kendisi tektir,
Öteki toplumcu, kaygısı çoktur,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri hiç dinlemez ahlak sözünü,
Nerde güzel görse, diker gözünü,
Öteki der 'şeytan görsün yüzünü,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Biri suyu bulandırır başında,
Fitne döner mesleğinde, işinde,
Ötekisi hep dürüstlük peşinde,
İçimizde, çifte ben çelişkisi.

Halil Çivi söyler, bu işten bıkmaz,
Çifte benin suyu bir yere akmaz;
Özü, sözü bir etmeye bırakmaz;
İçimizde çifte ben çelişkisi.

(3.12.2001)

105. NEYİ DEĞİŞTİ

Ülkeme, halkıma bir haller oldu,
Şehri, kasabası, köyü değişti.
İnsan unutuldu, servet kutsandı,
A' sından Z' sine huyu değişti.

Zengin döktü, saçtı; fakir süründü,
Zalim mazlum, mazlum zalim göründü,
Çıkar için bin bir renge büründü,
Siyaset çarkında oyu değişti.

Aklın ve bilimin değeri düştü,
Cahiller muskaya, büyüye koştu,
Din tüccarlarının küpleri taşıtı,
Plajlar değişti, kıyı değişti.

Kültürlüler bir köşeye atıldı,
Şeref, onur, haraç mezat satıldı,
Görmemişler el üstünde tutuldu,
Bayanı değişti, bayı değişti

Kimse düşünmedi doğru yönünü,
Kimi açtı, kimi örttü tenini,
Siyasete çekti yüce dinini;
Bilmem ki dinimin neyi değişti.

Toto, loto, at yarışı çoğaldı,
Kimileri mali hülyaya daldı,
Fakirin umudu torpile kaldı,
Köprüyü geçmeye dayı değişti.

Kimse tutmaz oldu verdiği sözü,
Herkesin köşeyi dönmekte gözü,
Giyindi, süslendi köyümün kızı,
Gidişi, endamı, boyu değişti.

Dini ticarete alet ettiler,
Aynı yolla siyaseti tuttular,
Milleti kandırıp oyu yuttular,
İktidar olanın tüyü değişti.

Konuklara ikram, izzet tükendi,
Bilim insanına hürmet tükendi,
Barlar doldu, taşıtı, servet tükendi,
Toplumun töresi, soyu değişti.

Makama gelenler halkı unuttu,
Hortumcu, rüşvetçi yükünü tuttu,
Çetenin, mafyanın borusu öttü,
Yoksulun, yetimin payı değişti.

Bazen sola, bazen sağa çektiler,
İçinize kin tohumu ektiler,
Evladı, ataya düşman ettiler,
Sofranın lezzeti çayı değişti.

Halil Çivi doğru eğri karıştı,
Herkes çıkarının peşine düştü,
Sevgi unutuldu, düşmanlık çoştı,
Ahlak çeşmesinin suyu değişti.

(07.11.2003)

106. GİTTİ

Sarhoş kafa çeker, gönlüm ah çeker,
Dertlerim yakamdan düşmedi, gitti.
Bulut yağmur döker, gözüm yaş döker,
Gözlerime sözüm geçmedi, gitti.

Baharım kış oldu, yazım kış oldu,
Düz asfalt yollarım dik yokuş oldu,
Yaşadığım güzel günler düş oldu,
Talih bana kucak açmadı, gitti.

Gönlüme bir ışık bulayım dedim,
Bir gönül bulayım, kalayım dedim,
Yar yoluna çeşme olayım dedim,
Vefasız bu sudan içmedi gitti.

Gecelerim zehir, günüm karardı.
Gençlik elden gitti, saçlar ağardı,
Ömür mezarlığın dibine vardı,
Talih kuşu beni seçmedi gitti.

Halil Çivi diyor, yollar tükendi,
Şakıyan, bal akan diller tükendi,
Bahçede yetişen güller tükendi,
Yar derdi yakamdan düşmedi gitti.

(28.09.2001)

107. ESKİ DOST

Şu dağların doruğunu aşmaya,
Gezindim dolaştım, yol bulamadım.
Demet yapıp eski dosta sunmaya,
Kurumuş bahçeler, gül bulamadım.

Gençlik bitmiş yaşı altmışa varmış,
Yanağı kırışmış, benzi sararmış,
Zannedersin saçlarına kar yağmış,
Ağzımı açmaya dil bulamadım.

Gitmeye gelmeye haller bozulmuş,
Neşe saçan şirin diller bozulmuş,
Nakış yapan güzel eller bozulmuş,
Sevip koklamaya el bulamadım.

Görmezden geliyor, koşup gelmiyor,
Artık gözlerinin içi gülmüyor,
Yalvardım yakardım yine olmuyor,
Oturup kalmaya çul bulamadım.

Dünya değişiyor, akıl ermiyor,
Zaman ilerliyor, gençlik durmuyor,
Köprüler bozulmuş, geçit vermiyor,
Suları geçmeye sal bulamadım.

Geçim derdi her tarafa kök salmış,
Bıraktığın gibi bulmak hayalmiş,
Ağaçlar kurumuş, meyvesiz kalmış,
Meyve koparacak dal bulamadım.

Halil Çivi derki bu ateş yanmaz,
Kış ayında vişne, kiraz toplanmaz,
Fakat gönül eski dosttan usanmaz,
Dostu arayacak hal bulamadım.

(02.03.2000)

108. KİRLİ DÜNYA

Akan su kirlendi, toprak kirlendi,
Bu kirli dünyada kalmak zor dostum.
Adalet kirlendi, ahlak kirlendi,
Hakkını zorbadan almak zor dostum.

Ticaret kirlendi, niyet kirlendi,
Paralar kirlendi, servet kirlendi,
Siyaset kirlendi, kuvvet kirlendi,
Adil yönetici olmak zor dostum.

Ciğerlere dolan hava kirlendi,
Kirli atıklarla ova kirlendi.
Geçim derdi arttı yuva kirlendi,
Hem yoksul, hem dürüst kalmak zor dostum.

Sevgi, saygı, mertlik yok olup gitti,
Kazıkçı, hilekâr yükünü tuttu,
Dostluklar kirlendi, dürüstlük bitti,
Özlediğin dostu bulmak zor dostum.

Atmosfer kirlendi, geniz bozuldu,
Nehir çirkefleşti, deniz bozuldu,
Gıda hormonlaştı, beniz bozuldu,
Hormonsuz bir gıda almak zor dostum.

Yalan, rüşvet, hile aldı yürüdü,
Pek çoğunun vicdanları kurudu,
Siyaset çarkında iman çürüdü,
Bu imanla Hakka varmak zor dostum.

Halil Çivi diyor, kalem kirlendi,
Çıkara büründü, selam kirlendi,
Siyaset bulaştı, bilim kirlendi,
Gerçek bilginleri görmek zor dostum.

(06.03.2000)

109. MEMURUN AHVALI

Açlığı, yokluğu memurlara sor,
Memurluk çetindir, çekilmez dostum.
Yarı aç, yarı tok yaşamak çok zor,
Memurluk çetindir çekilmez dostum.

Odunsuz, kömürsüz yaklaştık kışa,
Yılda bir kez bile et girmez aşı,
Nasıl geçinilir böyle maaşı,
Memurluk çetindir, çekilmez dostum.

Okullar açıldı bak fukaraya.
Bağış makbuzları bakar paraya,
Önlük, kalem, defter girmiş sıraya,
Memurluk çetindir, çekilmez dostum.

Elbise eskidi, tabanlar delik,
Ne bir gömlek kaldı, ne de gecelik,
Yeniye almaya yok bir metelik,
Memurluk çetindir, çekilmez dostum.

Adın memur ise borun ötmüyor,
Manav, kasap yalanları yutmuyor,
Kira denkleşmiyor, hesap tutmuyor,
Memurluk çetindir, çekilmez dostum.

Özden vere vere sabrımız taşı,
Borçlar arttı milyarlara ulaştı,
Kredi kartları haddini aştı,
Memurluk çetindir çekilmez dostum,

Zengini beğenmez, biftek, bonfile,
Memurun elinde bomboş bir file,
Halil Çivi artık yazmak nafile,
Memurluk çetindir, çekilmez dostum.

(15.09.2000)

110. ÇAĞDAŞ BARBARLIK

Gittiğin yolları yanlış seçmişsin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen,
Dürüstlükten, insanlıktan geçmişsin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Yurt aşkıyla (!) sağa, sola çatarsın,
Vergi kaçırana atıp, tutarsın,
Kredini geri vermez, yutarsın,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Servetini zorbalıkla tutarsın,
Milletin hakkını, yolar yutarsın,
Eşine, kızına dayak atarsın,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Kent haydudu, eşkıyadan betersin,
Sıranı beklemez, kavga edersin,
Batakhaneleri mesken tutarsın,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Çetelikte, zorbalıkta baştasın,
Kiralık katilsin, dolduruştasın,
Çek ve senet mafyasında iştesin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Kurbanını mazlumlardan seçersin,
Fırsat kollar, çanta kapar kaçarsın,
Alın teri yemez, hep kan içersin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Kara para kazanmakta baştasın,
Avanta nerede, sen o iştesin,
Hayatın renklidir, hep cümbüştesin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Nezaket göstermez, rica bilmezsin,
Kültürlü görünür, hece bilmezsin,
Teşekkür etmezsin, gönül almazsın,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Bilgeden, âlimden öğüt almazsın,
Devleti tanımaz, yasa bilmezsin,
Asla iflah olmaz, yola gelmezsin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Çirkin siyasetin yolundasın sen,
Mafya babasının kolundasın sen,
Soysuz bir babanın belindesin sen,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Din, ahlak der, ona- buna kızarsın,
Şehvet kokar, bıyık burar gezersin,
Nerde fırsat bulsan, uçkur çözersin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Bir ayaküstünde kırk yalan dersin,
Kırmızı ışığı takmaz geçersin,
Öksüzü ağlatır, hakkını yersin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Nerede kötülük, sen orda varsın,
Hırsızlık yaparsın, banka soyarsın,
Tanrı'nın verdiği cana kıyarsın,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

Halil Çivi diyor, bu rol kötü rol,
Barbarlığı bırak, çağdaş yurttaş ol,
Mutluluk getirmez bu gittiğin yol,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen.

(07.11.2001)

111. UYKUDA MISIN?

Fırsatçılar dört bir yana dolaşmış,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?
Kazancını hortumcular bölüşmüş,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

Siyaseti rant aracı yapmışlar,
Köşeleri birer birer kapmışlar,
Yemin bozmuş, laiklikten sapmışlar,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

Ahlaksızlık kurumlara kök salmış,
Hak almak çeteye, mafyaya kalmış,
Hukukun yerini zorbalık almış,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

Vicdanın çürüyor, örfün eriyor,
Aç gözleri para hırsı buruyor,
Mevcut sistem güçlülere koruyor,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

Kazancını yalamışlar, yutmuşlar,
Banka soymuş üzerine yatmışlar,
Din duygunu meta yapmış satmışlar,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

Eğitim yozlaşmış, bilim çürümüş,
Hurafe dört koldan almış yürümüş,
Merhamet tükenmiş, insaf kurumuş,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

Halil Çivi diyor, yok bunda yalan,
İnsan bedenine bulaşmış talan,
Reçete lazımsa aklını kullan,
Nerdesin ulusum, uykuda mısın?

(29.11.2001)

112. YORGUN

Deli gönül vazgeç, maldan konaktan,
Cüzdan yorgun, para yorgun, pul yorgun.
Hayır, gelmez, susuz, kıraç topraktan,
Saban yorgun, kürek yorgun, bel yorgun.

Aş ekmek tükendi baba yurdunda,
Yiğitler gurbette geçim derdinde,
Sıla kaldı karlı dağın ardında,
Potin yorgun, ayak yorgun, yol yorgun.

Evrenin sırrını çözmek istedim,
Bu kötü gidişi bozmak istedim,
Kaderimi kendim yazmak istedim,
Kâğıt yorgun, kalem yorgun, el yorgun.

Ciğerlere kirli hava ulaştı,
Gıdalara, hormon, zehir bulaştı,
Erozyon sorunu haddini aştı,
Toprak yorgun, ağaç yorgun, dal yorgun.

Dost sandığın vefa nedir bilmiyor,
Zengin, yoksul kapısını çalmıyor;
Çıkarı olmayan selam almıyor,
Kültür yorgun, ahlak yorgun, hal yorgun.

Yaylamızda turna kuşu uçmuyor,
Yollar öksüz kalmış kimse geçmiyor,
Dikilen fidanlar çiçek açmıyor,
Bahçe yorgun, bülbül yorgun, gül yorgun.

Sermaye küçümser oldu emeği,
İtibar görmüyor yoksul dileği,
Yorgun düştü ozanların yüreği,
Sazlar yorgun, pena yorgun, tel yorgun.

İnsanoğlu kışı sevmez yaz ister,
Dostlar gelmiş sohbet ister, saz ister;
Âşık sevdiğinden tatlı söz ister,
Ağız yorgun, dudak yorgun, dil yorgun.

Yaz-bahar tükendi, soğuk kış geldi,
Gençlik sona erdi, anı, düş kaldı,
Kovandaki peteklerim boş kaldı;
Çiçek yorgun, arı yorgun, bal yorgun.

Halil Çivi doğru bildir halini,
Ölenler ne yapsın dünya malını,
Yüce Rabbim mahcup etme kulunu,
İman yorgun, amel yorgun, kul yorgun.

(23.10.2003)

113. OLURSUN

Sen durgun aksan da bendin yıkılır,
Azgın derelerin seli olursun.
Fitne-fesat tohumları ekilir,
Delirtirler seni, deli olursun.

Kin, nefret dört yana dal, budak salar,
Çeteler, kötüler fırsat kovala,;
Sevgi bahçesinin gülleri solar,
Sağ iken yaşayan ölü olursun.

Evrenin sırrını sezen olsan da,
Başlara taç olup gezen olsan da,
Her türlü müşkülü çözen olsan da,
Yerlerde çiğnenen halı olursun.

Gönüller yolunda gül olmak y,etmez;
Yoksulu koruyan el olmak yetmez,
Düşenin elinden kimseler tutmaz;
Yaban ormanlarda çalı olursun.

Güçlünün, zorbanın dediği olur;
Tezgâhlar kurulur, millet soyulur;
Doğru diyen dokuz köyden kovulur;
Geçmez Akçelerin pulu olursun.

Güç kime geçerse ona taparlar;
Baş idin demezler; ayak yaparlar;
Kapıları yüzünüze kaparlar;
Sönmüş ateşlerin külü olursun.

Devletin malını kemirir isen,
Cahili, dindarı sömürür isen,
Siyaset çarkında semirir isen,
Toplumun gözünde ulu olursun.

Halil Çivi Ümidini kesmezsen,
Hiç bir şey değişmez deyip küsmezsen,
Bildiğini hakça söyler susmazsan,
O zaman halkının dili olursun.

(17.11.2004)

114. ESKİ VE YENİ BAYRAMLAR

Analar süslerdi çocuklarını,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar,
Genç kızlar takardı boncuklarını,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Yaşayanlar geçmişini anardı,
Herkes ölmüş atasına yanardı,
Gider kabristana dua sunardı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Çocuklar giderdi el öpmelere,
Büyüklere eli gider ceplere,
Harçlık verilir bu küçüklere,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Haneler kurardı bayram sofrası,
Çorba, etli pilav, yaprak dolması,
Sütlacı, zerdesi, sarı burması,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Şimdi yavanlaştı bayramın tadı,
Komşudan komşuya dostluk kalmadı,
Ağza alınmıyor sofranın adı,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar.

Akın akın göç var tatil yerine,
İnsanlar gitmiyor birbirlerine,
Kalmışlar yoksullar kaderlerine,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar.

Bayramda trafik yoğun olunca,
Azrail can alır yollar boyunca,
Evinden kaçmaya değer mi sence,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar.

Benden tüm dostlara içten bir çağrı,
İnsanlar iyi de yol eğri büğrü,
Değişirsek eğer güzele doğru,
O zaman tad verir yeni bayramlar.

Herkes yenisini giyer gezerdi,
Etrafını gülücükle süzerdi,
Gönülden gönüle sevgi sızardı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Köyün büyükleri yaşlılar vardı,
Konu komşu gider hatır sorardı,
El öpenler hayır dua alırdı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Aileler ev ev dolaşırlardı,
Dargınlar, kırgınlar konuşurlardı,
Kanlılar, kinliler barışırlardı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Tüm komşular birbirini tanırdı,
Yoksullar, yetimler hep kollanırdı,
Muhtaç kimselere aş yollanırdı,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar.

Yaşlılar kimsesiz, çaresiz kaldı,
Mezarlığa sahte imamlar doldu,
Çocuklar kapıdan paylanır oldu,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar.

Bayramın adına tatil diyorlar,
Zenginler kentleri terk ediyorlar,
Çoğunluk misafir istemiyorlar,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar.

Gelişmemiz için kentleşmek şarttı,
Kentler büyüdükçe yalnızlık arttı,
Beni geçmişteki anılar dürttü,
Artık tad vermiyor yeni bayramlar.

Halil Çivi kutlar bayramınızı,
Gidin kucaklayın dostlarınızı,
Atın deryalara kinlerinizi,
Güzel olsun hepinize bayramlar.

(16.01.1999)

115. NE AKILLI ADAM (!)

Cahili sömürür, kandırır isen,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.
Lokmanı harama bandırır isen,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Hakkı, adaleti atarsan çöpe,
Gönderebilirsen dostunu ipe,
Güçsüzün malını basarsan küpe,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Çıkar sermayesi yaparsan dini,
Körükler durursan nefreti, kini,
Karda bile gizler isen izini,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Kurt olup da, kuzu gibi gezersen;
Çalıp çırpıp, dünyalığı düzersen,
Çete kurup, ihaleyi çözersen,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Yoksulun, öksüzün hakkını yersen,
Katili, hırsız görmedim dersen,
Korkudan, baskıdan pusar, sinersen,
Sana "ne akıllı adam" diyorlar.

Eğer mahkemede dayın var ise,
Yalan ve iftira huyun var ise,
Siyaset çarkında payın var ise,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Körü kör kuyuya atabilirsen,
Malının üstüne yatabilirsen,
Milletin hakkını yutabilirsen,
Sana "ne akıllı adam" diyorlar.

Vergi vermez, vatan nutku atarsan,
Kim iktidar ise, onu tutarsan,
Kredi borcunu, yalar yutarsan,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Her sakala uydurursan tarağı,
Patrona, amire çekersen yağı,
Hep kalırsan iktidarın ortağı,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

İşini torpille görebilirsen,
Memuru görevden sürebilirsen,
Düşene bir tekme vurabilirsen,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Çeteyi, zorbayı tutarsan eğer,
Her işine hile katarsan eğer,
Ticarette kazık atarsan eğer,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

Halil Çivi halkı kandırır isen;
Vicdan ışığını söndürür isen,
Sen de bir fırıldak döndürür isen,
Sana, "ne akıllı adam" diyorlar.

(02.02.2000)

116. YAŞLI GEVEZE

Gönlünde fırtına saçlarında kar,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,
Gerilerde kalır yabancı bahar,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

Yokuşları çıkmaz olur dizlerin,
Uzakları seçmez olur gözlerin,
Kimselere geçmez olur sözlerin,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

Kuvvetin tükenir yolun tükenir,
Has bahçeler kurur gülün tükenir,
Dosta yedirecek malın tükenir,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

Artık akmayınca cebinin suyu,
Birden ters yüz olur dostların huyu,
Çevrenden çekilir yaşlısı, toyu,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

Allah selamını salanın kalmaz,
Kapının zilini çalanın kalmaz,
Nerde olduğunu bilen kalmaz,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

Musalla taşına düşmeden beden,
Dostların öldürür ecel gelmeden,
Eğer soruyorsan acaba neden,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

Ne dostların kalır ne mey ne meze,
Arkandan sıfatın yaşlı geveze,
Halil Çivi der kine hacet söze,
Sermayen bitince kaybolur dostlar,

(06.04.2007)

117. VİCDANIM KANAR

Zenginler fakirin halinden bilmez,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.
Yoksulun, öksüzün yüzü hiç gülmez,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kimi çetesini kurdurmuş soyar,
Kimi çaldığını istife koyar,
Kimi türlü marka kostümler giyer,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kimi vergi vermez, suçlar devleti,
Kimi din diyerek soyar milleti,
Kimi açık, gizli, alır rüşveti,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kimi kayak için dağlara çıkar,
Kimi zümrüt, elmas küpeler takar,
Kiminin açlıktan nefesi kokar,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kimi malın hesabını bilemez,
Kimi çocuğuna pabuç alamaz,
Kimi diplomalı, bir iş bulamaz,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Enflasyon, işsizlik kemer sıktırır,
Düşük ücret emekçiyi bıktırır,
Günlük yaşam halka acı çektirir,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kiminin yok doktor, ilaç parası,
Kimi merhem arar, azmış yarası,
Kiminin cebinde yok tek lirası,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kimi ülke ülke, gezer dünyayı,
Kimi bar, meyhane harcar parayı,
Kimi bulup ödeyemez kirayı,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Kimileri olmuş vergi yüzüsü,
Kimi Karun olmuş, doymuyor gözü,
Kimi okutamaz oğlanı kızı,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

Halil Çivi boşa yorma çeneni,
Dünya adaletsiz, sen de gör bunu,
Servet düşmanı der, suçlarlar seni,
Nefesim tıkanır, vicdanım kanar.

(11.12.1999)

118. İSTİKRAR RAPORU

Memura zam yapma, bütçemiz delik,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.
İşçiye vermeye yok bir metelik,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Sağlık bütçesini artırma sakın,
Yanılıp esnafa görünme yakın,
Çiftçilere karşı sert tavır takın,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Asgari ücreti artırmak olmaz,
Gölet, baraj, kanal yaptırmak olmaz,
Üretime para kaptırmak olmaz,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Olsa da işçinin hali beş beter,
KİT'lerin zararı bütçeyi yutar,
Eğer satılmazsa memleket batar,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Maaş veremiyor belediyeler,
Başkanlarla konuş duyarsın neler,
Ödenek gönderme, bütçeyi deler,
Cotarelli kızar enflasyon azar.

Vergileri artır, destekleri kes,
İstikrar ne imiş anlasın herkes,
Sakın ha köylüye aldırma nefes,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Yoksulun, yetimin halini sorma,
Eğitim büttesi düşse de görme,
Okul yaptırmaya ödenek verme,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

İMF ne derse emir gibi gör,
Patronları topla hallerini sor,
İstekleri varsa düşünmeden ver,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Yüksek öğrenimde dert çokmuş ne gam,
Öğretim üyesi bekliyormuş zam,
Bütçenin durumu malum be adam,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

Enflasyon azaldı istikrar iyi,
Halinde çok memnun hamalı beyi,
Halil Çivi ne söylersin her şeyi,
Cotarelli kızar, enflasyon azar.

(04.06.2000)

119. ÇİĞ SÜT

Çiğ süt emmiş, mayasında çiğlik var,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.
Her boyaya banar, her yana döner,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Evlat diye büyütsen de dizinde,
Çiğlik vardır, her insanın özünde,
Belli olur duruşunda, sözünde,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Eşin, dostun, arkadaşın fark etmez,
Dar gününde kimse elinden tutmaz,
Çıkarı olmayan seninle gitmez,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Hazreti İsa'yı bile asandır;
Hüseyin'i Kerbela'da kesendir,
Zulme karşı dilsizleşip susandır,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Bazen dost görünür, bazen serseri,
Kıymet, hürmet bilmez ezelden beri,
Eli, dili bir nalıncı keseri,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Yalan dolan dizer, iftira atar,
Mazlumun zulmeden zalimi tutar,
Yetim malı demez, yalayıp yutar,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Emek vermiş demez, aşını döker,
Sevgi bilmez, nefret tohumu eker,
Gönül kırar, Hakkın Evi'ni yıkar,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

Halil Çivi, her insanda çiğlik var,
Kimi sekiz, kimi yirmi dört ayar,
Sen de bir insansın, sana da uyar,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler.

(28.03.2003)

120. ANIMSATMA

Yüzde elli artacaktı maaşlar,
Hani nerde kaldı verilen sözler.
Karabasan oldu görülen düşler,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Proje bitmiyor para yetmiyor,
Ankete, deneye kimse gitmiyor,
Araştırma sayıları artmıyor,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Bütün çabamızı bilime verdik,
İşimizi yaptık, çalışıp durduk,
Ödülü yoklukmuş, yaşayıp gördük,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Tehlike çanları çoktan çalındı,
Sıfırlar tükendi sona gelindi,
Ayakkabıların altı delindi,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Kredi kartları haddini aştı,
Maaşlara haciz yükü bulaştı,
Yaşam kalitesi ekşiye düştü,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Geçim derdi sefil etti herkesi,
Bitpazarı oldu, giyim merkezi,
Geçinemiyoruz var mı ötesi,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Ekonomik dertler haddini aştı,
Bilim insanlığı değerden düştü,
Hocalar pes etti kurumdan kaçtı,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Bilim ağacının kökü kurudu,
Bilim meyvesinin içi çürüdü,
Hocaları yaşam derdi bürüdü,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Gençlere öğüdüm, görün buyanı,
Sakın ha olmayın bilim insanı,
Yoksa olursunuz geçim kurbanı,
Hani nerde kaldı verilen sözler

Piri fani olmuş paltıyla çorap,
Krediyi kesmiş manavla kasap,
Ne kadar uğraşsan tutmuyor hesap,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Kira derdi, giyim derdi, aş derdi,
Bilim insanını kasti kavurdu,
Parasızlık her konuda boy verdi,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

Halil Çivi diyor artık kap taşı,
Bıçaklar kemiğe çoktan ulaştı,
Bu işin çaresi sizlere düştü,
Hani nerde kaldı verilen sözler.

(29.01.2002)

121. EĞİTİM İSTER

Batıl inanç ayrık otuna benzer,
Söküp atılması eğitim ister.
Kuşaktan kuşağa her beyni gezer,
Söküp atılması eğitim ister.

Aklını kullanmaz atar kenara,
Yatırlardan diler ev ile para,
Çocuk için adak sunar mezara,
Söküp atılması eğitim ister.

Allah'ı unuttur, kullara tapar,
Gider mezar taşlarını put yapar,
Hurafeye dalar, dininden sapar,
Söküp atılması eğitim ister.

Kör inançla yaşar, fakat fark etmez,
Muskacıya koşar, doktora gitmez,
Bilimin verdiği ilacı yutmaz,
Söküp atılması eğitim ister.

Kimi büyü yapar kimi de bozar,
Kimi göbeklere yazılar yazar,
Burdaki hileyi arifler sezer,
Söküp atılması eğitim ister.

Kimi medyum olur yalan uydurur,
Kimi muska yazıp inanç sömürür,
Kimi falcı olur cüzdan kemirir,
Söküp atılması eğitim ister.

İki bin yılında en büyük utanç,
Çaputla, iplikle bezetmek ağaç,
İliklere sinmiş us dışı inanç,
Söküp atılması eğitim ister.

Halil Çivi derki gel kalma cahil,
Aklı olmayana din lazım değil,
Dini kör inançtan ayırmayı bil,
Söküp atılması eğitim ister.

(20.12.2000)

122. GEÇİM FERYADI

Hocaları geçim derdi bürüdü,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.
Verilenler kar misali eridi.
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Mal bırakamadı yoksuldu babam,
Ne bir evim oldu, ne bir arabam,
Evin geçimine yetmiyor çabam,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Birinciler fakültede kalmıyor,
Araştırma Görevlisi gelmiyor,
Bu harçlığa kimse hoca olmuyor,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Hocaları yaşam derdi bürüdü,
Gömlekler delindi, ceket eridi,
On yıldır giyilen palto çürüdü,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Bakın hele hocaların işine,
Kimse papuç alamıyor eşine,
Herkes düştü ek bir gelir peşine,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

İstikrarı yakaladık yoklukla,
Artık baş edemez olduk açlıkla,
Maaş diye avutulduk harçlıkla,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

İstifalar arttı, bölüm boşaldı,
Çoğu fakülteler hocasız kaldı,
Kalanların camı burnuna geldi,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Yardımcı doçentler dert küpü oldu,
Doçentler çoktandır parasız kaldı,
Profesörler Vakıflara dağıldı,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Ne kitap, ne dergi alınır oldu,
Ne deney, ne gözlem bilinir oldu,
Gönüllerden bilim silinir oldu,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

Halil Çivi diyor, bilim kalmadı,
Öğrenci yanında dilim kalmadı,
Evlada, mirasa, malım kalmadı,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor.

(09.05.2000)

123. HEPSİ SIR OLUR

Yanımdan, yörenden ayrılmayanlar,
İyi günler biter, hepsi sır olur.
Sözünden, törenden ayrılmayanlar;
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Hani sofradaki aştan yiyenler;
"Sen yiğitsin, sen cömertsin" diyenler,
Hani her sözünü emir sayanlar,
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Gelir senden üstün âlim yok derler,
Dediğinden başka bilim yok derler,
Dostlar(!) varken sana ölüm yok derler,
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Hani sen her şeyi bilir, görürdün,
Hani batmaz, su üstünde yürürdün
Attığımı on ikiden vururdun,
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Hani herkes şaşsa, sen hiç şaşmazdın,
Yanlış pazarlara dükkân açmazdın,
Doğru söyler, hatalara düşmezdin,
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Hani çağlayanlar gibi çağlardın,
Geçit vermez, suya köprü sağlardın,
Şeytanları kıl ipiyle bağlardın,
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Hani hata oluşmazdı, dilinden,
Uçan, kaçan kurtulmazdı, elinden,
Hiçbir dostun(!) ayrılmazdı yolundan,
İyi günler biter, hepsi sır olur.

Halil Çivi diyor, üzülme boşa,
Gerçek dost istersen aklınla yaşa,
Ne kandaşa güven, ne de yandaşa;
İyi günler biter, hepsi sır olur.

(21.05.2002)

124. ŞEHİR YAŞAMI

Karar verdik, baba yurdun terk ettik,
Deli gönlüm bir hoş, halleri bir hoş.
Ailece büyük Şehre göç ettik,
Büyük Şehir bir hoş, yolları bir hoş.

Araba kornası başım döndürür,
Vapur düdüklere kanım dondurur,
Trafiki cehennemi andırır,
Yürmesi bir hoş, kurallar bir hoş.

Hanım dinlemiyor, beyin sözünü,
Konkene, kumara dikmiş gözünü,
Gece bile görmez evin yüzünü,
Kadınları bir hoş, beyleri bir hoş.

Dostluklar bırakmış yerin çıkara,
Güveni, mertliği mum yak da ara,
Kafası bozulan koşuyor bara,
Barmenleri bir hoş, barları bir hoş.

Riya her taraftan almış yürümüş,
Doğruluğun temelleri çürümüş,
Gözlerini çıkar hırsı bürümüş,
Patronları bir hoş, iŐçiler bir hoş.

Salam versen bile alan olmuyor,
Komşuluk ne imiş kimse bilmiyor,
Hiç birisi hoş geldine gelmiyor,
Apartmanlar bir hoş, komşuluk bir hoş.

Küçükler yaşlıya hürmet etmiyor,
Biraz toplan desen öte gitmiyor,
Zengini yoksulun elin tutmuyor,
Fakirleri bir hoş, zenginler bir hoş.

Kimi mayo giyer, kimi bikini,
Boyanması maksı, eteği mini,
Sahile taşımış, tatil zevkini,
Eğlencesi bir hoş, denizi bir hoş.

Dedi kodu yeri olmuş "Cafe"ler,
Bir bak etrafına görürsün neler,
Genç erkekler, kulağında küpeler,
Erkekleri bir hoş, halleri bir hoş.

Belki biraz kaçtı sözün ayarı,
Anlayana bunar birer uyarı,
Halil Çivi attı iri taşları,
Taşlayanı bir hoş taşları bir hoş.

(01.09.1999)

125. NEREDESİN DOST

Eğer lokmam varsa, oturup yersem,
Beraber yemeye neredesin dost.
Gizli dertlerimi açar söylersem,
Derdimi demeye neredesin dost.

Susuzluk diner mi suyu içmeden,
Dünya anlaşılmaz, ekip biçmeden,
Gönül zehri geçmez, dosta açmadan,
Beni dinlemeye neredesin dost.

Bakarsın dünyaya sığmaz yüreğim,
Bakarsın evreni sarmış dileğim,
Bakarsın zay olmuş, gitmiş emeğim,
Teselli etmeye neredesin dost,

Eğer ki bağma hazan çökerse,
Yaşam fırtınası kırıp dökerse,
Felek ocaklara incir dikerse,
Hele tutmaya neredesin dost.

Bazen aşka gelip, neşe saçarsam,
Alıp sarı sazı fasıl geçerse,
Çilingir sofrası kurar içerse,
Kadehi çatmaya neredesin dost.

Halil Çivi dostluk ebedi olur,
Ataların dostu evlada kalır,
Gerçek dost dostunun uğruna ölür,
Ölüme gitmeye neredesin dost.

(29.01.2001)

126. YOR İNSANOĞLU

Gerçek insan kimdir, insanlık nedir?
Doğru cevap bulmak zor insanoğlu,
Ben mi bilmiyorum, hal mi böyledir?
Dünyada varlığın sır insanoğlu.

Her fırsatta testisini doldurur,
Sevgi diye açan gülü soldurur,
Çok zalimdir, hemcinsini öldürür,
Seni kabul etmez yer insanoğlu.

Çıkarı olmadan demez merhaba,
Üretip yemeye göstermez çaba,
Hazıra konmaya olur akbaba,
Daha çok hallerin var insanoğlu.

Çalışanı, üreteni kıskanır,
Herkesi kendinin kölesi sanır,
Haksızlık etmekten sanma utanır,
İftiradan korkmaz, der insanoğlu.

Bazen ırkçı olur, bazen çok dinci,
Bazen yalancıdır, bazen de kinci,
Çıkarından türer sözü, inancı,
Bencildir hallerin gör insanoğlu.

Yaman bir avcıdır, düşme bendine,
Çalar, çırpar getirirse punduna,
Karıncayı örnek almaz kendine,
Arının balını yer insanoğlu.

Halil Çivi der ki insanlık derin,
Yağmur gibi sitem döktü dillerin,
Sen de bir insansın ne bu hallerin,
Gel de bu gidişi yor insanoğlu.

(11.12.2003)

127. GÖR İNSANOĞLU

Doğada tek canlı sen değilsin ki,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.
Geleceği tüketmektir seninki,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

Yıllar oldu göçmen kuşlar gelmedi,
Yaban yaşamında hayvan kalmadı,
Ormanlara sahip çıkan olmadı,
iyi değil, gör insanoğlu.

Fabrikalar her gün zehir saçıyor,
Bu zehirler nehirlere geçiyor,
Tüm canlılar bu sulardan içiyor,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

Ölü balıklarla doldu denizler,
Bozuk gıdalarla soldu benizler,
Bu kötü gidişi görmüyor gözler,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

Kirli gazlar atmosfere salındı,
Ozon tabakası bile denildi,
Artık yavaş yavaş sona gelindi,
Sonun iyi değil gör insanoğlu.

Doğayı kirleten tek canlı sensin,
Bütün bu hallerden sorumlu sensin,
Uyan ki bu gidiş tersine dönsün,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

İklim kuraklaştı, yağmur azaldı,
Nehirlerin su rejimi bozuldu,
Kutuplarda buz dağları çözüldü,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

Kuraklık hızlandı toprak çölleşti,
Asit yağmurları sel oldu taşı,
Dip sulara bile zehir ulaştı,
Sonun iyi değil gör insanoğlu.

Doğal pınarlardan içilemiyor,
Tohum büyümüyor biçilemiyor,
Küresel tehlike seçilemiyor ,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

Zehirli gazlarla bozuldu hava,
Toksik atıklarla kirlendi ova,
Fareye, böceğe kalmadı yuva,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

Sana temiz bir yurt bırakmış atan,
Havadan, karadan kirlendi vatan,
Yerine gelecek soyundan utan,
Sonun iyi değil gör insanoğlu.

Halil Çivi söyler her şeyi ayan,
İnsandır doğayı hoyratça soyan,
Bırak aymazlığı gafletten uyan,
Sonun iyi değil, gör insanoğlu.

(19.02.2001)

128. HUY TÜRLÜ TÜRLÜ

Toplumun doğrusu kördüğüm olmuş,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.
Herkes kendisince bir doğru bulmuş,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi limuzinli kimisi yaya,
Kimisi muhtaçtır bir tas çorbaya,
Kimi de kör gibi koşar belaya,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi örter, kimi açar başını,
Kimi güler, kimi yıkar kaşını;
Kimi muskacıya söyler düşünü;
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi birlik ister, kimisi böler,
Kimisi halkına mutluluk diler,
Kimi insanlığı defterden siler;
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi çıkar için köpürür, taşar,
Kimi zengin olup eşini boşar,
Kimi dolduruşla ölüme koşar,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü.

Kimi her rakibe iftira atar,
Kimi namusunu beş pula satar,
Kimi hatır için hapiste yatar,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü.

Kimi işi için olur karınca,
Kiminin halleri hep kararınca,
Kimi dosta kuyu kazar derince,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü.

Kimi zulmü görür, dilsizce susar,
Kimi kandaşına, kin, nefret kusar,
Kimi böbürlenir, kendini kasar,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi dini meta etmiş, satıyor,
Kimi ticarete kazık atıyor,
Kimi zorbalara çanak tutuyor,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi siyasetle bulur yolunu,
Kimi talan eder, devlet malını,
Kimi hiçbir işe sürmez elini,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

Kimi çok efendi kimi serseri,
Kimi hanım kimi sokak dilberi,
Kiminin cebine varmaz elleri,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü

Kimi testisini erken doldurur,
Kimi helal haram demez kaldırır,
Kimi çete kurar insan öldürür,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü.

Kimi dilbaz olmuş halkı kandırır,
Kimi cihat diye ocak söndürür,
Kimi her fırsatta dolap döndürür,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü.

Halil Çivi der ki böyledir beşer,
Nefsine uyanlar doğrudan şaşar,
Kötüler kazdığı kuyuya düşer,
İnsan çeşit çeşit, huy türlü türlü.

(29.11.2003)

On Dörtlü Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

129. DEPREM ACISI

17 Ağustos'ta, yer yerinden oynadı,
Tüm Marmara havzası fokur, fokur kaynadı.

Deprem değil zulümdü, acı değil ölümdü,
Un ufak oldu evler, parça parça bölündü.

Kâğıt gibi yırtıldı, asfaltla kaplı yollar,
Eğildi yeri öptü, koca koca binalar.

Göz yuvadan fırlamış, bulmamış sevdiğini,
Her ev bir kapan olmuş, avlamış sahibini.

Anaların çığlığı dağlıyor yürekleri,
Depreme kurban gitmiş küçücük bebekleri.

Ölüler, yaralılar, ağlayıp bağırانlar,
Yetkili arayanlar, göreve çağırانlar.

Elleri şakağında, bağırişiyor kadınlar,
Dizini döve döve çığlık atan insanlar.

Bu çürük binalara, kim izin verdi sence,
Doğanın hissi yoktur, kabahat bizde, bence.

Binlerce insan öldü, binlerce ev yıkıldı,
Binlerce çocuk öksüz, ana yavrusuz kaldı

Halil Çivi diyor ki eli cebe atalım,
Dar günün dostu olu, zorluğu atlatalım.

Ölçek yedi nokta dört, sallandı tüm Marmara,
Deprem bir cellât gibi, yapıştı insanlara.

İstanbul, Kocaeli, Yalova, hele Gölcük,
Sakarya da yerle bir, her tarafta bir göçük

Herkes can telaşında, Azrail kol geziyor,
Duvarlar sıkıştırmış, insanları eziyor.

Yürekler isyan etmiş, acılar katmer, katmer,
Bütün dünyayı sardı, o korkunç kara haber.

Kurtulanlar pür telaş, feryatlar yükseliyor,
Göçüklerden çığlıklar, iniltiler geliyor.

Şikâyetler, öfkeler, kızgınlıklar, nefretler,
Bir ateş topu gibi, yürek yakıyor dertler

Yanan TÜPRAŞ değildi, yürekler yanıyordu,
Çözümler yetersizdi, vicdanlar kanyordu.

Yapsatçılar, mimarlar, vicdanınız mı yoktu,
Yaptığınız binalar, bir bir yıkılıp çöktü.

Kan, irin olsun size, kan kokan haksız kazanç,
Yaşamınız boyunca yeter size bu utanç.

(18.08.1999)

VII. NASİHAT -ÖĞÜT ŞİİRLERİ

Sekizli Hece Ölçüsü İle Yazılı Şiirler

130. UYANSANA

Bekleme kimseden himmet,
Yeter artık, uyansana.
Eyleme babana minnet,
Yeter artık, uyansana.

Çalış ki düzelsin halın,
Emek ver ki artsın malın,
Üret ki çoğalsın pulun,
Yeter artık uyansana.

Boş yere geçmesin vakit,
Akıl çeşmesini akıt,
Kızını oğlunu okut;
Yeter artık, uyansana.

Kör gibi yumma gözünü,
Çevir tembelden yüzünü,
Kavra bilimin özünü,
Yeter artık, uyansana.

Gece, gündüz deme çalış,
Üretim yapmaya alış,
Bitsin artık geri kalış,
Yeter artık, uyansana.

Uyma sakın kindarlara,
Kanma sahte dindarlara,
Bir gözle bak insanlara,
Yeter artık, uyansana.

Çalışmak her şeyin başı,
Çalışan kaynatır aşı,
Bu bir uygarlık savaşı,
Yeter artık, uyansana.

Doğa her canlımın payı,
Kırletme çevreyi, suyu,
Madrabaza verme oyu,
Yeter artık, uyansana;

İstiyorsan mutlu hayat,
Düşmanlığı içinden at,
Her işine bol sevgi kat,
Yeter artık, uyansana.

Her insana saygı takın;
Ayrımcılık yapma sakın;
Bu olsun şaşmaz ahlakın;
Yeter artık uyansana.

Oku, öğren, üret, çalış,
Bilgi toplumuna alış,
Yakışır mı geri kalış,
Yeter artık uyansana.

Halil Çivi gözünü aç,
Üretmek her derde ilaç,
Emek veren olmaz muhtaç,
Yeter artık uyansana.

(05.02.2001)

131. İNSANA YÖNEL

Ne taşa tap, ne ağaca,
İnsana yönel, insana.
Ne çaputa ne de haça,
İnsana yönel, insana.

Falı bırak, muskadan geç,
Reçeteni bilimle seç,
Her kapıyı akılla aç,
İnsana yönel, insana.

İstersen bir ömür bağır,
Tekke, türbe dilsiz, sağır,
Canlıyı imdada çağır,
İnsana yönel, insana.

Bilimi üreten insan,
Petrolü artan insan,
Cansız yürüten insan,
İnsana yönel, insana.

Her fikrin özü insan,
İnsan sev, olma Şeytan,
İnsan gönlü Hakka mekân,
İnsana yönel, insana.

Halil Çivi kendini bil,
Hurafeyi aklından sil,
Çalış, üret, kalma sefil,
İnsana yönel, insana.

(03.01.2002)

132. SÖYLEŞİ

Mutlaka ateş yanmıştır,
Küllerin olduğu yerde.
Seherde bülbül ötmüştür,
Güllerin olduğu yerde.

Renkli ipler kilim olur,
Fikir türer bilim olur,
Herkes aklıselim olur,
Yolların olduğu yerde.

Kitaplarda yeri vardır,
Âşıkların yarı vardır;
Çiçek vardır, arı vardır;
Balların olduğu yerde.

Şiir olur, sohbet olur,
Gönüllere rahmet olur,
Dostlarla muhabbet olur,
Dillerin olduğu yerde.

Olgun insan uysal olur,
Güzel ahlak emsal olur,
Hakka tapmak kutsal olur,
Kulların olduğu yerde.

Yürünecek yollar vardır,
Giyilecek şallar vardır,
Sevgi dolu kollar vardır,
Bellerin olduğu yerde.

Halil Çivi bitir sözü,
İnsanlığa bağla özü,
Al eline çal şu sazı,
Tellerin olduğu yerde.

(30.11.2001)

133. DEMEDİM Mİ

İyilikten kemlik doğar,
Gönül sana demedim mi?
Kin, nefret sevgiyi boğar,
Gönül sana demedim mi?

Kol, kanat germe öksüze,
Hiç aldırma gülen yüze,
Yardım etme kimsesize,
Gönül sana demedim mi?

Karanlığa koşan koşsun,
Yol bilmeyip şaşan şaşsın,
Uçuruma düşen düşsün,
Gönül sana demedim mi?

Her çorbaya kaşık olma,
Gariplere eşik olma,
Kör cahile ışık olma,
Gönül sana demedim mi?

Zalimlere karşı durma,
Mazlumlara destek verme,
Yalnızlara hatır sorma,
Gönül sana demedim mi?

Bilme düşkünün halinden,
Kötülük gelir dilinden,
Tutma yoksulun elinden,
Gönül sana demedim mi?

Boş ver ellerin derdini,
Boşa tüketme kendini,
Anla bu günün fendini,
Gönül sana demedim mi?

Halil Çivi sakın şaşma,
Kimsenin işine koşma,
Hatır için zehir içme,
Gönül sana demedim mi?
Tersini söylemedim mi?

(23.05.2003)

134. OĞUL

İncitme insanoğlunu,
İncitenler onmaz oğul.
Haramdan sakın elini,
Haram lokma sinmez oğul.

Akıllı ol, olma sürü,
Bir olamaz yaşla kuru,
Hak bildiğin yolda yürü,
Doğru yol tükenmez oğul.

Tutma namerdin ipini,
Dosta açık tut kapını,
Bilimle yap hesabını,
Doğru hesap dönmez oğul.

Derdini dertsiz açma,
Yoksula yardımdan kaçma,
Cimrinin çayını içme,
Laf eder, utanmaz; oğul.

Kötülere olma yakın,
Gönül kıran sözden sakın,
Karıncadan bile çekin,
Düşman kini dinmez oğul.

Titizlikle yap işini,
Bir et, içini, dışını,
El üstünde tut eşini,
Mutlu ocak sönmez oğul.

Halil Çivi Söyler tek tek,
Bir olsun akılla yürek,
Her gönüle sevgi gerek,
Sevenler usanmaz oğul.

(18.06.2004)

135. AKLINI KULLAN

Su uyur düşman uyumaz,
Aklını kullan kardeşim.
Bakmaz isen bağ büyümez,
Aklını kullan kardeşim.

Erken kalk, rızkını ara,
Çalışanlar düşmez dara,
Boş gezen bulamaz para,
Aklını kullan kardeşim.

Dağı taşı, ormanı sev,
Ayrım yapma insanı sev,
Yaşadığın vatanı sev,
Aklını kullan kardeşim.

Kötü söz demesin dilin,
Harama gitmesin elin,
Doğruluktur senin yolun,
Aklını kullan kardeşim.

Herkes ektiğini biçer,
Doldurduğu tasta içer,
Sevgi kalır, öfke geçer,
Aklını kullan kardeşim.

Halil Çivi söyler sözü,
Sevin der birbirinizi,
Akıl, sevgi sarsın sizi,
Aklını kullan kardeşim.

(10.11.2001)

136. ESERLERİN BAKİ KALIR

Yağmur diner, sel tükenir,
Eserlerin baki kalır,
Ömür biter, yol tükenir,
Eserlerin baki kalır.

Deniz kurur, göller kurur,
Ağaç kurur, dallar kurur,
Bahçelerde güller kurur,
Eserlerin baki kalır.

Biter çuvaldaki unun,
Hapis yatsan gelir günün,
Sona erer, şanın, ünün;
Eserlerin baki kalır.

Kızlar dokur, kilim biter,
Zaman biter, filim biter,
Zalim ölür zülüm biter,
Eserlerin baki kalır.

Geçmez olur paran, pulun,
Susar bülbül gibi dilin,
Biter hayat veren pilin,
Eserlerin baki kalır.

Halil Çivi bitir sözü,
Ecel alır hepimizi,
Kara toprak sarar bizi,
Eserlerin baki kalır.

(28.01.2000)

137. UYAN KARDEŞ

Laik Cumhuriyet senin,
Vakit varken uyan kardeş.
Tek kaynaktan kültür genin,
Vakit varken uyan kardeş

Dört elle sarıl her işe,
Emektir tat veren aşı,
Çalış, üret, özgür yaşa,
Vakit varken uyan kardeş.

Etrafına iyi bakın,
Olma cahillere yakın,
Akıldan ayrılma sakın,
Vakit varken uyan kardeş.

İrk ayırıp bölmek olmaz,
Kin ve nefret salmak olmaz,
Oyunlara gelmek olmaz,
Vakit varken uyan kardeş.

Sevgiyle uzat elini
Sevgiye kullan dilini,
Sevgiyle ara yolunu,
Vakit varken uyan kardeş.

Sür Atatürk'ün izini,
Okut oğlunu kızını,
Dinle bilimin sözünü,
Vakit varken uyan kardeş.

Muska derde çare olmaz,
Yatırlar halini bilmez,
Ölülerden derman gelmez,
Vakit varken uyan kardeş.

Uygarlığın ışığı ol,
İnsanlığın beşiği ol,
Ulusunun aşığı ol,
Vakit varken uyan kardeş.

Dininin özünden şaşma,
Dincinin ağına düşme,
Yobazın peşinden koşma,
Vakit varken uyan kardeş.

Halil Çivi işin aslı,
Hepimiz insanlık nesli,
Ne fark eder Çinli, Faslı,
Vakit varken uyan kardeş.

(04.06.2006)

On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

138. ÇÖZÜMLER SENDE

Mademki aklın var, canın bedende,
Bilesin, çözümler sendedir sende,
Tembellik mi miras kalmış dedende,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

Gerçeği gör gülüm, boş ver masalı,
İşine yaramaz uçan bir halı,
Bilimle düzelir dünya ahvalı,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

Muskanın, falların yok dinde yeri,
Bunlardır bırakan milleti geri,
Akıl bilim gelişmenin cevheri,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

Mezarı ziyaret saygı gereği,
Tekkeden yatırdan umma bir şeyi,
Çalışan milletler dünyanın beyi,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

Çalışmaktır zenginliğe giden yol,
Çalışkan insanın rızkı olur bol,
Akıllıca çalış, üret zengin ol,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

Bırak yağmur duasının peşini,
Baraj, gölet, kanal, bitir işini,
Bunlar bollaştırır senin aşını,
Bilesin, çözümler sendedir sende

Allah'a dürüstçe çevir kalbini,
İçinden eksiltme insan sevgini,
Sömürtme din yobazına kendini,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

Akıl, bilim, teknoloji üçgeni,
Yokluktan, dertlerden kurtarır seni,
Halil Çivi derki, keşfet kendini,
Bilesin, çözümler sendedir sende.

(06.01.2000)

139. İNSANLIK BÖYLE

Doğuşandır, insan çeşit çeşittir,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.
Irklar, cinsler birbirine eşittir,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

Soy ve din insana atadan kalır,
İnsanlık başka şey, arayan bulur,
Herkes çabasınınca bundan pay alır,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

Anne, insan sıfatıyla doğurur,
Eğitim ve kültür, onu yoğurur,
Herkes bildiğince Hakkı çağırır,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

Olmak istiyorsan erdemli insan,
Dünyada mal lazım, ahrette iman,
Aklın yolundan git, olma perişan,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

Miskin olma, çalış evini bezet,
Bütün canlıların hakkını gözet,
Yetime, yoksula elini uzat,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

Olmak istiyorsan Allah'a yakın,
Renginle, soyunla övünme sakın,
Dürüstlük üstüne olsun ahlakın,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

Halil Çivi söyle, tüm insanlara,
Tembellik, cahillik düşürür dara,
Her derde dermanı bilimle ara,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle.

(22.03.2001)

140. İNSAN DENEN KİTAP

İnsanoğlu insanlığın sırrıdır,
Doğru oku insan denen kitabı.
Bütün canlıların şaheseridir,
Doğru oku insan denen kitabı.

Doğanın üretken gücünü gördü,
Buğdayı keşfetti, tarlayı sürdü,
Kendi azığını kendi devşirdi,
Doğru oku insan denen kitabı.

Atlara binerek kıtalar aştı,
Zeytini, üzümü sızdırıp içti,
Tekerleği buldu çölleri geçti,
Doğru oku insan denen kitabı.

Bilime sarıldı, çağları aştı,
Gemiler yaptırdı, denizler geçti,
Sonra kanat takıp göklerde uçtu,
Doğru oku insan denen kitabı.

Unutma kardeşim sen de bir cansın,
Aklın var, dilin var, sen de insansın,
Bil ki tüm dertlerin çaresi sensin,
Doğru oku insan denen kitabı.

Varlığının sırrı insanın kendi,
Bütün zorlukları aklıyla yendi.
Kendi oldu kâinata efendi,
Doğru oku insan denen kitabı.

Akıl etti hayvanları eğitti.
Onların gücünü gücüne kattı,
Etinden sütünden yemek üretti,
Doğru oku insan denen kitabı.

Madenleri potalarda eritti.
Petrol buldu, kısım kısım arıttı,
Motor yaptı cansızları yürüttü,
Doğru oku insan denen kitabı.

İnsan bin bir marifetle yüklüdür,
Bütün sırlar beynimizde saklıdır,
Uzayı fetheden insan aklıdır.
Doğru oku insan denen kitabı.

Halil Çivi uyarıyor bizleri,
Bilgi çağı taşır bizi ileri,
Bilim teknoloji insan eseri,
Doğru oku insan denen kitabı.

(11.11.1999)

141. SEVGİSİZ OLMAZ

Gönül bir şişedir, kırmaya gelmez,
Kırılan şişeyi yapamazsın ki.
Sevgi olmaz ise, insanlık olmaz,
İnsana sevgisiz bakamazsın ki.

Sakın kesmeyesin bindiğin dalı,
Sözlerin olmasın dikenli çalı,
Arı sevgi ile yoğurur balı,
Sevgisiz dert, mihnet çekemezsin ki.

İnsanın vicdanı sevgiden kanar,
Pervane sevgiyle ateşe yanar,
Eğer sevgi varsa, kin, nefret söner,
Nefreti sevgisiz sökemezsin ki.

Tüm canlılar emin olsun elinden,
İnsanoğlu incinmesin dilinden,
Yunus Emre, Hacı Bektaş yolundan,
Yönünü sevgisiz bulamazsın ki.

Her ne üretirsen sevgiyle üret,
Helal kazancını sevgiyle tüket,
Senliği, benliği içinden sök at,
Birliğe sevgisiz varamazsın ki.

Derviş, sevgisinden çeker bin çile,
Bülbüller katlanır dikenli güle,
Âşık sevgiliye olur kul, köle,
Yuvayı sevgisiz kuramazsın ki.

Sevgi ile gerçekleştir ahtını,
Sevgi açar, talihini, bahtını,
Sevgi ile yaptır, gönül tahtını,
Kalplere sevgisiz giremezsin ki.

Halil Çivi kırma insanoğlunu,
Cömert ol, yardımdan çekme elini,
Sevgi ile döşe, yaşam yolunu,
Sevgisiz bir yaşam süremezsün ki.

(04.02.2000)

142. ÖZGÜR AKIL ÜRETKEN EMEK

Çağdaşlığın temelini sorarsan,
Özgür akıl ile üretken emek.
Uygarlığın motorunu ararsan,
Özgür akıl ile üretken emek.

Barınmayı, beslenmeyi sağlayan,
Kıtaları uydularla bağlayan,
Uzayın kalbine füze yollayan,
Özgür akıl ile üretken emek

Cehalet yolunu kapatmak için,
Özgür bir toplumu yaratmak için,
Zorba rejimlere diretmek için,
Özgür akıl ile üretken emek.

Sanatçının gurce fişkiran sesi,
İnsanlığın zekâsının ivmesi,
Soyut bir tarihin somut mirası,
Özgür akıl ile üretken emek.

Çağdan çağa insanlığı taşıyan,
Kentler kuran, asfalt yollar döşeyen,
Karanlıkta ışık olup ışılan,
Özgür akıl ile üretken emek.

İnsanı en yüce bir değer gören,
Bilgiyi toplumun emrine veren,
Eğitimi üretime çeviren,
Özgür akıl ile üretken emek.

Dekara verimi arttıran kuvvet,
Sofrayı donatan bin türlü nimet,
Uçağı uçuran büyük feraset,
Özgür akıl ile üretken emek.

Totaliter rejimleri bitiren,
Halk gücünü iktidara getiren,
Demokrasileri tek çözüm gören,
Özgür akıl ile üretken emek.

Bin bir çeşit fabrikalar kurduran,
Üretimi kesintisiz sürdüren,
Gözlük olup görmez gözü gördüren,
Özgür akıl ile üretken emek.

Teknoloji olup çarklar döndüren,
Uzayı insanın emrine veren,
Işık hızı ile bilgi gönderen,
Özgür akıl ile üretken emek.

Açlıkla, kıtlıkla savaşmaya yol,
Pastayı büyütüp paylaşmaya yol,
Adil bir topluma ulaşmaya yol,
Özgür akıl ile üretken emek.

Halil Çivi derki dinleyenlere,
Değişim, dönüşüm isteyenlere,
Siyaset çarkını döndürenlere,
Özgür akıl ile üretken emek.

(9.10.200)

143. KOLLA KENDİNİ

Ahlak çeşmesinin yerini bilmez,
Çeteden, kötünden kolla kendini.
Haram ırmağından beriye gelmez,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Kulağı deliktir, her şeyi sezer,
Gizli sırlarının içine sızar,
Karşı gelir isen derini yüzer,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Akıl ermez kötülerin fendine,
Güvenilmez ikrarına, andına,
Avlayacak insan arar kendine,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Mafya kurar, servetini kaldırır,
Fırsat kollar, kurtlar gibi saldırır,
Direnirsen acımadan öldürür,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Şantaj ustasıdır, avını kollar,
Meyveli ağacı kökünden sallar,
Yoluna çıkarsan mezara yollar,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Yalan uzmandır, kin deryasıdır,
Din tacirlerinin gözde asıdır,
Çirkin siyasetin, seçkin sesidir,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Yetimi, yoksulu sömürür durur,
Devleri, milleti kemirir durur;
Malına mal katıp semirir durur,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Bir gün olur yüce divan kurulur,
Hayduttan, hırsızdan hesap sorulur,
Yetimin, yoksulun hakkı verilir,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

Halil Çivi derki sözlerim böyle,
Saltanat sürülmez zalim bir huyla,
Eğrilik bulduysan sen doğru söyle,
Çeteden, kötünden kolla kendini.

(01.04.2006)

144. ...HABER AL

İnsanlığın sırrı sendeki sendir,
Senin içindeki senden haber al.
Bedeni besleyen damarla kandır,
Damarında akan kandan haber al.

Henüz netleşmemiş bekleyen
bir,giz; Nasıl varlık buldu sayısız
yıldız, Nasıl düzen tuttu gece ve
gündüz, Doğup batan ayla, günden
haber al.

Evrenin düzeni nasıl kuruldu,
Dünyaya su, güneş nasıl verildi,
Cansız nasıl can bularak dirildi,
Bu günü bilmeye dünden haber al.

Tohum ile toprak nasıl buluştu,
Kuşlar nasıl kanat takarak uçtu,
İnsan nasıl ana rahmine düştü,
Çiçek, böcek, türlü candan haber al.

Niçin yaratıldı erkekle dişi,
Nasıl hesaplandı canlının yaşı,
Nasıl özelleşti doğan her kişi,
Siyah, beyaz, sarı tenden haber al.

Sen seni et, kemik, kan mı sanırsın,
Nasıl konuşursun, nasıl tanırsın,
Aşkın ateşiyle nasıl yanarsın,
Sırrını saklayan genden haber al.

Halil Çivi yine akıl yorarsın,
Bilmek için bin bir soru sorarsın,
Evrenin sırrını nerde arasın,
Beynindeki gizli candan haber al.

(18.11.2004)

145. BİL DE ÖYLE GEL

İnsanlığın cevherini arasan,
Her insanı kardeş bil de öyle gel.
Olgun insan kimdir diye sorarsan,
Kibiri özünden sil de öyle gel.

Çıkar tarlasını sürmekten vazgeç,
Çeteden zorbadan köşe bucak kaç,
Dürüst insanları kendine dost seç,
Kini Kaf Dağı'na Sal da öyle gel.

Doğru öğren insanlığın özünü,
İyi düşün hakça söyle sözünü,
Kimsenin malına dikme gözünü,
Alnının teriyle al da öyle gel.

Mademki Hak yaratmıştır insanı,
Aynı değerdedir herkesin canı,
Ahlakın, vicdanın özünü tanı,
Malını yoksulla böl de öyle gel.

İftirayı silah yapıp saldırma,
Haram lokmaları tutup kaldırma,
Yalan çeşmesinden testi doldurma,
Gerçek pınarını bul da öyle gel.

Akılla, bilimle ara yolunu,
Çalış, üret hayra kullan elini,
Sevgi katmeriyle beze dilini,
Dostluk bestesini çal da öyle gel.

Halil Çivi diyor sen de beşersin,
Bazen tökezlersin, bazen şaşarsın,
Her sorunu sevgi ile aşarsın,
Sevgi denizine dal da öyle gel.

(14.02.2005)

146. İNSANLIK

Evrenin sırrına ermek istersen;
İnsanlığa yönel, insana yönel.
Yaradana sende görmek istersen;
İnsanlığa yönel, insana yönel.

Ne puta tap, ne ağaca ne taşa,
Üretici sensin, düşme telaşa,
Bu sırrı doğru çöz, insanca yaşa,
İnsanlığa yönel, insana yönel.

İnsanlığın soyu insanla gelir,
İnsanlar hem evlat, hem ata olur,
İnsan ölür gider, insanlık kalır,
İnsanlığa yönel, insana yönel.

İnsanın aklıdır her derde derman,
Cansıza can veren, yürüten insan,
Sen de bunları gör, geçmeden zaman,
İnsanlığa yönel, insana yönel.

Çalış, didin, üret çok olsun aşın,
Akılla, bilimle olsun uğraşın,
Mutlu olsun, annen, eşin kardeşin,
İnsanlığa yönel, insana yönel.

Dünyaya, uzaya iyice bakın,
Canlıya, cansıza saygını takın,
Hiç bir ırkı, cinsi hor görme sakın,
İnsanlığa yönel, insana yönel.

Dünya hepimize kocaman bir ev,
Bütün insanları kendin gibi sev,
İnsanlık sevgisi olsun bir alev,
İnsanlığa yönel, insana yönel.

Halil Çivi tamam, bitir sözünü;
Anlayan anladı işin özünü;
"İnsan" dedi Hak yarattı yüzünü;
İnsanlığa yönel, insana yönel.

(11.06.2003)

147. SAHİP ÇIK OĞUL

Tüm canlılar kendi soyuyla ürer,
Soyuna, özüne sahip çık oğul.
Kurt eniği kurttur, kurttan kurt türer,
Oğluna, kızına sahip çık oğul.

Kültürdür ulusun harcı, hamuru,
Kültürsüz toplumun olmaz onuru,
Kültürle okşanır, halkın gururu,
Türküne, sazına sahip çık oğul.

Kin ve iftiradan sakın dilini,
Cömert ol, hayırdan çekme elini,
Yalancı dostlara saçma malını,
Sofrana, tuzuna sahip çık oğul.

Eğer vatan yoksa kurulmaz devlet,
Sevgidir vatani yücelten kuvvet,
Toprakla gönenir güçlenir millet,
Dağına, düzüne sahip çık oğul.

Başladığın işi sonuca erdir,
Ezileni koru, ezeni durdur,
Kemal Atatürk'ün yolunu sürdür,
Bu çağdaş yazına sahip çık oğul.

Akılla bilimi gerçek rehber bil,
Batıl inançları belleğinden sil,
Hem sevgi üretir, hem silahtır dil,
Diline, sözüne sahip çık oğul.

Halil Çivi söyler ibret alana,
Yardımları kesme düşkün olana,
Herkes saygı besler dürüst kalana,
Ahlakın izine sahip çık oğul.

(16.02.2004)

148. GÜLEMEZ OĞUL

Kendini kimseden üstün görmeyen,
İnsanlara kara çalamaz oğul.
Emeksiz servete değer vermeyen,
Haram lokmaları alamaz oğul.

Yüreğinde sevgi taşırsa kişi,
Hayır, üretirse, emeli, işi;
Eğer bir olmuşsa içiyle dışı,
Kimseye kötülük dilemez oğul.

Okula gitmeyen, kitap açmayan,
Cehaletin körlüğünden kaçmayan,
Akıl, bilim iksirini içmeyen,
Doğru yol hangisi, bulamaz oğul.

Yalanı kendine sermaye yapan,
Yalancı şeyhlerin elini öpen,
Tanrıyı bırakıp taşlara tapan,
Hakka giden yolu bilemez oğul.

İnsana hor bakan, cakalar satan,
Zorbaya, zalime alkışlar tutan,
Öksüzün, güçsüzün hakkını yutan,
Adalet borusu çalamaz oğul.

Siyaset çarkında hep önde gelen,
Ayrımcılık yapan; kin, nefret salan,
Din, ırk, mezhep diye toplumu bölen,
Milletin lideri olamaz oğul.

Halil Çivi diyor, halkı kandıran,
Vicdan ışığını kökten söndüren,
Her işinde bir fııldak döndüren,
İşler sarpa sarar, gülemez oğul.

(08.10.2003)

149. ALDANMA GÖNÜL

Dost sanıp kendinle eşit tuttuğun,
Yalancı dostlara aldanma gönül.
Uçurum üstünde el uzattığın,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

İyi günde üşüşürler başına,
Bin bir türlü övgü derler işine,
Kötü günde zehir korlar aşına,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

Güçlü iken omuzlara alırlar,
Dediğin her sözü emir bilirler,
Kötü günde döner, hasım olurlar,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

Dostuz derler, çıkar için ararlar,
Yalancıktan hatır, gönül sorarlar,
Dar gününde, bir top beze sararlar,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

Asılları kurttur, kuzu görünür,
İkbal için etek öper, sürünür,
Hak yemeye bin bir renge bürünür,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

Eğer işi varsa el üstü tutar,
Köprüyü geçince dostunu satar,
Karpuz kabuğunu yoluna atar,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

Halil Çivi neler geliyor başa,
Güller bekliyorken tuttular taşa,
Özün doğru ise düşme telaşa,
Yalancı dostlara aldanma gönül.

(25.03.2002)

150. ALDIRMA GÖNÜL

Dost sanıp güvenme her gülen cana,
Sırrını yâdlara bildirme gönül.
Zehiri bal diye verirler sana,
Her şirin lokmayı kaldırma gönül.

Gönlünden uzak tut, nefreti kini,
Siyaset çarkında öğütme dini,
Öfkeden, hiddetten kolla kendini,
Her dedikoduya aldirma gönül.

Bilmeden konuşma işin özünü,
Önce öğren, sonra söyle sözünü,
Dolduruşa gelme, dört aç gözünü,
Ömrünü baharda soldurma gönül.

Sevgi pınarından doldur suyunu,
Ahlak sabunuyla yıka huyunu;
İkiliğe düşme, boz bu oyunu,
Ülkeni düşmana böldürme gönül.

Çalış, üret olma kimseye muhtaç,
Akılla bilimdir her derde ilaç,
Cahilin yanından bucak bucak kaç,
Vaktini boşuna öldürme gönül.

Yüce Atatürk'ün yolunda yürü,
Ülkeni, halkını bırakma geri,
Kula kulluk etme, olma bir sürü,
Dünyayı kendine güldürme gönül.

Halil Çivi sevgi her şeyi aşar,
Hamlar olgunlaşır, çiğ olan pişer,
Kötüler kazdığı kuyuya düşer,
Özünü nefretle doldurma gönül.

(25.03.2004)

151. DÜZ OLUR GÖNÜL

Atalar her zaman böyle söylerler,
Sabreyle, kış geçer, yaz olur gönül.
Her meslek bir ekmek kapısı derler,
Gün gelir, çorbana tuz olur gönül.

Sevgiyle yıkanır nefretin pası,
Evlada ilaçtır ata duası,
Alçak gönüllüdür insanın hası,
Kasılmadan yürü, poz olur gönül.

Dibi görünmeyen sulardan geçme,
Yoksula, yetime yardım et, kaçma,
Her olur-olmaza sırrını açma,
Gün döner, karşında koz olur gönül.

Mazluma sahip çık, zalimi tutma,
Anaya, babaya kötülük etme,
Eden bulur derler, sakın unutma,
Çamur kurusa da toz olur gönül.

Baltalar bilenir ağaç kururken,
Elin titremesin, ekmek verirken,
Pencereden girme, kapı dururken,
Ele yol gösterme, iz olur gönül.

Olmamış meyveyi koparma daldan,
Belanın büyüğü hep gelir dilden,
Gençlik değerlidir, kaçırma elden,
Baharlar tükenir, güz olur gönül.

İnsan eş seçerken dengini arar,
Yakınları ahret sorusu sorar,
Nişan, düğün derdi keseyi yorar,
Kız evinde bin bir naz olur gönül.

Gül dermek isteyen dikenden yılmaz,
İnsan ölür gider, eseri ölmez,
Çalışkan insanın karnı aç kalmaz,
İşlersen, ham pamuk bez olur gönül.

Doğan ölür, sonsuza dek kalınmaz,
Kural budur, ölenlerle ölünmez,
Her umduğun çoğu zaman bulunmaz,
Sen oğlan beklersin, kız olur gönül.

Halil Çivi söyler anlamı derin,
Sevgi dersin, sevgi sunsun ellerin,
Sevgi seli gibi aksın dillerin,
Sevgiyle dik yokuş düz olur gönül.

(11.10.2004)

152. SAVAŞA HAYIR

Gençleri ölüme göndermek niçin?
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.
 Tüten ocakları söndürmek niçin?
 Bir olup savaşa hayır diyelim.

Amerika dönmüş bir zorba güce,
 Bütün insanlığı sayıyor hiçe,
 Petrol için saldırıyor delice,
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

Düşman olup tavır bildiren yoksa,
 Yurduma, ırzıma saldıran yoksa,
 Kurşun atıp bizi öldüren yoksa,
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

Gençlere kıymayın, murat alsınlar,
 Zifafı tatsınlar, baba olsunlar,
 Amerika için, niçin ölsünler,
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

Savaşta anneler kanlı yaş ağlar,
 Öksüzlerin gözü sel olur, çağlar;
 Gelinler dul kalır, karalar bağlar,
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

Amerika bizden can isteyemez,
 "Benim için adam öldür" diyemez,
 İnsan olan hemcinsine kıyamaz,
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

Yurtta barış olsun, Dünyada barış,
 Atatürk'ten miras böyle bir duruş,
 Kendi öz yurdundan vermem bir,
 karış; Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

Halil Çivi, barış olsun dileğin,
 İnsanlık sevgisi dolsun yüreğin,
 Silah değil, aş üretsin emeğin,
 Bir olup "savaşa hayır" diyelim.

(17.03.2003)

153. RIZA GÖSTER

Torpil için selam salma dayına,
 Adaletle yürü yoluna dostum,
 Alnının terinden başka neyine,
 Rıza göster helal malına dostum.

Gel olma namerde, kötüye yakın,
 Akraban olsa da şerrinden çekin,
 Kınını kesecek kılıçtan sakın,
 Pislik bulaştırır çuluna dostum.

Ata isen iyi eğit kızını,
 Yazar isen dürüstçe yaz yazını,
 Ozan isen Hakça söyle sözünü,
 Sahip çık sazının teline dostum.

Eğer dürüstlükse kazançta murat,
 Ticarete terazini doğru tart,
 Adaletli olsun biçtiğin fiyat,
 Kem söz hiç gelmesin diline dostum.

Siyaset yolunda dürüstçe yürü,
 Gücsüzün, fakirin hakkını koru,
 Zorbadan uzak dur olma serseri,
 Dokunma mazlumun kılına dostum.

Düşmanlık kötüdür, ocaklar yıkar,
 Ayna sana senin gözünle bakar,
 Kin ile nefreti aklından çıkar,
 Kapılma öfkenin seline dostum.

Halil Çivi der ki iyice düşün,
 Onurlu yaşa ki dik dursun başın,
 Tarhana çorbası olsa da aşın,
 Göz dikme komşunun balına dostum.

(01.07.2004)

154. REÇETE

İyi, güzeli ararsan eğer,
Ahlakım düzelt, aklını kullan.
Adili, uygarı, sorarsan eğer,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Eğer çalışkansan eğilmez başın,
Yavandan kurtulur, yağlanır aşım,
Tüm insanlar olur, dostun kardeşin,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Özgür olmak istiyorsan dünyada,
Ömrünü bilime, tekniğe ada,
Çalışanlar er, geç erer murada,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Bütün canlıların doğadır yeri,
Yaradanın hikmetidir, her biri,
Doğanın dostu ol; çevreyi koru,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

İrk ayrımı yapmak ne işe yarar,
Bütün dinler senden dürüstlük arar,
İnsan onuruna gel verme zarar,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

İşe sür, harama sürme elini,
Gönül yap, kem sözden sakın dilini,
Helalinle yetin, kip tut belini,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Akıl sana bilim olur, iş olur,
Geri döner, ekmek olur, aş olur,
Akılsız bir yaşam dik yokuş olur,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Gece gündüz çalış, üret, usanma,
Haram girmiş aşı, lokmanı banma,
Herkesi kendin bil, başkası sanma,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan,

Cahilin, yobazın meclisinden kaç,
Yoksulun sesine kulağım aç,
Üretken ol, olma kimseye muhtaç,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Adil ol, mertliğe kucak açiver,
Gıybetten, yalandan, kinden kaçiver,
Kazancını helal yola saçiver,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Diken olma insanların gözünde,
Sevgi çiçekleri açsın sözünde, Sevgi
vardır, varlığının özünde,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

Halil Çivi söyler, ibret alasin,
İrklar, cinsler, dinler birdir bilesin,
Birliği gözet ki Hakkı bulasin,
Ahlakımı düzelt, aklını kullan.

(15.12.2001)

155. ÇÜNKÜ İNSANSIN

Yaradanın ulu sırrı sendedir;
En şerefli sensin, çünkü insansın.
Evrenin gizemi, varı sendedir;
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Ahlak kitabı bil, dinin özünü;
Haramdan, rüşvetten çevir yüzünü;
Elin, belin, dilin tutsun sözünü;
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Kin gütmeye, öfkenin peşinden koşma;
Sözünü tart söyle, sevgiden şaşma;
Bilgiçlik taslama, çizmeyi aşma;
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Helalinden kazan, gözet işini;
Çeteye, hırsıza sunma aşını;
Zalimden korkarak, eğme başını;
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Olmak istiyorsan doğrudan yana,
Akıl ile bilim klavuz sana
Kanma hurafeye, kanma yalana,
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Bütün eksikleri kendinde ara,
Sevgi ile yaklaş tüm insanlara,
Yaraşmaz mertliğe gıybet, iftira,
En şerefli sensin çünkü insansın.

Yunus sevgisiyle bezet yolunu;
Yoksula yardım et, çekme elini;
Doğruları söyle, tutma dilini;
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Sözünün eri ol, eriş kemale;
Kimseyi kandırma, girme vebale;
Ticaret ahlakı götürmez hile;
En şerefli sensin, çünkü insansın.

Yalan pazarında sözün olmasın,
Hile tezgâhında bezin olmasın,
Zulüm çorbasında tuzun olmasın,
En şerefli sensin çünkü insansın.

Halil Çivi diyor ömür son bulur,
İnsan ölür gider insanlık kalır
Elinle verdiğin seninle kalır,
En şerefli sensin, çünkü insansın.

(04.03.2002)

156. DİLEK

Nefret duygusunu gönlünden kopar,
Kaldır Kaf Dağı'na at da dönmesin.
İçindeki kini kökünden çıkar,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

Kıskançlığı ateşlere yakıver,
Yalanları denizlere döküver,
Gammazlığın icabına bakıver,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

Dedikodu yapma, kibiri bırak,
Zengine, fakire aynı gözle bak,
İftira çarkının tezgâhını sök,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

Biçimleri bırak, özlere ulaş,
Irklara, cinslere ayrımsız yaklaş,
Döküver kalmasın eteğinde taş,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

Bütün dinler birdir, inançlar da bir,
Herkes kültürünce getirir tekbir,
İnsana yaraşmaz şiddet ve cebir,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

Yunus gibi ayrımsızca sev gitsin,
Avcı olma, ateş açma av gitsin,
Düşmanlığı yüreğinden kov gitsin,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

Halil Çivi sözün sevgiden yana,
Sevgi pınarından iç kana kana,
İşkenceyi reva görme insana,
Kaldır, Kaf Dağı'na at da dönmesin.

(12.06.2001)

157. BİR EYLE GİTSİN

Eğer olgun insan olmak istersen,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.
İnsan kimliğinde kalmak istersen,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.

Hiç bir candan üstün görme kendini,
Güzel ahlak dile anla her dini,
At gitsin gönlünden nefreti, kini,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.

Bozgunculuk yapma, bozma arayı,
Kaşıttırma kabuk tutmuş yarayı,
Hakkına razı ol, bekle sırayı,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.

Sakın ha, kimsenin gönlünü kırma,
Siyah-beyaz diye insan ayırma,
Zengin diye haksızları kayırma,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.

Kalbinle, dilinle ol hakka yakın,
Elini, belini haramdan sakın,
Fikre saygılı ol edebi takın,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.

İnsan onurudur en yüce değer,
Her insan anadan bir kere doğar,
Halil Çivi der ki, dinlersen eğer,
Özünle sözünü bir eyle gitsin.

(10.05.2000)

158. DÖKÜLSÜN

İki gönül birse dengi dengine,
Ayırma ki günahların dökülsün.
İnsanları inancına, rengine,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Yağmurlar yağmışsa, değilse kurak,
Eğer buluşmuşsa tohumla toprak,
Meyveye durmuşsa dal ile yaprak,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Mert insanı ikrarından, sözünden,
Sofraları lezzetinden, tuzundan,
Yavrusunu annesinden, özünden,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Eğer kavuşmuşsa gül ile bülbül,
Samanlık seyrandır sevmişse gönül,
Aşığa vuslattır en büyük ödül,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Hak dostunu mevtasının virdinden,
Mecnunları Leyla'sının derdinden,
İnsanları baba-dede yurdundan,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Bir ülkede düzen, dirlik olmuşsa,
Namertler yok olmuş, erlik olmuşsa,
Toplum kenetlenmiş, birlik olmuşsa,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Türkümüzü sazımızın telinden,
Yurt aşkını yurttaşların dilinden,
Halkımızı Atatürk'ün yolundan,
Ayırma ki günahların dökülsün.

Halil Çivi der ki ey insanoğlu,
Ahlakın özüdür dürüstlük yolu,
Sevgi çiçeğiye insanın dili,
Ayırma ki günahların dökülsün.

(13.04.2006)

159. BİR DAHA DÜŞÜN

Kadın, erkek diye ayırım yaparak,
Ahkâm kesiyorsan bir daha düşün.
Sivri dille gönülleri yıkarak,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün.

Haram lokmalara helaldir dersin,
Mazlumun, fakirin hakkını yersen,
Her gün nabza göre şerbet verirsin,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün.

Sormuyorsan düşkünlerin halini,
Tutmuyorsan çaresizin elini,
Talan ediyorsan devlet malını,
Ahkâm ediyorsan, bir daha düşün.

Öç almak hırsıyla çıldırır iken,
Komşunun hakkına saldırır iken,
Çalıp çırpıp küpe doldurur iken,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün.

Zorbaya, zalime boyun eğerek,
Doğruyu çarpıtıp eğri diyerek,
Üretmeden hazır lokma yiyerek,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün.

Siyah, beyaz diye insan ayırıp,
Akrabânı, yandaşını kayırıp,
Sülaleni vurgunlarla doyurup,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün.

Ahlak diye her gün yazılar yazıp,
Elin namusuna göz dikip, gezip,
Fitne çıkararak birliği bozup,
Ahkâm kesiyorsan bir daha düşün;

Halil Çivi sen de yoldan şaşarsan,
İçi, dışı bir olmadan yaşarsan,
Din ve mezhep ayrımını kaşırsan,
Ahkâm kesiyorsan, bir daha düşün.

(07.02.2001)

160. DÖNER

Kini sevgi ile yusan, arıtsan,
El değmemiş petek balına döner.
Kan gütmeyi akıl ile eritsen,
Yaşam has bahçenin gülüne döner.

Fakiri doyursan, öksüz güldürsen,
Kabalığı yaşamından kaldırsan,
İsteğini tatlı dille bildirsen,
Evin, yuvan bahar dalına döner.

Hoşgörüyü yapsan yaşamın özü,
Yalandan, riyadan arıtsan sözü,
Eşit bilsen zenci ile beyazı,
Herkes kardeşliğin yoluna döner.

Her canlı sendeki can gibi bilsen,
Senden başkasını sen gibi bilsen,
Sevgiyi en büyük din gibi bilsen,
Bütün dünya barış iline döner.

Halil Çivi her insanı kendin bil,
Hiç kimse kimseden değerli değil.
Sonra hak katında olursun sefil,
Öbür dünyanın ateş çölüne döner.

(23.08.2001)

161. HERKES MEHDİ

Mehdi gelip insanlığı kurtarmaz,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.
Bilimdışı yollar düzlüğe varmaz,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

Bilim şüphecidir, doğruyu arar,
Bilim teknik olur, fabrika kurar,
Bilim ürün olur; doymaya yarar,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

Bilgisiz beyinler karanlık durur,
Bilimden giden yol ışığa varır,
İnsanlığı akıl, bilim kurtarır,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

Akla sarılanlar uzayı deldi,
Mehdi bekleyenler çağdışı kaldı,
Çalışanlar arşa kadar yükseldi,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

Eğitimle dost ol, okut kızını,
Kör cahil kalmasın, açsın gözünü,
Bilimle ağartsın kendi yüzünü,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

Mehdi eğitimidir, Mehdi bilimdir,
Akıl, bilim dışı yollar filimdir,
Eğitimsiz bırakılmak zulümdür,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

Halil Çivi anlat, bilmeyenlere,
Bin yıllardır Mehdi bekleyenlere,
Uygarlık yolunu görmeyenlere,
Mehdi herkes, çözüm akıl bilimdir.

(22.11.2000)

162. SENİ BİTİRİR

Güvenme servete, güvenme mala,
Bir hayırsız evlat seni bitirir.
Güvenme altına, güvenme pula,
Süs düşkünü avrat seni bitirir.

Bir daha araştırdı bildiklerini,
Tamamla var ise eksiklerini,
Dinle bilgelerin dediklerini,
Yoksa bir kör inat seni bitirir.

Uyma sakın insanların yozuna,
Sevgi yükle düşüncene, sözüne,
Güler yüzle bak herkesin yüzüne,
Sirke gibi surat seni bitirir.

Her akan çeşmenin suyu içilmez,
Dibi görünmeyen çaydan geçilmez,
El beyden yamandır, vurup kaçılmaz,
Okkalı bir tokat seni bitirir.

Kör karanlık yerde yolu bulsan da,
Leb demeden leblebiyi bilsen de,
Tilkilerden bile kurnaz olsan da,
Avcı denen hoyrat seni bitirir.

Halil Çivi dosta kucağını aç,
Gerçek dostlar edin, cahillerden kaç,
Sakın olmayasın umuda muhtaç,
Umutsuz bir hayat seni bitirir.

(15.02.2000)

163. UZAK DUR

Dinle sözlerimi ey insanoğlu,
Düzlüğe varmayan yoldan uzak dur.
Dostluğun, sevginin ayırında ol,
Yılan gibi sokağ dilden uzak dur.

Kaynağı belirsiz sulardan içme,
Alçak gönüllü ol, yüksekten uçma,
Aşırıya gitme, uçlara kaçma,
Yakıp, yıkağ azgın selden uzak dur.

Çalışanlar olmaz kimseye muhtaç,
Helal kazanç olsun derdine ilaç,
Haram yiyenlerden veba gibi kaç,
Değer üretmeyen koldan uzak dur.

İrkla, cinsle olgun insan olunmaz,
Hak katında kimler iyi bilinmez,
Cahillerin meclisinde kalınmaz,
Ot bitmeyen kızgın çölden uzak dur.

Çıkar sermayesi eyleme dini,
Gönlünden söküp at, nefreti kini,
Her akşam hesaba çekip kendini,
Çarkı döndürmeyen pilden uzak dur.

İyi kötüden ayıranda ol,
Yetimi, yoksulu doyuranda ol,
Mazlumu, haklıyı kayıranda ol,
Merhametsiz, zalim koldan uzak dur.

Ahlak orucu tut ömrün boyunca,
Komşunu da düşün karnın doyunca,
Çaresizden imdat sesi duyunca,
Yardıma koşmayan elden uzak dur.

Çok güçlü olsan da zayıfı ezme,
Kötülük yolunda kuyular kazma,
Sakın adaletin çarkını bozma,
Emek vermediğin puldan uzak dur.

Bilimden ayrılma aklını kullan,
Ölüyü, diriye hayırlarla an,
Sakın kimselere söyleme yalan,
İkiyüzlü çirkin rolden uzak dur.

Halil Çivi derki henüz yol yakın,
Diline sahip ol, edebi takın,
Elini belini haramdan sakın,
Elin bağındaki gülden uzak dur.

(13.12.2000)

164. İNSANOĞLU

Sevgiden üredin, sevgiyle varsın,
Sevgi tutunacak dal insanoğlu.
Sevip sevildikçe mutlu yaşarsın,
Sevgisiz bir dünya çöl İnsanoğlu,

Adalet çarkına bağla özünü,
Emeksiz kazançtan çevir yüzünü,
Önce ölç, biç, sonra söyle sözünü,
Kılıçtan keskindir, dil İnsanoğlu,

Öfkeye kapılma, sıkma dişini,
İyiye yor, kötü geçen düşünü,
Yaşama gülümse eğme kaşını,
Tatlı dil, güler yüz bal İnsanoğlu.

Sevgiyle döşenir dostluğun yolu,
Kesmeye kalkışma bindiğin dalı,
Hoyratça harcama serveti malı,
Emeği zay eder sel İnsanoğlu.

Ölümün her zaman yüzü soğuktur,
Bu dert çaresizdir, bilemez doktor,
Ecel şerbetini içmeyen yoktur;
Gücün yetiyorsa kal İnsanoğlu,

Çalış didin, üret; kalmasın işin,
Onurunla yaşa, dik dursun başın,
Helal kazanç olsun ekmeğin aşın,
Harama uzanmaz el İnsanoğlu.

Doğrunun dostu ol düşene gülme,
Fitneden uzak dur, toplumu bölme,
Zalimi, zorbayı hanene alma,
Namerde serilmez çul İnsanoğlu,

Kimsenin malında gözün olmasın,
Haram tezgâhında bezin olmasın,
Haram pişen aştta tuzun olmasın,
Haramı aklından sil İnsanoğlu.

Dürüstlüğü kul da sever Mevla da,
Tertemiz bir miras bırak evlada,
Eser üret, hayır işle dünyada,
Bunlarla anılır kul İnsanoğlu.

Halil Çivi diyor, çürür cisimler,
Solar gider duvardaki resimler,
Ölümsüzdür, eser veren isimler,
Unutma bu sonu, bil İnsanoğlu.

(02.03.2003)

165. İNSAN AŞIĞI OL

İnsanlık sırrına ereyim dersen,
İnsan aşığı ol, insanları sev.
Bitip tükenmeyen bir aşk istersen,
İnsan aşığı ol, insanları sev.

İnsanda saklıdır evrenin sırrı,
İnsandır doğanın sönmeyen nuru,
Her şeyden üstündür insan onuru,
İnsan aşığı ol, insanları sev.

Her insanoğluna saygını takın,
Zenci, beyaz deme, ayırmadan sakın,
Olmak istiyorsan özüne yakın,
İnsan aşığı ol, insanları sev.

Cins ayrımı yapma, bozma birliği,
İki cinsten türer neslin varlığı,
İkisi birlikte insan kimliği,
İnsan aşığı ol, insanları sev.

Soy da doğuştandır, boy da doğuştan,
Cins de doğuştandır, din de doğuştan,
İbret çıkar, taraf olma bu işten,
İnsan aşığı ol, insanları sev.

Sakın adaletten çevirme yüzü,
Elin, belin, dilin ahlakın gözü,
Barıştır, sevgidir dinlerin özü,
İnsan aşığı ol, insanları sev.

Halil Çivi der ki bilmek istersen,
Evrenin sırrını bulmak istersen,
Yaradana yakın olmak istersen,
İnsan aşığı ol insanı sev.

(20.04.2000)

VIII. ÖZLEM DİLEK ŞİİRLERİ

Sekizli Hece ölçüsü İle Yazılan Şiirler

166. GÖTÜR BENİ

Doğup büyüdüğüm ile,
Deli gönlüm götür beni.
Dostun bağındaki güle,
Deli gönlüm götür beni.

Çiçek açmış dağlarımız,
Salkım tutmuş bağlarımız,
Haber salmış dostlarımız,
Deli gönlüm götür beni.

Orak, tırpan, ekin, harman,
Çalışır, üretir, insan,
Güzel köyüm sana kurban,
Deli gönlüm götür beni.

Koyunlar kuzu doğurmuş,
Buğdaylar başağa durmuş,
Yeğenler sofrayı kurmuş,
Deli gönlüm götür beni.

Kaynıyor bulgur kazanı,
Hedik kokar dört bir yanı,
Lezzeti çeker insanı,
Deli gönlüm götür beni.

Babam tutmuş sofraya başı,
Annem yapmış bulgur aşısı,
Özledim bacı kardeşi,
Deli gönlüm götür beni.

Gölgedir söğüdün dibi,
Elinde bal, kaymak kabı,
Bekler beni Elif Bibi,
Deli gönlüm götür beni.

Düğünde halay çekmeye,
Meyi bardağa dökmeye,
Derdi kökünden sökmeye,
Deli gönlüm götür beni.

Kapıldım coşkun hislere,
Kırlardaki nergislere,
Sazlı, sözlü meclislere,
Deli gönlüm götür beni.

Halil Çivi bunlar hayal,
Köye geri dönmek masal,
Anılarım çuval, çuval,
Deli gönlüm götür beni.

(01.06.2001)

167. KÖYE ÖZLEM

Hasret çeken deli gönlüm,
Bizim köye var diyorum.
Kırk yıl oldu gitmeyeli,
Neler olmuş gör diyorum.

Kimler göçmüş, kimler kalmış,
Kimler sonra geri gelmiş,
Kimler hasta, kimler ölmüş,
Birer birer sor diyorum.

Duruyor mu koca çınar,
Akıyor mu soğuk pınar,
Dayımların kırçıl çomar,
Yaşıyorsa, zor diyorum.

Ovayı gez, yaylayı gez,
Her haneye uğrar bir kez,
Amcan Rıza elinde saz,
Muhabbeti kur diyorum.

Çeşmeyi geç, dereyi aş,
Var git kabristana ulaş,
Mezarları tek tek dolaş,
Fatihaya dur diyorum.

Yapılmış mı okulumuz,
Asfaltlanmış mı yolumuz,
Düzelmüş mi ahvalimiz,
Öğren haber ver diyorum.

Geçim derdi geldi çattı,
Herkes evini terk etti,
Halil Çivi hayal bitti,
Beslemiyor kır diyorum.

(29.01.2000)

*On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler***168. UMUT**

Neden sabırsızsın deli yüreğim,
 Bir gün güneş doğar, karanlık biter.
 Viraneye dönmüş eski bağlarda,
 Baykuşlar göç eder, bülbüller öter.

Geçit vermez dağın karları erir,
 Yaylalarda sarıçiçek boy verir,
 Öksüz büyür baba yurduna varır,
 Kırk yıldır yanmayan ocaklar tüter.

Yeşile bürünür su görmez çöller,
 Yalan demez olur konuşan diller,
 Bir gün saygı görür nasırlı eller,
 İşçisi, patronu kol kola gider.

Kuru dallar çiçeklerle süslenir,
 Azgın çaylar muma döner, uslanır,
 Herkes helal kazancıyla beslenir,
 Malını, mülkünü emekle tutar.

Bora, tipi kalmaz, fırtına diner,
 Toplum akıllanır, devran ters döner,
 Bütün diktatörler tahtından iner,
 Mazlum yatağında rahatça yatar.

Çetenin, mafyanın borusu ötmez,
 Kimse kan bağıını sokağa atmaz,
 Komşusu aç olan, rahatça yatmaz,
 Varlıklı yoksulu doyurur yatar.

Kimse parasızlık, yokluktan ölmez,
 İrkın, cinsin, dinin önemi kalmaz,
 İnsanlar sevgiden başka yol bilmez,
 Sevgi gönüllere güzellik katar.

Kula kulluk devri geçmişte kalır,
 Kısa çöp uzundan hakkımı alır,
Halil Çivi görür müsün kim bilir,
 Görmez olsan bile umudun yeter.

(05.01.2002)

169. İKİ BİN İKİDEN DİLEK

Kurbanın olayım iki bin iki,
Yalvarırım kötöleri unuttur.
Halk adına bir dilektir benimki,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Herkes koysun vicdanına elini,
Araştırsın üretmenin yolunu,
Bolluk kırar enflasyonun belini,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Barajlar su dolsun, ürün çok olsun,
Yetimin, yoksulun, karnı tok olsun,
Savaşlar, depremler, seller yok olsun,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Okula gitmemiş kimse kalmasın,
Resmî görevliler rüşvet almasın,
Yoksul hastanede rehin olmasın,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Köy kızları halı kilim dokusun,
Öğrenciler kardeş, kardeş okusun,
Eğitimde kavga, dövüş yok olsun,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

İkide bir kriz, panik olmasın,
Sırtımızda borç kamburu kalmasın,
Dış güçlerden, emir, telkin gelmesin,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Herkes birlik olsun; tek yürek olsun,
Toplumun karnı tok, sırtı pek olsun,
Hanelerde dırdır, vır vır yok olsun,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Kimse rejim düşmanlığı yapmasın,
Bilimi terk edip, etek öpmesin,
Ülke laik rotasından sapmasın,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Yetkililer yerli yersiz atmasın,
Dolar fırlamasın, kriz çatmasın,
İşsizlik olmasın, fiyat artmasın,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Siyasiler dar görüşü bıraksın,
Herkes görevine, işine baksın,
Liderlerin suyu birliğe aksın,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Mafyanın, çetenin kökü kurusun,
Mahkemeler mağdurları korusun,
Devletin, hukukun, hükmü yürüsün,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Fabrikalar saat gibi çalışsın,
Patron, işçi bunu hakça bölüşsün,
Toplum mutlu olsun, ülke gelişsin,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Kazananlar vergisinden kaçmasın,
Yönetenler vergileri saçmasın,
Devlet yabancıya avuç açmasın,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Yolsuzluk olmasın, hortumlar bitsin,
Kişi helal kazanç peşinden gitsin,
Ülkede, doğrunun borusu ötsün,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Herkes dostluk denizinde yıkansın,
Barışı bozacak yollar tıkansın,
Ayrımcılık, bölücülük tükensin,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

Halil Çivi sevgi, barış bol olsun,
Gerçek demokrasi çıkar yol olsun,
Kendinden başla ki bir misal olsun,
Yalvarırım kötöleri unuttur.

(02.01.2002)

170. VALİ BEY

Ben bir dert küpüyüm derdim derindir,
Derdimin dermanı sensin vali bey.
Yalvarırım beni dertten arındır,
Gözlerimin yaşı dinsin vali bey.

Hanım küstü gitti ben yalnız kaldım,
Tam altı çocukla belamı buldum,
Seni baba bildim kapına geldim,
Bizim hanım eve gelsin vali bey.

Memur oğlum her gün sürgünden bıkmış,
Kızımın tayini uzağa çıkmış,
Yeni müdür bana kancayı takmış,
Gel beni bu dertten kurtar vali bey.

Tam üç gündür tek bir lokma yemedim,
Anama, babama bile demedim,
Çocuklar aç, bir tek sensin umudum,
Soframızın ekmeği yok vali bey.

Havalar bu sene vermedi fırsat,
Ekinler olmadı, buğdaylar kesat,
Ambarlar tamtakır, tükendi takat,
Bu kış bizi sen geçindir vali bey.

Köylünün halinden kimse bilmiyor,
Arpayı, buğday alan olmuyor,
Pancar eksem bana bir şey kalmıyor
Gel de çiftçiliği sen yap vali bey.

Ben bir vatandaşım sığındım sana,
Dinle dertlerimi çözüm bul bana,
Sen "baba"sın kol, kanat ger oğluna,
Evlatların mutlu olsun vali bey.

Yıllar var ki dövüyorum dizimi,
Kızım artık dinlemiyor sözümü,
Oğlum sanki çıkaracak gözümü,
Gel bunlara terbiye ver vali bey.

Kız yüksek okulda, para istiyor,
Oğlan dershaneye gideyim diyor,
Ben fakirim buna gücüm yetmiyor,
Çocuklarım cahil kaldı vali bey.

Çok dolaştım iş vermiyor kimseler,
İş ararken neler yaşadım neler,
İşsiz güçsüz boşa geçti seneler,
Söyle bana iş versinler vali bey.

Zeytin, incir zibil, kimse bakmıyor,
Pamuk ektilim o da para etmiyor,
Sakın deme bana gücüm yetmiyor,
Devlet seni vali yapmış vali bey.

Şu benim köyümün sorunu çoktur,
Sağlık ocağının ebesi yoktur,
Tayini çıksa da gelmiyor doktor,
Bize doktor, ebe gönder vali bey.

Fakirlik içimde yürek yarası,
Yine cebimde yok ekmek parası,
Sakın deme şimdi değil sırası,
Aylığımı sen veriver vali bey.

Ayda kazandığım sekseni bulmaz,
Evimize meyve, sebze, et gelmez,
Komşumuz "Pala"nın çocuğu olmaz,
Bu işe de bir çare bul vali bey.

Muhtar, hiç durmadan salmalar salar,
Çoğa vardı, borç aldığım paralar,
Karabasan doldu benim rüyalar,
Rüyalarım renkli olsun vali bey.
Neden beni muhtaç ettin kendine,
Neden yurttaş çare bulmaz derdine,
Üretken bir birey olmaya yine,
Bu kafamı sen değiştir vali bey.

Bizim köyün yolu tozdur gidilmez,
Asfalt yol nasılmış kimseler bilmez,
Evde akan suyun sözü edilmez,
Bizim köyün derdi bitsin vali bey.

Çalışmayan kızı kimler neylesin,
Büyük kızım evde kaldı bilesin,
Damat satmıyorlar gidip alasin,
Bizim kıza sen koca bul vali bey.

İnsanoğlu tapar oldu paraya,
Ev sahibi zam yapıyor kiraya,
Kasap, manav, bakkal girmiş sıraya,
Bu borçlara sen çare bul vali bey.

Bilesiniz çok severim valimi,
Halil Çivi dedi benim halimi,
Belki bir gün tadacağım ölümü,
Cenazemi sen defnettir vali bey.

(06.11.1999)

IX. MİLLÎ KONULARLA İLGİLİ ŞİİRLERİ

On birli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

171. TÜRKİYEM

Sen benim vatanım, sen benim canım,
Sana bağılı benim özüm, Türkiye'm.
Birliğim, dirliğim, gönül sultanım,
Sensin benim iki gözüm Türkiye'm.

Sıra sıra dağlar, sulak ovalar,
Mis kokulu çamlar, güzel havalar,
Bin bir çiçek açan şirin yaylalar,
Bağlarında salkım, üzüm Türkiye'm.

Soyum, sopum, babam, annem her şeyim,
Doğup büyüdüğüm, hanem her şeyim,
Kulağımda ninnim, namem her şeyim,
Yedi telli sarı sazım, Türkiye'm.

Senin ile ağlar, senle gülerim,
Sensiz doğan güneş, ayı neylerim,
Sen beni var ettin, ben senle varım,
Sensin benim alın yazım, Türkiye'm.

Sen benimsin, vatanımsın ilimsin,
Kültürümsün, yaşamımsın dilimsin,
Nakış, nakış dokuduğum kilimsin,
Senle güler benim yüzüm Türkiye'm.

Halil Çivi diyor, sevdalım sensin,
Biliyorum sen de bendeki bensin,
Her yurttaşa varlık veren bedensin,
Geleceğim, oğlum, kızım Türkiye'm.

(12.01.2000)

172. VATANDAN ÖZÜR

Hoyratça sömürdük dört bir yanını,
Senden özür diliyorum vatanım.
Hesapsız, kitapsız emdik kanını,
Senden özür diliyorum vatanım.

Toprak verdin toksinlerle doldurduk,
Orman verdin, asitlerle öldürdük;
Bitek ovaları çöle döndürdük,
Senden özür diliyorum vatanım.

Denizleri zehirlerle çürüttük,
Balıkları yedi göbek kuruttuk,
Yaban yaşamını yerle bir ettik,
Senden özür diliyorum vatanım.

Evlerin taşını vatandan aldık,
Sofranın aşını vatandan aldık,
Çevreyi kirlettik, ortada kaldık,
Senden Özür diliyorum vatanım.

Babam dedem senin için ölmüştü,
Bana yeşil bitек yurt kalmıştı,
Ata yadigârım ne hale düştü,
Senden özür diliyorum vatanım.

Evlatları vatan için büyüttük,
Düşmandan koruduk, nöbetler tuttuk,
Kendimizden korumayı unuttuk,
Senden özür diliyorum vatanım.

Şehirleri kirlettik, köyü kirlettik,
Nehiri kirlettik, koyu kirlettik,
Yeraltında akan suyu kirlettik,
Senden özür diliyorum vatanım.

Tarlaları fabrikalar batırdı,
Yamaçları yeller, seller götürdü,
Toprağını erozyonlar bitirdi,
Senden özür diliyorum vatanım.

Vatan yalnız toprak değil taş değil,
Yaşamak, bilinçsiz bir uğraş değil,
Toprakların altı, üstü boş değil,
Senden özür diliyorum vatanım.

Halil Çivi diyor birlik olalım,
Vatan tehlikede artık bilelim,
Vakit geçirmeden tedbir alalım,
Sen bizi bağışla aziz vatanım.

(21.12.2001)

173. ULUSTAN ÖZÜR

İçimize kin tohumu ektiler,
Senden özür diliyorum ulusum.
Hepimizi sokaklara döktüler,
Senden özür diliyorum ulusum.

Bazı basın organları kin saçtı,
Ayrımcılık genç nesile ulaştı,
Öğrenciler anarşiye bulaştı,
Senden özür diliyorum ulusum.

Kimi oldu dış güçlerin maşası,
Boy verdi her yerde benlik davası,
Memleketi sardı kardeş kavgası,
Senden özür diliyorum ulusum.

Öğretmenler bölük bölük ayrıldı,
Herkes ötekini düşmanı bildi,
Öğrenciler durumunca kayırdı,
Senden özür diliyorum ulusum.

Ayrımcılık arttı, birlik bozuldu,
Terör yaygınlaştı, dirlik bozuldu,
Kalleşlik çoğaldı mertlik bozuldu,
Senden özür diliyorum ulusum.

Kahveleri, camileri ayırdık,
Eli silah tutanları kayırdık,
Azgınları barındırdık doyurduk,
Senden özür diliyorum ulusum.

Kurumları teker teker bölüştük,
Sağcı solcu olduk, cenge tutuştuk,
Silah aldık meydanlarda vuruştuk,
Senden özür diliyorum ulusum.

Siyasiler konuşmadı, küstüler,
Birlik olmadılar, surat astılar,
Haksızlığı kınamadı, sustular,
Senden özür diliyorum ulusum.

Her birimiz bir reçete ürettik,
Bilmem ne... izminin peşinden gittik,
Atatürk'ü, laikliği unuttuk,
Senden özür diliyorum ulusum.

Her birimiz bir görüşle saf tuttuk,
Sevgi pınarını bozduk, kuruttuk,
Evlatları kindarlıkla büyüttük,
Senden özür diliyorum ulusum.

O devirde neler yaşadık neler,
Parsellendi fakülteler, liseler,
Bir bir kapatıldı üniversiteler,
Senden özür diliyorum ulusum.

Birlik çağrıları havada kaldı,
İrk ve mezhep ayrımları çoğaldı,
Toplum sokak kavgasından bunaldı,
Senden özür diliyorum ulusum.

Zorba liderleri oldu baş tacı,
Militanlar zorla aldı haracı,
Birbirine düştü kardeşle bacı,
Senden özür diliyorum ulusum.

Sağduyusu olan korkudan sustu,
Militan cahiller kin nefret kustu,
Babası oğluyla selamı kesti,
Senden özür diliyorum ulusum.

Akliselim gitti, sağduyu bitti,
Çeteler çoğaldı, hizipler arttı,
Polis bile sağ-sol diye saf tuttu,
Senden özür diliyorum ulusum.

Adam vurduk sonra halkı uyuttuk,
Suçu karşıtların üstüne attık,
Tören yaptık, sahte yaşlar akıttık,
Senden özür diliyorum ulusum.

On iki Eylül'de olmuştuk kuzu,
Hepimizin vardı çorbada tuzu,
Yetmişli seneler bende bir sızı,
Senden özür diliyorum ulusum.

Halil Çivi derki şunları bilsen,
Sen bir ötekisin, öteki de sen,
İkilikten kaçıp birliğe gelsen;
Senden özür diliyorum ulusum.

(24.11.2007)

174. ATATÜRK İLKELERİ

Çağdaş uygarlıklardan, neden kalalım geri,
 Ulusumun rehberi, Atatürk İlkeleri,
 Birbiriyle eklemli, altısının her biri,
 Ulusumun rehberi, Atatürk İlkeleri,

Eski çağları aşıp, "ulus" olalı beri,
 Özgürlük, bağımsızlık, bizlerin karakteri,
 Çağdaşlaşma ülküsü, bizi taşır ileri,
 Ulusumun rehberi Atatürk İlkeleri.

Cumhuriyet ilkesi, halkımın gür sesidir,
 Halk iradesi varken saltanat da nesidir,
 Yıkılan teokrazi; gelen demokrasidir,
 Ulusumun rehberi Atatürk İlkeleri.

Ulusçuluk ilkesi toplumca ülküdaşlık,
 İrkçılığı yadsıyıp, kenetlenmek; çağdaşlık,
 Ümmet yerine ulus; kul yerine yurttaşlık,
 Ulusumun rehberi, Atatürk İlkeleri.

Halkçılık ilkesidir, ayrımcılıkla savaş,
 Yasalar karşısında, herkesin adı yurttaş,
 Birbirine eşittir, efe, seymen ve dadaş,
 Ulusumun rehberi Atatürk İlkeleri.

Teokratik düzende, bilinç topaldır, kördür,
 Laik rejim içinde; akıl, bilim özgürdür,
 Devlet din için değil, yurttaşlar için vardır,
 Ulusumun rehberi Atatürk İlkeleri.

Şeker yok, basma yoktu; Atam, fabrika kurdu,
 Devletçilik diyerek, imara durdu yurdu,
 Ürettiği mallarla, insanını doyurdu,
 Ulusumun rehberi, Atatürk İlkeleri.

Devrimcilik ilkesi köhneyi aşmak için,
 Değişimi fark edip, çağa kavuşmak için,
 Çağdışını bırakıp, uygara koşmak için,
 Ulusumun rehberi, Atatürk ilkeleri.

Sakın aldanmayasın, sanadır bunca uğraş,
 Akıl bilim yolundan sanmadasın arkadaş,
 Cumhuriyet, laiklik; olsun sana temel taş,
 Ulusumun rehberi, Atatürk İlkeleri.

(28.12.1998)

175. ORDUMA ŞÜKÜR

Nasıl unuttur insan Şu 30 Ağustos'u,
Özgür bir vatan kurdu Atatürk'ün Ordusu.

Kara, deniz ve hava, çelikleşmiş bir kuvvet,
Bu kuvvetten güç alır, hem millet hem de devlet.

Ayağımsın, elimsin; gören iki gözümsün,
Savaş meydanlarında, düşmana son sözümsün.

Yurdumu sonsuza dek, koruyan ve gözeten,
Gurur, onur kaynağım, kahraman ordumsun sen.

Tepeledin düşmanı, özgürlük verdin bana,
Canım, malım her şeyim, fedadır senden yana.

Özgürce yaşıyorsam bu gün öz vatanımda,
Sonsuz güven kaynağım Şanlı Ordum yanımda,

Cumhuriyet ordusu, halkımın özgürlüğü,
Çağdaşlığın bekçisi ulusumun birliğı.

Sana şükran borçluyuz ey şanlı yüce Ordu,
Sen kurtardın ulusu, sen kurtardın bu yurdu.

(30.08.2001)

X. DİN VE TASAVVUF ŞİİRLERİ

A. ALEVİLİK-HZ. ALİ-EHLİ BEYT-HACI BEKTEŞ İLE İLGİLİ ŞİİRLER

On Birli Hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

176. KİMLİK

Düşüncesi çağdaş, insanı fakir,
Alevi soyundan gelen bir canım.
Her çağda, her derde deva bir fikir,
Üretip söyleyen, çağdaş insanım.

Kerbela'da su vermedi, vurdular,
Her fırsatta, kılıç çekti, kırdılar,
Tarih boyu benden hesap sordular,
İnancım uğruna çok aktı kanım.

Sarı saza teller takan ben idim,
Derdini türküye döken ben idim,
Zalimlerden yaka silken ben idim,
Bir ölüp, bin doğan yüce soydanım.

İnsanlıktan yüce bir değer bilmem,
Zalimin, zorbanım yanında olmam,
Pir Sultan nesliyim, baskıdan yılmam,
İnancı uğruna can veren benim.

İnsanlıktan geldim, insanla varım,
Sevgiyi en büyük erdem sayarım,
Kadını, erkeği eşit tutarım,
Yunus Emre oldu, fikir sultanım.

İnsana muhabbet vardır özümde,
Tüm ırklar, inançlar birdir gözümde,
Eğriliği bulamazsın sözümde,
Özü, sözü bir olana hayranım

Demokrasi benim, özgürlük aşım,
Laikliği özümstedim, yurttaşım,
Al bayrağa dost olanla kardeşim,
Yurdumun uğruna şehit yatanım.

İnsanlığın insan kalan özüyüm,
Âdem, Musa, Muhammed'in iziyim,
Aklın ve bilimin somut yüzüyüm,
Bilim bahçesidir benim mekânım.

Enel-Hak deyince astılar beni,
Din dışı saydılar kestiler beni,
Öldürüp kuyuya bastılar beni,
Nesimi göründüm, yüzdüler tenim.

Ozan oldum, boynuma ip taktılar,
Aydın oldum, düşüncemden korktular,
Madımakta diri, diri yaktılar,
Fikrim ölmez, kül olsa da bedenim.

İslamı, insanlık mayası bildim,
Biçimi terk ettim, özünü aldım,
Türkçe dua ettim, Türkçe saz çaldım,
Hacı Bektaş Veli muhibbindenim.

Helal olmayana uzanmaz elim,
Kini, iftirayı söylemez dilim,
Harama çözülmeyiz, sağlamdır belim,
Böyle emretmiştir ahlakım, dinim.

Türkmen aleviyim, Türk'ün hasıyım,
Türk dilinin ustasıyım sesiyim,
Kemal Atatürk'ün öz bendesiyim,
Türkiye'dir ezel-ebed vatanım.

Halil Çivi, kov hatayı sözünde,
Ayrımcılık yoktur senin, özünde,
Büyük Atatürk'ün, bilim izinde,
Gidenlerin yollarına kurbanım.

(12.07.2001)

177. ALEVİ SÜNNİ KARDEŞLİĞİ

Sünniliktir Muhammed'in sünneti,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.
Aliye'dir Alevinin hürmeti,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Muhammed'le Ali sırdaştır dostlar,
Alevi, Sünni kardeşdir dostlar,
Bizi ayıranlar kalleştir dostlar,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Bırak Acem, Arap çekişmesini,
Abbasi, Emevi didişmesini,
Boş yere harcama şu nefesini,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Ceddimiz göç edip burada durdu,
Türkiye'miz hepimizin öz yurdu,
Yüzyıllardır Sünni, Alevi vardı,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

"Allah dosttur, Dünya posttur" diyerek,
"Yol bir, sürek bin bir" bilip giderek,
Ayrılığa, gayrılığa ne gerek,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

İmam vaazını camide vermiş,
Dede vaaz için olmuş bir derviş,
Köy köy, belde belde kültür yoğurmuş,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Hepimizi bir yaratmış, Yaradan,
Çıkarıcılar parçalamış sonradan,
İkiliği kaldır gitsin aradan,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Büyük Atatürk'ten bize hediye,
Demokratik, laik ülke Türkiye,
Din ve mezhep ayrımları ne diye,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Halil Çivi der ki yol bilim yolu,
Bilimsiz toplumun yok eli kolu,
Uzayı fethetmiş bak elin oğlu,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

İslam hepimizin ortak değer,
Muhammed, Ali'nin kayınpederi,
Ali, Muhammed'in yiğit askeri,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Kerbela canisi Yezid kalleşe,
Lanetler yağdırır tutarım taşa,
Yezid'in yüzünden bunca kargaşa,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Arap boylarının kinini gütmem,
Ayrım güdenlere itibar etmem,
Birlikten öteye bir yola gitmem,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Alevilik Türk'ün din sentezidir,
Alevi "deyişi" Kur'an özüdür,
İbadetin Türk diliyle sözüdür,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Alevi Sünni'dir, Sünni Alevi,
Cemevi camidir, cami cemevi,
Her iki mekân da Allah'ın evi,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

İmam bir "dede"dir dede de imam, "
Cem"dir Hakk'a niyaz, namaz da bir cem,
Günahı kendine kim çekerse "dem",
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

İstiklal Harbi'nde birlikte öldük,
Kalanlar acıyı paylaştık geldik.
Aynı türkülerle ağladık güldük,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

Ben ibadet ediyorsam sana ne,
Sen Allah'a kusur ettin bana ne,
İnsan ne yaparsa hep kendine,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım.

(13.01.2003)

178. TUT ELİMİZDEN

Hayatımız zorda, başımız darda,
Muhammet Mustafa, tut elimizden.
Çağırır dururuz seni her yerde,
Ali-EI Murtaza, tut elimizden.

Bizler Ehli Beyt'i sevenlerdeniz,
İnsan aşığıyız, erenlerdeniz,
Kerbela zulmünü bilenlerdeniz,
Hüseyni Kerbela, tut elimizden.

Haydutlar bürünmüş kuzu postuna,
Çalar, çırpar sonra yatar üstüne,
Dost kazık atıyor kendi dostuna,
Ya Muhammet Bakır, tut elimizden.

Adalet kalmadı, izzet kalmadı,
Herkes bencil oldu mürvet kalmadı,
Küçükten büyüğe hürmet kalmadı,
Ey Cafer-ü Sadık, tut elimizden.

İşsizi derdini diyemez oldu,
Fukara et bilmez, yiyemez oldu,
Baştakiler halkı duyamaz oldu,
Duy gel İmam Tâki, tut elimizden.

Yoksulu, fakiri kimse takmıyor,
Parasız olana doktor bakmıyor,
Vücut yorgun bu sıkleti çekmiyor,
Hasan El Askeri, tut elimizden.

Halil Çivi der ki akıl verdiniz,
“Bilim Çin’de olsa git al.” dediniz,
Biz akli ne hâle koyduk gördünüz,
Hacı Bektaş veli tut elimizden.

Eğer sen istersen, derdimiz biter,
Yıllardır bekleriz gel artık, yeter,
Mazlumu zalimin elinden kurtar.
Hasan El Müçteba, tut elimizden.

Zorbalar, çeteler sardı her yanı,
Fakir fukaranın bitti dermanı,
Nice Koçyiğitler terör kurbanı,
İmam Zeynel Aba, tut elimizden.

Birçoğu tutmuyor verdiği sözü,
Yalanı iş etmiş, utanmaz yüzü,
Dünyaları yutsa doymuyor gözü,
İmam Musa Kazım, tut elimizden.

Ahlak çeşmesinin suyu kurudu,
İnsanlığın temelleri çürüdü,
Rüşvet ve iltimas aldı yürüdü,
Gel Ey İmam Rıza, tut elimizden.

Terazi pazarda eksik tartılır,
Torbanın içine çürük atılır,
Bile bile bu hileler yutulur,
İşit İmam Nâki, tut elimizden.

Tuttuk akli, fikri kaldırdık rafa,
Böyle gider ise koyarlar tefe,
Bilimsel bilgiyi yaptık hurafe,
Mehdi Sahip Zaman, tut elimizden.

(20.12.1999)

179. ALEVİ'DEN SOR

Alevilik nedir bileyim dersen,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.
Gerçek kaynağını bulayım dersen,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Ne anlama gelir Miraç âlemi,
Aslan niçin alıp yuttu hatemi,
Nasıl yürütüldü Kırkların Cemi,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Kimdir üçler, beşler, kimdir yediler,
On dört masumu-pak kime dediler,
On yedi Kemerbest nerden geldiler,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Neden yakıcıdır mazlumun ahı
Kul hakkının neden çoktur günahı,
İnsan özünde mi bulur Allahı,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Şeriat, tarikat kimden sorulur,
Marifette nefis nasıl durulur,
Hakikatte Hakka nasıl varılır,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Aşına, peşına haldaşlık mıdır,
Musahip, ebedi kardeşlik midir,
Dünya-ahirette yoldaşlık mıdır,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

On iki hizmetin gereği nedir,
Nefesin, deyişin ereği nedir,
Semah dönenlerin dileği nedir,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Ali, Hacıbektaş, Mustafa Kemal,
Neden başköşede gösterir cemal,
Alevi evinde nedendir bu hâl,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Evrende insanın varlığı nedir,
İslâm'ın özü ne, dirliği nedir,
Hak, Muhammed, Ali birliği nedir,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Nedir tam eşitlik, nedir sekahum,
Vasiyet nasıldır, nedir gadirhum,
Ehli-beyt soyuna nedendir zulüm,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Hakka giden yolu bulmak istersen,
İkrar verip orda kalmak istersen,
Daha ölüm yokken ölmek istersen,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

On iki imamın yolu nasıldı,
Kerbela Sahrası niçin basıldı,
Mansur ne söyledi, niçin asıldı,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Dört kapı kırk makam kime ne sağlar,
Tevella, teberra kimleri bağlar,
On Muharrem günü kimler kan ağlar,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Dede kim, talip kim, cem ne dektir,
Edep-erkân nedir, dem ne demektir,
Kurban tığlamak ne, nasıl yemektir,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

İnsanoğlu hemcinsine kıyar mı,
Öfke, vicdan çılgınlığını duyar mı,
Elin, dilin, belin öze uyar mı,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

Halil Çivi bunlar nasıl sorudur,
Ali sırrı niçin arı sırrıdır,
Sevgi, kin- nefreti nasıl eritir,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor.

(18.11.2005)

180. YA HACI BEKTAŞ

Aklımsın, dilimsin, doğru yolumsun,
Sana sevdalıyım ya Hacıbektaş.
Karanlığı nurlandıran bilimsin,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş.

Horasan'dan gelmiş gönül erisin,
İnsanlığın rehberisin, pirisin,
Erenlerin kutbu, yüce birisin,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş.

Sen öğrettin insanları sevmeyi,
Kadını, erkeği eşit bilmeyi,
Sevgiyle donattın her bir yüreği,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş.

Cehalete savaş açtın ezelden,
Kadın da okusun dedin tez elden,
Ben geçemem senin gibi güzelden,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş.

Halil Çivi, söyle duysun insanlar,
Akıl, bilim, sevgi donansın canlar,
Senden miras kaldı bizlere bunlar,
Sana sevdalıyım ya Hacı Bektaş.

(24.04.2000)

181. HERKESLE EŞİT OLDUM

Kini, nefreti yaktım,
Herkesle eşit oldum.
Düşmanlığı bıraktım,
Herkesle eşit oldum.

Haksızlıktan arındım,
Adaletle burundum,
Hep bir karar göründüm,
Herkesle eşit oldum.

Kıskançlıkları attım,
Yalanı topa tuttum,
Önyargıyı çürüttüm,
Herkesle eşit oldum.

Her insanı bir bildim,
Senlik benliği sildim,
İkilikten kurtuldum,
Herkesle eşit oldum.

Sevgi her Şeyi aştı,
Bütün ırklar tekleŐti,
Tüm inançlar birleşti,
Herkesle eşit oldum.

Çiğ kokuyordum, piŐtim,
Ham idim, olgunlaŐtım,
Her gönüle ulaştım,
Herkesle eşit oldum.

Hiç durmadan çalıştım,
Dostlara sofra açtım,
Emeğimi paylaŐtım,
Herkesle eşit oldum.

Verdiğim sözde durdum,
Haksızdan hesap sordum,
Haklıya destek verdim,
Herkesle eşit oldum.

Akln yolunda gittim,
Bilimi rehber ettim
Benliğimi eğittim,
Herkesle eşit oldum.

Halil Çivi der göçtüm,
Sevdiğime ulaştım,
Bedenen topraklaŐtım
Herkesle eşit oldum.

(23.03.2001)

182. SEVGİ GEREK

Bırak şu nefreti, kini,
Allah için sevgi gerek.
Şiddete boyama dini,
Allah için sevgi gerek.

Din yargısı Allah işi,
Yargıcı olamaz kişi,
Sevgidir dinin yoldaşı,
Allah için sevgi gerek.

Müslümanlık esenliktir,
Candan, maldan güvenliktir,
Hoşgörüdür, insanlıktır.
Allah için sevgi gerek.

Yunus gibi bak insana,
Herkes kardeş olur sana,
Katil olma, kıyma cana,
Allah için sevgi gerek.

İslam barış, sevgi dini,
Müminlerin olmaz kini,
Bilmiyorsan öğren şunu,
Allah için sevgi gerek.

Rahimdir Hakk'ın sıfatı,
Yeter herkese rahmeti,
Eksik etme merhameti,
Allah için sevgi gerek.

Veren Allah alır canı,
Dökülmesin insan kanı,
Halil Çivi sev insanı,
Allah için sevgi gerek.

(08.02.2000)

B. YAKARIŞ VE TASAVVUF ŞİİRLERİ

Sekizli Hece ölçüsü ile Yazılan Şiirler

183. ŞAŞMA KURBANIN OLAYIM

Ayrılışı derine göm,
Eşme kurbanın olayım.
Kabuk tutmuş yaraları,
Deşme kurbanın olayım.

Din de birdir Rahman da bir,
Tevrat, İncil, Kur'an da bir,
Irklar, cinsler, insan da bir,
Şaşma kurbanın olayım.

Senliği, benliği kaldır,
İçine birliği doldur,
Bozgunculuk kötü yoldur,
Düşme kurbanın olayım.

İmbiklerden geçip süzül,
İkilik fikrinden çözül,
Birlik defterine yazıl,
Kaçma kurbanın olayım.

Özümüz bir, sözümüz bir,
Kitabımız, yazımız bir,
Hakk'ı gören gözümüz bir,
Geçme kurbanın olayım.

Halil Çivi sözü bitir,
Gönlünü sevgiye batır,
Kin bir zehirli çeşmedir,
İçme kurbanın olayım.

(05.08.2000)

184. İNSANLIK DİNİ

Din ve mezhep sorma bana,
Ben "insanlık" dinindenim,
Peşin hükmün kalsın sana,
Ben "insanlık" dinindenim.

Her ırktanım, her dindenim,
Renkten renge girer tenim,
Herkes gibidir bedenim,
Ben "insanlık" dinindenim.

Ağız, burun herkeste var,
Hepsi aynı şeye yarar,
Ayrımcılık dine zarar,
Ben "insanlık" dinindenim.

Helal malla kaynar aşım,
Haram değil tek kuruşum,
Dürüst olur her bir işim,
Ben "insanlık" dinindenim.

Gıybet etmem, yalan bilmem,
İnsanlara kara çalmam,
Çıkar için halkı bölmem,
Ben "insanlık" dinindenim.

Akılla ararım yolu,
Bilimle geçerim çölü,
Sevgi açar her gönülü,
Ben "insanlık" dinindenim.

Sorarsan kimin nesiyim,
Halkımızın gür sesiyim,
Atatürk'ün bendesiyim,
Ben "insanlık" dinindenim.

Halil Çivi sözün başı,
Tam gediğe koydun taşı,
İnsan insanın kardeşi,
Ben "insanlık" dinindenim

(06.06.2004)

185. SEVMEK GÜZELDİR

Benim dinim sevgi dini,
Sevmek güzeldir kardeşim.
At gitsin içinden kini,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Dağı, taşı ovayı sev,
Soluduğun havayı sev,
Yaşadığın yuvayı sev;
Sevmek güzeldir kardeşim.

Sevgi yollara düşürür,
Sevgi dağlardan aşırır,
Sevgi çiğleri pişirir,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Çiçek sevgi ile açar,
Kuşlar sevgi ile uçar,
Dertler sevgi ile geçer,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Hak yaratmış, insanı sev,
Konuştuğu lisanı sev,
Hak kelamı Kuran'ı sev,
Sevmek güzeldir kardeşi.

Pervane sevgiden yanar,
Dünya sevgi ile döner,
Sevmektir en büyük hüner,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Sevgidir yaptıran balı,
Sevgidir artıran malı,
Sevgidir birliğin yolu,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Sevgidir Tanrı'nın sözü,
Sevgidir ahlakın özü,
Sevgidir var eden bizi,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Seven insan hiç yorulmaz,
Sevgiye karşı durulmaz,
Sevmeden Hakk'a varılmaz,
Sevmek güzeldir kardeşim.

Halil Çivi seven yaşar,
Sevgi her zorluğu aşar,
Çaba göster sen de başar,
Sevmek güzeldir kardeşim.

(13.11.2000)

186. TAMAM OLSUN

Beden Hakk'a yürümeden,
Yol aziğın tamam olsun.
Toprak olup çürümeden,
Yol aziğın tamam olsun.

Doğruya çevir yüzünü,
Gerçeğe sarf et sözünü,
Kin tutma, arıt özünü,
Yol aziğın tamam olsun.

Alma mazlumun âhını,
Yıkma gönül dergâhını,
Bilme haram siftahını,
Yol aziğın tamam olsun.

Yalan gelmesin diline,
Haram değmesin eline,
Sadık yaşa helaline,
Yol aziğın tamam olsun.

Hak yaratmış birdir canı,
Fark etmez mezhebi, dini,
Ayrımsızca sev insanı,
Yol aziğın tamam olsun.

Adil olsun sözün, işin,
Alın teri olsun aşın,
Doğrular olsun yoldaşın,
Yol aziğın tamam olsun.

Halil Çivi can varınca,
Hak divanına durunca,
Sorgucu hesap sorunca,
Yol aziğın tamam olsun.

(15.02.2006)

187. BANMA KARDEŞ

Alın terin olsun malın,
Haram aş a banma kardeş.
İnsanlığa varsın yolun,
Bu yol haktır, dönme kardeş.

Dürüstlükte pişsin özüñ,
Özüne denk düşsün sözün,
Kemlikle bakmasın gözün,
Nefsine aldanma kardeş.

Dilini tut, gönül kırma,
Sırrını kimseye verme,
Yasak bahçelere girme,
Ateşlere yanma kardeş.

Uzat öksüze elini,
Sakın yalandan dilini,
Açma kötüye halini,
Dostun olur sanma kardeş.

Kesme ağacın yaşını,
Yoksulla paylaş aşını,
Zalime eğme başını,
Sonradan utanma kardeş.

Kulak ver âlim sözüne,
Takıl bilimin izine,
Vurma sonradan dizine,
Cahile inanma kardeş.

Halil Çivi söyler sana,
Sevgi besle her insana,
Cömert ol sevgiden yana,
Sevmekten usanma kardeş.

(06.11.2003)

On Birli hece Ölçüsü ile Yazılan Şiirler

188. EVREN VE İNSAN

Baksana evrenin dönen çarkına,
İnsan evren, evren insan içinde.
Aç gönül gözünü eriş farkına,
İnsan evren, evren insan içinde.

Güneş sensin, yıldız da sen, Ay da sen,
Alim sensin, olgun da sen, toy da sen,
Beden sensin, akıl da sen, huy da sen,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Mevsim sensin, bahar sensin, kış sensin,
Böcek sensin, çiçek sensin, kuş sensin,
Orman sensin, ateş sensin, taş sensin,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Kitap sensin, bilim sende, yol sende,
Bahçe sensin, diken sende, gül sen de,
Baba sende, ana sende, döl sende,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Yaradılış eğer sırsa sendedir,
Yaratılmış her ne varsa sendedir,
Yaradan bir mekân kursa sendedir,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Canlı, cansız her ne varsa, evrende,
Hepsi vardır taşıdığı bedende,
Tanrının sıfatı, mekânı sende,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Şimşek olup çakan sensin ey insan,
Nehir olup akan sensin ey insan,
Yanan sensin, yakan sensin ey insan,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Denizdedir, damladadır yeldedir,
Buluttadır, buzuldadır göldedir,
Zehirdedir, zeytindedir çöldedir,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Kalemi yazdıran yazı sendedir,
Her canlının gören gözü sendedir,
Evrenin özeti, özü sendedir,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Yürür isen ayağın var, elin var,
Konuşursan dudağın var, dilin var,
Çalışırsan arı gibi balın var,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Tohum olur, kilim olur, saz olur,
Ekin olur, türkü olur, söz olur,
Doğa için bir gelinlik kız olur,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

Halil Çivi Evren, insan aynıdır,
Her şeyin şifresi insan beynidir,
Bu sır başlangıçtır, sanma yenidir,
İnsan Evren, Evren insan içinde.

(01.02.2002)

189. BİLENLERDEN OL

Dünya geçicidir, gelen gidiyor,
Ölmeden ölmeyi bilenlerden ol.
Ecel şerbetini her can içiyor,
Can içinde canı görenlerden ol.

Hamalın, kralın sonu da ölüm,
Öyleyse kimseye eyleme zulüm,
Lokmanı dostlarla böl dilim dilim,
Yoksulun hakkını verenlerden ol.

Doğrunun yüzüne çalma kararı,
Helal kazan, harcadığın parayı,
Hakkına razı ol, bozma sırayı,
Adalet yolunda kalanlardan ol.

İçindeki kini, nefreti öldür,
Cömert ol, öksüzün yüzünü güldür,
Uzat ellerini, düşeni kaldır,
Sevgi deryasına dalanlardan ol.

Doğruluktan şaşma, deme yalanı,
Haram lokmalardan sakın elini,
İncitme insanı, tut şu dilini,
Yetimin gözyaşın silenlerden ol.

Fark gözetme; kadın, erkek diyerek,
İrk ve inanç ayırımına ne gerek,
Bütün insanları eşit bilerek,
Birliğin sırrına erenlerden ol.

Elini, belini haramdan sakın,
Diline sahip ol edebi takın,
Hakk'ı bilmeyene Hakk olmaz yakın,
Hakk'ı vicdanında bulanlardan ol.

Halil Çivi doğru söyle sözünü,
Bozguncu, çirkeften sakla özünü,
Gerçek insanlara çevir gözünü,
İnsan onurunda duranlardan ol.

(05.01.200)

190. SELÂM

Bütün insanları kardeş sayarak,
Birlik menziline varana selâm.
Dinler, ırklar, renkler birdir diyerek,
İkilikten ayrı durana selâm.

Mendil kuruyunca biterse kini,
Sevgi ve dostluksa mezhebi, dini,
Her akşam hesaba çekip kendini;
Vicdanından hesap sorana selâm.

Yalan dolan bilmez, gönüller kırmaz,
Kimseler, elinden bir zarar görmez;
Haram bahçelerin gülünü dermez;
Kendi öz gülünü derene selam.

Eğri yolu görse, doğruya sapar,
Yetime, yoksula, garibe çeper,
Zalimlere karşı mazluma siper,
Zorbanın çarkını kırana selâm.

Sözüne sahiptir, haddini aşmaz,
Onurunu korur, hiç küçük düşmez,
Aklın ve bilimin yolundan aşmaz,
Üretim çarkını kurana selâm.

Dostluğun özünde lezzet bulana,
Vefasız olmayıp değer bilene,
Gerekirse vatan için ölene.
Canını yurduna verene selâm.

Halil Çivi çok şey gözünden kaçtı,
Düzenbazlar suyun başına geçti,
Yollar çatallandı, izler karıştı,
Eğriyi, doğruyu görene selâm.

(04.06.2000)

191. ALLAH'IM

Evrenin maddesi nasıl var oldu,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.
Güneş, dünya, yıldız nereden geldi,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Mekânsız, atasız nasıl var oldun,
Evren var olmadan yalnız mı kaldın,
Bu muazzam çarkı kendin mi buldun,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Canlı, cansız her şey nasıl oluştu,
Çiçek nasıl açtı, kuş nasıl uçtu,
Erkek, dişi hangi sırla buluştu,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Bal yapmayı kimden öğrendi arı,
Nasıl örgütledin karıncaları,
Nasıl belirlendi insanın yeri,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

İnsan bedenini nelerden derdin,
Kendi varlığından cevher mi verdin,
Yarattığın kulda kusur mu gördün,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Sen her şeyi emeksiz mi alırsın,
Ne istersen zahmetsiz mi bulursun,
Okulsuz, kitapsız nasıl bilirsin,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Yakmalı mı hata eden insanı,
Nedir cehennemın gerekli yanı,
Neden lüzum etti katran kazanı,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Beden ahirette kalır mı dersin,
Kullarını çıkarıcı mı görürsün,
Cennet sefasını niçin verisin,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Nasıl ayarladın havayla suyu,
Neye ölçü oldu, kötüyle iyi,
Niçin farklı farklı herkesin huyu,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım.

Halil Çivi der ki sonunda bildim,
Aradığım sırrı kendimde buldum,
Gönül mekânımda sana dost oldum,
Anladım ki bu sır bizde Allah'ım.

(15.05.2005)

192. İNSANOĞLUNA SAYGI

Evreni anlamlı kılan insandır,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.
Varlık bilincine eren insandır,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

Ağzı vardır, dili vardır konuşur,
Aklı vardır, hep üretir, çalışır,
Kuşaktan kuşağa bilgiler taşır,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

Ayırım yapma, kadın, erkek diyerek,
Din ve mezhep ayırmaya ne gerek,
Zenciye, beyazı eşit bilerek,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

Oku, öğren her bir şeyi, bilgin ol,
Helal kazan, Karun kadar zengin ol,
İnsanlıkta deniz gibi engin ol,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

Doğru oku insan denen kitabı,
İnsanın sevgisinde bulursun Rab'ı,
Yoksa kolay veremezsin hesabı,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

Tüm insanlar tek Allah'ın kuludur.
Bir bahçenin bin bir renkli gülüdür,
Hepsi de insandır, âdemoğludur,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

Halil Çivi der ki bir söz de benden,
Hor görme kimseyi, bakma tepeden,
Bir gün toprak olur, can tutan beden,
Gel insanoğluna saygı duy dostum.

(06.07.1999)

193. NAKKAŞ OLDUM BEN

Hak yaratmış dedim, sevdim insanı,
Bütün insanlarla kardeş oldum ben.
Hürmete layıktır her canın canı,
Dillerle dinlerle kandaş oldum ben.

İyiye doğruya diktim gözümü,
Sevgi çeşmesinde yudum özümü,
Yalan pazarından çektim sözümü,
Dürüst insanlarla yoldaş oldum ben.

Haram bahçelerde hiç gül dermedim,
Destur istemeden bağa girmedim,
Zalime, zorbaya aman vermedim,
Yetimle, gariple haldaş oldum ben.

Düşünüp dururken Nuh'u Âdem'i,
Eğitim öğretti kültür dedemi,
Vicdan çeşmesinden içtim bademi,
İnsanlık aşkıyla sarhoş oldum ben.

Yüce bildim Atatürk'ün adını,
Eşit gördüm erkek ile kadını,
Laiklikte buldum barış tadını,
Laik ve demokrat yurttaş oldum ben.

Halil Çivi diyor bakın ne ettim,
Ahlakın özünü sezdim damıttım,
Aklın ve bilimin yolunda gittim,
İnsana hizmette nakkaş oldum ben.

(01.02.2005)

194. SEVGİDEN

Evrenin varlığı sevgi üstüne,
Bütün evren sema döner sevgiden.
Toplumun birliği sevgi üstüne,
Senlik, benlik erir gider sevgiden.

Karıncalar gece, gündüz çalışır,
Tüm koyunlar, kuzusuna meleşir,
Arı her çiçeği gezer, bal taşır.
Gül aşkına, bülbül öter sevgiden.

Sevgidir, çiçeğe verir rengini,
Çiçek sevgi ile arar dengini,
Âşıkları yakan yürek yangını,
Hane olur, baca tüter sevgiden.

Sular buhar olur, aşar dağları,
Döner sular, bahçeleri, bağları,
Her şeye can olan su damlaları,
Gece, gündüz demez, akar sevgiden.

Toprak ana ağaç verir, ot verir,
İnsan için ekmek verir, et verir,
Ağızlara mis kokulu tat verir,
Bin bir türlü meyve biter sevgiden.

Her canlının gönlü sevgiden yana,
Bebeği sevgiyle büyütür ana,
Yiğit koşar, bekçi olur vatana,
Şehit olur, canın verir sevgiden.

Ayrımcılık yapan dertten kurtulmaz,
Birlikten, sevgiden kötülük gelmez,
Cinsin, ırkın, dinin önemi kalmaz,
Tüm insanlar eşit olur sevgiden.

Halil Çivi sevgi her şeyin başı,
Sevgidir barışın ikiz kardeşi,
Allah sevgi ile yarattı arşı,
Batan güneş yine doğar sevgiden.

(17.01.2000)

195. VARLIK BİRLİĞİ

Varlık Birliğini bilmek istersen,
Sen her şeyde, her şey sende bilesin.
Arayıp gerçeği bulmak istersen,
Sen her şeyde, her şey sende bilesin.

Bitki sen, böcek sen, maden de sensin,
Yol sensin, yollarda giden de sensin,
Sürü sen, sürüyü güden de sensin,
Sen her şey de, her şey sende bilesin

Tezgâh sen, halı sen, kilim de sende,
Dillere ses olan kelam da sende,
Yazı sen, kitap sen, kalem de sende,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Gökte kuşsun, kanatlanıp uçarsın,
Sürüngensin, izbelere kaçarsın,
Çiçek olur, bin bir renkte açarsın,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Hem maddesin hem de ruhsun, can sende,
Canlı için damar sende, kan sende,
Kadın-erkek, zenci-beyaz ten sende,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Bazen peygambersin, bazen velisin,
İsa, Musa, Muhammet'sin, Ali'sin,
İnanç evreninin bin bir yolusun,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Sen evren, evren sen, ışık da sensin,
Seven sevilen sen, âşık da sensin,
Tek tek görünsen de, bir tek bedendesin,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Dağ sensin, dağların karı da sensin,
Çiçek sen, bal sensin, arı da sensin,
Renk sensin, mavi sen, sarı da sensin,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Bülbülde namesin, dillerdesin sen,
Balıklar, denizler, çöllerdesin sen,
Bin bir nakış ören ellerdesin sen,
Sen her şeyde, her şey sende bilesin.

Ateşin dumanı, közü sendedir,
Maddenin can olan özü sendedir,
Canlıların gören gözü sendedir,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Her bir zerredesin, biçimin çoktur,
Senden ayrı kalan bir nesne yoktur,
Hem hastasın hem hastalık hem doktor,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Savaş sen, barış sen, vatan da sensin,
Hem cinsine kurşun atan da sensin,
Vatan için şehit yatan da sensin,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

İyi sen, kötü sen, sevgi de sensin,
Âlim sen, cahil sen, bilgi de sensin,
Hayır, sen, şer sensin, sövgü de sensin,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

Halil Çivi der ki her şey beyninde,
Yaratıldın, lakin Yaradan sende,
Başka bir şey yoktur senin ötede,
Sen her şey de, her şey sende bilesin.

(28.07.2002)

196. BAĞIŞLA GİTSİN

Ya İlahi senden bir dileğim var,
Kuldur, kusur işler bağışla gitsin.
Emel defterinde sevap ne arar,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Bu insandır, dil vermişsin konuşur,
Midesi var, doymak için çalışır,
Bazen haram da yer, bazen laf taşır,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Namaz noksanını yargılama hiç,
Oruç eksiğini sorgulama hiç,
Zekât azlığını algılama hiç,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Günahı, sevabı yazmayı bırak,
Mizan terazide tartmayı bırak,
Kabir azabında tutmayı bırak,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Gücün sonsuz, iştirsin bu sesi,
Sensin bütün kimsesizler kimsesi,
Sen rahimsin affedersin herkesi,
Kuldur, kusur işler bağışla gitsin.

Açlıktan çalanı yazma deftere,
Cehenneme odun atma habire,
Şu dünyaya gelişimiz bir kere,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Kulaklar vermişsin işit, duy diye,
Duygular vermişsin, üre sev diye,
Sonra dönüp yargılamak ne diye,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Sırat köprüsünü asfalta döndür,
Katran kazanının altını söndür,
İnsanları rahmetinle sevindir,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Herkes bilir senin rahmetin boldur,
Ödülleri artır, cezayı kaldır,
Bütün insanların yüzünü güldür,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

Halil Çivi, çok olmaya başladın,
Cehennemsiz bir ahiret düşledin,
Biliyorsun yine kusur işledin,
Kuldur kusur işler bağışla gitsin.

(17.09.1999)

197. ÇELİŞKİ

Ya İlahi kaldım bir çelişkide,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?
Dünyada var olan her ilişkide,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Nefis çıkarını baş tacı eder,
Nerde fırsat bulsa peşine gider,
Viddan der bu halin zulümden beter,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Nefis mal hırsıyla gezer, dolaşır,
Helal, haram demez kendine taşır,
Çıkar için vicdan ile dalaşır,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Nefis bozar adaletin çarkını,
Gurur ile taşır haram kürkünü,
Viddan çekmez bu yanlıştın yükünü,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Bu bir sınav mıdır yoksa mahkeme,
Bitmeyen kavganın faydası kime,
Tüm sonuçlar ulaşır mı Hakeme,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Nefis her balığa atar oltayı,
Bekler ki çok olsun her şeyden payı,
Viddan kabul etmez haram lokmayı,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Nefis her güzeli kendinin sanır,
Makam için her cefaya katlanır,
Viddan bu sözlerden bile utanır,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Nefis doymak bilmez, bulur yolunu,
Fakir, öksüz demez alır malını,
Viddan kırar bu vahşetin belini,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Zeytinyağı gibi hep üstte kalır,
Sineklerden bile yağ bulup alır,
Viddan bazen bu gidiştin bunalır,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

Halil Çivi gerçek sırrı kim bilmiş,
Nefsini öldüren diri mi kalmış
Nefis hırsız, vicdan polis mi olmuş,
Viddan ile nefis düşman mı nedir?

(15.06.2005)

198. VİCDAN KİTABI

Vicdan kitabını açtım, okudum.
Mazlumun ahını almayın diyor.
Sevgidir her şeyi var eden kudret,
Gönüllere korku salmayın, diyor.

Herkes Hakkı arar kendi dininde,
İyiler iyidir, hesap gününde,
Irklar, cinsler birdir, Rabbin yanında,
Sakın insanlığı bölmeyin, diyor.

Akıl, bizi doğru yola götürür,
Ayrılık, gayrilik ocak batırır,
Birlik, her topluma dirlik getirir,
Sakın ikilikte kalmayın, diyor.

Sofranızı kötülere açmayın,
Yoksulun yanında olun, kaçmayın,
Eğer görürseniz bakıp geçmeyin,
Düşeni kaldırın, gülmeyin, diyor.

İnsanoğlu doğruluktan sapmasın,
Eli, beli, dili günah yapmasın,
Ahlakı çiğneyip köşe kapmasın,
Üretip tüketin, çalmayın, diyor.

Helalinden ye, iç, senin hakkındır,
Her kim ki hak yemez Hakka yakındır,
Yaradana borcun affı mümkündür,
Kul hakkıyla bana gelmeyin, diyor.

Halil Çivi yine kabından taşar,
Ona bildiğini söylemek düşer,
İnsan ölür gider, eseri yaşar,
Eser bırakmadan ölmeyin diyor.

(26.02.2002)

199. SANA BİN ŞÜKÜR

Sensin âlemlerin mimarı, Rabbi,
Ey Yüce Allah'ım sana bin şükür.
Sensin din gününün mutlak sahibi,
Ey Yüce Allah'ım sana bin şükür.

Doğru yolu sen gösterdin insana,
İbadetim sana, kulluğum sana,
Ancak senden yardım ulaşır bana,
Ey Yüce Allah'ım sana bin şükür.

Bizi doğru yola gidenlerden et,
Verdiğin nimeti tadanlardan et,
Sapkından, azaptan uzaklardan et,
Ey Yüce Allah'ım sana bin şükür.

Halil Çivi bilir, varlığın tektir,
Doğup doğurmadın, benzerin yoktur,
Esirger, korursun rahmetin çoktur,
Ey Yüce Allah'ım sana bin şükür.

(08.02.2000)

200. SİLEMEM KARDEŞ

Mendil kuruyana kadardır kinim,
Nefret deryasında kalamam kardeş.
Böyle emretmiştir ahlakım, dinim,
Kalplere düşmanlık salamam kardeş.

Ölüyü, türbeyi ilah yapamam,
Hacı, hoca diye etek öpemem,
Allah hariç, hiçbir şeye tapamam,
Kadim buyruk tektir; bölemem kardeş.

Ağaca, yatıra çaput bağlamam,
Muskalı, büyüğü çare aramam,
Kimseyi kandırmam, yalan söylemem,
İnsana kötülük dilemem kardeş.

Elim hayır işler, şiddeti bilmez,
Dilim tatlı söyler, hiddeti bilmez,
Hanem harem girmiş serveti bilmez,
Haram lokmaları alamam kardeş.

Helalimden başkasını sevemem,
Zülüm yapan zalimleri övemem,
Vefalıyım ecdadıma sövemem,
Geçmişime kara çalamam kardeş.

Ayrımcılık yapmam, milleti bölmem,
Birliği bozacak oyuna gelmem,
Atatürk yolundan başka yol bilmem,
Aklı ve bilimi silemem kardeş.

Halil Çivi sevgi söyler dilimiz,
Sevgi açar, sevgi kokar gülümüz,
Sevgi ülkesine çıkar yolumuz,
Yolumu sevgisiz bulamam kardeş.

(09.10.2003)

3.2. KISSADAN HİSSELER

Yaş iken eğmek gerek, diyerek her fidanı,
Koltuk değneği yapıp kullanırlar insanı.

Tatlı sözlere kanıp yuvadan çıkan yılan,
Ezdirir kellesini, biter taşıdığı can.

Gelecek belirsizdir, hazır mal çabuk uçar;
Hazırdan artırmayan, Hızır'a avuç açar.

Zehir olma atarlar, şeker olma yutarlar;
Dengeli insanları el üstünde tutarlar.

Cam gibi kırılğanlar, eğilip geçemezler;
Hamur gibi pelteler, doğrulup kaçamazlar.

Boş teneke tıngırdar, çıkmaz dolunun sesi;
Bilgiden nasipsizdir, insanın gevezesi.

Cahil iken baş olan, toplumu sürü sanır;
Balık hem baştan kokar, hem de baştan avlanır.

Yoksul yokluktan yemez, cimri ise kıyamaz;
Sonuçta ikisi de, insanca yaşayamaz.

Boyuna göre bulmak, kısa bir yolculuktur;
Huyuna göre bulmak, bir ömür mutluluktur.

Sevgi hava gibidir, tüm gönüllere sızar;
Sevgiden yoksun kişi, her zaman ara bozar.

Dostların dürüst olsun, eğrisi leke taşır;
Girme baca içine, sana da is bulaşır.

Yaşamak için kazan, sakın paraya tapma;
O senin kulun olsun, sen ona kulluk yapma.

Zenginleştikçe artar, asilin asaleti;
Soysuz zenginleşirse, seyreyle rezaleti.

Sakın deme sırrını, dost sanarak herkesi;
Çalmayı bilen yoksa çıkmaz zurnanın sesi.

Uyku geçici ölüm, ona karşı konulmaz;
Ölüm ebedi uyku, bir daha uyanılmaz.

Avcılar av peşinde, avlar avcıdan kaçar;
Çalışıp üreteni, kıskanırlar, suçlarlar.

Sevmek ilaç gibidir, sevgi her derdi aşar;
Sevgiden var olanlar, ancak sevdikçe yaşar.

Çıkarlar önde ise, dürüst kalmak zorlaşır;
Yalanlardan ur türer, dostluklar kanserleşir.

Her açan çiçek solar, açmadan solan da var;
Her doğan insan ölür, doğmadan ölen de var.

Çirkine güzel dersin, dillendir sözü artar;
Güzele güzel dersin, nazlanır nazi artar.

Bilgi ve erdem varsa, makam hakkıyla dolar;
Cahil makama geçse, toplum saçını yolar.

Gönül bir hazinedir, sevgi onun parası;
Bulup ta harcamazsan, geçmez yürek yarası.

Önyargı bir kabuktur, duvar örür her şeye;
Yeni âdet gelmezse, yenilik gelmez köye,

Sanmayın ki yiğitlik, silah ve bilek işi;
Gerçek kahraman olur, kinini yenen kişi.

Yoksulluk geçicidir, çalışan er geç bulur;
Cimrilik kalıcıdır, cimri hep yoksul kalır.

Yaz varsa kışı düşün, sanma ki böyle gider;
Kış varsa yazı düşün; kötü günler tez biter.

Duygular frensizdir, hepsi akla muhtaçtır;
Akıldan yoksun duygu, ya azgındır, ya açtır.

İşlenmeyen topraktan ürün bitmez arkadaş;
İnsanlar eğitimle olur üretken yurttaş.

Duygu aklı bastırır, cesareti artırır;
Duygusal düşünceler, er-geç şiddete varır.

Kuşlar ağaçta güzel, çiçek ise dalında;
Ne taşla, ne de kopar, ölmesinler elinde.

Gülü koparıp seven, yaşatamaz soldurur;
Sevmesini bilmeyen, er geç aşkı öldürür.

Ateşle dost olursan, ne kış görürsün, ne kar;
Fakat fazla yaklaşma, ateş seni de yakar.

Biliyorsan her şeyi, çok zeki derler sana;
Kendini bilmek için, akıl gerek insana.

Söz aklın meyvesidir, her pazarda satılmaz;
Olmuşuna doyurmaz, hamı balla yutulmaz.

Zekâsız akıl kördür, akılsız zekâ topal;
Eğer biri eksikse, insan ya kör, ya topal.

Bir garip biçimdedir, doğanın adaleti;
Yaşlıya akıl verir, gence acı kuvveti.

Gün olur, devran döner; değişir medeniyet;
Mezîyet olur kusur, kusur olur mezîyet.

Gönül kararı vermiş, fark etmez fidan, bodur;
Can kimi seviyorsa, biricik canan odur.

"Toprağı işleyenler ekmeği dişler" derler;
Marabalar kırıntı, ağalar börek yerler.

Kimi sever görünür, başkalarını yakar;
Kimi sever diyemez, kendi ateşe yanar.

Kişi kimi severse, kendince o evladır;
Gece gündüz Mecnun'un, fikri, zikri Leyla'dır

Mutfığa, temizliğe, gelin arama ana;
Benim derdim kavuşmak, gönlümün sultanına.

Gönül köşkünü kuran mimara sevgi denir;
Sevgiden köşkü olan gider orda eğlenir.

Risksiz ticaret olmaz, kâr riskin bereketi;
Zararlardan ders çıkar, terk etme ticareti.

Öfke baldan tatlıdır, fakat sonra zehirler;
Sabır zehir gibidir, sonradan bala döner.

"Kızlarda boy aranır, erkeklerde huy" derler;
Huyu, boyu güzeli, ömür boyu severler.

Bülbülün dostu isen, o gülistanda öter;
Horozun arkadaşı, çöplüğü mekân tutar.

Tuvaletten çıkarken sakız çiğneyen kişi;
Herkes başka şey sanır, anlatamaz bu işi.

Adil ve cesur isen derler insanın hası;
Vicdansız zorbalardan türer mafya babası.

Yaşamın sorunları, dolaşık bir yumaktır;
Sorunsuz yaşam yoktur, sorun çözüm bulmaktır.

Beklemekle dert savmaz, savmaya derman ister;
Hazır derman çok azdır, bulmaya zaman ister.

Ölüm korkusu biter, ölürsün kurtulursun;
Ayrılık derdi bitmez, her gün bin kez ölürsün.

İçki en adil dostum, paramca sarhoş etti;
Benim dost bildiklerim malımı yedi gitti.

Dostlar mevsimler gibi soğuğu, sıcağı var;
Kimi baharda yazda; kimi dört mevsim arar.

Dost dediğin dostunu, tam zamanında arar;
Ne bıkar ne bıktırır, her şeyin kararı var.

Çalışmak hayat verir, mutlu eder insanı;
İşsiz kalan kişinin, burnunda durur canı.

Geçim, sağlık ve gönül bu üç derdi tanırım;
Emek, bilgi ve sevgi üç ilaç kullanırım.

Kanı kan temizlemez, kanı su ile yurlar;
Sıra sana da gelir, vurana da vururlar.

Her kuş bülbül değildir, kargaya da kuş denir;
Gülün dalında karga, bülbül yanar tükenir.

Doğum bana sormadı, ölüm de sormayacak;
Bana yüklenen görev, adam gibi yaşamak.

Sudaki tuz görünmez, zehir şekere benzer;
Âlimler araştırır, cahiller ahkâm keser.

Adalet terazisi er geç doğru tartılır;
Kısa çöp uzun çöpten bir gün hakkını alır.

Dostun kardeşin değil, sana gönül bağıdır;
Kardeşin dostun değil, malının ortağıdır.

Diller kilime benzer, ancak bilenler dokur;
Gözler her dilden anlar, gönülleri de okur.

Gerçek iman gizlidir, Allah bilirse yeter;
Din taciri insanlar, dinden yükünü tutar.

Öfke akli eritir, insan deliye döner;
Öfkesi kabaranın vicdan ışığı söner.

Aşk, yokluk ve öksürük saklanamaz üç haldir;
Duyulmaz sanan kanar, gizlemek bir hayaldir.

Bilimsiz yol karanlık, cahillik çok acıdır;
Bilim aklın balıdır, yaşamın ilacıdır.

Hiçbir şey beleş değil hazır mutluluk yoktur;
Arar, emek verersen, o gelir seni bulur.

Karın, yemekle doyar; kimlik kültürle gelir;
Eğitimin sunduğu, beynin gıdası olur.

Şeytana kanan mümin, dinden imandan olur;
Dolduruşa gelenler, çoğu kez candan olur.

Bilimde inanç olmaz, şüphe tek rehberindir;
En çok inandıkların, en az bildiklerindir.

Her böcek bal yapamaz, arı olmak gerekir;
Her insan söz tutamaz, eri olmak gerekir.

Yaşlı barışta ölür, gençler ataya ağlar;
Savaş gençleri alır, ataları yas bağlar.

Babanın mirasını, oğlu çok kolay saçar;
Kendi kazanan kişi, cüzdanını zor açar,

Yaşamak üretmektir, yaşamın yolu budur;
Üret ki malın olsun, ister ye ister yedir.

Baş ayağı yönetir, ayaklar başı taşır;
Yürüten ayaklara, yöneten baş yaraşır.

Bir el oturur yapar, diğeri gelir yıkar;
Orada dirlik olmaz, acısını halk çeker.

Sevgiyi doğru anla, seven yaşatır derler;
Yamyam gibi sevenler, sevdiklerini yerler.

Öç almak hüner değil, oğluna düşman kalır;
Bağışlayan yücelir, bağışlanan alçalır.

İyi insan dediğin, hep sana benzeyendir;
Ya seni beğenendir, ya da boyun eğendir.

Dünyaya gelen ölür, geride namı kalır;
İyi ad bırakanın, sinine rahmet gelir.

Karnı aç olan doyar, bir öğün yemek yeter;
Gözü aç olan doymaz, dünyayı versen yutar.

Canlılar suyla yaşar, insanlar sevgi ile;
Sevgiyi tatmayanının yaşaması nafîle.

İntikam çözüm olmaz, erdem katmaz insana;
Erdemliler bağışlar, olur barıştan yana.

Eğer öfken artmışsa, sebep kin ile nefret;
Sakın tuzağa düşme, aklını kullan sabret.

Erdemli bir tutumdur, iyilik ve hoşgörü;
Her şeyin üstündedir, insanların onuru.

Kara sevdalı kişi kör, dilsiz ve sağırdır;
Görmez, duymaz, diyemez durumu çok ağırdır.

Oku olgunlaşırın, bellek böyle beslenir;
Yazan ölse bile, fikri sana seslenir.

Eğer doyamıyorsa insanın ailesi;
Vicdanları söndürür aç midelerin sesi.

Aşk gözleri kör eder, aklı baştan alırmış;
Kör ve aptal âşıklar, yarı yolda kalırmış.

Aklın ile övünme, aklını kullan yeter;
Akıl yolunda olan, beklenen yere gider.

Büyük sevinç ağlatır, büyük neşe güldürür;
Keder, neşe kardeşler, kıyafet değiştirir.

Aşk bir çilehanedir, çileyi çeken bilir;
Çilesini bitiren, gönül dervişi olur.

Doğru fikirler ölmez, bunu içine sindir;
Gerçekler gömülemez, mezar ölü içindir.

Aşk gönül gıdasıdır, yenilmez ve içilmez;
Uğruna baş verilir, yine ondan geçilmez.

Yasakla dirlik olmaz, iyi düşün bunları;
Yasak istek doğurur, azdırır insanları.

Aşk gönülden fıskırır, körler de onu görür;
Aşkın fırlattığı ok, tam on ikiden vurur.

Kitap olgun bir dosttur, okuyanla konuşur;
Zaman, mekân tanımaz, okur-yazar buluşur.

Sabır aklın yoludur, her derde merhem budur
Öfkeni sabırla yen, en büyük erdem budur.

Arılar bal yapmasa, kovan talan olmazdı;
Emekçi üretmese, ondan çalan olmazdı.

Mevlanı arıyorsan, sanma ki o Çin'dedir;
Gönül gözünü aç bak, o senin içindedir.

Softalık biçim arar, dindarlık gönül işi;
Yaradana varmaya özü bulmalı kişi.

Hakkı özümde buldum, O da özünde beni;
Kaldırdık aramızdan bu fazlalık bedeni.

Evrende her zerreyi okursan Kur'an diye;
Irklar, cinsler, birleşir, görünür insan diye.

Boş ver şekli biçimi, Mevla amele bakar;
Her kim gönül incitir, bilsin ki Kâbe yıkar.

Mevlaya varmak için, insana varmak yeter;
Kâbe tavaf etmeye, bir gönül almak yeter.

İnan yalnız değilsin, Rabbinle berabersin;
Gönül evine bir bak, O'nunla seferbersin.

Gönül Rabbin evidir, bunu her göz göremez;
Camiye herkes girer, fakat kalbe giremez.

Kişi damdan düşerse, doktordan çare arar;
Gönüllerden düşene, doktor ne işe yarar.

Ağlattığını güldür, düşürdüğünü kaldır;
Devirdiğini doldur, dürüstlük şaşmaz yoldur.

Hisler her şeyi bilseydi, bilime gerek kalmazdı;
Ahretten dönüş olsaydı, ölüme gerek kalmazdı.

Sakın kin gütme, dostum, kini düşmanlık izler;
Kin vicdan lekesidir, onu sevgi temizler.

Cesurda vicdan varsa, derler ona er adam;
Vicdansızın cüreti eder onu şer adam

Erenliğe er gerek, tahtaya dülger gerek;
Aşk meyvesi yemeye iki gönül bir gerek.

Dil ağızda hapsolmuş, dişler dilin bekçisi;
Diline sahip olur, insanın iyicesi.

Sen gönlünü temiz tut, Tanrı uğrar evine;
İçi murdar olanın sinek konar gönlüne.

Korkaklar döneke olur, gücü ilah yaparlar;
İktidar kimde ise, gider ona taparlar.

Bedene âşık isen, fiziksel aşklar biter;
İnsanlığı sevenin, aşkı sonsuza gider.

Duygu ya nefretten ya sevgidendir;
Kıskanmak duyguya yenilgidendir.

Bütün canlılar büyür yıllara yaslanarak;
Damlalar mermer deler, zamanı kullanarak.

Her bela dilden gelir, akıl dili güdemez.
Otuz iki muhafız, bir dili zapt edemez.

Hırs dermansız bir derttir, öfke yenilmez
ikisiyle baş eden, sonradan olmaz pişman.

Akılca zengin olan, bilgice zengin olur;
Bilgeleşmiş gönüller, her zaman engin olur.

Hırs cinneti çağırır, cinnetse sefaleti;
Sefalet onur kırar, doğurur rezaleti.

Servet cesaret verir, fakat kemalet vermez;
Bilgi ve kültür yoksa insan kemale ermez.

Kör ışığı neylesin, sağır sesi neylesin;
Önyargısı olanla uzlaşamaz bilesin.

Güneş lekesiz değil, insanlar hata yapar,
Aklını kullananlar, hatadan hisse kapar.

Güven zor kazanılır, fakat çabuk harcanır;
Sonsuz güven bekleyen, çoğu kere aldanır.

Bilgeler böyle yazar, evlilik aşka mezar;
İki deli birleşir, ortak bir mezar kazar.

Dürüstlük fazilettir, vicdana itaattir;
Vicdanı olmayanın geleceği berbattır.

Aynalarla dost olan, hep yarı yolda kalır;
Kendisiyle dost olan, bir ömür menzil alır.

Kör olan gezebilir, sağırlar sezebilir;
Cahil ve bilgisizler neleri çözebilir?

Kin ve nefret duygusu vicdansızlıktan türer;
Vicdanlı gönüllerde sağduyu hüküm sürer.

Dün fidan dilemeyenin yarın meyvesi yoktur;
Dünü bilmeyenlerin geleceği bom...tur.

Akıl bilinci besler, ahlak vicdanı süsler;
Vicdanlı toplumlarda, dargın duramaz küsler.

Eksiğini bilenler eskimez yeni kalır;
Kendini âlim sanan er-geç eskimiş olur.

Sevgini sermaye yap, ürünün dostluk olsun;
Dostunu koşulsuz sev, dostluk oğluna kalsın.

Cehennemin varlığı, korku salmasın sana;
Zalimlerin zulmüdür, azap veren insana.

Yüzündeki güzellik, gençlikte şirin durur;
Gönlündeki güzellik, yaşlandıkça tad verir.

Kini yüreğinden sil, dostluğun kadrini bil;
Önyargılardan kurtul, hoşgörün olsun sebil.

Güzeller çıkarıcıdır, bakmışsın kaçırır;
İyiler yargılamaz, hep sevgi saçırır.

Ölüm yok olmak değil, yeniden dirilmektir;
Bu çevrimsel gerçeği, yaşıyorken bilmektir.

Ölürsen çoğalırın, bir iken bin olursun;
Cevherini taşıyan, uygun canlar bulursun.

Cennet son durak değil, onu softalara ver;
Mevlanı arıyorsan, insanın gönlüne gir.

Güzellik geçicidir, bir gün mutlaka biter;
İyilik kalıcıdır, ömrünce sana yeter.

Gençliğine güvenme, yıllar geçtikçe erir;
İyilik şarap gibi, yıllandıkça tat verir.

Okulda öğretiler, ödevleri, hakları;
Bense bilmek isterdim, dönen fırladıkları.

Okul değirmenine Öğretmenler su taşır;
Değirmen çarkı döner, öğrenci olgunlaşır.

Öğrenmek sabır ister, öğretmek hüner işi;
Sabır, hüner birleşir, kemale erer kişi.

Bedenini yemekler, beynini bilgi besler;
Sevgi ruhun gıdası, sanat her şeyi süsler.

Bilgeler yol gösterir, karanlık aydınlanır;
Kılavuz cahil ise, her şey b....ka bulanır.

Akıl ile bilimdir, bilginin sermayesi;
Bilgi ile yok olur, insanın vesvesesi.

Dürüst çalışan tüccar, çabuk müşteri tutar;
Dürüstlükten ayrılan itibarını satar.

Makamı güçlü olan, nankörlüğe uğramaz;
Makam elden gidince, geçmiş işe yaramaz.

Nefretin terazisi, vicdan yanlış tartar;
Kime zarar vermişsen, ondan nefretin artar.

Tecrübe yol gösterir, ders alan ustalaşır;
Ustalığı artanlar, hedefe tez ulaşır.

Doğmadan önce yoktun, ölünce de ordasın;
Adresi soruyorsan, doğmadığın yerdesin.

Ölümden sonra yaşam, var mı yok mu bilinmez;
Ölüm gerçek ve tektir, tekrar tekrar ölünmez.

Uzun yaşamak için; sabırlı ol, kin tutma;
Düşmanın bile olsa; affet, fakat unutma.

"Düşmez, kalkmaz bir Allah" her insan düşebilir;
Kalkmak fırsatın varsa her şey değişebilir.

Denetimsiz özgürlük, vahşi at gibi fırlar;
Akıl, vicdan gem olur, bu vahşeti sınırlar.

Mutluluk üretenler; her zaman mutlu olur;
Mutluluk arayanlar, daha bulmadan ölür.

İnsanları yüceltir sanatçıya eğilmek;
En değerli sanattır yaşamasını bilmek.

Her yapılan seçimin ucunda para vardır;
Kişinin özgürlüğü seçeneği kadardır.

Zalimlik zayıflıktır, zulmetmek korkudandır;
Güçlü isen bağışla, düşmanını utandır.

Kin keskin bir sirkedir, hep küpünü çatlatır;
Taşyanı zehirler, mezarda rahatlatır.

Yasalar rüzgâr olup, bulutları kovmalı;
Adalet güneş olup, ayrımsızca doğmalı.

Güçlüye boyun eğen, ahlaktan sapmış olur;
Hukuka teslim olan, doğruyu yapmış olur.

Zorbalar affı bilmez, yürekleri katıdır;
Affetmek yücelmektir, af vicdan zekâtıdır.

Cahil geveze olur, her şeye ahkâm keser;
Bilge haddini aşmaz, bilemeyince susar.

Önyargı zift gibidir, bir bulaşınca gitmez;
İnsanlar önyargıyı, kolay kolay terk etmez.

Herkese alkış olmaz, bilgeler bunu bilir;
Zalime alkış tutan, zulmüne ortak olur.

Aşk derin sarhoşluktur, ayılması güç olur;
Bir gün ayılsan bile, yine tortusu kalır.

Kara sevda gelince, insan bu hale şaşar;
Duygu beyni zapt eder, akıla gitmek düşer.

Yaşamdan zevk alana, ömür çok kısa gelir;
Acı çeken insana, dünya çekilmez olur.

Akıl, bilim ve sabır, tam üç ilaç tanırım;
Her sorun çıktığında, bunları kullanırım.

Her bela dilden gelir, kelleler dilden gider;
Vakitsiz öten horoz, bunu başıyla öder.

Kolay kazanç tez biter, çünkü zahmetsiz gelir;
Malının değerini, zahmeti çeken bilir.

Aşk kimseyi kayırmaz, zengin-fakir ayırmaz;
Her zaman senden alır, fakat her zaman vermez.

Savurgan döküp, saçar; fakara bulup, yemez;
Cimri kıyıp, tüketmez; tutumlu israf etmez.

Geri dönecek isen, öfke ile kaçılmaz;
Kızıp çarptığın kapı, kilitlenir açılmaz.

Kadınlar gül gibidir, hem tatlı hem acıdır;
Gülleri ıtır saçar, dikenleri acıtır.

Akılsız olan kadın, hep dikenini sunar;
Gülünü koklasan da dikenden canın yanar.

Akıllı olan kadın, güllerden ibret kapar;
Dikeni batsa bile, gülünden ilaç yapar.

Yalanı doğuran güç, yanlış-doğru farkıdır;
Öz annesi çıkardır, öz babası korkudur.

Adilce yönetenler, her zaman onay alır;
Adaleti bozanlar, er-geç sınıfta kalır.

Kadın arıya benzer; iğnesi var, balı var;
Bazen balını yersin, bazen canım yakar.

Her şey insan içindir, dünyanın derdi çoktur;
Yel değmemiş dal olmaz, başa gelmez hal yoktu.

Kurnazlık yoz zekâdır, küçültücü bir haldir;
Tilkiler çok kurnazdır; fakat aslan kraldır.

Herkese öğüt veren, kendisi öğüt tutmaz;
Karanlığı kovsa da mum dibini ısıtmaz.

Ayarı düzgün ise, terazi hile tutmaz;
Her şeyi doğru tartar, fakat kendini tartmaz.

Sözünü bilen kişi, insanların hasıdır;
Dokuz düşün bir konuş, söz aklın aynasıdır.

Bir ağız için işler; iki ayak, iki el;
El ve ayak işlemez; ne yer ne içer tembel?

Güzel söz gönül yapar, kendine dost bulursun;
Kötü söz yürek yakar, başa bela alırsın.

Âlim bilimi bulur, cahil ise yoz kalır;
Âlim kocar koç olur, cahil kocar hiç olur.

Biri kalbe ferahlık, diğeri ömre zarar;
Din de mezara kadar, kin de mezara kadar.

Yönetici korkutur, lider güven üretir;
Biri günü kurtarır, ötekisi yönetir.

İçki mihenk taşıdır, içeni doğru tartar;
Keçi rakı içerse, kurtlara kafa tutar.

Çalışıp üretenler, emek verir ter döker;
İşin ağır yükünü, işsiz kalanlar çeker.

Öfke seli azgındır, sabır öfkeye gemdir;
Öç almak ilkelliktir, bağışlamak erdemdir.

Sevgi sözcüklerini bıkmadan duyurmak;
Kadınların kalbini üç öğün doyurmalı.

İkiyüzlü olana gereklidir iki baş;
Birinde sakallı yüz, öteki taze traş.

Sevgi yüreği besler, sevene kuvvet verir;
En katı kalpler bile, sevgi gücüyle erir.

Tarihi doğru anla, akıl ekseninde kal;
Geçmişe bağlı kalma, fakat geçmişten ders al

Yakmayan ateş olmaz, kontrollü yakmalı;
Yanıp kül olmaktansa, tadında bırakmalı.

Doğulu duygusaldır, hislerine yenilir;
Batılı gerçekçidir, aklına güvenilir.

İnsan nereye gitse kendisi ile gider;
Huy sarımsak gibidir, kokuyu belli eder.

Zengin bir ihtiyarın toprağa düşse başı;
Mirasçının yüzünden akar sahte gözyaşı.

Öfke bendini yıkar, fırtına dalı kırar;
Dal kırılıp düşmüşse, affetmek neye yarar.

Yazılmayan yaşamaz Hak sözü olsa bile;
Söz uçar, yazı kalır; sahibi ölse bile.

Kuvvet çarkı dönünce hep iki sonuç çıkar;
Adil ve âlim yapar; cahil ve zalim yıkar.

Biriz bırakmak için, neler yapmalı beşer;
Ahrete ahlâk lâzım, bu dünyaya da eser.

Tarihin terazisi çoğu kez doğru tartar;
Geçmiş öğretmen yap, geleceğini kurtar.

Zenginler sayıca az, yoksullar kalabalık;
Yoksul eşitlik ister, varlıklı ayrıcalık.

Dost odur ki bölüşür, ekmeğini, acını;
Ancak gerçek dost sunar, acının ilacını.

Zafer hep sahiplidir, yenilgi orta malı;
Suçlar babasız doğar, başarı çok babalı.

Çıkarına göredir insanoğlunun huyu;
Keçiler çalı sever, imamlar da ölüyü.

Evlat yetiştirmenin bin bir zahmeti vardır;
Ana olmak kolaydır, fakat analık zordur.

Her böcek arı değil, sineğin balı yoktur;
Savurganla tembelin, hazırda malı yoktur.

Kendine çok güvenen, ben hiç aldanmam sanır;
Tarih tersini söyler, insanoğlu aldanır.

Her şeyi akılla yap sakın bunu terk etme;
Bilenlere de danış, bilmeden yola gitme.

Tek bir alın yazın var, dünyaya gelişindir;
Yaşadığın koşullar, senin kendi işindir.

Gençlikte yaşananlar; yaş gider, anlaşıp;
Anılar baston olur, ihtiyarları taşır.

Anneler taraf tutar, içgüdü genindendir;
Onu hoş görmek gerek, evladı kanındandır.

İnsan Tanrı değildir, eksik yanları çoktur;
Kusursuz eş bulunmaz, hatasız insan yoktur.

İhtiyaç iş yaptırır, istek çözüm üretir;
Yol vermeyen dağ olmaz, akıl dağı eritir.

Sarıp kundak bezine, hatırlatıp kefeni;
Mademki ölüm vardı, neden doğurdun beni.

Bal peteği gibidir, bilgili zarif kişi;
Cahil ve kabaların sırttır her bir işi.

İnsanlar ölümlüdür; beden mutlaka sürür;
Güzel eser verenin namı sonsuza yürür.

Zekânı kullanmazsan, şansın doğmadan ölür
Aklını doğru kullan, şans gelir seni bulur.

Çıkarlar ortak ise dostluk köşkte oturur;
Eğer çıkar biterse dostluğu sel götürür.

Güzel söz bala benzer, tutan mutlaka yalar;
Kötü söz köz gibidir, içine ateş salar.

Evlilik bir ateştir, asla sönmez alevi;
Doğrusu ocak yakar, yanlışı ise evi.

Aşka boyun eğmeye, öz duygun yeter sana;
İyi eş olmak ise bağlı iki insana.

Bilinçle örülürse, başarı merdiveni;
Akıl, arzu ve sabır alıp yüceltir seni.

Eskiyi inkâr etme, yeniye çabuk alış;
Geçmişine saygı duy, gelecek için çalış.

Güllere kusur bulur, kendisi karaçalı;
Köseye laf atanın, sakalı gür olmalı.

İyilik bir görevdir, yap; fakat olma yakın;
Kime yardım ettiysen, onun şerrinden sakın.

Olgun insan hoş görür, sevgi sular işini;
Cahilin kin tetikler intikam ateşini.

Yağmur şemsiye ister, hava hep kuru gitmez;
Aklını şemsiye yap, yaşam seni ıslatmaz.

Yaşam bazen ağırdır, her yürek acı taşır;
Sabahsız gece yoktur, vakti gelince ıştır.

Kök ve gövde olursan her yıl meyve verirsin;
Yaprak ve meyve olma ya kopar ya yenirsin.

Dini dinsizden öğren, vefayı vefasızdan;
Akılı akılsızdan, edebi edepsizden.

El-etek öpüyorsan, onurun yara alır;
Ağzın kirlenmese de, ahlakın kirli kalır.

Yel tepede hız alır, sel derede çoğalır;
Doğru zaman, doğru yer; fırsat ayağa gelir.

Hazır mala güvenme, harcanan geri dönmez;
Dam dolusu tükenir, damlayan hiç tükenmez.

Kükreyince aslanlar, herkes bir yana kaçar;
Eğer aslan yok ise, çakallar dükkân açar.

Yaralı bir aslanı uyandırırın eğer;
Keskincedir dişleri gelir ensene değer.

Aslan gölgesi hoştur, kesin itaat ister;
Dostun ilgisi hoştur, derin sadakat ister.

Aslanlar artık yemez, o köpeklere hastır,
Köpeklikten kurtulmaz, kim artığa hevestir.

Bir tahtı paylaşamaz, iki yetişkin aslan;
Bir ordu bir baş ister, olmaz iki kumandan.

Aslan yatağı belli, herkes aslanı tanır;
Çöplüğü mesken tutmuş, kendini aslan sanır.

Kurt sofrası kanlıdır, orda her gün et yenir.
Kurda konuk olunmaz, kurt seni yemek sanır.

Kurt eniği besleyen, sonunda pişman olur.
Kurdun dostu olanlar, koyuna düşman olur.

Kurtlar kuzu postunda, bazı insanlar kanar;
Eğer çoban kurt ise, bütün koyunlar yanar.

Bir sürü boğsa bile, doymaz ki kurdun gözü;
Öldürmek için boğar, ne koyun kor, ne kuzu.

"Emeksiz yemek olmaz" atalar böyle derler;
Her yer asalak dolu, bu semizler ne yerler.

Çalış dürüstçe kazan, ister her gün taş taşı;
Alın teri göz nuru, olsun sofranın aşısı.

Toprağı sev, emek ver; gülü var, ekmeği var;
Emeksiz yemek olmaz, eline diken batar.

Alın teri dökmeyen, bilmez mal kıymetini;
Sahte dostları besler, bitirir servetini.

Dilenmekten kurtulmaz, insanın avaresi;
Çalışıp kazanmaktadır, yoksulluğun çaresi.

Ekmeği yapmak kolay, çuvalda unun olsun;
Bir şeyi istiyorsan, çalış ki senin olsun.

Alın terini paylaş, gerçek dostların yesin;
Bir gün evdeki biter, gider onlarda yersin.

Ad varlığın kanıtı, adsız insan olmaz ki;
Bir isim bırakmadan, ahrete varılmaz ki.

Yiğitler ölümlüdür, yiğitliklerdir kalan;
Namin var ise yaşar, bedeninin olur yalan.

Doğruluktan ayrılma, sözün özüne uysun;
Temiz bir isim bırak, çocuğun gurur duysun.

Eser üret, iz bırak, sanat inşanı aşar;
İz bırakan insanın ismi devamlı yaşar.

Yemek için yaşanmaz, yaşamak için yenir;
Sakın yapma tersini, sana açgözlü denir,

Ebe der ki hoş geldin, imam der güle güle;
Eğer yoksa eserin, yaşadın mı kim bile!

Dünya bir meyhanedir, herkesi sarhoş eder;
Meyhanede kalınmaz, gelen mutlaka gider.

Yaşam kısa değildir, kısaltır onu keder;
Kısa uzun fark etmez, sonunda ömür biter.

Yaşam sızdıran küptür, akıtır azar azar;
Küpün suyu biterse, dostların mezar kazar.

Yaşam bir tiyatrodur, sonunda perde iner;
Hamal, kral fark etmez; herkes toprağa döner.

Doğmadan önce yoktun, öldün yok oldun yine;
Dünya yuvarlak derler, döndün o ilk gününe.

Yaşam ödünç zamandır, insanı borca sokar,
Borcu boşa harcama, tat alan kârlı çıkar.

Ölüm her koşulda var, bu fikre alış derim.
Yaşam kısa olsa da, sen üret, çalış derim.

Kısa ömür tükenir, uzun ömür de biter;
Yaşamı doğru anla, insanca yaşa yeter.

Adalet dağıtanlar, bozarsa adaleti;
Yoksulun alın teri, olur zengin serveti.

Adilce yönetenler, kabrinde rahat yatar;
Zalimin mezar taşı, her zaman neces tutar.

Adalet kuvvet ister, yerini bulsun diye;
Yoksullar ve güçsüzler, hakkını alsın diye.

Adalet vicdanların, ortaklaşa sesidir;
Adaleti doğuran, insanlık sevgisidir.

Adalet çarkı döner, topluma nefes verir;
Bu çark hızlı dönerse, hak yerine tez varır.

Adalet kuvvet ister, devlet en büyük kuvvet;
Adil olursa devlet, huzurlu yaşar millet.

Balık oltaya gelmez, aslan ava çıkmazdı;
Eğer açlık olmazsa, itler fırın yakmazdı.

Eğer fakir ağlarsa, erir zenginin malı;
En doğrusu herkesin, işi aşı olmalı.

Açlık ateş gibidir, neye dokunsa yakar;
Akı baştan çıkarır, topluma fitne sokar.

Tok açlıktan anlamaz, a  bunun farkındadır;
Zengin yer, yoksul bakar, kıyamet yakındadır.

Kimisi bilgi küpü, kimi de tam bir alık;
En büyük fakirliktir, akıldan fukaralık.

Acılar öğretmendir, akıllılar ders alır;
Aptalların gönlünde, yalnız tortusu kalır.

Eğer yılan ısırса, panzehiri var, savar;
İnsan dilinin zehri, savmaz ölene kadar.

Sabrın kendisi acı, meyvesi tatlı imiş;
 eker hastalarına, uygun değil bu yemiş.

Sabır, sevgi ve akıl, acının ilacıdır;
Acı bala dönüşür, fakat ilaç acıdır.

Acı ansızın gelir, çekip gitmeyi bilmez;
Erdem acıdan doğar, fakat acıyı silmez.

Acı gezmeye çıkar, peşinde sülalesi;
Daha biri gitmeden, gelir öbür tanesi.

SONUÇ

Halil Çivi'nin hayatı, sanatı ve şiirleri üzerine yapılan bu çalışmamızın amacı, halk şiiri geleneği içinde Halil Çivi'nin yerini belirleyerek, gün ışığına çıkan şiirlerini edebiyat dünyasına tanıttıp, araştırmacıların bilgisine sunmaktır.

Halk şiiri ve halk şairliği (âşıklık) geleneği çeşitli Türk coğrafyalarında farklı biçimlerde adlandırılıp, gelenek içerisinde değişimler yaşansa da İslâmiyet öncesi dönemden günümüze kadar uzanan süreçte geleneği sağlayan asıl unsurlar pek değişmemiştir. Kullanılan nazım ögeleri (hece vezni, dörtlükler, yarım kafiye vs.), müzik eşliğinde nazım, icrada diyalog (âşığın icra esnasında dinleyicilerle diyaloga girmesi, ayak istemesi, soru sorması, bazı açıklamalar yapması, diğer âşıklarla atışması vs.), irticalen (doğaçlama) şiir söyleme ve kullanılan dilin halk dili olması gibi unsurlar tüm Türk Dünyası'nda yaşayan halk şiiri geleneğinin değişmez vasıfları olmuştur.

Hayatı, sanatı ve şiirlerini incelemeye çalıştığımız halk şiiri geleneğinin günümüzdeki temsilcilerinden biri olan Halil Çivi, 1945 yılında Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Kervansaray Köyü'nün Kaçak mezrasında dünyaya gelmiştir. O, çocuk denecek yaşta kış geceleri, köy odalarında okuduğu halk hikâyelerindeki kahramanların yetişmesini, âşık olmasını, çilelerini ve ruhi hâllerini bunlar sonucunda söylediklerini görüp, etkilenmiş ve onlar gibi şiir söylemeye çalışmıştır. İlk şiir denemelerine köyde ekin biçerken veya bulgur çekerken irticalen maniler söyleyerek başlayan Halil Çivi'nin ilk uzun şiir denemesi, bir tanıdığıının boğulması üzerine yazdığı destandır. Bugün bu şiirler kaybolduğu için şiirleri elinde bulunmayan Çivi'nin şairlik ruhunun birdenbire oluşmadığını ve ruhundaki hassasiyetin çocukluğundan itibaren başladığını söyleyebiliriz.

Halil Çivi'yi geleneğin değişmez vasıfları içinde değerlendirdiğimizde şu sonuçlara ulaşırız:

Halil Çivi, serbest olarak yazdığı birkaç şiiri hariç hecenin 7'li, 8'li, 11'li ve 14'lü kalıplarını kullanmıştır. Bunlar arasında 146 şiiriyle en çok 11'li hece ölçüsüne yer verir. Onun şiirlerinin büyük bir bölümü koşma şeklinin özelliklerini göstermektedir. İçerdikleri konulara göre bu koşmalar; güzelleme, taşlama, ağıt; biçim bakımından ise düz koşma, koşma-şarkı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Koşmadan sonra en çok destan şeklini

kullanmıştır. Destanlarındaysa toplumsal olaylar, dinî ve ahlakî hayat, ölüm, aşk gibi konuları işlemiştir. Koşma ve destanın dışında semaî ve mani biçiminde yazdığı şiirleri de vardır.

Halk şiirinde bilindiği gibi ağırlıklı olarak yarım kafiye kullanılır. Halil Çivi de bu açıdan gelenekten ayrı düşmeyerek şiirlerinde büyük oranda yarım kafiye ön plânda tutmuştur. Her ne kadar tam, zengin ve kısmen tunç kafiye yer vermişse de bu genel durumu değiştirmemektedir. Onun şiirlerinde halk şiirinde kullanılan cinaslı kafiyelere rastlamıyoruz.

Halil Çivi'nin şiirlerinde redifler genellikle hem ek hem de kelime olarak kendini gösterirken en fazla redif kullanım şekli kafiyeden sonra sadece eklerle vücuda getirilen şekliyle olmuştur. Ek ve kelimenin birlikte kullanıldığı rediflerle, redifin kullanılmadığı dörtlükler çok azdır. O ayrıca, geleneğe uygun olarak ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü mısralarında kullandığı mısra halinde redifleri, her dörtlüğün sonunda aynen tekrarlayarak şiirlerinin ahengini kuvvetlendirmiştir.

Halil Çivi'nin genellikle yedi dörtlükten oluşan şiirleri, işlediği konuya göre yirmi yedi dörtlüğe kadar çıkmaktadır. Bu dörtlükler geleneğe uygun olarak ilk dörtlüğün kafiyeleniş biçimi değişik olsa da (abab-aaab) diğer dörtlüklerin ilk mısraları üç mısraı kendi arasında kafiyeli, dördüncü mısra ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü mısralarıyla (cccb, dddb...) kafiyelenmiştir.

Halil Çivi, şiirlerinde adını ve soyadını mahlas olarak kullanmayı yeğlemiştir. Bu kullanım bazen ad ve soyad; bazen sadece adın kullanılması şeklindedir. O, mahlassız yazdığı on şiiri hariç halk şiiri geleneğine uygun olarak son dörtlükte “Halil Çivi - Halil” mahlaslarını düzenli olarak kullanmıştır.

Çivi, çok yönlü düşünen ve yazan bir halk şairi olarak aşk, ölüm, özlem, gurbet, kaderden, zamandan ve sevgiliden şikâyet, din, doğa sevgisi vb. konulu şiirlerinde içinde yaşadığı ortamda gördüklerini, düşündüklerini, hissettiklerini açık, anlaşılır, sade bir dilin yanında akıcı, ahenkli, içten ve samimi bir üslupla, zorlama olmadan; nasihat ederek, uyararak, hikâye ederek bazen de iyice dikkat çekmek için emir cümleleri kurarak ustaca anlatır. Hece, durak, kafiye ve rediflerdeki titizliği ile anlam bütünlüğüne verdiği önem şiirlerini güçlü kılar. Ana dilini ustaca kullandığı şiirlerinde kelimelerin seçimi tesadüfî değildir. Hiçbir dörtlüğü, hiçbir mısrası doldurma dizelerden oluşmaz. Anlatmak istediği düşünceyi hiç zorlanmadan, okuyucusunu sıkmadan bütün dizelere yayarak anlatır. Az kelimeyle derin anlamlı sözler söyler.

Konuşma havası içinde samimi bir üslupla hislerini anlatan Çivi, şiirlerinde deyim ve atasözlerinden faydalanmış, benzetmelere yer vermiş, yeri gelince mahallî söyleyişleri, hatta argoya kaçan sözleri mısralarına serpiştirmeyi bilmiştir. Özellikle “Kıssadan Hisseler”i, beyitlerde atasözlerini kullanması, onlara atıflar yapması ve vecize niteliği taşıması bakımından önemlidir.

Şiirlerinde başta teşbih olmak üzere istiare, mübalağa, telmih, teşhis, istifham, tenasüp, hüsn-i talil, tekrar ve tezat sanatlarına yer vererek duygu ve düşüncelerini etkileyici bir şekilde dile getirmiştir.

Çivi'nin şiirlerini söylemesinde rüyasında bade içmesi veya bir usta âşığın yanında yetişmesi gibi gelenek unsurları etkili olmamıştır. Onun daha ziyade yetiştiği ortam, yaşadığı maddi imkânsızlıklar, uğradığı haksızlıklar, kaybetmeler, hasretlik ve sosyal sorunları dile getirmeyi istemesi gibi sebepler yanında şairlik istidadına sahip olması, şiir söylemeye başlamasında etkili olmuştur.

Halil Çivi'nin şiirlerinde atışma-karşılaşma, leb değmez şiir örneklerine, dedim-dedi tarzı söyleyişlere, nazire söyleme geleneklerine rastlamıyoruz. Onun şiirlerinde rastladığımız tarih bildirme geleneği ise daha çok hayatını etkileyen olayların ve doğum günlerinin tarihlerini bildirme şeklindedir.

Çivi'nin şiirleri, tıpkı etkilendiği Yunus Emre'nin, Karacaoğlan'ın, Pir Sultan'ın ve Âşık Veysel'in şiirleri gibi toplumun her kesiminden insanların severek okuyacakları ve kendilerinden bir şeyler bulacakları türdendir.

Halk şiiri geleneği içerisinde çeşitli yönleriyle inceleme fırsatı bulduğumuz Halil Çivi, hem hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimiyle hem geleneksel halk şiiri biçimlerinde yazdığı şiirleriyle hem de yalın, yabancı kelimelere yer vermeyen, sanatlı söyleyiş kaygısından uzak diliyle içinde yaşadığı toplumun sözcüsü olmuş, bu toplumun duygu ve düşüncelerini ustalıkla yansıtmış bir halk şairi olarak geleneğinin yaşayan temsilcileri arasında yer almaktadır.

Halk şiiri geleneği içinde önemli bir yeri olan Halil Çivi'yi edebiyat dünyasına tanıtmaya ve araştırmacıların bilgisine sunmaya çalıştık. Kültür mirasımızın taşıyıcılarından olan Halil Çivi'nin tanınması, tanıtılması ve halk şiiri geleneğinde hak ettiği yeri alması edebiyatımız için önemli bir kazanç olacaktır.

İNDEKS

Halil Çivi'nin şiirlerinin indeksini hazırlanırken 200 şiiri önce ölçüye göre; yedili, sekizli, on birli, on dördü daha sonra hanelerindeki mısra sayısı dört, beş ve altı olanlar, beyitler halinde olanlar, serbest olarak yazılanlar, diye ayırdık. Ayırdığımız bu şiirlerin ilk hanelerinin son iki mısrasını alarak ikinci mısralarının son harflerine göre alfabetik bir şekilde sıraladık. Mısraların sonundaki parantez içindeki numaralar şiirin numarasını göstermektedir.

Dünya buz olsa ne gam,
Sen var iken yanımda. (68)

Bir gön'le akmak için,
Biraz geç kalmadın mı? (70)

Vız geldi tüm zorluklar,
Saygın bir kurum olduk. (53)

Gözlerin ilaç imiş,
Derde dermana geldim. (69)

Düşmanlığı bıraktım,
Herkesle eşit oldum. (181)

Kalbime girme gülüm,
Derdimi sezemezsin. (71)

Benim tatlı Poyraz'ım,
Üç yaşına kavuştu. (29)

Eyleme babana minnet,
Yeter artık, uyansana. (130)

Ne çaputa ne de haça,
İnsana yönel, insana. (131)

Seherde bülbül ötmüştür,
Güllerin olduğu yerde. (132)

Altın gibi yürekleri,
Siz gönlümün sultanları. (30)

Kin, nefret sevgiyi boğar,
Gönül sana demedim mi? (133)

Dostun bağındaki gülle,
Deli gönül götür beni. (166)

Şiddete boyama dini,
Allah için sevgi gerek. (182)

Haramdan sakın elini,
Haram lokma sinmez oğul. (134)

Düşmüş aşkın ateşine,
Yanıp yanıp tüter gönül. (72)

Yandı ciğerim köz oldu,
Neredesini annem babam. (32)

Kabuk tutmuş yaraları,
Deşme kurbanın olayım. (183)

İçimdeki kör düğümü,
Kılıç vurup çözemedim. (5)

Kaynar suya atsam seni,
Söz dinlemez uzun dilim. (98)

Konuştuğum kelam doğru,
Bal akıtır dilim benim. (6)

Peşin hükmün kalsın sana,
Ben “insanlık” dinindenim. (184)

Bakmaz isen bağ büyümez,
Aklını kullan kardeşim. (135)

At gitsin içinden kini,
Sevmek güzeldir kardeşim. (185)

Sanki bana bir hal olur,
Sen gülünce Mefaret'im. (33)

Kırk yıl oldu gitmeyeli,
Neler olmuş gör diyorum. (167)

Dünya güzel yaşam tatlı,
Lezzet almaya doğmuşum. (7)

Katmer katmer dertlerimi,
Çözer bu divane gönlüm. (8)

Gözlerimin ferî kaçtı,
Kocamadı eli gönlüm. (9)

Suya atsan boğulmuyor,
Kahrolası kalles ölüm. (1)

Şöyle ağız dolusuyla,
Gülemedim, geçti ömrüm. (10)

Toprak olup çürümeden,
Yol azığın tamam olsun. (186)

Doğan bu kız Mefaret'ti.
Doğum günün kutlu olsun. (31)

Hem sağır hem dilsiz idim,
Sen getirdin dile dilber. (73)

Bu bizlere bir nimettir,
Nazilli il olmalıdır. (54)

Gönlümdeki tatlı sızım,
Gözlerinin imzasıdır. (74)

Köre bühtan eyleyemem,
Cahil insan kör insandır. (99)

Ömür biter, yol tükenir,
Eserlerin baki kalır. (136)

Bulamamış cananımı,
Hep yollara bakıp durur. (11)

İnsanlığa varsın yolun,
Bu yol haktır, dönme kardeş. (187)

Tek kaynaktan kültür genin,
Vakit varken uyan kardeş. (137)

Gelip oldunuz bizlerle,
Güzel dostlar hoş geldiniz. (34)

Beyne çivilenmiş sağalmaz yara,
İftiradır, iftiradır, iftira. (100)

Bilir misin kaç yıl geçti aradan,
Yaralı gönlüme merhem çal da geç. (75)

Her insan bilemez mal satmasını,
Tüccarım diyorsan pulun nerede? (101)

Tembellik mi miras kalmış dedende,
Bilesin, çözümler sendedir sende. (138)

Aç gönül gözünü eriş farkına,
İnsan evren, evren insan içinde. (188)

Irklar, cinsler birbirine eşittir,
Öğren can kardeşim, insanlık böyle. (139)

Dosyayı kapatarak sınıfa geldim,
Geçmişten bu güne başladık söze. (43)

Özü, sözü güven verir insana,
Hem kültürlü, hem ariftir, hem zarif. (35)

Bütün canlıların şaheseridir,
Doğru oku insan denen kitabı. (140)

Bak nasıl yıkılmış Allah Aşkına,
Köyüm bana, ben köyüme yabancı. (102)

Cenazeler bile farklı ayıldı,
Cami avlusunda ölü dışlandı. (103)

Evlendi, eşini koluna taktı,
Benim gözyaşlarım içime aktı. (36)

Toprak suyu özler gibi özledim,
Nerelerde kaldım canımın içi. (76)

Yürek yangınımı saklasam dedim,
Ateş dile geldi, köz dile geldi. (12)

Name sahibini can dostum bildim,
Sevgiyle uzanan el gibi geldi. (37)

Sevgi olmaz ise, insanlık olmaz,
İnsana sevgisiz bakamazsın ki. (141)

Haram ırmağından beriye gelmez,
Çeteden, kötüden kolla kendini. (143)

Mezar taşlarında baykuş ölse de,
Dilimize lezzet kattı Mahzûnî. (38)

İtrli, rengârenk yaban gülleri,
Ne güzeldir bizim Sivas illeri. (55)

Yolcusu kaybolmuş yollara benzer,
Annesiz, babasız bayram günleri. (13)

Birbirine zıt emirler buyurur,
İçimizde, çifte ben çelişkisi. (104)

Kışın ayazına yaktı kül etti,
Zehrini gönlüme saldı birisi. (77)

İnsan unutuldu, servet kutsandı,
A'sından Z'sine huyu değişti. (105)

Bulut yağmur döker, gözüm yaş döker,
Gözlerime sözüm geçmedi, gitti. (106)

Uygarlığın motorunu ararsan,
Özgür akıl ile üretken emek. (142)

Bedeni besleyen damarla kandır,
Damarında akan kandan haber al. (144)

Olgun insan kimdir diye sorarsan,
Kibri özünde sil de öyle gel. (145)

Yaradanı sende görmek istersen,
İnsanlığa yönel, insana yönel. (146)

Bal tadında şirin mısralar dizmiş,
Bal peteği gibi diller ne güzel. (39)

Kurt eniği kurttur, kurttan kurt türer,
Oğluna, kızına sahip çık oğul. (147)

Emeksiz servete değer vermeyen,
Haram lokmaları alamaz oğul. (148)

Uçurum üstünde el uzattığın,
Yalancı dostlara aldanma gönül. (149)

Zehri bal diye verirler sana,
Her şirin lokmayı kaldırma gönül. (150)

İnsan bu yasaya karşı çıkamaz,
Can borcu kesindir, ödersin gönül. (2)

Her meslek bir ekmek kapısı derler,
Gün gelir, çorbana tuz olur gönül. (151)

Ecel şerbetini her can içiyor,
Can içinde canı görenlerden ol. (189)

Aç ve susuz kaldım, soran olmadı,
Neden beni öksüz bıraktın babam. (40)

Dinler, ırklar, renkler birdir diyerek,
İkilikten ayrı durana selam. (190)

Bir gün ecel şerbetini içersen,
Sevdiklerim bana yanar mı bilmem. (3)

Aklın ve bilimin özgür diliyim,
İnönü'dür Benim Üniversitem. (57)

Birliğim, dirliğim, gönül sultanım,
Sensin benim iki gözüm Türkiye'm. (171)

Hangi başa girsem hazan uğramış,
Alıp koklamaya gül bulamadım. (14)

Demet yapıp eski dosta sunmaya,
Kurumuş bahçeler, gül bulamadım. (107)

Dere tepe geçtim, dağları aştım,
Yerleşip kalmaya düz bulamadım. (15)

Güneş, dünya, yıldız nereden geldi,
Bu sırrı bize de söyle Allah'ım. (191)

Anne baba sevgisinden saklayalım,
Evrim kitabını yazanlardanım. (16)

Hesapsız, kitapsız emdik kanını,
Senden özür diliyorum vatanım. (172)

Her çağda, her derde deva bir fikir,
Üretip söyleyen, çağdaş insanım. (176)

Oralarda huzur bulur bedenim,
Ben dağların aşığıyım dostlarım.(17)

Ali'yedir Alevinin hürmeti,
Bunu böyle bilesiniz dostlarım. (177)

İzmir'de doğmuştu nur topu bir can,
Dünyaya hoş geldin minik Poyraz'ım. (41)

Gönülden gönüle köprü kurarak,
Sevgiden bir buket vermeye geldim. (42)

Tüten ocakları söndürmek için,
Bir olup savaşa hayır diyelim. (152)

Sırmalı, çiçekli ebedi tahtım,
Gönlümün sultanı biricik eşim. (44)

Hatalar aradım hep yana yana,
Hataları kendi sözümde buldum. (18)

Bebek olsam sevse, alıp dizine,
Ben de muradıma ermiş olurum. (78)

Çoktan toprak oldu benim bir tanem.
Şarılıp koklayıp öpemiyorum. (45)

Rakamı yaklaşır tam iki bine,
İnsan seni nasıl sevmez Erzurum. (58)

Alnının terinden başka neyine,
Rıza göster helal malına dostum. (153)

Hepimizi sokaklara döktüler,
Senden özür diliyorum ulusum. (173)

Adalet kirlendi ahlak kirlendi,
Hakkını zorbadan almak zor dostum. (108)

Varlık bilincine eren insandır,
Gel insanoğlu saygı duy dostum. (192)

Yarı aç, yarı tok yaşamak çok zor,
Memurluk çetindir çekilmez dostum. (109)

Gözlerin saçıyor bahar güneşi,
Yanağın gül açmış, gülsene gülüm. (79)

Gönlüme bir ışık yakamam bile,
Ben seni yine de severim gülüm. (80)

Gözlerin gözlerime mutlu bakmıyor,
Beni can evimde vurursun gülüm. (81)

Kaçıyorum Azrail'in elinden,
Adresi bulamadan gel kara gözlüm. (82)

Adili, uygarı sorarsan eğer,
Ahlakını düzelt, aklını kullan. (154)

Yıllardır bu dertle kavruldum yandım,
Sırrımı kimseye açamadım ben. (19)

Mazlumların hak isteyen diliyim,
Dertli gönüllerin dermanıyım ben. (20)

Hürmete layıktır her canın canı,
Dillerle dinlerle kandaş oldum ben. (193)

Toplumun birliği sevgi üstüne,
Senlik, benlik erir gider sevgiden. (194)

Çağırır dururuz seni her yerde,
Ali-El Murtaza tut elimizden. (178)

Arayıp gerçeği bulmak isterse,
Sen her şeyde her şeyde sen bilesin. (195)

Şişeler boşalmış, küllükler dolmuş,
Derdin çok mu derin, darda mısın sen? (83)

Dürüstlükten, insanlıktan geçmişsin,
Çağdaş barbarlığın yurttaşısın sen. (110)

Baş koymuşlar erenlerin yoluna,
Çok sevdim yolunu Mahmut Erdal'ın. (46)

Denizli'ye giden İzmir yoludur,
Dağlarında bol ormanı Aydın'ın. (59)

Evrenin gizemi, varı sendedir,
En şerefli sensin, çünkü insansın. (155)

Kazancını hortumcular bölüşmüş,
Nerdesin ulusun, uykuda mısın? (111)

Seni bekleyenler sevinçten uçtu,
Güzel Doğa, dünyamıza gül açtın. (47)

İçindeki kini kökünden çıkar,
Kaldır, Kafdağı'na at da dönmesin. (156)

Yüreğine aşk okları geçerse,
Bulutlara sevda eker, biçersin. (84)

Yıllar var ki öksüz kaldı ellerim,
Uzatıp yüzüne sürsem ne dersin? (85)

Ağaçlar bezendi, çiçekler açtı,
Bu derdime derman olur mu dersin? (86)

Emel defterinde sevap ne arar,
Kuldur, kusur işler bağışla gitsin. (196)

İnsan kimliğinde kalmak istersen,
Özünle sözünü bir eyle gitsin. (157)

Hayır, gelmez susuz, kıraç topraktan,
Sabah yorgun, kürek yorgun, bel yorgun. (112)

Anzer yaylası'nda petek bal olsan,
Gören, bilen, seven yoksa sen yoksun. (87)

Fitne fesat tohumları ekilir,
Delirtirler seni, deli olursun. (113)

İnsanları inancına, rengine,
Ayrırma ki günahların dökülsün. (158)

Sivri dille gönülleri yıkarak,
Ahkâm esiyorsan, bir daha düşün. (159)

Yaşım tam yetmiş beş, önüm dik yokuş,
Dizlerim kan ağlar, belim akan ağlar. (21)

Genç kızlar takardı boncuklarını,
Ne güzeldi bizde eski bayramlar. (114)

Lokmanı harama bandırır isen,
Sana " Ne akıllı adam" diyorlar. (115)

Tam dört aydır bu sağ kolum ağrıyor,
Ben de bilmiyorum nasılım dostlar. (22)

Yoksulun, öksüzün yüzü hiç gülmez,
Nefesim tikanır, vicdanım kanar. (117)

Gerilerde kalır yalancı bahar,
Sermaye bitince kaybolur dostlar. (116)

İçimi burkuyor sıra hasreti,
Kurban olam sen de beni bekle yar. (88)

Hasretlik içimi çürütür, oyar;
Gönlüm sende derin bende kaldı yar. (89)

İşçiye vermeye yok metelik,
Cotarelli kızar, enflasyon azar. (118)

Her boyaya banar, her yana döner,
İnsanoğlu çiğ davranır, çiğ söyler. (119)

Her birisi ayrı etkiler beni,
Beni öldürecek ah şu güzeller. (90)

Karabasan oldu görülen düşler,
Hani nerde kaldı verilen sözler. (120)

Kan gütmeyi akıl ile eritsin,
Yaşam has bahçenin gülüne döner. (160)

Viraneye dönmüş eski bağlarda,
Baykuşlar göç eder, bülbüller öter. (168)

Kuşaktan kuşağa her beyni gezer.
Söküp atılması eğitim ister. (121)

Dünyada var olan her ilişkide,
Vicdan ile nefis düşman mı nedir? (197)

Şimdi asfaltilarda gezerim ama
Dikenli yolların hikâyesidir. (23)

Bilim dışı yollar düzlüğe varmaz,
Mehdi herkes, çözüm akıl, bilimdir. (161)

Eğer görmediysen hemen düş yola,
Tokat'a götüren yollar güzeldir. (60)

Dokuz aylık yoldan bir ışık sızar,
Dünya denen yere gelesin gelir. (24)

Kara üzümünle yüzün ağarmış,
Kökün derin, şanın şirin Arapgir. (61)

Güvenme altına, güvenme pula,
Süs düşkünü avrat seni bitirir. (162)

Gençliğin özlemi burnunda tüter.
Yeni yılar insanları eskidir. (25)

Verilenler kar misali eridi,
Duyun yetkililer maaş yetmiyor. (122)

Dostluğun, sevginin ayırdın da ol,
Yılan gibi sokan dilden uzak dur. (163)

Kışlar biter, gelir bahar çağları,
Kalmadan çekip gitmek ne zordur. (91)

Örtünüş, gizleniş yol vermez dağlar,
Bilmem karlı mıydı, yoksa buz mudur? (26)

Sevda ateşiyile dönse de başın,
Ne gören, anlayan, ne çözen olur. (92)

Sözünden, törenden ayrılmayanlar,
İyi günler biter, hepsi sır olur. (123)

Halk adına bir dilektir benim ki,
Yalvarırım kötülerini unuttur. (169)

Sensin din gününün mutlak sahibi,
Ey yüce Allah'ım sana bin şükür. (199)

Gerçek kaynağını bulayım dersen,
Ali'nin sırrını Alevi'den sor. (179)

Sevgidir her şeyi var eden kudret,
Gönüllere korku salmayın diyor. (198)

Yaşlanınca, yüreğime kar yağdı,
Ben, bir sevda yorgunuyum arkadaş. (27)

Karanlığı nurlandıran bilimsin,
Sana sevdalıyım ya Hacıbektaş. (180)

Öyle emretmiştir ahlâkım, dinim,
Kalplere düşmanlık salamam kardeş. (200)

Ailece büyük şehre göç ettik,
Büyük şehir bir hoş, yolları bir hoş. (124)

Gençliğimi verin diye yalvardım,
Yaşlılık derdinin dermanı yokmuş. (28)

Gizli dertlerimi açar söylersem,
Derdimi demeye neredesin dost. (125)

Sevip sevildikçe mutlu yaşarsın,
Sevgisiz bir dünya çöl insanoğlu. (164)

Ben mi biliyorum hal mi böyledir,
Dünyada varlığın sır insanoğlu. (126)

Geleceği tüketmektir seninki,
Sonun iyi değil gör insanoğlu. (127)

Çok aradım bulamadım ağladım,
Ne İstanbul kalmış ne İstanbullu. (62)

Herkes kendisince bir doğru bulmuş,
İnsan çeşit çeşit huy türlü türlü. (128)

Gönül dertlerini ikiye biçtim,
Keder bana, sitem sana düşmüştü. (93)

Bitip tükenmeyen bir aşk istersen,
İnsan aşığı ol, insanları sev. (165)

Cahillik, yobazlık derdine derman;
Can dostudur Seyit Dursun Doğanay. (48)

Yalvarırım beni dertten arındır,
Gözlerimin yaşı dinsin Vali Bey. (170)

Şiire dönüşmüş kelamın geldi.
Kelamın ne güzel İsmet Tambaş Bey. (49)

Teker teker demiş bildiklerini,
Eline, diline sağlık Turgay Bey. (50)

Sevdiklerim kanlı yaşla ağlıyor,
Doyamadım yaşamaya eyvah ey... (4)

Derdimin dermanı canımın içi,
Ömür çok kısadır, küsmeye gelmez. (94)

Kimi yeşil gözün yoktur emsali,
Çoğu ela, bazen çakır kimi göz. (95)

Birbiriyle eklemli, altısının her biri,
Ulusumun rehberi, Atatürk ilkeleri. (174)

Ayakta durmak için, yaslandığım çınarsın.
Sevgili anneciğim, sen ölsen de hep varsın. (51)

Bağlama saçlarını, gerdanına döküver.
Gönlümün kilidinin, paslarını söküver. (96)

17 Ağustos'ta, yer yerinden oynadı,
Tüm Marmara havzası fokur fokur kaydadı. (129)

On yedi Mayıs günü bir aslan kükremesi,
Bütün dünya tanıyor bu Türkiye'nin sesi. (66)

Galatasaray'ımız başımızın tacıdır,
Coşku coşkumuzdur, gönüller ilacıdır. (67)

Nasıl unuttur insan şu 30 Ağustos'u,
Özgür bir vatan kurdu Atatürk'ün ordusu. (175)

Adnan Menderes Üniversitesi,
Bilgelikle kucaklarsın herkesi. (56)

Tuttun tüm Türkiye'ye bir bilim meşalesi,
Seni çok seviyorum Cumhuriyet Üniversitesi. (63)

Uygarlık aşığıyız, Atatürk'ün nesliyiz.
Yolumuz akıl, bilim üniversiteliyiz. (65)

Mürşidimiz bilimdir, hedefimiz çağdaşlık,
Toplumla ülküdaşlık, gençlerle arkadaşlık. (64)

Ben anayım,
Ben üretenim, çoğaltanım. (52)

Canım, bir tanem, alın yüreğim.
Yaşamımın lezzeti. (97)

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım (1968), **Atasözleri ve Deyimler**, Ankara.
- Alptekin, Ali Berat (2004), **Âşık Veysel**, Ankara.
- _____ (2004), **Palandöken'in Zirvesindeki Âşık Erzurumlu Emrah**, Ankara.
- Alptekin, Ali Berat- Sakaoğlu, Saim (2007), **Türk Saz Şiiri Antolojisi**, Ankara
- Apaydın, Yunus – Çavuşoğlu Ali (2004), **Kangallı Âşık İlhami ve Şiirleri**, Ankara.
- Arat, Reşit Rahmeti (1986), **Eski Türk Şiiri**, Ankara.
- Artun, Erman (2001), **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, Ankara.
- _____ (2004), **Türk Halk Edebiyatına Giriş**, İstanbul.
- Bakiler, Yavuz Bülent (2005), **Âşık Veysel**, İstanbul.
- Banarlı, Nihat Sami (1971), **Resimli Türk Edebiyatı**, İstanbul.
- _____ (1998), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I,II. İstanbul.
- Bayrı, M. Halit (1957), **Halk Şiiri XX. Yüzyıl**, İstanbul.
- Beyathı, Yahya Kemal (1984), **Edebiyata Dair**, İstanbul
- Bezirci, Asım (t.y.), **Deyimlerimizin Sözlüğü**, İstanbul.
- _____ (1984), **Türk Halk Şiiri I-II**, Ankara.
- Bezirci, Asım – Özen Kemal (2002), **Dünden Bugüne Türk Halk Şiiri**, C.I, İstanbul.
- Boratav, P. Naili – Fıratlı, H. Vedat (1943), **İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**, Ankara.
- Boratav, Pertev Naili (1984), **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul.
- _____ (1988), **100 Soruda Türk halk Edebiyatı**, İstanbul.
- _____ (2000), **Halk Edebiyatı Dersleri**, İstanbul.
- Bozçalı, Mahmut (2005), **Alevi Bektaşî Nefeslerinde Dinî Muhteva**, İstanbul.
- Buran, Ahmet (2006), **Nimri Dede Hayatı ve Şiirleri**, Elazığ.
- Cebecioğlu, Ethem (1991), **Hacı Bayram Veli**, Ankara.
- Çankırlı Hacı Şeyh Oğlu Hasan Bey (1934), **Halk Edebiyatı**, Ankara. (Çankırlı Hacı Şeyh Oğlu Hasan Bey tarafından 14/15 Mart 934 Perşembe gecesi sinema binasında Halk Edebiyatı hakkında verilen konferans, Ankara İl Halk Kütüphanesi)
- Çobanoğlu, Özkul (1999), **Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara
- Çotuksöken, Yusuf (1979), **Atasözlerimiz**, İstanbul.
- Develioğlu, Ferit (1990), **Türk Argosu İnceleme- Sözlük**, Ankara.

- Dilçin, Cem (1992), **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1968), “Halk Şiirinde Türler”, **Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı**, S.207, Aralık, Ankara. s. 186.
- _____ (1969), **Halk Şiirinde Türler**, Ankara.
- Duymaz, Ali (2001), **Kerem İle Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara.
- Eker, Gülin Öğüt- Ekici, Metin- Öcal, M. Oğuz- Özdemir, Nebi (2003), **Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Ankara.
- Elçin, Şükrü (1977), **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara.
- _____ (1986), **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara.
- _____ (1997), **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara.
- Ergin, Muharrem (1994), **Dede Korkut Kitabı I / Giriş- Metin- Faksimile**, Ankara.
- Fuat, Memet (2001), **Pir Sultan Abdal**, İstanbul.
- Genç, Reşat (1999), **Türk İnanışları ile İlgili Millî Geleneklerimizde Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil**, Ankara.
- Gölpınarlı, Abdülbaki (1969), **100 Soruda Tasavvuf**, İstanbul.
- Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi** (1987), C. VI, İstanbul.
- Gözaydın, Nevzat (1989), “Anonim Halk Şiiri”, **Türk Dili**, S. 445–450, Ocak- Haziran, s. 1.
- Gözükızıllı, Ömer- Küren, Mukadder (1992), **Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi**, Ankara.
- Güleç, Hamdi (2002), **Halk Edebiyatı**, Konya.
- Günay, Ümay (1984), “**Âşık Edebiyatında Rüya Motifinin Tipleri ve Tahlili**”, **Mehmet Kaplan’a Armağan**, İstanbul.
- _____ (1986), **Âşık Tarzı Şiir Geleneği**, Ankara.
- Günay, Ünver-Güngör, Harun (1997), **Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi**, İstanbul.
- Güney, Cem Eflatun (1971), **Folklor ve Halk Edebiyatı**, İstanbul.
- _____ (1980), **Halk şiiri Antolojisi**, İstanbul.
- Güzel, Abdurrahman (1989), “Halk Şiiri”, **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)**, C.LVII, S.445–450, Ankara. s.251–454.
- _____ (2002), **Hacı Bektaşî Veli ve Makâlat**, Ankara.
- _____ (2004), **Kaygusuz Abdal**, Ankara.
- Güzel, Abdurrahman- Torun; Ali (2005), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara.

- Haksever, Halil İbrahim (2006), “Divanlarda Dua Metinleri”, **Diyanet İlmî Dergisi**, Ankara, 42(3), (66)
- Halıcı, Feyzi (1992), **Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri**, Ankara
- Kalkan, Emir, (1991), **XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi**, Ankara.
- Karaalioğlu, S. Kemal (1980), **Resimli-Motifli Türk Edebiyatı Tarihi Başlangıçtan Tanzimat’a Kadar**, İstanbul.
- Kaya, Doğan (1991), **Türk Halk Kültürü Araştırmaları**, C. II, Ankara.
- _____ (1994), **Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati**, Sivas.
- _____ (1998), **Sivas’ta Âşıklık Geleneği**, Sivas.
- _____ (2002), **Çamşık Ozanları**, Ankara.
- _____ (2003), **Âşık Edebiyatına Giriş**, Bişkek
- _____ (2004), **Âşık Veysel**, Sivas.
- _____ (2004), **Yaşnâme**, Ankara.
- _____ (2005), **Âşık Talibi Coşkun**, Sivas.
- _____ (2007), **Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara
- Kaya, Ayşe Benek (2005), **Halk Şairi Halil Tombul**, Sivas.
- Kocatürk, V. Mahir (1963), **Saz Şiiri Antolojisi**, Ankara.
- Köprülü, M. Fuat (1989), **Edebiyat Araştırmaları 1**, İstanbul.
- _____ (1962) **Türk Saz Şairleri**, Ankara.
- Kutsi, Tahir (1990), **Halk Bilim ve Edebiyat**, İstanbul.
- Levend, Ağâh Sırrı (1968), “Halk ve Tasavvufi Halk Edebiyatı”, **Türk Dili Dergisi**, C. XIX, S. (207), Ankara. s.171–185.
- Mengi, Mine (1997), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara.
- Mutlu ay (1972), **100 Soruda Edebiyat Bilgileri**, İstanbul.
- Oğuz, M. Öcal (2001), **Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam**, Ankara.
- Oğuz, M. Öcal ve diğerleri (2004), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara.
- Onay, Ahmet Talat (1996), **Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev’i**, (Haz. Cemal Kurnaz), Ankara.
- Ölmez, Mehmet (2001), “Eski Türk Şiirine Genel Bir Bakış”, **Hece, Türk Şiiri Özel Sayısı**, S.53–54–55, Mayıs-Haziran-Temmuz, Ankara. s. 7-14.
- Özarslan, Metin (2001), **Erzurum’da Âşıklık Geleneği**, Ankara.
- Özcan, Hüseyin (2003), **Alevi Bektâşi Kültürüne Bakışlar**, İstanbul.
- Özkırımlı, Atilla (1982), **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, İstanbul.
- Öztelli, Cahit (1955), **Halk Şiiri XIV-XVII. Yüzyıllar**, İstanbul.

- _____ (1955), **Halk Şiiri XVIII Yüzyıl**, İstanbul.
- _____ (1956), **Halk Şiiri XIX. Yüzyıl**, İstanbul.
- Pala, İskender (1989), **Divan Şiiri Sözlüğü**, C. I-II, Ankara.
- _____ (1998), **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, İstanbul.
- Pürlü, Kadir (1992), **Âşık Ali Dayı Hayatı ve Şiirleri**, Sivas.
- Püsküllüoğlu, Ali (1975), **Türk Halk şiiri Antolojisi**, Ankara.
- Rayman, Hayrettin (1996), **Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Ahenk**, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (1986), "Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine", **III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, Ankara. s. 247–251.
- _____ (1988), **Bayburtlu Zihni**, Ankara.
- _____ (1989), "Türk Saz Şiirine Genel Bir Bakış", **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)**, C.LVII, S.445–450, Ankara. s.105–250.
- Sevindik, İmren (1998), **Yayla Yolunda Âşık Eseri**, Sivas.
- Şişman, Bekir (2001), "Tarihsel Süreçte Değişen ve Değişmeyenleriyle Türk Halk Şiiri", **Hece, Türk Şiiri Özel Sayısı**, S.(53–54–55), Nisan-Mayıs-Haziran, Ankara. s. 24–27.
- Tekin, Talat (1986), "İslamiyet Öncesi Türk Şiiri", **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı (Eski Türk Şiiri)**, S.409, Ankara. s. 7.
- Turan, Fatma Ahsen (2004), **Ankara ile Bütünleşen Bir Mana Önderi Hacı Bayram-ı Veli**, Ankara.
- Turan, Metin (1996), **Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri Tarihi**, Ankara.
- Türk Ansiklopedisi** (1970), C.18, Ankara.
- Türkçe Sözlük** (1998), Türk Tarih Kurumu Basım Evi, C.I, II, Anlara.
- Türkler Ansiklopedisi** (2002), C.XI, Ankara.
- Özkırımlı, Atilla (1982), **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.I-IV, İstanbul.
- Üzüm, İlyas (2004), **Kültürel Kaynaklara Göre Alevilik**, İstanbul.
- Yangın, Birgül (2002), **Çagdaş Türk Ozanı Barış Manço**, Ankara.
- Yardımcı, Mehmet (1999), **Başlangıçtan Günümüze Halk şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri**, Ankara.
- _____ 2003), **Âşık Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara.
- Yüksel, Hasan Avni (1987), **Âşık Seyrânî**, Ankara.
- www.alevinet.com
- www://turkoloji.cu.edu.tr/halk%20EDEBİYAT/9.phb
- www.turkuler.com/thm/halksairi.asp

EKLER

I. SONRADAN YAZDIĞI ŞİİRLERİ

1. NE HÂLDE

Yollar çatallaştı, izler karıştı,
Ulus devlet laik düzen ne halde.
Çıkarıcılar servet derdine düştü,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Bölücüler, mürteciler azdılar,
Açık, gizli her kuruma sızdılar,
Ulusal birliğe kuyu kazdılar,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Döneklik, ihanet doruğa vardı,
İç ve dış düşmanlar el ele verdi,
Laik Türkiye'nin ufku karardı,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Dikeni gül sanıp deren çoğaldı,
Zehiri bal diye veren çoğaldı,
İkilik tarlası süren çoğaldı,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Kayıt dışı, kara para birleşti,
Türedi zengininin sesi gürleşti,
Siyasette başköşeye yerleşti,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Sahte demokratlar yazar(!) oldular,
Yapay kimliklerle halkı böldüler,
Dış güçlerden, ödül destek aldılar,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Medya tekelleşti oldu borazan,
Milleti düşünüp kalmadı yazan,
İktidara yaran, parayı kazan,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Demokrasi diye maske taktılar,
Devrimlerin icabına baktılar,
Aydınları ateşlerde yaktılar,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Yıkmak için Laikliğin bendini,
Siyasi sermaye yaptılar dinin,
Atatürk'e aktı dincinin kini,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Köylü tarlasını ekemez oldu,
Köyünü terk etti kentlere doldu,
Küresel sermaye emeği yoldu,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

İşçinin sırtında kirli rekabet,
Emekçiye hayır, patrona evet,
Yabancı güçlere akıyor servet,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

Halil Çivi bu halk kimlere kandı,
Aklın ve bilimin yolu tıkandı,
Devrimler asitli suyla yıkandı,
Ulus devlet, laik düzen ne halde.

(11.01.2008)

2.GÖRMELİ GAYRİ....

İrtica dirilmiş, dört yanı sarmış,
Bu tufana bir set vurmali gayri,
Yobazlık tırmanmış doruğa varmış,
Bu kötü gidişat durmalı gayri.

Güzel dinim olmuş servet aracı;
Falcıyla muskacı olmuş baş tacı;
Üfürükçü yapar olmuş ilacı;
Bu gidişe bir son vermeli gayri.

Yeni kuşak a-politik nesilmiş,
Devleti-milleti gönlünden silmiş,
Bilim insanları sus-pus kesilmiş,
Bilmem kimden akıl sormalı gayri.

Akıl dağlarını duman bürümüş,
Dinci tezgâhtarlık almış yürümüş,
Devrim sahipleri çok mu kör imiş,
Dostlar bu yarayı sarmalı gayri,

Tu-kaka edilmiş bilim insanı,
Menzile varmamış akıl kervanı,
Dışlamışlar Atatürk'ü ananı,
Devrimciler başa gelmeli gayri.

Meydanlar mürteci – dinciye kalmış,
Yasa dışı yurtlar evler kök salmış,
Laik eğitimin içi boşalmış,
Bu işe bir çare bulmalı gayri.

Çıkarıcı siyaset ikbal getirmiş
Aslan yatağına tilki oturmuş,
Şarlatanlar malı almış götürmüş,
Bu paslı zinciri kırmalı gayri.

Dönek devrimciler medyaya dolmuş,
İrkçı, bölücüler baş tacı olmuş,
Atatürkçü nesil kararsız kalmış,
Kesin bir karara varmalı gayri.

Liboş aydınlar virüs bulaşmış,
Devrim oklarının hedefi şaşmış,
Yoksul halk ekmeğin derdine düşmüş,
Kalkınma borusu çalmalı gayri.

Halil Çivi söyler temiz yürekle,
Laik Cumhuriyet yaşar emekle,
Çözüm üretilmez hep beklemekle,
Bu kötü gidişi görmeli gayri.

(16. 08. 2007)

MUSTAFA KEMAL'İM İÇİMİZDESİN

Akıl, bilim dedin tersi yapıldı,
Mustafa kemalim nerelerdesin.
Devrimlerden birer birer sapıldı,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Öğretim Birliği rafa çekildi,
Bilim geni eğitimden söküldü,
Beyinlere yobaz tohum ekildi,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Mürteci, bölücü el eleverdi,
İrkçılık, dincilik doruğa vardı,
Güvendiğin gençlik çarşafa girdi,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

İrkçi bölücülük aldı götürdü,
Aydınların ağzı, dili kurudu,
Ulus-devlet içten içe çürüdü,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin

Basın yayın halkı bolca uyuttu,
Karşı devrimcinin borusu öttü,
Çıkarıcı sermaye yükünü tuttu,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Allah kelamını, eğdi büktüler,
Camilere siyaseti soktular,
İçimize ikiliği ektiler,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Reçetesi yurt dışında yazıldı,
Alt kimlikler sinsin sinsin dizildi,
Ulus kimliğinin bağı çözüldü,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Devrimlere sinsin pusu kurdular,
"Laiklik Dinsizlik" Dedi durdular,
Müminleri can evinden vurdular,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Küresel güçlerin sözü tutuldu,
Halkın malı haraç, mezar satıldı,
Toplumun emeği çöpe atıldı,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Sahte devrimciler liberal oldu,
Sahtekâr hocalar milleti böldü,
Devlet kadrosuna yobazlar doldu,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Dinci siyasete ödün verildi,
Ulemadan bile fetva soruldu,
Laiklik ilkesi özden vuruldu,
Mustafa Kemal'im nerelerdesin.

Halil Çivi diyor içim dopdolu,
Laik Cumhuriyet ulusun malı,
Şahlanıp kükrerse şu Anadolu,
Mustafa Kemalim içimizdesin.

(25.09.2007)

4. BİLESİN

Tembellere ekmek de yok, aş da yok,
Dünya bile hep dönüyor, bilesin.
Üretmezsen makam da yok, iş de yok,
Çalışınca bol yeniyor, bilesin.

Dünya döner, yıldız döner, ay döner,
Dönmeyen dünyanın ışığı söner
Çalışıp üretmek en büyük hüner,
Zenginlere bey deniyor, bilesin.

Eğitime sarıl, mesleğin olsun,
İşini doğru yap cüzdanın dolsun,
Bin bir çeşit rızık sofrana gelsin,
Ömür kısa, tez sönüyor, bilesin.

Adile, dürüste çıkarsa adın,
İtibar görürse sözün, maksadın,
Fakiri korursa kolun, kanadın,
Mazlum, yoksul seviniyor, bilesin.

Takıl, yürü Atatürk'ün peşine,
Yurt sevgisi bayrak olsun döşüne,
Akıl, bilim yol göstere işine,
Hava biraz bulanıyor, bilesin.

Halil Çivi; yoktur tembelin yeri,
Kimseler kalmasın işinden geri,
Aylakların diğer adı serseri,
Artık herkes uyandırıyor bilesin.

(15.07.2007)

5. TÜRK KADINI VE DEVRİMLER

Türk yurdunda kadınlar sürer, eker, biçerdi,
Sofrada dışlanmazdı, erkekle yer, içerdi.

Kadim Türk Töresiydi; kadına üstün değer,
Hatun doğru söylese, Hakan ona baş eğer.

Eski Türk Töresinde, Hakan-Hatun eşitti;
Toplum din değiştirdi, eşitlik elden gitti.

Allah'ın kitabını, Kur'an'ı çarpıttılar;
Ulema kisvesiyle örfü dine kattılar.

Arap kültürü ile fetvaya başladılar;
Toplumdan, mesleklerden kadını dışladılar.

Üretimden dışlandı, üretken elin hası;
Üstüne kuma geldi, buda işin cabası.

Bazen “cariye “ diye pazarlarda sattılar;
Sultana “meze” diye Harem’e kapattılar.

Medeni Kanun geldi, kumalığı kaldırdı;
Mülkiyet eşitlendi, mirastan pay aldırdı.

Kıyafet devrimleri çözüm getirdi kökten;
Türk kadını kurtuldu acayip bir kılıktan.

Kadınlar eğitildi; üretime katıldı;
Doktor, avukat mimar... her mesleğe atıldı.

Uyan ey Türk Kadını, sen artık kul değilsin,
Haksızlığa baş eğme, başlar sana eğilsin.

Ey kadınlar eşitiz, Cumhuriyet bizimdir.
Kul değiliz, yurttaşız, Devrim hepimizindir.

Eski Türk kadınları, at biner, ok atardı,
Düşman yurda saldırsa, cepheye saf tutardı.

Ailede, toplumda erkekle kadın birdi,
Hakan-Hatun devleti birlikte yönetirdi.

İslam çağdaş bir dindi; güzel ahlak diniydi.
Adalet ve eşitlik bu dinin temeliydi.

Arap örfü din oldu, din adına boy attı.
Erkek egemen Arap, bu örfleri dayattı.

Onları hakir gördü; bir kenara attılar;
Peçe, çarşaf giydirdi, kafese kapattılar

Bedenine laf etti, eksik etek dediler;
Maldan, mülkten dışlandı, haklarını yediler

Cumhuriyet gelince, hak, adalet dirildi;
Kadınların hakları birer birer verildi.

Türkiye'nin üstüne devrimler güneş oldu;
Kadın öz kimliğini bu devrimlerde buldu.

Attı çarşaf, peçeyi; parçaladı kafesi;
Hem seçti, hem seçildi, daha gür çıktı sesi.

Kadın, erkek bir oldu, parçalar bütünleşti;
Bilim, üretim, sanat kuvvet buldu, gürleşti.

Atatürk Devrimleri, toplumsal bir ilaçtır;
Kadın, erkek, tüm millet devrimlere muhtaçtır.

Halil Çivi, bu sözler, devrimler için azdır;
Atatürk Sevgisini, tüm gönüllere kazdır.

(19 Kasım 2007)

II. RESİMLER

Resim 1. Halil Çivi ve Eşi Mefaret Çivi

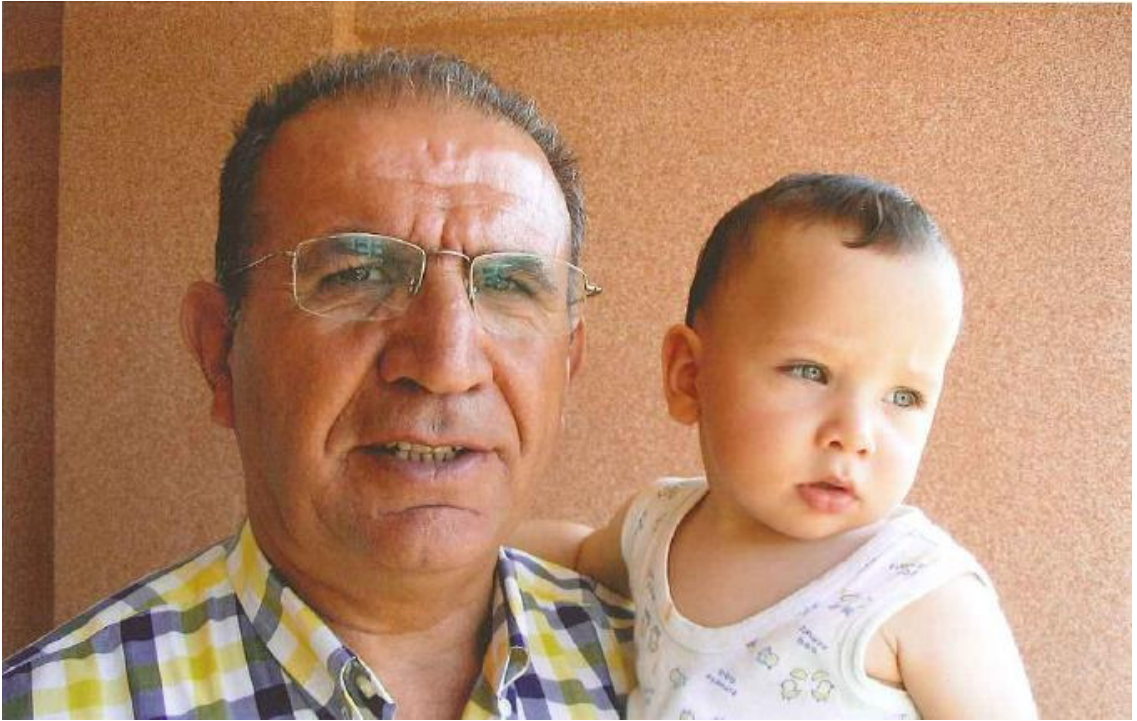
Resim 2: Halil Çivi

Resim 3: Halil Çivi ve Ailesi

Resim 4: Halil Çivi Kızının Düğününde

Resim 5: Halil Çivi Torunuyla

Resim 6: Halil Çivi Torunuyla

Resim 7: Halil Çivi Makam Odasında

Resim 2 Halil Çivi Çalışma Odasında

ÖZ GEÇMİŞ

1971 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini tamamladıktan sonra, 1993 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak göreve başlayan Arslantaş, 2005 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans öğrenimine başladı. Halen Eskişehir SEV Muzaffer Demir Anadolu Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.